

การดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน กรณีศึกษา ชุมชนหนึ่งใน
มณฑลยูนนาน ประเทศจีน

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนาสังคม
ปีการศึกษา 2567
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

การดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน กรณีศึกษา ชุมชนหนึ่งใน
มณฑลยูนนาน ประเทศจีน

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนาสังคม
ปีการศึกษา 2567
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

วิทยานิพนธ์ เรื่อง "การดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน กรณีศึกษา
ชุมชนหนึ่งในมณฑลยูนนาน ประเทศจีน "

ของ Li Xing Hong

ได้รับการพิจารณาให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
(ศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์)

..... ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์)

..... กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฟ้ารุ่ง มีอัคร)

..... กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ดร.นพรัตน์ รัตนประทุม)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยรัตน์ เขยสุวรรณค์)

อนุมัติ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.กรรองกาญจน์ ชูทิพย์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	การดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน กรณีศึกษา ชุมชนหนึ่งในมณฑลยูนนาน ประเทศจีน
ผู้วิจัย	Li Xing Hong
ประธานที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์
กรรมการที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฟ้ารุ่ง มีบุตร ดร.นพรัตน์ รัตนประทุม
ประเภทสารนิพนธ์	วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท, พัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2567
คำสำคัญ	การดำรงชีพอย่างยั่งยืน, หลุดพ้นจากความยากจน, การแก้ไขปัญหา ความยากจนอย่างตรงจุด, ประเทศจีน

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน กรณีศึกษา ชุมชนหนึ่งในมณฑลยูนนาน ประเทศจีน มีวัตถุประสงค์การศึกษา 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษา พลวัตการดำรงชีพของชุมชนที่หลุดพ้นจากความยากจนชุมชนถ่านหิน ตำบลถ่านหิน อำเภอต้าเหยา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน 2) เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่ หลุดพ้นจากความยากจน 3) เพื่อเสนอรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุด พ้นจากความยากจน การวิจัยนี้ดำเนินโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำ การเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งแบ่ง ออกเป็น 3 ส่วน ตามวัตถุประสงค์ 3 ประการได้แก่ ส่วนที่ 1 เก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มกับ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ 7 คน ผู้นำชุมชน 6 คน เกษตรกร 8 คน ส่วนที่ 2 สัมภาษณ์เชิงลึกกับ หัวหน้าหรือตัวแทนครัวเรือนเกษตรกร 31 คน ส่วนที่ 3 คือ จัดการสนทนากลุ่มกับผู้ที่มีส่วนได้ส่วน เสีย 20 คน การวิจัยนี้ตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการสามเส้าและทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการ วิเคราะห์เนื้อหาและเหตุการณ์ ผลการวิจัยพบว่า (1) พลวัตการดำรงชีพด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นไปตามนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรง จุด โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม (2) การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของ ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนเป็นกระบวนการที่แตกต่างกันไปตามทุนที่มีอยู่และกล ยุทธ์การใช้ทุนของแต่ละครอบครัว จากการวิเคราะห์พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความ ยากจนมีการปรับใช้ทุนทางมนุษย์สูงสุด รองลงมาคือทุนทางสังคม ทุนทางจิตวิทยาในบริบทชุมชน ถ่านหินก็ไม่อาจถูกมองข้ามด้วย (3) รูปแบบการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความ ยากจนจะเป็นการดำรงชีพโดยปรับใช้ทุนภายใต้ทุนที่มีและบริหารความเสี่ยงที่เผชิญอยู่บวกกับ

กระบวนการการใช้ทุนได้แก่ 1) การจ้างงานระยะยาว 2) การชดเชยรายได้จากผลผลิตทางการเกษตร 3) การพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานของชุมชนอย่างต่อเนื่อง 4) การสร้างความหวัง ความภูมิใจและความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค 5) การป้องกันความปลอดภัยในชีวิต 6) การเกษตรเชิงอนุรักษ์ และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 7) การพัฒนาการลงทุนด้านอุตสาหกรรมเกษตร 8) การสร้างความมั่นคงทางอาหาร และ 9) การสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจกับการเปลี่ยนผ่านจากความยากจน จึงนำมาซึ่งผลลัพธ์การดำรงชีพที่ยั่งยืน

การวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะ คือ 1) การส่งเสริมการจ้างงานแรงงานของคนในชุมชนให้มีความมั่นคง 2) การจ่ายค่าชดเชยแรงงานสำหรับประชาชนที่ประกอบวิสาหกิจชุมชนและอุตสาหกรรม 3) การตรวจสอบและประเมินความยั่งยืนของชุมชนอย่างต่อเนื่อง 4) การให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงความคิดและค่านิยมของวัยรุ่น การดำเนินงานนโยบายการแก้ปัญหาความยากจนนี้เป็นนโยบายขนาดใหญ่ การจะดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จต้องมีความต่อเนื่องในระยะยาว ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพอย่างยั่งยืนนั้นจำเป็นต้องเน้นที่การเปลี่ยนความคิดและค่านิยม โดยการให้การศึกษาเป็นพื้นฐานของการพัฒนามนุษย์ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรมีการนำรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนไปใช้ในบริบทอื่น ๆ หรือชุมชนใกล้เคียง

Title	SUSTAINABLE LIVELIHOOD OF FARMERS WHO ESCAPED POVERTY TRAP: A CASE STUDY OF A COMMUNITY IN YUNNAN PROVINCE, CHINA
Author	Xinghong Li
Advisor	Assistant Professor Rudklaw Pampasit, Ph.D.
Co-Advisor	Assistant Professor Farung Mee udon, Ph.D. Nopparat Rattanaprathum, Ph.D.
Academic Paper	Ph.D. Dissertation in Social Development, Naresuan University, 2024
Keywords	Sustainable livelihood, Escape from the Poverty Trap, Targeted Poverty Alleviation, China

ABSTRACT

This study examines the Sustainable livelihood of farmers who escaped poverty trap: a case study of a community in Yunnan Province, China. There are three research objectives: (1) to study the livelihood dynamics in Tanhua Community, Tanhua Township, Dayao County in Yunnan Province; (2) to analyze the changes in the livelihoods of households that have been lifted out of poverty; (3) to propose a sustainable livelihood model for these households. A qualitative research method was adopted, using purposive sampling to collect data from key informants. The research is divided into three parts corresponding to the above objectives: Part I: Data collection through group discussions involving 7 government officials, 6 community leaders, and 8 farmers. Part II: In-depth interviews with 31 households that have been lifted out of poverty. Part III: Focus group discussions with 20 stakeholders. Content analysis and event analysis were employed to analyze the data.

The findings reveal: a) Livelihood dynamics in physical, economic, social, and cultural aspects have changed with the implementation of policies that targeted poverty alleviation, addressing farmers' poverty in a goal-oriented and

people-centered way. b) The livelihoods of households lifted out of poverty vary based on the available capital and strategies for utilizing that capital. The analysis shows that human capital is used most frequently, followed by social capital. Psychological capital is also significant in the context of Tanhua Community. c) The livelihood model of households lifted out of poverty is built upon the utilization of available capital and managing risks they face. The patterns of capital utilization include: 1) long-term stable employment, 2) agricultural income compensation, 3) continuous development of community infrastructure, 4) fostering hope, confidence, and resilience in the face of difficulties, 5) ensuring the safety of life and property, 6) promoting environmentally friendly agriculture, 7) investment and entrepreneurship based on the agricultural industry, 8) creating food security, and 9) enhancing psychological strength, which has contributed to sustainable livelihoods.

The policy recommendations proposed by this study are: First, to promote long-term stable employment in the community, provide labor remuneration for community enterprises and industry operators, evaluate and assess community sustainability, and pay attention to the transformation of young people's mindsets and values. The implementation of targeted poverty alleviation policies is a large-scale, long-term effort that requires sustained advancement to achieve success. At the same time, sustainable livelihood changes require attention to the adjustment of the mindset and values of households lifted out of poverty, making education the foundation of human development. Second, for future research, it is recommended to conduct empirical studies on the application of the sustainable livelihood model for households lifted out of poverty in other contexts or nearby communities.

ประกาศคุณูปการ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นอย่างสูงในความกรุณาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์ กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ฟ้ารุ่ง มีอุตร และ อาจารย์ ดร.นพรัตน์ รัตนประทุม ทั้งสามท่านเป็นผู้ได้กรุณาให้ความรู้ คำปรึกษาแนะนำ ทางด้านวิชาการ ตลอดจนชี้แนะแนวทางแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาวิทยานิพนธ์จนประสบความสำเร็จ

ขอขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร. ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยรัตน์ เขยสุวรรณ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ให้คำแนะนำ และข้อเสนอแนะ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ ถูกต้อง มีคุณภาพ และหวังว่าจะเป็นประโยชน์ในอนาคตในการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการ รวมถึงเกิดคุณค่ากับสังคมต่อไป

ขอขอบคุณกองทุนการศึกษารัฐบาลจีน (CSC) และมหาวิทยาลัยกว้างซีหน่วยงานต้นสังกัดที่สนับสนุนทุนการศึกษาในการเรียนระดับปริญญาเอก ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.นภิสาว ไวยุทธเกียรติ คณบดีคณะสังคมศาสตร์และและคณาจารย์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยนเรศวร ทุกท่านที่ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ จนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการพัฒนา งานวิจัยและการทำงานในอนาคตได้ ขอขอบคุณผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่ตลอดจนผู้ให้ข้อมูลและผู้ ที่ช่วยเหลือเราทุกท่านในชุมชนฐานหัวอำเภอตำบลดงมะดะหลวง

ขอขอบพระคุณครอบครัวอานันท์ ปัญญาภิรมย์และณัฐมา ปัญญาภิรมย์ผู้ซึ่งนำแรงบันดาลใจ เป็นคุณพ่อคุณแม่ในประเทศไทยและพี่น้องทุกคนที่คอยให้กำลังใจและดูแลอย่างดีโดยตลอด ขอขอบคุณอาจารย์ ดร.ปิยพงษ์ คล้ายคลึงเป็นผู้ที่ให้คำแนะนำและกำลังใจ ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ Blacklong ผู้ที่ให้กำลังใจและคอยช่วยแก้ไขปัญหาด้านเทคนิค ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่คณะ สังคมศาสตร์ทุกท่านที่คอยให้ความช่วยเหลือทั้งการประสานงานและดำเนินการด้านเอกสารต่าง ๆ โดยเฉพาะพี่เก้ง พี่อ้อย และบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกคน ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ที่เรียนด้วยกันและร่วมเดินทางมาด้วยกัน ขอขอบคุณป้าตุ้มเจ้าของหอที่ช่วยดูแลอย่างอบอุ่นและให้เราได้อยู่อย่างสบายมีความสุข ขอขอบคุณทุกคนที่ส่งรอยยิ้มให้เรา ขอขอบคุณดร.อรอุมา จีระกมล และดร.ไฉ่ ดร.ออย ดร.อาร์ท ดร.รุจิรา ธิการมย์ พี่ ปีก้า คุณ VittayaBoon น้องมิน คุณ Xu yuan คุณ Li siting น้อง Monday และบุคคลผู้ซึ่งมิได้เอ่ยนามทุกท่าน ที่คอยช่วยเหลือและให้การสนับสนุนที่ดีเสมอ

ขอขอบคุณทุกความช่วยเหลือ มิตรภาพและกำลังใจ ที่คอยส่งความรักและความหวังดี รวมถึงแรงสนับสนุนที่สามารถช่วยให้ก้าวข้ามอุปสรรคและความยากลำบากมาได้

เหนือสิ่งอื่นใดขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา และครอบครัวของผู้วิจัยที่ให้กำลังใจและให้

การสนับสนุนในทุก ๆ ด้านอย่างดีที่สุดเสมอมา สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณร่างกายและจิตใจของตัวเองที่อดทน มุ่งมั่นและไม่ละทิ้งความพยายามจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ในที่สุด

คุณค่าและคุณประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบและอุทิศให้แก่ผู้มีพระคุณทุกท่าน ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรในสังคมอื่น ๆ และเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจไม่มากนักน้อย

Li Xing Hong

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....ค	
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....จ	
ประกาศคุณูปการ.....ช	
สารบัญ.....ฉ	
สารบัญตาราง.....ท	
สารบัญภาพ.....ป	
บทที่ 1.....1	
บทนำ.....1	
ความเป็นมาของปัญหา.....1	
คำถามการวิจัย.....7	
จุดมุ่งหมายการวิจัย.....7	
ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย.....7	
ขอบเขตการวิจัย.....7	
ด้านขอบเขตเนื้อหา.....7	
ด้านขอบเขตพื้นที่.....8	
ด้านกลุ่มเป้าหมาย.....8	
นิยามศัพท์.....9	
บทที่ 2.....11	
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....11	

กรอบแนวคิดการวิจัย (Research Conceptual Framework).....	11
สำรวจแนวคิด ทฤษฎีและมุมมองที่เกี่ยวข้องกับความยากจน (Explore concepts, theory and perspectives on poverty).....	11
1. แนวคิดความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Needs Theory).....	11
องค์ประกอบของความจำเป็นพื้นฐานในมุมมองสังคมวิทยาและการพัฒนา.....	14
แนวคิดทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานกับการแก้ไขปัญหาความยากจน.....	14
2. แนวคิดทฤษฎีรัฐสวัสดิการ (Welfare State Theory).....	15
ความเป็นมาของแนวคิดทฤษฎีรัฐสวัสดิการ (Welfare State Theory).....	15
ลักษณะของประเทศที่เป็นรัฐสวัสดิการ	15
3. ความยากจนในมุมมองที่แตกต่าง.....	17
3.1 ความยากจนและการแก้ปัญหาตามแนวทางสากล.....	17
3.2 ทฤษฎีการต่อต้านความยากจนแบบหยดน้ำ.....	21
3.3 ความยากจนและการแก้ปัญหาตามแนวทางของจีน.....	22
3.3.1 ทฤษฎีเจริญรุ่งเรืองร่วมกัน.....	24
3.3.2 แนวคิดประชาชนเป็นศูนย์กลาง	24
แนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihood Concept).....	25
1. ที่มาของแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน	25
2. ทู่นที่นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน.....	26
2.1 ความหมายของทุน	27
2.2 ประเภททุน.....	27

นโยบายแก้ปัญหาความยากจนของจีน (China's poverty alleviation policies).....	33
1. บริบทและสภาพปัญหาความยากจนของประเทศไทย.....	33
2. สภาพความยากจนตามภูมิภาค	35
3. พัฒนาการของนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนของประเทศไทย	37
ยุคที่ 1 ยุคสร้างชาติและประชาชนยากจนอย่างแพร่หลาย (ค.ศ. 1949-1977)	38
ยุคที่ 2 ยุคปรับเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจ (ค.ศ.1978-1985).....	39
ยุคที่ 3 ยุคพัฒนาและแก้ปัญหาความยากจนขนาดใหญ่ (ค.ศ.1986- 1993)	41
ยุคที่ 4 แผนลดความยากจนแห่งชาติ “แผนเจ็ดแปด” (ค.ศ. 1994- 2000).....	42
ยุคที่ 5 ยุคสร้างสังคมพอกินพอใช้ (ค.ศ.2001-2012)	43
ยุคที่ 6 ยุคสร้างสังคมกินดีอยู่ดีถ้วนหน้า (2013-2020).....	45
4. นโยบายแก้ปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด (Targeted Poverty Alleviation: TPA)	47
4.1 แนวทางการแก้ปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด.....	47
4.2 พัฒนาการของเป้าหมายและเส้นความยากจนภาคชนบทจีนมี ความชัดเจน	48
4.3 เป้าหมายและเกณฑ์ที่เกษตรกรหลุดพ้นจากความยากจน	50
4.4 หลักการและกลไกของนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรง จุด	52
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	54
กรอบแนวคิดการวิจัย (Research Conceptual Framework)	59

บทที่ 3	60
วิธีการดำเนินการวิจัย	60
3.1 พื้นที่วิจัย (Research Area)	61
3.1.1 เกณฑ์เลือกกระดับอำเภอ.....	63
3.1.2 เกณฑ์เลือกพื้นที่ระดับตำบลและชุมชน.....	63
3.2 หน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants).....	65
3.2.1 หน่วยในการวิเคราะห์	65
3.2.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	65
กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาระยะที่ 1.....	72
กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาระยะที่ 2.....	73
3.3 เทคนิคการเก็บข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	74
การศึกษาระยะที่ 1.....	74
การศึกษาระยะที่ 2.....	75
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	75
3.4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลระยะที่ 1	75
3.4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลระยะที่ 2	75
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	76
3.5.1 การตรวจสอบสามเส้าข้อมูล.....	76
3.5.2 การถอดเทปเสียงสัมภาษณ์.....	76
3.5.3 การจัดระเบียบข้อมูล	76
3.5.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	77
3.5.5 การออกจากพื้นที่วิจัย	77

3.6 ประเด็นจริยธรรมการวิจัย.....	77
3.6.1 หลักความเคารพในบุคคล.....	78
3.6.2 หลักการให้ประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่อาสาสมัคร	78
3.6.3 การรักษาความลับของอาสาสมัคร	78
3.6.4 ในส่วนของวิเคราะห์ข้อมูล.....	78
3.7 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย.....	79
บทที่ 4	80
พลวัตการดำรงชีพของชุมชน	80
ตอนที่ 1 บริบทของพื้นที่ศึกษา.....	80
1.1 มณฑลยูนนาน.....	80
1.2 อำเภอต้าเหยา.....	82
1.3 ตำบลถ่านหัว.....	82
1.4 ชุมชนถ่านหัว.....	84
ตอนที่ 2 บริบทของชุมชนก่อนมีนโยบาย TPA.....	85
ค.ศ. 1984 - ค.ศ. 1993	85
ค.ศ. 1994 – ค.ศ. 2000	86
ค.ศ. 2001 - ค.ศ. 2005	86
ค.ศ. 2006 - ค.ศ. 2010.....	87
ค.ศ. 2011 – ค.ศ. 2014	87
ตอนที่ 3 กระบวนการดำเนินการนโยบาย TPA	87
ค.ศ. 2015.....	88
ค.ศ. 2016 - ค.ศ. 2019	90

ตอนที่ 4 บริบทของชุมชนหลังสิ้นสุดนโยบาย TPA.....	92
4.1 ด้านกายภาพ.....	92
การคมนาคม.....	93
ทรัพยากรดินและการจัดการที่ดิน.....	96
ลักษณะที่อยู่อาศัยและการย้ายถิ่นฐาน.....	97
สาธารณูปโภค.....	101
การประกันทางสังคม.....	102
4.2 ด้านเศรษฐกิจ.....	102
แรงงานและการจ้างงาน.....	103
การเพาะปลูก.....	105
4.3 ด้านสังคมและวัฒนธรรม.....	108
การศึกษา.....	108
ประเพณีและวัฒนธรรม.....	108
องค์กรพรรคคอมมิวนิสต์.....	111
บทที่ 5.....	115
วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้น จากความยากจน ในชุมชนถาวร.....	115
ตอนที่ 1 ภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูล.....	116
กลุ่มครัวเรือนที่มีอาชีพเกษตรและรับจ้าง.....	117
กลุ่มครัวเรือนที่ขนาดใหญ่และมีอาชีพเกษตร.....	118
กลุ่มครัวเรือนที่มีขนาดเล็กและทำอาชีพเกษตร.....	118
กลุ่มครัวเรือนที่ขนาดเล็กและมีปัญหาสุขภาพ.....	119

ตอนที่ 2 ความเสี่ยงและความเปราะบาง.....	119
ประการที่ 1 ความเสี่ยงจากโรคภัยไข้เจ็บ	120
ประการที่ 2 ความเสี่ยงจากการเกิดอุบัติเหตุ.....	120
ประการที่ 3 ความเสี่ยงจากการจ้างงาน.....	120
ประการที่ 4 ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	121
ประการที่ 5 ความเสี่ยงจากการชราภาพ	121
ประการที่ 6 ความเสี่ยงจากภัยพิบัติและโรคระบาด	121
ประการที่ 7 ความเสี่ยงจากการได้รับการศึกษาน้อย	121
ตอนที่ 3 การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรก่อนที่หลุด พ้นจากความยากจน	123
3.1 ทุณมนุษย์	124
ภาวะสุขภาพ	124
การศึกษา	125
แรงงาน	126
ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ	128
3.2 ทุณทางสังคมและวัฒนธรรม	129
การร่วมกิจกรรม ประเพณีของคนในชุมชน	130
ความสัมพันธ์และความไว้วางใจระหว่างญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้าน.....	131
ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	131
การเป็นเครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน/คนในชุมชน	132
การเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์	132
3.3 ทุณทางธรรมชาติ	133

ความอุดมสมบูรณ์ของดิน.....	133
ความเพียงพอของน้ำ.....	134
ภูมิอากาศเหมาะกับการประกอบอาชีพ	135
ภูมิประเทศที่เหมาะสมกับการดำรงชีพ.....	136
ความหลากหลายทางชีวภาพ.....	136
3.4 ทุนทางการเงิน.....	139
3.5 ทุนทางกายภาพ	140
บ้านเรือน (แบบดิน/ อิฐและกระเบื้องดินเผา/คอนกรีต)	141
3.7 กรณีศึกษาครัวเรือนเกษตร.....	144
1) กรณีศึกษาการใช้ที่ดิน	144
2) กรณีศึกษาสุขภาพ.....	145
3) กรณีศึกษาการศึกษา.....	146
4) กรณีศึกษาอาชีพ.....	148
5) กรณีศึกษาแรงงาน.....	149
6) กรณีศึกษาขนาดครอบครัว	150
7) กรณีศึกษารุ่นวัย	151
8) กรณีศึกษาที่อยู่อาศัย	152
9) กรณีศึกษาปีที่หลุดพ้นจากความยากจน	153
10) กรณีศึกษารายได้ต่อหัว.....	154
11) กรณีศึกษาเงินชดเชย.....	155
ตอนที่ 4 ผลลัพธ์การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน	161
1. รายได้เพิ่มขึ้น	161

2. ความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตดีขึ้น	162
3. ความเปราะบางลดลง	162
4. ความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ	162
5. จิตสำนึกของครัวเรือนเกษตรกรที่ดีขึ้น	162
บทที่ 6	163
รูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน	163
ตอนที่ 1 ผลประเมินรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้น จากความยากจน	164
ตอนที่ 2 รูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความ ยากจนในชุมชนถาวร	168
2.1 ทุนการดำรงชีพ	168
1. ทุนมนุษย์ (Human Capital)	168
2. ทุนทางสังคม (Social Capital)	169
3. ทุนทางธรรมชาติ (Natural Capital)	169
4. ทุนทางกายภาพ (Physical Capital)	169
5. ทุนทางการเงิน (Financial Capital)	169
6. ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital)	170
7. ทุนทางจิตวิทยา (Psychological Capital)	170
2.2 กระบวนการปรับใช้ทุนการดำรงชีพ	170
2.2.1 การจ้างงานระยะยาว	170
2.2.2 การชดเชยรายได้จากผลผลิตทางการเกษตร	171
2.2.3 การพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานของชุมชนอย่างต่อเนื่อง	172

2.2.4 การสร้างความหวัง ความภูมิใจและความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค	172
2.2.5 การป้องกันความปลอดภัยในชีวิต	172
2.2.6 การเกษตรเชิงอนุรักษ์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	173
2.2.7 การพัฒนาการลงทุนด้านอุตสาหกรรมเกษตร	173
2.2.8 การสร้างความมั่นคงทางอาหาร	174
2.2.9 การสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจกับการเปลี่ยนผ่านจากความยากจน	174
2.3 ผลลัพธ์การดำรงชีพ	175
1) รายได้เพิ่มขึ้น	175
2) ความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตดีขึ้น	175
3) ความเปราะบางลดลง	176
4) ความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ	176
5) จิตสำนึกของครัวเรือนเกษตรกรที่ดีขึ้น	176
บทที่ 7	177
สรุปผลวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ	177
สรุปผลการวิจัย	177
1. พลวัตการดำรงชีพของชุมชนที่หลุดพ้นจากความยากจน	177
1.1 ด้านกายภาพ	177
1.2 ด้านเศรษฐกิจ	178
1.3 ด้านสังคมและวัฒนธรรม	179
2. การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน	181

3. รูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน	185
3.1 กระบวนการใช้ทุนการดำรงชีพ	186
3.2 ผลลัพธ์การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ..	188
อภิปรายผลการวิจัย	190
1. พลวัตการดำรงชีพของชุมชนที่หลุดพ้นจากความยากจน	190
2. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจาก ความยากจน	191
3. รูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความ ยากจน	193
ข้อจำกัดจากการศึกษา	194
ข้อเสนอแนะ	194
1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้	194
2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในอนาคต	195
บรรณานุกรม	196
ประวัติผู้วิจัย	214
ภาคผนวก ก	216
ภาคผนวก ข	220

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 ความหมายของความยากจนในมุมมองสังคมวิทยา.....	18
ตาราง 2 พัฒนาการของเส้นความยากจนในชนบทจีน (ค.ศ.1978-2020).....	22
ตาราง 3 เนื้อหาและมุมมองการเลือกทุนการดำรงชีพในอำเภอต้าเหยา.....	30
ตาราง 4 สัดส่วนความยากจนและจำนวนคนจนในชนบทจีน ค.ศ.1978-2018.....	34
ตาราง 5 ตัวชี้วัดอำเภอที่ยากจนที่ต้องการให้ความช่วยเหลือ.....	41
ตาราง 6 เป้าหมายและเกณฑ์หลุดพ้นความยากจนผ่านนโยบายแก้ไขปัญหายากจน อย่างตรงจุด	45
ตาราง 7 การตั้งค่าของตัวชี้วัด 10 ตัวใน 4 มิติความยากจนของจีน.....	52
ตาราง 8 แสดงข้อมูลพื้นฐานและเกณฑ์การหลุดพ้นความยากจนของชุมชนถ่านหัว.....	62
ตาราง 9 ความถี่ ร้อยละตัวแปรลักษณะครัวเรือนที่หลุดพ้นจากความยากจนของชุมชน ถ่านหัว.....	66
ตาราง 10 แสดงตัวแปรเกณฑ์ และผลการคัดเลือกครัวเรือนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	69
ตาราง 11 แสดงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลของการวิจัย	73
ตาราง 12 แสดงจำนวนครัวเรือนที่คัดเข้า คัดออก และกลับไปยากจนอีก	91
ตาราง 13 แสดงจำนวนครัวเรือนและประชากรที่หลุดพ้นจากความยากจนระหว่างค.ศ. 2014-2019.....	92
ตาราง 14 จำนวนครัวเรือนและประชากรที่ได้รับการปรับปรุงบ้าน.....	101
ตาราง 15 พื้นที่ของการเพาะปลูก ระหว่าง ปี ค.ศ.2015 – 2019	105
ตาราง 16 แสดงจำนวนสัตว์ที่เลี้ยงเพื่อการสร้างรายได้ ระหว่าง ค.ศ.2015 – 2019.....	107

ตาราง 17 สรุปพลวัตการดำรงชีพของชุมชนระยะก่อน ระหว่าง และหลังมีนโยบายแก้ไข ปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด	111
ตาราง 18 ครีวเรือนเกษตรกรแบ่งตามตัวแปรทุนการดำรงชีพ.....	116
ตาราง 19 วิเคราะห์ความเสี่ยงของแต่ละครีวเรือน.....	122
ตาราง 20 ภาวะสุขภาพของสมาชิกในครีวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ปี ค.ศ.2014 – 2019.....	125
ตาราง 21 ระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครีวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความ ยากจน ระหว่าง ปี ค.ศ. 2015 – 2019	126
ตาราง 22 สัดส่วนของจำนวนแรงงานต่อครีวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน	127
ตาราง 23 จำนวนครีวเรือนเกษตรกรยากจนที่ขาดทักษะการประกอบอาชีพและได้รับการ อบรมทักษะประกอบอาชีพเพื่อให้หลุดพ้นจากความยากจนอย่างยั่งยืน ระหว่าง ปี ค.ศ. 2014-2019.....	128
ตาราง 24 แสดงจำนวนครีวเรือนเลี้ยงสัตว์เพื่อการประกอบอาชีพ โดยส่วนใหญ่เลี้ยงหมู เกือบทุกครีวเรือน รองลงมา ได้แก่ ไก่บ้าน แพะดำ และวัว.....	137
ตาราง 25 จำนวนครีวเรือนที่ทำการเพาะปลูกในการประกอบอาชีพ	138
ตาราง 26 ค่าเฉลี่ยรายได้ผลิต รายได้รับจ้าง รายจ่าย และรายได้สุทธิของครีวเรือน เกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ปี ค.ศ. 2014-2019	140
ตาราง 27 พื้นที่ดินไร่นาและที่ดินป่าสำหรับการทำมาหากินของครีวเรือนเกษตรกรที่หลุด พ้นจากความยากจน.....	141
ตาราง 28 ลักษณะบ้านและจำนวนครีวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน.....	141
ตาราง 29 พื้นที่บ้านของครีวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนโดยเฉลี่ยต่อ ครีวเรือน.....	142

ตาราง 30 การปรับใช้ที่ดินเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน.....	145
ตาราง 31 การปรับการดูแลสุขภาพผู้ป่วยเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน.....	146
ตาราง 32 การใช้การศึกษาเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน.....	147
ตาราง 33 การปรับอาชีพเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน.....	149
ตาราง 34 การปรับแรงงานเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน.....	150
ตาราง 35 การปรับใช้ขนาดครอบครัวเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน.....	151
ตาราง 36 การปรับใช้ร่นวัยเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน.....	152
ตาราง 37 การปรับใช้ที่อยู่อาศัยเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน.....	153
ตาราง 38 แสดงการปรับใช้สถานะปีที่หลุดพ้นจากความยากจนเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืน.....	154
ตาราง 39 การปรับใช้รายได้ต่อหัวเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน.....	155
ตาราง 40 การปรับใช้จำนวนเงินชดเชยเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน.....	156
ตาราง 41 การใช้ทุนเพื่อการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนอย่างยั่งยืน.....	157

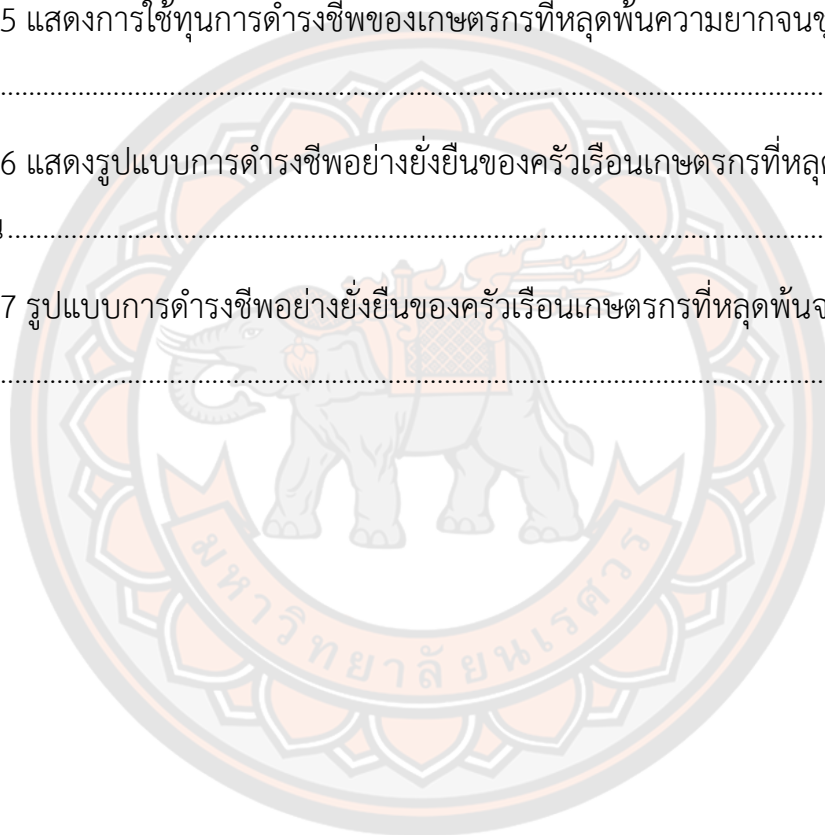
ตาราง 42 แสดงคำอธิบายการใช้ตัวแปรเกณฑ์ในแต่ละประเภททุนเพื่อวิเคราะห์การใช้ทุน การดำรงชีพของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนชุมชนฐานหัว.....	159
ตาราง 43 สรุปพลวัตการดำรงชีพของชุมชนระยะก่อน ระหว่าง และหลังมีนโยบายแก้ไข ปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด	179
ตาราง 44 การใช้ทุนเพื่อการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน อย่างยั่งยืน	182

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1 ตัวแบบห้าเหลี่ยมทรัพยากร (The 5 Assets Pentagon).....	29
ภาพ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย (Research Conceptual Framework)	59
ภาพ 3 แผนที่ของพื้นที่ศึกษา.....	61
ภาพ 4 แผนที่ของอำเภอตำบะ.....	64
ภาพ 5 เกณฑ์เลือกพื้นที่ระดับตำบลและชุมชน	64
ภาพ 6 แสดงขั้นตอนดำเนินการวิจัย	79
ภาพ 7 แผนที่ของมณฑลยูนนาน	81
ภาพ 8 แผนที่อำเภอตำบะ.....	82
ภาพ 9 แผนที่ตำบลถ่านหิน.....	83
ภาพ 10 แสดงขอบเขตพื้นที่การวิจัย	84
ภาพ 11 สภาพถนนที่ตัดใหม่	94
ภาพ 12 สภาพถนนตามริมภูเขาและการสร้างแนวกันถนน	95
ภาพ 13 การใช้ถนนคอนกรีตเพื่อการเดินทางและขนส่งสินค้าเกษตร	96
ภาพ 14 การจัดทรัพยากรที่ดินสำหรับการเพาะปลูก.....	97
ภาพ 15 ลักษณะที่อยู่อาศัยแบบคอนกรีต	100
ภาพ 16 ลักษณะที่อยู่อาศัยแบบอิฐ.....	100
ภาพ 17 ถนนและไฟฟ้า.....	102
ภาพ 18 การอบรมทักษะเพื่อการดำรงชีพและการจ้างงาน	104
ภาพ 19 การเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจในชุมชนถ่านหิน	106

ภาพ 20 การเลี้ยงสัตว์.....	107
ภาพ 21 การแต่งกายชุดพื้นเมืองและเทศกาลดอกไม้ของชนเผ่าอี.....	131
ภาพ 22 แหล่งน้ำสำหรับการเกษตร.....	134
ภาพ 23 แสดงทรัพยากรทางธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพชุมชนถนหัว	137
ภาพ 24 บ้านเรือน (แบบดิน/ อิฐและกระเบื้องดินเผา/คอนกรีต).....	143
ภาพ 25 แสดงการใช้ทุนการดำรงชีพของเกษตรกรที่หลุดพ้นความยากจนชุมชนถนหัว	161
ภาพ 26 แสดงรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความ ยากจน.....	176
ภาพ 27 รูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน	190

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ความยากจนเป็นปัญหาและความท้าทายสำคัญที่หลาย ๆ ประเทศกำลังเผชิญ (Zhao & Lu, 2020) ปัญหาความยากจนในสาธารณรัฐประชาชนจีนก็เป็นปัญหาที่มีมายาวนาน หากมองย้อนหลังไปยุคก่อตั้งประเทศเมื่อปี 1949 จีนเป็นหนึ่งในประเทศที่ยากจนที่สุดแห่งหนึ่งของโลก เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ชนบท และเป็นเกษตรกรประมาณ 900 ล้านคน (Yu & Wu, 2018, p.1) ในปี 1978 อัตราสัดส่วนความยากจนในชนบทจีนยังคงอยู่ที่ ร้อยละ 97.5 (หากอ้างอิงเส้นความยากจนในปี ค.ศ. 2010) (กรมสถิติแห่งชาติ, 2019) ปีค.ศ. 2014 มีการระบุครัวเรือนยากจนทั่วประเทศทั้งหมดยังมีจำนวน 29.48 ล้านครัวเรือน (Sangui & Zihao, 2015) นักวิชาการที่ทำการศึกษพบว่า จีนยังคงเผชิญกับปัญหาความยากจนอย่างร้ายแรงโดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท และพื้นที่ที่มีผู้ยากจนมากที่สุดซึ่งพิจารณาจากรายได้ประชากรต่อหัว ได้แก่ มณฑลทิเบต มณฑลกว่างสี มณฑลชิงไห่ และมณฑลยูนนาน ซึ่งทั้ง 4 มณฑลอยู่ภาคตะวันตกของประเทศจีน (Chen, Rong, & Song, 2020) พื้นที่ดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ภูเขาชายแดนที่มีกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนมากและมีสภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการผลิต (Zhang & Feng, 2020) ความยากจนของจีนที่เกิดขึ้นกับประชาชน เป็นปัญหากับรัฐที่จำเป็นต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยการกระจายรายได้ทางเศรษฐกิจ และการแก้ปัญหาสังคมที่เผชิญอยู่ เช่น การจ้างงาน การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรผู้สูงอายุ ปัญหาผู้พิการ ปัญหาเด็กเร่ร่อน ล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาที่ต้องได้รับความช่วยเหลือและการแก้ไข

สาธารณรัฐประชาชนจีนมีนโยบายแก้ไขปัญหความยากจนอย่างต่อเนื่อง รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความตระหนักและมุ่งที่จะให้ประชาชนหลุดพ้นจากความยากจนโดยนำแนวคิดความมั่งคั่งร่วมกัน (Common Prosperity) และแนวคิดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (People-Centered) มาใช้เป็นฐานในการวางนโยบายการพัฒนาของจีนในหลายยุคสมัย ดังจะเห็นได้จากพัฒนาการของนโยบายการแก้ไขปัญหความยากจน และการที่จีนเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 5 ปี ฉบับแรก (ค.ศ.1953-1958) เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นอุตสาหกรรมหนัก (Heavy Industry) และอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ (National Defense Industry) (Ren, 2018, p. 9) รวมถึงส่งเสริมนโยบายเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหความยากจน ดังจะเห็นได้จาก นโยบายสหกรณ์การเกษตร (Agricultural Production Cooperative) (อักษรศรี พานิชสาส์น, 2553) นโยบายการทำงานแทนการช่วยเหลือโดยตรงของเติ้ง เสี่ยวผิง (ค.ศ.1978) ประกอบด้วย 4 นโยบายย่อย ได้แก่ 1) การใช้

ระบบการรับผิดชอบตามสัญญาครัวเรือน 2) นโยบายประเทศ “สี่ทันสมัย” (Four Modernizations) 3) การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อแก้ปัญหาความยากจนในภูมิภาค และ 4) นโยบาย “สามตะวันตก” (Three-West Poverty Alleviation Plan)(Work Relief) (Boao Forum for Asia, 2019) ซึ่งในปี ค.ศ. 1986 รัฐบาลจัดโครงการพัฒนาภาคตะวันตก (The Grand Western Development Program) มุ่งเน้นการเข้าถึงและพัฒนาพื้นที่ยากจนในภาคตะวันตกโดยการระดมทุนและทรัพยากร จากนั้นวางแผนการต่อสู้กับความยากจนเฉพาะพื้นที่ชนบท เน้นให้ความสำคัญกับนโยบาย “วิสาหกิจรวมหมู่ในท้องถิ่น”(Township and Villages Enterprises: TVEs) เป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อมในระดับชุมชนเพื่อสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร (Zhang, Huang, & Li. 2007, p. 98) จนกระทั่ง ค.ศ. 2001-2012 รัฐบาลประกาศนโยบายสามเกษตรหรือสามหนงโดยให้ความสำคัญกับเกษตรกรรมเกษตรกรและชนบท (Agriculture, Farmer, Rural area) ควบคู่ไปด้วยกัน (Boao Forum for Asia, 2019)

ต่อมาในปี ค.ศ. 2013 รัฐบาลในยุคประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ได้ประกาศ “นโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด”(Targeted Poverty Alleviation: TPA) มีเป้าหมายขจัดความยากจนทุกครอบครัวและหมู่บ้านที่ยากจนในประเทศจีน นโยบายนี้กำหนดให้หน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่นต้องบูรณาการและปรับใช้ทรัพยากรร่วมกันในการขจัดความยากจนให้ถูกต้องและเหมาะสม รวมถึงประกันว่า หมู่บ้านและครัวเรือนจะได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานอย่างแท้จริง (The State Council of the People's Republic of China, 2014) โดยใช้กลยุทธ์ที่สำคัญ 4 ด้านประกอบด้วย กลยุทธ์การพิสูจน์กลยุทธ์การช่วยเหลือกลยุทธ์การบริหารจัดการและกลยุทธ์การตรวจสอบอย่างตรงจุด (Wang Daoming, ภูมิพัฒน์ พงศ์พลฤกษ์ และวราวุฒิ เรือนคำ, 2563) ทั้งนี้ เนื่องจากกลไกการแก้ปัญหาของนโยบาย TPA มีการปรับเปลี่ยนวิธีการ แนวคิด หรือมาตรการตามสถานการณ์ ปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด ไม่ว่าจะเป็น การช่วยเหลือครัวเรือนเกษตรกรในรูปแบบสวัสดิการพื้นฐานเช่น อาหารและเครื่องนุ่งห่ม การจัดตั้งสำนักงานช่วยเหลือแก้ไขปัญหาความยากจน การขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชน ตลอดจนการให้ความสำคัญแบบควบคู่กันระหว่างเกษตรกร เกษตรกรและชนบทการส่งเสริมให้ครัวเรือนเกษตรกรในชนบทได้มีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา ภาคบังคับ ระบบการสาธารณสุข และระบบสวัสดิการทางสังคม นอกจากนี้ รัฐยังมีแนวคิดการใช้ระบบการบริหารแบบรวมศูนย์อำนาจของเลขาธิการ 5 ระดับ ได้แก่ ระดับพรรคคอมมิวนิสต์จีน ระดับมณฑล ระดับเมือง ระดับอำเภอและระดับประจำหมู่บ้านให้ทำหน้าที่จัดการทรัพยากรให้เข้าถึงกลุ่มคนยากจนมากที่สุด และแนวคิดการส่งเสริมความมั่งคั่งให้เกิดขึ้นร่วมกันโดยประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา (Chen & Shi, 2017; Yao & Wang, 2019)

ผลของการดำเนินนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุดหรือนโยบาย TPA ค.ศ. 2013 ซึ่งมีอัตราความยากจนของเกษตรกรในชนบทเท่ากับร้อยละ 8.5 และเริ่มลดลง ในทุก ๆ ปี

ประมาณระหว่างร้อยละ 1-1.5 จนกระทั่งปี ค.ศ. 2018 และ 2019 อัตราความยากจนของเกษตรกรในชนบทเท่ากับร้อยละ 1.7 และ 0.6 ตามลำดับ (Fang, กรมสถิติแห่งชาติจีน, 2019) กระทั่ง เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2020 จีนประกาศได้ขจัดความยากจนสัมบูรณ์ในอำเภอที่ยากจน 832 อำเภอ ให้หมดสิ้นแล้วตามรายงานของเหินตซินหัวเมื่อวันที่ 25 เดือนพฤศจิกายน ค. ศ. 2020 แสดงให้เห็นว่า นโยบาย TPA มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาความยากจนได้อย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม คำถามที่น่าสนใจประการหนึ่งก็คือ หลังจากที่ประชาชนหลุดพ้นจากความยากจนตามเกณฑ์แล้วจะสามารถดำรงชีวิตได้อย่างยั่งยืนหรือไม่ อย่างไร ถ้าหากรัฐไม่ได้ให้การช่วยเหลือและสนับสนุนเหมือนเดิม

แนวคิดหนึ่งที่ช่วยตอบคำถาม และทำความเข้าใจในประเด็นดังกล่าวคือ แนวคิดการดำรงชีพ (Livelihood Concept) แนวคิดนี้ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลายในแวดวงวิชาการเกี่ยวกับความยากจน (Poverty) (ปีนแก้ว อร่ามศรี, 2554) กองการระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนาของอังกฤษ (DFID) ได้เสนอกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework: SLF) ซึ่งมีมุมมองการพัฒนาว่า ครวัเรือนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนากรอบครองทุน 5 ประเภท ได้แก่ ทุนทางธรรมชาติ ทุนมนุษย์ ทุนทางการเงิน ทุนทางกายภาพและทุนทางสังคม ความสามารถในการใช้ทุนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการดำรงชีพ (Zhang, Liu & Sun, 2019) กรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (SLF) ทำให้เห็นความสัมพันธ์ของกระบวนการใช้ทุนของเกษตรกรที่อยู่บนฐานของโครงสร้าง นโยบาย กฎหมาย วัฒนธรรม และทำให้เกิดผลลัพธ์การดำรงชีพ เช่น การมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น ความเป็นอยู่ที่ดี ความเปราะบางที่ลดลง ตลอดจนมีความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติมากขึ้น ผลลัพธ์ดังกล่าวก็ส่งผลต่อทุนด้วย การดำรงชีพที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อครัวเรือนมีความสามารถในการปรับใช้ทุนเมื่อเผชิญกับฤดูกาลแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การปรับตัวและฟื้นฟูจากการหลังภาวะวิกฤตต่าง ๆ (DFID, 1999)

นอกจากนี้ แนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืนมีจุดร่วมที่เหมือนกันตามมุมมองของ Conway และคณะ (2000 cited in, Li, 2019) ประกอบด้วย 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การมองปัญหาเป็นการพัฒนาและการทำความเข้าใจกับครัวเรือนที่ยากจนในการใช้ทุน โดยเฉพาะทุนธรรมชาติและทุนทางสังคม 2) การใช้ยุทธศาสตร์การดำรงชีพที่หลากหลายตามบริบทแวดล้อมทั้งภายในครัวเรือนและระหว่างครัวเรือน 3) การสนใจในพลวัตความอยู่ดีมีสุข (Well-being) ของครัวเรือน และ 4) การให้ความสำคัญกับบริบทเชิงสถาบัน ทั้งความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองซึ่งมีบทบาทในการควบคุมการผลิตจากการศึกษาข้างต้นเห็นได้ว่าในบริบทที่ต่างกันน่าจะมีรูปแบบความยั่งยืนของการดำรงชีพที่แตกต่างกัน หากต้องศึกษาการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง จึงควรพิจารณาถึงพลวัตการดำรงชีพในระดับชุมชน และการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของคนที่หลุดพ้นจากความยากจนในระดับครัวเรือน (Ravillion, 2001 อ้างถึง

ใน อานันท์ชนก สกนธวัฒน์, 2555) Ravallion (2001) มีข้อเสนอว่าการศึกษาพลวัตของการดำรงชีพควรเน้นทำความเข้าใจในระดับย่อยของประเทศด้วย ได้แก่ ระดับชุมชน และระดับครัวเรือน

สรุปได้ว่า กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของ DFID ช่วยให้เข้าใจหรือมองเห็นภาพความยั่งยืนในการดำรงชีวิตของครัวเรือนได้ในระดับหนึ่ง กล่าวคือ ช่วยให้ทราบความสัมพันธ์ของกระบวนการใช้ทุนของครัวเรือน ทั้ง 5 ได้แก่ ทุนการเงิน ทุนกายภาพ ทุนสังคม ทุนมนุษย์ และทุนธรรมชาติ เพื่อเปลี่ยนให้เป็นผลลัพธ์หรือผลผลิตในการดำรงชีวิต เช่น รายได้เพิ่ม ความอยู่ดีมีสุข ลดความเปราะบาง เพิ่มความมั่นคงทางอาหาร เป็นต้น นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นถึงความสามารถของครัวเรือนในการรับมือเมื่อต้องเผชิญกับบริบทความเปราะบางในหลากหลายรูปแบบ เช่น วิกฤตจากภัยธรรมชาติ (Shocks) การเปลี่ยนแปลงฤดูกาล (Seasonality) และ แนวโน้มในอนาคต (Trend) เป็นต้น กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่า การดำรงชีพอย่างยั่งยืนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับขององค์ประกอบหลัก ๆ 4 ส่วน ได้แก่ บริบทความเปราะบาง (Vulnerability Context) ทุน (Capital) กระบวนการ (Transformation Process) และผลลัพธ์การดำรงชีพ (Livelihood Outcomes) ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า เมื่อบริบทความเปราะบาง และทุนเปลี่ยนแปลงย่อมส่งผลให้การกระบวนการ และผลลัพธ์การดำรงชีพเปลี่ยนแปลงไปด้วย

Yuan (2018) และ Zang, & Xu(2019) ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำกรอบแนวคิดของการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของประเทศฝั่งตะวันตกมาประยุกต์ใช้กับบริบทของประเทศจีน พบว่าการหลุดพ้นจากความยากจนของเกษตรกรจีนอย่างยั่งยืนนั้นนอกจากเกิดจากทุน 5 ประการตามกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของประเทศฝั่งตะวันตก ซึ่งได้แก่ทุนทางธรรมชาติ ทุนมนุษย์ทุนทางการเงิน ทุนทางกายภาพ และทุนทางสังคมที่นักวิชาการฝั่งตะวันตกได้เสนอไว้ทุนทางจิตวิทยา (Psychological Capital) เป็นอีกหนึ่งทุนที่มีบทบาทต่อการหลุดพ้นจากความยากจนอย่างยั่งยืนของเกษตรกรจีน เนื่องจากทุนดังกล่าวแสดงถึงสภาพจิตใจของผู้คนที่มองโลกในแง่ดี (Optimism) และมีความหวัง (Hope) ในอนาคตเช่น การปรับปรุงชีวิตให้ดีขึ้น ความมั่นใจ (Self-Confidence) ในตนเองและความยืดหยุ่นทางจิตใจ (Resilience) เมื่อเผชิญกับความยากลำบาก ทุนตัวนี้ต่อยอดกับทุนอื่น ๆ และสามารถสร้างแรงบันดาลใจจากภายในให้เกษตรกรหลุดพ้นความยากจนในระยะยาวสำหรับกลุ่มเกษตรกรที่มีลักษณะความเชื่อว่า ความยากจนเป็นเรื่องชะตากรรม และขาดแรงกระตุ้นภายในจิตใจที่จะพึ่งพาตนเอง ดังนั้น จากผลการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า การนำแนวคิดของประเทศตะวันตก มาอธิบายปรากฏการณ์ในสังคมจีนอาจมีข้อจำกัดหรือไม่สอดคล้องกับบริบท เนื่องจากทุนการดำรงชีพอย่างยั่งยืนต่างกันด้วยเงื่อนไขทางด้านเศรษฐกิจ สังคมระบบการปกครองและวัฒนธรรมจากที่กล่าวไปข้างต้นทำให้ผู้วิจัยเชื่อว่า ถึงแม้ครัวเรือนเกษตรกรจะหลุดพ้นความยากจนเหมือนกัน แต่ครัวเรือนน่าจะมีการดำรงชีพต่างกัน ทั้งนี้ เพราะครัวเรือนมีทุนและการใช้ทุนที่ต่างกัน ดังนั้น นอกเหนือจากการแก้ปัญหาความยากจนแล้ว รัฐควรให้ความสำคัญกับการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

หลังจากที่ครัวเรือนหลุดพ้นจากความยากจนแล้ว สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกชุมชนถ่านหั่วที่อยู่ในอำเภอต้าเหยาเป็นพื้นที่วิจัย เพราะอำเภอนี้เคยเป็นหนึ่งใน 88 อำเภอที่ยากจนลำดับต้น ๆ ของมณฑลยูนนานซึ่งเป็นเขตชายแดนที่มีประชากรหนาแน่นมากที่สุดและมีชาติพันธุ์จำนวนมากที่สุดในประเทศจีน หลังจากได้รับความช่วยเหลือจากนโยบาย TPA เมื่อปี 2015 อำเภอต้าเหยาหลุดพ้นจากความยากจนในปลายปี 2018 Yang & Liu (2004) อำเภอต้าเหยาตั้งอยู่ในภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีนและทางตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองปกครองตนเองชนเผ่าอี๋ซุย (Chuxiong Yi Autonomous Prefecture) ความหลากหลายของบริบทระดับครัวเรือนในอำเภอต้าเหยา มีทั้งเป็นข้อจำกัดและเงื่อนไขที่เอื้อต่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนที่หลุดพ้นจากความยากจน ซึ่งมีประชากรประมาณ 280,000 คน ในพื้นที่ประมาณ 4,146 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงชันและเป็นป่า โดยตรงกลางของพื้นที่จะเป็นที่สูงส่วนด้านข้างจะเป็นที่ต่ำ สำหรับการปกครอง จะบริหารจัดการ 12 ตำบล ซึ่งมี 129 หมู่บ้านที่ตั้งอยู่บนพื้นที่หินสูงชันและมีแม่น้ำไหลผ่าน สำหรับพื้นที่ทำเกษตรจะกระจายอยู่ตามสภาพภูมิอากาศหนาว

ชุมชนส่วนใหญ่ในอำเภอต้าเหยา มณฑลยูนนานของจีนมีวิธีการผลิตที่ยึดอาชีพเกษตรกรรมเป็นฐาน มีภาคอุตสาหกรรมการผลิตไม่มากนัก และมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ (Castro & Sim, 2008) หากพิจารณาภาพเศรษฐกิจในช่วง ค.ศ. 2014 – 2019 พบว่า ครัวเรือนที่หลุดพ้นจากความยากจนลดลงประมาณร้อยละ 0.33 โดยมีครัวเรือนเกษตรที่หลุดพ้นจากความยากจน จำนวน 9,813 ครัวเรือน หรือเท่ากับ 37,497 คน รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชาชนในเขตชนบทจีนในปี 2019 อยู่ที่ 11,602 หยวน (เทียบเป็นเงินไทย 52,370 บาท) จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ปี 2016 ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ของอำเภอต้าเหยาอยู่ที่ 6,456 ล้านหยวน (ประมาณ 30,000 บาทไทย) โดยอัตราการเติบโตเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 11.8 รายได้ต่อหัวของชาวชนบทเป็น 8,836 หยวน (เทียบเป็นเงินไทย 45,000 บาท) เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 15.5 ต่อปี ถึงแม้ว่าอำเภอต้าเหยาได้หลุดพ้นจากความยากจนแล้วก็ตาม แต่ในด้านเศรษฐกิจยังคงมีความเหลื่อมล้ำของประชาชนที่อาศัยอยู่ตามชนบทบนภูเขาทางไกล มีรายได้สุทธิต่อหัวค่อนข้างต่ำประมาณ 5,000 หยวน (เทียบเป็นเงินไทย 25,000 บาท) (Mu, & Chen. (2017), p, 12-21) สำหรับด้านการเกษตรที่มีจุดเด่น (Characteristic Advantages Farming) ในการปลูกพืชเศรษฐกิจ (Cash Crop) ผลไม้เศรษฐกิจ และสมุนไพร ที่สร้างรายได้สูงให้กับครัวเรือนเกษตร วิธีการผลิตการทำเกษตรมีความแตกต่างกันไปตามทรัพยากรที่มีอยู่ในครัวเรือน โดยเน้นการเพาะปลูกเพื่อยังชีพเป็นหลัก สำหรับการเกษตรเชิงพาณิชย์จะเป็นใบยาสูบ วอลนัท ขวัญเจีย เกาลัด และหม่อนไหม (Pan et al., 2018)

นอกจากความหลากหลายด้านกายภาพและชีวภาพแล้ว ประชาชนในอำเภอต้าเหยามีความหลากหลายของชาติพันธุ์ และรักษาประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิมและอยู่ด้วยกันอย่างกลมกลืน

กลุ่มชาติพันธุ์ที่ด้าเหยาามีมากถึง 22 ชนเผ่า คิดเป็นร้อยละ 31.7 ของประชากรทั้งหมด ส่งผลให้ด้าเหยาเป็นพื้นที่ที่มีวัฒนธรรมอันหลากหลายโดยผสมผสานวัฒนธรรมขงจื้อและศาสนาพุทธเป็นหลัก นอกจากนี้ วิถีชีวิตของชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่บนภูเขาสูงมีการพึ่งพิงกับทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างมากซึ่งผู้คนมักจะมองว่า “ป่าคือพ่อ แผ่นดินคือแม่ ฟ้าดินและพืชข้าวเป็นสิ่งสูงสุด” ต้องมีป่าถึงจะมีน้ำ เมื่อมีน้ำถึงจะมีนา มีทุ่งนาถึงจะมีอาหาร และมีอาหารจึงจะมีมนุษย์ (Yang & Liu, 2004, p. 48-50) ยกตัวอย่างเช่น วัฒนธรรมของชนเผ่าไท (เผ่าไต) ในหมู่บ้าน Gaopingzi ตำบลวานปี ที่มีเชื่อและการบูชาธรรมชาติ และยังสะท้อนการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมด้วยหลักการและอุดมคติทางศีลธรรม เช่น ชนเผ่าไทให้ความสำคัญกับเรื่องความสามัคคี และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นบรรทัดฐานทางศีลธรรมที่สำคัญที่สุด อาทิ การลงแขกเกี่ยวข้าว และการไปมาหาสู่กันระหว่างคนในชุมชน เป็นต้น (Yang & Liu, 2004, p. 49)

อย่างไรก็ตาม แต่ละครัวเรือนในชุมชนถ่านหัว อำเภอด้าเหยา มีทุนการดำรงชีพและปัจจัยการผลิตที่แตกต่างกัน เช่น จำนวนแรงงาน ที่ดินที่ครอบครอง เครื่องมือและอุปกรณ์การผลิต ตลอดจนนโยบายที่สมาชิกครอบครัวได้มีส่วนร่วมเป็นต้น เฉกเช่น กรณีของครอบครัว Li Fankai (ชื่อสมมติ) ซึ่งมีสมาชิก ในครัวเรือน 2 คน หัวหน้าครอบครัวและภรรยา Li Fankai เป็นแรงงานรับจ้าง ส่วนภรรยาสุขภาพไม่ดีไม่สามารถทำงานหนักได้ Li Fankai ได้ปลูกขวนเจีย 3 ไร่ และวอลนัท 5 ไร่ ครอบครัวนี้ได้ย้ายไปอยู่บ้านที่รัฐช่วยสร้างให้ อีกกรณีหนึ่งที่มาจากหมู่บ้าน Gegu คือ ครอบครัว Wang Zihong (ชื่อสมมติ) ซึ่งมีสมาชิกครอบครัว 4 คน มีแรงงานในครัวเรือนจากภรรยาและลูกสาว 2 คน ซึ่งทั้งสองกำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมปีที่ 9 และมีมัธยมต้น ครัวเรือนนี้อาศัยอยู่ในที่พักที่รัฐจัดให้ ซึ่งมีเนื้อที่ 62.46 ตารางเมตร ทำมาหากินด้วยการปลูกขวนเจีย เกาลัดและเลี้ยงหมู กรณีตัวอย่างข้างต้น เป็นการสะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มคนที่อาศัยอยู่บนภูเขานั้น อาจขาดแคลนทุนอื่น ๆ อีกหลายประเภท และการพึ่งพาทรัพยากรทางธรรมชาติที่แตกต่างกันของแต่ละครัวเรือนจะมีกลยุทธ์ในการใช้ทุนในการดำรงชีพที่แตกต่างกัน

จากลักษณะบริบททางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และการมีทุนที่หลากหลายแตกต่างกันของอำเภอด้าเหยาที่กล่าวไปข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้เลือกพื้นที่นี้เป็นพื้นที่วิจัยเพื่อต้องการพิสูจน์สมมติฐานหรือตอบคำถามการวิจัยข้างต้น ผลการวิจัยจะช่วยให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ และต่อยอดทฤษฎีการดำรงชีพอย่างยั่งยืน กล่าวคือ เข้าใจพลวัตการดำรงชีพของชุมชนและการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ทราบถึงทุนและความสัมพันธ์ของทุนที่มีบทบาทต่อการสร้างผลลัพธ์การดำรงชีพที่ยั่งยืนในบริบทครัวเรือนที่หลุดพ้นจากความยากจน โดยเฉพาะทุนทางจิตวิทยา (Psychological Capital) นอกจากนี้ องค์ความรู้ดังกล่าวยังสามารถใช้เป็นฐานคิดในการสร้างและเสนอรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนสำหรับคนที่หลุดพ้นจากความยากจน

คำถามการวิจัย

- 1.คำถามหลัก: ครั้วเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นความยากจนตามเกณฑ์ของนโยบาย TPA จะสามารถดำรงชีพอย่างยั่งยืนได้หรือไม่ อย่างไร
- 2.คำถามรอง: รูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนควรจะเป็นอย่างไร

จุดมุ่งหมายการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพลวัตการดำรงชีพของชุมชนที่หลุดพ้นจากความยากจน กรณีศึกษาชุมชนถ่านหั่ว ตำบลถ่านหั่ว อำเภอตำบะเห่ มณฑลยูนนาน ประเทศจีน
2. เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน
3. เพื่อเสนอรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

1. ทำให้เข้าใจพลวัตที่เกิดขึ้นจากนโยบาย TPA ที่มีต่อการดำรงชีพของชุมชน และส่งผลกระทบต่อการหลุดพ้นจากความยากจนของครัวเรือนเกษตรกร ในชุมชนถ่านหั่ว ตำบลถ่านหั่ว อำเภอตำบะเห่ มณฑลยูนนาน ประเทศจีน
2. ทำให้ได้องค์ความรู้เพื่อต่อยอดทฤษฎีการดำรงชีพอย่างยั่งยืนไปสู่การปฏิบัติโดยการนำความรู้มาใช้ในการพัฒนาแนวทางการประเมินการดำรงชีพอย่างยั่งยืนจากการใช้ทุนการดำรงชีพของเกษตรกรประกอบด้วยทุนทางธรรมชาติ ทุนมนุษย์ ทุนทางการเงิน ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางกายภาพ ทุนทางสังคม และทุนทางจิตวิทยา จนทำให้เกษตรกรหลุดพ้นจากความยากจนจากกรณีศึกษาประเทศจีน
3. ทำให้ได้รูปแบบการประเมินการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการนำแนวทางดังกล่าวไปใช้ในการส่งเสริมการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรและสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในบริบทอื่นต่อไปได้

ขอบเขตการวิจัย

ด้านขอบเขตเนื้อหา ประกอบด้วย 2 ส่วน

1. การศึกษาพลวัตการดำรงชีพของชุมชนที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชนถ่านหั่ว ตำบลถ่านหั่ว อำเภอตำบะเห่ มณฑลยูนนาน ประเทศจีน ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงก่อนมี

นโยบาย TPA (Targeted Poverty Alleviation) และหลังการประกาศใช้นโยบาย TPA ซึ่งพิจารณาจากสภาพของชุมชนใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกายภาพ เช่น โครงสร้างพื้นฐาน 2) ด้านเศรษฐกิจ และ 3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม เช่น การศึกษา สุขภาพ บริการสาธารณะ เป็นต้น

2. การศึกษาการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นความยากจน โดยประยุกต์ใช้แนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihood) (DFID, 1999) ประกอบด้วย ทุนทางธรรมชาติ (Natural Capital) ทุนทางสังคม (Social Capital) ทุนมนุษย์ (Human Capital) ทุนทางการเงิน (Financial Capital) ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ทุนทางกายภาพ (Physical Capital) และแนวคิดที่ต่อยอดจาก DFID ที่เสนอโดยนักวิชาการจีน เพื่อให้เข้ากับการศึกษาวิจัยในบริบทสังคมวัฒนธรรมจีนคือ ทุนทางจิตวิทยา (Psychological Capital) (Yuan, 2018 และ Zhang, & Xu, 2019) เนื่องจากทุนทางจิตวิทยาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการหลุดพ้นจากความยากจนของเกษตรกรจีนอย่างยั่งยืน เนื้อหาในส่วนนี้จะให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์การใช้ทุนการดำรงชีพของเกษตรกรจนสามารถทำให้ครัวเรือนหลุดพ้นจากความยากจนได้อย่างยั่งยืน

3. การเสนอรูปแบบการประเมินการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชนถานหัว ตำบลถานหัว อำเภอต้าเหยา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน

ด้านขอบเขตพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาค้างนี้ คือ ชุมชนถานหัว ตำบลถานหัว อำเภอต้าเหยาในมณฑลยูนนาน (ตั้งอยู่ในภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีน) มีเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนตามเกณฑ์ของรัฐบาลประเทศจีน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่รัฐขึ้นบัญชีไว้ว่าเป็นพื้นที่ประชากรหลุดพ้นจากความยากจนแล้ว

สำหรับในการศึกษาค้างนี้จะเลือกชุมชนกรณีศึกษา (Case Study) จำนวน 1 ชุมชน คือชุมชนถานหัว (หรือชุมชนถานหัว) ในเบื้องต้น ซึ่งเป็นชุมชนยากจนตามบัญชีรายชื่อของภาครัฐจากนโยบาย TPA และมีเกณฑ์การคัดเลือก 2 ประการ ได้แก่ 1) ชุมชนที่หลุดพ้นจากความยากจนเร็วที่สุดในตำบลถานหัวหลังจากดำเนินนโยบาย TPA 2) ชุมชนที่มีสัดส่วนครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนมากที่สุด สามารถเป็นตัวแทนของลักษณะสภาพของตำบลถานหัวได้

ด้านกลุ่มเป้าหมาย

การศึกษาค้างนี้กำหนดกลุ่มเป้าหมาย เป็นผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน แบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ระดับชุมชน และระดับครัวเรือน

ระดับชุมชน จะทำการศึกษาพลวัตการดำรงชีพของชุมชนที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชนถานหัว ตำบลถานหัว อำเภอต้าเหยา มณฑลยูนนาน ประเทศจีนประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลง

ก่อนมีนโยบาย TPA (Targeted Poverty Alleviation) และหลังการประกาศใช้นโยบาย TPA โดยทำการเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ (1) เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กรรมการกรมการเกษตร กรรมการกรมการพัฒนาและปฏิรูปสังคม กรรมการกรมสาธารณสุข กรรมการกรมการศึกษา กรรมการกรมกิจการพลเรือน และกรรมการกรมคมนาคม (2) เจ้าหน้าที่ประจำโครงการ TPA (3) ผู้นำชุมชน และ (4) ผู้อาวุโสหรือปราชญ์ในชุมชน

ระดับครัวเรือน จะทำการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน โดยทำการเก็บข้อมูลกับครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นยากจนตามบัญชีรายชื่อของภาครัฐจากนโยบาย TPA ในพื้นที่ชุมชนถาวร ห้วย ตำบลถาวร ห้วย อำเภอต้าเหยา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน

นิยามศัพท์

ชุมชน หมายถึง กลุ่มทางสังคมที่อยู่อาศัยร่วมกันในบริเวณเดียวกันเช่นครอบครัวละแวกบ้าน หมู่บ้านตำบลซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันมีเครือข่ายทางสังคมที่ติดต่อสื่อสารกัน และมีการร่วมมือพึ่งพาอาศัยกัน (สนธยา พลศรี, 2547, น. 22) โดยการศึกษาครั้งนี้ หมายถึงชุมชนถาวร ห้วย อำเภอต้าเหยา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน

พลวัตการดำรงชีพของชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิตในด้านระบบเศรษฐกิจ สังคม อาชีพ สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีและปัจจัยการผลิต ของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2543) ในการศึกษาครั้งนี้ พลวัตการดำรงชีพของชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของชุมชนก่อนและหลังการนำนโยบายแก้ปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด (Targeted Poverty Alleviation: TPA) สู่การปฏิบัติในประเทศจีน และการศึกษาแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะทำให้เกษตรกรมีโอกาสกลับสู่ความยากจนหรือหลุดพ้นจากความยากจนอย่างยั่งยืน

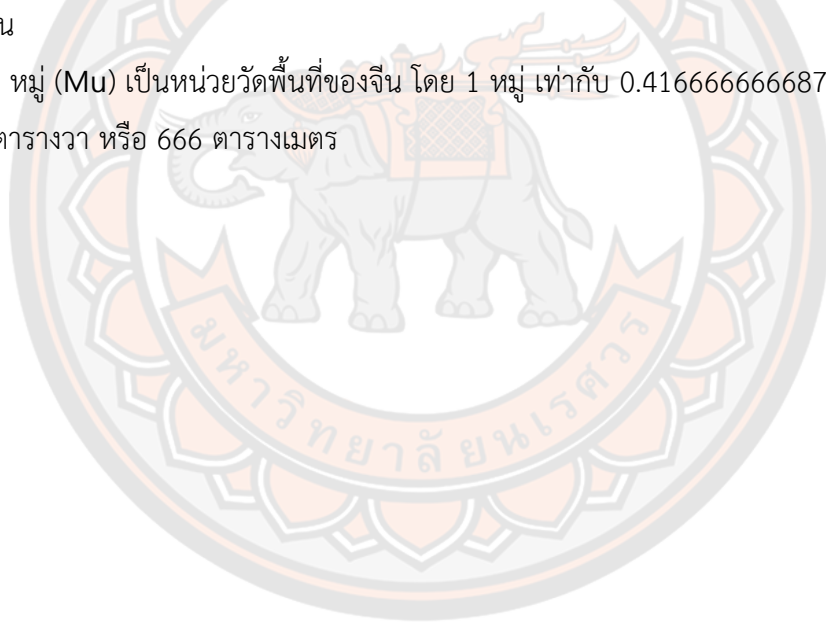
การดำรงชีพอย่างยั่งยืน หมายถึง สถานะดำรงชีวิตที่สามารถรับมือและฟื้นตัวจากผลกระทบในสถานการณ์ต่าง ๆ สามารถปรับปรุงวิธีการใช้ทุนหรือทรัพย์สิน (ทุนมนุษย์ ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางสังคม ทุนทางกายภาพ และทุนหรือสินทรัพย์ทางการเงิน) รักษาความสมดุลระหว่างปัจจุบันและอนาคตโดยไม่ทำลายฐานทรัพยากรธรรมชาติ (DFID, 1999) โดยการศึกษาครั้งนี้ การดำรงชีพอย่างยั่งยืน หมายถึง การดำรงชีพอย่างยั่งยืนในอำเภอต้าเหยา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน

เกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน หมายถึง เกษตรกรที่บรรลุเป้าหมาย 2 หมวดห่วง (หมวดห่วงเรื่องอาหารและเครื่องนุ่งห่ม) และ 3 หลักประกัน (รับประกันการศึกษา สุขภาพ และการจ้างงาน) หลุดพ้นจากความยากจนผ่านโครงการภายใต้นโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด (Targeted Poverty Alleviation) หรือ TPA โดยวิธีการดังนี้ 1) พัฒนาอุตสาหกรรมหรือวิสาหกิจ

ท้องถิ่น 2) เคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยเพื่อการตั้งถิ่นฐานใหม่ (Relocation) 3) ส่งเสริมการศึกษา (Education) 4) สมทบชดเชยทางนิเวศ (Ecological Compensation) 5) การประกันชีวิตขั้นต่ำ สำหรับเกษตรกรรายจนที่ไม่สามารถทำงานได้ โดยรายได้อยู่ที่ประมาณ 4,000 หยวน (เทียบเป็นเงินไทย 18,400 บาท) ต่อคนต่อปี ความยากจนในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง ความยากจนสัมบูรณ์ ที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนที่รัฐบาลจีนกำหนดไว้

การประเมินการดำรงชีพอย่างยั่งยืน หมายถึง แนวทางการตัดสินใจคุณค่าหรือการกำหนดเกณฑ์การประเมินความยั่งยืนของการดำรงชีพครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ทั้งนี้ พิจารณาจากความสามารถของเกษตรกรในการจัดหาทุนหรือทรัพยากรที่ใช้ในการดำรงชีพได้อย่างเหมาะสม และสามารถพึ่งพาตนเองให้หลุดพ้นจากความยากจน โดยที่จะไม่กลับไปสู่การเป็นพลวัตของความยากจนหรือมีความยั่งยืนในการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืนที่หลุดพ้นจากความยากจน ไม่เพียงจะพิจารณาจากรายได้ ยังพิจารณากระบวนการของนโยบาย และความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชนและครัวเรือน

หมู่ (Mu) เป็นหน่วยวัดพื้นที่ของจีน โดย 1 หมู่ เท่ากับ 0.416666666687 ไร่, 1 หมู่ เท่ากับ 166.5 ตารางวา หรือ 666 ตารางเมตร

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน กรณีศึกษาชุมชนหนึ่งในมณฑลยูนนาน ประเทศจีน ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสู่การสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยประเด็นสำคัญ ดังนี้

สำรวจแนวคิด ทฤษฎี และมุมมองที่เกี่ยวข้องกับความยากจน (Explore Concepts, Theory and Perspectives on Poverty)

1. แนวคิดความจำเป็นพื้นฐาน
2. แนวคิดรัฐสวัสดิการ
3. ความยากจนในมุมมองที่แตกต่างกัน

แนวทางการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihood)

1. ที่มาของแนวทางการดำรงชีพอย่างยั่งยืน
2. ทิศทางไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

นโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนของประเทศไทย (China's Poverty Alleviation Policies)

1. บริบทและสภาพปัญหาความยากจนของประเทศไทย
2. สภาพความยากจนตามภูมิภาค
3. พัฒนาการของนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนของประเทศไทย
4. นโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด (Targeted Poverty Alleviation: TPA)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Related Research)

กรอบแนวคิดการวิจัย (Research Conceptual Framework)

สำรวจแนวคิด ทฤษฎีและมุมมองที่เกี่ยวข้องกับความยากจน (Explore concepts, theory and perspectives on poverty)

1. แนวคิดความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Needs Theory)

การนำเสนอเนื้อหาส่วนนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอความเป็นมาของแนวคิดความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Needs Theory) ที่มีความสัมพันธ์กับการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกร แนวคิดความ

จำเป็นพื้นฐานพัฒนามาจากทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ (Hierarchy of needs theory) ในหนังสือ A Theory of Human Motivation (Maslow, 1943) เชื่อว่าความปรารถนาของมนุษย์นั้นติดตัวมาแต่กำเนิดและเรียงลำดับจากขั้นต้นไปสู่ความต้องการขั้นสูงสุดทั้งหมด 5 ขั้น ได้แก่ 1) ความต้องการทางกายภาพ (Physiological Needs) 2) ความต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) 3) ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Belongingness and Love Needs) 4) ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียงและภาคภูมิใจ (Esteem Needs) และ 5) ความต้องการความสมบูรณ์และคุณค่าของชีวิต (Self-actualization Needs) ต่อมา ในช่วงศตวรรษ 1950 Pitambar Pant คณะกรรมการวางแผนของอินเดีย (Indian Planning Commission) ได้เสนอ Concept of “minimum needs” แนวคิดความจำเป็นขั้นพื้นฐานจึงได้รับความนิยมในด้านการวางยุทธศาสตร์มากขึ้น นอกจากนี้แล้ว องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) และ UNICEF’s approach ได้ประยุกต์ใช้ยุทธศาสตร์ความจำเป็นขั้นพื้นฐานโดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนคือ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม ซึ่งเกิดผลดีต่อการส่งเสริมการแก้ไขปัญหาความยากจน ในปี 1976 องค์การเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกา (USAID, World Bank) และ เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) ได้ใช้แนวคิดความจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Basic Human Needs) โดยเน้น “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา

ในช่วงกลางทศวรรษ 1980 แนวคิดความจำเป็นขั้นพื้นฐานถูกนำมาใช้ในการตลาดที่มีประสิทธิภาพ โดยเป็นกลไกสำคัญในการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ การประชุมสุดยอดระดับโลกด้านการพัฒนาสังคมที่โคเปนเฮเกนในปี 1995 รวมทั้งเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) ได้ประยุกต์ใช้แนวคิดความจำเป็นขั้นพื้นฐานถูกนำมาใช้ในด้านความเป็นอยู่ที่ดี (Well-being) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ ปัญหาสุขภาพ ความหิวโหย น้ำดื่มที่ปลอดภัย และการศึกษาขั้นพื้นฐานที่คนยากจนกำลังเผชิญอยู่ ซึ่งรวมถึงความต้องการด้านวัตถุและที่ไม่ใช่วัตถุ (O’Higgins, 1979 อ้างใน KM Ejazul Huq, 1981) และความต้องการที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น สิทธิในการลงคะแนนเสียง เสรีภาพในการชุมนุม เสรีภาพทางศาสนา และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ขั้นพื้นฐาน เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ความจำเป็นขั้นพื้นฐานมีความสำคัญต่อการพัฒนาอย่างมาก ซึ่งเป็นปัจจัยแรกที่น่าไปสู่การพัฒนาให้เกิดความยั่งยืน

แนวคิดความจำเป็นขั้นพื้นฐานได้ริเริ่มและผ่านการทดสอบมาด้วยการปฏิบัติในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนา แม้จะสอดคล้องกับทฤษฎีความต้องการ 5 ขั้นของมาสโลว์เพียงบางลำดับขั้นก็ตาม ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น ความจำเป็นพื้นฐานมีบทบาทสำคัญ ดังต่อไปนี้

1.1) ความต้องการทางกายภาพ (Physiological Needs) คือ ความต้องการขั้นพื้นฐานที่เห็นได้ชัดที่สุดได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ เครื่องนุ่งห่ม ที่พักผ่อนนอนหลับ ฯลฯ ความพึงพอใจที่ได้รับในขั้นนี้จะกระตุ้นให้เกิดความต้องการในขั้นที่สูงกว่า ถ้ามนุษย์ไม่สามารถสนองความต้องการพื้นฐานขั้นนี้ก็จะไม่ได้รับการกระตุ้นให้เกิดความต้องการในระดับที่สูงขึ้น เช่น คนที่อดอยากหิวโหยเป็นเวลานานก็ยากที่จะสร้างสรรค์สิ่งที่มีประโยชน์ต่อโลกได้ มาสโลว์อธิบายว่าบุคคลเหล่านี้จะมีความรู้สึกเป็นสุขอย่างเต็มที่เมื่อมีอาหารให้กินอิ่ม จึงสรุปได้ว่า มนุษย์เกิดความต้องการทางร่างกายเหนือความต้องการอื่น ๆ

1.2) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) คือ ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เพราะมนุษย์ต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนในการดำรงชีวิต เช่น การสูญเสียตำแหน่ง การขาดแคลนทรัพย์สิน การถูกขู่เข็ญบังคับจากผู้อื่น มนุษย์จึงเกิดความต้องการความมั่นคงปลอดภัย และหลักประกันชีวิต เช่น มีอาชีพที่มั่นคง มีการออมทรัพย์หรือสะสมทรัพย์ มีการประกันชีวิต ฯลฯ

1.3) ความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ (Love and Belonging Needs) คือ ความต้องการที่จะเป็นที่รักของผู้อื่น และต้องการมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น เพราะมนุษย์ทุกคนย่อมต้องการเพื่อนฝูง ต้องการสื่อสารและเป็นสมาชิกกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เพื่อนบ้าน กลุ่มสนทนาการ เป็นต้น ความรู้สึกผูกพันจะเกิดขึ้นเมื่ออยู่ในเครือข่าย และสมาชิกของกลุ่มย่อมเกิดความรัก ความช่วยเหลือ และยอมรับต่อกัน

1.4) ความต้องการได้รับความยกย่องนับถือ (Esteem Needs) เป็นความปรารถนาเป็นที่น่าเคารพยกย่องจากทั้งตนเองและผู้อื่น ต้องการที่จะให้ผู้อื่นเห็นว่าตนมีความสามารถ มีเกียรติยศ มีผลสัมฤทธิ์ ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น และมีความเป็นอิสระ มีสถานภาพ มีชื่อเสียงเป็นที่กล่าวขาน และเป็นที่ยอมรับนับถือ เป็นต้น

1.5) ความต้องการความสมบูรณ์ของชีวิตและพัฒนาศักยภาพของตน (Self-Actualization Needs) เป็นความต้องการที่ตระหนักตนเองตามสภาพที่แท้จริง เพื่อพัฒนาชีวิตของตนเองให้สมบูรณ์ (Self-fulfillment) รู้จักค่านิยม ความสามารถและความสำเร็จ มีสติในการปรับตัว เปิดโอกาสให้ตนเองเผชิญกับความจริงของชีวิต และเผชิญกับสิ่งแวดล้อมและการท้าทายใหม่ ๆ กระบวนการที่จะพัฒนาตนเองเต็มที่ตามศักยภาพ (Maslow, 1943, p. 46)

นอกจากนี้ Pittman & Zeigler (2007) ยังกล่าวว่า ความต้องการทางกายภาพ (Physiological Needs) และความมั่นคงปลอดภัย (Safety) ในความต้องการ 5 ขั้นของมาสโลว์ (Abraham Harold Maslow) เป็นความต้องการมากที่สุดในขั้นพื้นฐาน (Most Fundamental Needs) สำหรับความต้องการการมีส่วนร่วม (Belongingness) และความต้องการเป็นที่ยอมรับนับถือของผู้อื่น (Self-esteem) เป็นความต้องการทางสังคม ในขณะที่ H. Tezcan Uysal, Sibel

Aydemir, Emine Genc (2017) (อ้างใน Telimen, 1977; Eren, 2012) มองว่าความต้องการความปลอดภัยของมนุษย์คือการรักษาความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ

ต่อมา มีหลายประเทศได้นำแนวความคิดดังกล่าวไปประยุกต์ใช้โดยกำหนดตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Minimum Needs Indicators) เพื่อวัดเส้นแบ่งความยากจน ซึ่งมองว่าแนวความคิดความจำเป็นพื้นฐานเน้นไปที่การยังชีพ (Wu et al., 2010) ทั้งนี้ในปี 1995 ประเด็นการแก้ปัญหาความยากจนและการกำหนดนโยบาย “ขจัดความยากจนสุดขีด (Extreme poverty)” ถูกนำมาใช้เป็นแนวทางการแก้ปัญหาความยากจนระดับชาติ

องค์ประกอบของความจำเป็นพื้นฐานในมุมมองสังคมวิทยาและการพัฒนา

Putzel, & D.John (2012) กล่าวว่า มนุษย์มีความต้องการหลากหลายรูปแบบและลำดับขั้น ซึ่งหากความต้องการของมนุษย์ (Need) ไม่ได้รับการตอบสนอง คนเหล่านั้นอาจไม่สามารถดำรงชีวิตต่อไปได้ สอดคล้องกับ Galtung (1978) ที่มองว่า ความจำเป็นพื้นฐานเป็นความต้องการอันจำเป็นต่อการดำรงอยู่ซึ่งขาดเสียไม่ได้

ความจำเป็นพื้นฐานมีองค์ประกอบ 2 ด้าน ได้แก่ 1) ความต้องการด้านบริโภคในครัวเรือน (Consumption Needs) หรือความต้องการทางกายภาพ (Physiological Needs) ซึ่งรวมถึง อาหารที่เพียงพอ ที่พักอาศัย เครื่องนุ่งห่ม และเครื่องตกแต่งบ้านที่จำเป็น และ 2) การเข้าถึงบริการสาธารณะ เช่น น้ำดื่มที่สะอาด การบริการคมนาคมขนส่งสาธารณะ สุขภาพที่ดี การได้รับการศึกษา และการส่งเสริมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ตามบริบทแต่ละพื้นที่ (United Nations Development Programmed/ UNDP, 2005)

แนวคิดทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานกับการแก้ไขปัญหาความยากจน

การจัดความยากจนและความหิวโหย เป็นเป้าหมายประการแรกของการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (Millennium Development Goals: MDGs) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การแก้ไขปัญหาความยากจนกับความจำเป็นพื้นฐานมีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กัน จึงกล่าวได้ว่า ความจำเป็นพื้นฐานเป็นทั้งสาเหตุและทางออกของความยากจน ดังนั้น หากแก้ไขปัญหาความยากจนได้ตรงจุดมากเท่าไร ประสิทธิภาพก็จะยิ่งมากขึ้นเท่านั้น ยกตัวอย่างเช่น ในช่วง ค.ศ. 1994-2000 นโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนของจีนตาม “แผนแปด-เจ็ด” ซึ่งมีเป้าหมายชัดเจนว่า 1) แก้ปัญหาเรื่องอาหารและเครื่องนุ่งห่มอย่างเร่งด่วน 2) ส่งเสริมความร่วมมือทางภูมิภาคระหว่างพื้นที่ที่พัฒนาแล้วกับพื้นที่ยากจน 3) สนับสนุนการศึกษาและการจ้างงานในพื้นที่ด้อยโอกาส 4) เน้นแก้ปัญหาในกลุ่มคนพิเศษ เช่น คนพิการ ผู้สูงอายุ ผู้หญิงที่อ่อนแอ เป็นต้น มาตรการดังกล่าวตั้งเป้าตรงโจทย์และสอดคล้องกับปัญหา จึงถือว่าเป็นต้นแบบในการแก้ไขปัญหาความยากจนได้ตรงจุด จะเห็นได้ว่า ความจำเป็นพื้นฐานเป็นแนวทางและหลักการสำหรับการแก้ไขปัญหาความยากจน

2. แนวคิดทฤษฎีรัฐสวัสดิการ (Welfare State Theory)

ความเป็นมาของแนวคิดทฤษฎีรัฐสวัสดิการ (Welfare State Theory)

รัฐสวัสดิการ (Welfare State) เกิดขึ้นในช่วงที่ทั่วโลกเข้าสู่วิกฤตการณ์เศรษฐกิจตกต่ำในประเทศอังกฤษ Beveridge ได้เสนอรายงาน เกี่ยวกับการต่อสู้กับปัญหาสังคม และได้นำเสนอหลักการที่สำคัญในรายงานที่ชี้ถึงภารกิจหลักของรัฐที่จะต้องมิต่อสังคม โดยเฉพาะการต่อสู้กับสิ่งชั่วร้าย 5 ประการ (Five Giant Evils) ได้แก่ การเจ็บป่วย (Disease) ความโง่เขลา (Ignorance) การพึ่งพา (Idleness) การเสื่อมเกียรติ (Squalor) และ ความอยาก (Want) ซึ่งเป็นที่มาของทฤษฎีปัญหาสังคมในประเทศกำลังพัฒนาที่สรุป “วัฏจักรแห่งความชั่วร้าย” (Vicious cycle) คือ เกิดจาก “โง่-จน-เจ็บ” ต่อมาบีเวอร์ริดจ์ (Beveridge) อ้างถึงใน ฌองส์ เพ็ชรประเสริฐ และคณะ (2548) กล่าวว่า รัฐสวัสดิการเป็นกลไกที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อป้องกันสังคมจากการทำลายตัวเองภายใต้เศรษฐกิจแบบตลาด ในศตวรรษที่ 20 การพัฒนาสู่การเป็นรัฐสวัสดิการ (Welfare State) เป็นยุค “การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่” (The Great Transformation) ที่สืบเนื่องมาจากสังคมก่อนวิกฤติเศรษฐกิจตกต่ำของโลก (ค.ศ. 1929-1933) นอกจากนี้ Flora, & Heidenheimer (1981) ยังกล่าวว่าระบบราชการของรัฐอันแข็งแกร่งมีผลต่อการริเริ่มโครงการสวัสดิการ และการกำหนดระยะเวลาของโครงการรัฐสวัสดิการ (Orloff & Skocpol, 1984) เห็นได้ชัดเจนจากรัฐสวัสดิการของอังกฤษได้รับรองจากหน่วยงานราชการให้สามารถใช้ระบบรัฐสวัสดิการมาตั้งแต่อดีตเป็นเวลายาวนาน ปัจจุบันนี้ “รัฐสวัสดิการ” อยู่ในสภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากร โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่ต้องจ่ายเงินบำนาญ (Pampel & Williamson, 1985) นอกจากนี้ การจ่ายเงินสวัสดิการแก่ประชากรนั้น ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ปัจจัยทางบริบทวัฒนธรรมของพื้นที่ที่มีปัญหาความยากจน ซึ่งทำให้สวัสดิการของบุคคลนั้นต่ำกว่าระดับที่กำหนดไว้ (Hu et al., 2012, P. 3)

ลักษณะของประเทศที่เป็นรัฐสวัสดิการ

รัฐสวัสดิการมุ่งเน้นไปที่การบรรเทาความยากจน (Zhou, & Logan, 2001) จากการศึกษาของ Huong T. Trieu (2013, p. 24) ในเรื่องสวัสดิการของแรงงานอพยพในประเทศจีน พบว่ารัฐเป็นศูนย์กลางและเป็นเครื่องมือวิเคราะห์ที่ดีที่สุดสำหรับการตรวจสอบรัฐสวัสดิการของจีน แต่เนื่องจากการศึกษาเรื่องรัฐสวัสดิการส่วนใหญ่มาจากประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยจึงไม่สามารถอธิบายการพัฒนาและความผันแปรของการประกันสังคมในจีนได้ชัดเจนนัก เห็นได้จากสถิติทางเศรษฐกิจของจีนยังคงเติบโตอยู่ที่ 7.4% อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันจีนกำลังขยายระบบสวัสดิการสังคม (Huong T. Trieu, 2013, pp.31-32) โดยขยายการประกันสุขภาพให้กับแรงงานอพยพในชนบทเพื่อส่งเสริมการสร้างรายได้

ระบบรัฐสวัสดิการถูกนำมาใช้ในยุคลังคมสมัยใหม่ (Tilton, T., 1975) ซึ่งพัฒนามาจากระบบเศรษฐกิจโดย Wilensky (2006) กล่าวว่า ผลลัพธ์สวัสดิการของรัฐนั้น จะสะท้อนผ่านจำนวนประชากรที่ได้รับสวัสดิการและการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นอกจากนี้ ผางเหลียนฉวน หรือ Fang (2018, p. 94) ยังกล่าวว่า สวัสดิการรัฐเป็นการตอบสนองความต้องการของประชาชนในรูปแบบนโยบายในด้านสุขภาพ การศึกษา การสุขภาพ และสวัสดิการสำหรับการว่างงาน ฯลฯ ทั้งนี้ เมื่อฐานภาษีของรัฐกว้างขึ้นจากภาคอุตสาหกรรม ก็จะส่งผลให้มีการใช้จ่ายสาธารณะเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับ Shore (2019, p. 31) ที่มองว่ารัฐสวัสดิการถือว่าเป็นสถาบันการเมืองที่เป็นรองจากภาคอุตสาหกรรม (Secondary Political Institution) เป็นกลไกในการพัฒนาทุน ส่งเสริมการค้าเคลื่อนของตลาด บรรเทาและป้องกันความเสี่ยงทางสังคม

Wu (2004, p. 251) มีมุมมองว่า รัฐสวัสดิการ เป็นสิ่งที่รัฐใช้เป็นนโยบายในการพัฒนาประเทศ และแก้ไขปัญหาของประชาชนที่ว่างงานและไม่มีรายได้ เป้าหมายของรัฐสวัสดิการประกอบด้วย (1) มาตรฐานการครองชีพที่ดี (2) ช่วยเหลือคนที่เจ็บป่วยและว่างงาน (3) ส่งเสริมการพัฒนาชีวิตของครัวเรือนให้มีการกินดีอยู่ดี (4) บริการด้านสาธารณสุขและการศึกษา (5) พัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อชีวิตส่วนตัวของประชาชน สอดคล้องกับโจวหง หรือ Zhou (2001, p.97) ที่กล่าวว่ารูปแบบสวัสดิการของรัฐมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการช่วยเหลือคนในสังคม ดังนั้น รัฐสวัสดิการจึงเป็นแนวนโยบายการพัฒนาและส่วนหนึ่งของการทำงานและกลไกของรัฐบาล

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และคณะ (2548) กล่าวว่า เป้าหมายการจัดสวัสดิการคือ ทุกคนในสังคมได้รับสิทธิพื้นฐานทางสังคมตามมาตรฐานสากล ทั้ง 15 ประการ ได้แก่

- 1) การได้รับการศึกษา
- 2) การได้รับคำแนะนำในการเลือกหลักสูตรการศึกษาอาชีพ
- 3) การได้รับการส่งเสริมฝีมือและพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพ
- 4) การมีงานทำและมีความมั่นคงในอาชีพการงาน
- 5) การได้รับความมั่นคงทางเศรษฐกิจในยามที่ไม่มีงานทำ
- 6) การมีการประกันสังคม
- 7) การได้รับการคุ้มครอง ดูแลสุขภาพและสมรรถภาพในการทำงาน
- 8) การได้รับการดูแลรักษาความเจ็บป่วย การคลอดบุตรและมีรายได้ยังชีพในยามชรา
- 9) ผู้อยู่ในความอุปการะที่จะได้รับการประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
- 10) การได้รับการชดเชยในกรณีที่เกิดอันตรายต่อสุขภาพอันเป็นผลมาจากการทำงาน
- 11) การได้ที่อยู่อาศัยอย่างพอเพียงด้วยอัตราค่าเช่าที่ต่ำหรือได้รับความช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัย

- 12) การได้รับความช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดู
- 13) เด็กและเยาวชนที่จะได้รับความช่วยเหลือในการดำรงชีวิต
- 14) การได้รับการประกันชีวิตในสถานการณ์พิเศษ
- 15) การที่คนพิการที่จะได้รับความช่วยเหลือดูแลเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างคนทั่วไปในสังคม

นโยบายสวัสดิการสังคมในโลกแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) สวัสดิการสังคมที่ครอบคลุมประชาชนทั้งหมดและ 2) สวัสดิการสังคมที่กำหนดและคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติที่จะได้รับสวัสดิการ โดยอยู่บนพื้นฐานของทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดเพื่อให้กับคนยากจนและจำเป็นที่สุด (Zheng, 2005 อ้างใน Li & Xu, 2008) เพื่อใช้ดำเนินการแก้ปัญหาความยากจนระดับชาติ

รัฐสวัสดิการนอกจากเป็นกลไกการแก้ไขปัญหาทางสังคมต่าง ๆ เช่น ปัญหาสุขภาพผู้สูงอายุ ภาวะพึ่งพิงในครัวเรือน (Dependents) และการจ้างงาน รัฐสวัสดิการยังเป็นการช่วยเหลือประชาชนให้พ้นจากความเสี่ยงของชีวิตในด้านการดำรงชีพ ระบบเศรษฐกิจ เพื่อให้อยู่ในมาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำ (Minimum Standard of Living) (Wilensky, 1975) สอดคล้องกับ Aidukaite, J. (2009, p. 25) ที่มองว่ารัฐสวัสดิการนั้นเป็นนโยบายทางสังคม (Social Policy) ที่ทุกประเทศต้องมี ซึ่งส่งผลต่อฐานะทางสังคมและการดำเนินชีวิตของประชาชนในระดับครัวเรือนและกลุ่มคน (Skocpol & Amenta, 1986) ที่รัฐสวัสดิการต้องคงมาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำ (Minimum Standard of Living) และเป็นสิทธิทางสังคม (Harold L. Wilensky, 1975 อ้างใน Aidukaite, J, 2009) เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาความยากจน ดังที่ Zuo (2016) เสนอว่า หลังจากจีนสร้างสังคมกินดีอยู่ดีถ้วนหน้าในปี 2020 และมีนโยบายต่อต้านความยากจนที่นำมาเชื่อมโยงกับนโยบายสังเคราะห์ทางสังคมในเชิงการพัฒนา เนื่องจากความยากจนนั้นยังหมายถึงการขาดโอกาสและสิทธิในการเข้าถึงบริการและสวัสดิการทางสังคมตามที่ Sen (1981) ได้กล่าวไว้ (Fang, 2018, p. 95)

3. ความยากจนในมุมมองที่แตกต่าง

3.1 ความยากจนและการแก้ปัญหาตามแนวทางสากล

จากการทบทวนวรรณกรรม ได้พบว่า มีนักวิชาการวิเคราะห์ถึงสาเหตุของการเกิดความยากจนไว้หลายประการ อย่างเช่น Abhijit V. Banerjee และ Esther Duflo นักเศรษฐศาสตร์ผู้รับรางวัลรางวัลโนเบลปี 2019 ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับสาเหตุที่แท้จริงของความยากจนซึ่งมาจาก 3 สาเหตุหลัก คือ 1) คนจนขาดเครื่องมือสำหรับการป้องกันความเสี่ยง (Risk) และความเปราะบาง (Vulnerability) ที่มีประสิทธิภาพ 2) คนจนขาดวิสัยทัศน์และขาดการวางแผนระยะยาว และ 3) คนจนมีความดื้อรั้นและอคติต่อสิ่งที่อยู่เกินขอบเขตของการเรียนรู้ (Banerjee & Duflo 2011, pp. 237-241) สอดรับกับ David A. Bessler ที่ค้นพบสาเหตุที่เกิดความยากจน คือ 1) การเข้าไม่ถึงสวัสดิการสังคม 2) ความไม่เสมอภาคด้านรายได้ 3) รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่ำ 4) ผลผลิตทาง

การเกษตรต่ำ 5) การเสียชีวิตของเด็กแรกเกิด 6) อัตราการเกิดถี่ 7) อายุไม่ยืนยาว 8) อัตราการตายสูง 9) จำนวนสมาชิกในครอบครัวมาก 10) จำนวนคนไม่รู้หนังสือมาก 11) ความช่วยเหลือจากต่างประเทศน้อย 12) การค้าระหว่างประเทศที่คิดเป็นรายได้ประชาชาติน้อย และ 13) โภชนาการที่ไม่เพียงพอ (Bessler, 2003)

ในมุมมองทางสังคมวิทยา การวิเคราะห์สาเหตุของความยากจน มีมุมมอง 2 ประเด็น คือ 1) ความยากจนเกิดจากการพัฒนา เนื่องจากการขาดเงินทุนและโครงสร้างพื้นฐานไม่ดี เช่น การขนส่ง การสื่อสารและพลังงานนำไปสู่ความยากจน และ 2) ความยากจนเกิดจากทรัพยากรที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ไม่เพียงพอ และการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่ลงตัว สภาพพื้นที่ที่มีความเปราะบาง (Wang, 2012) ในขณะที่นักเศรษฐศาสตร์ศึกษาปัญหาความยากจนจากมุมมองของการจัดสรรปัจจัยทางเศรษฐกิจ พบว่า ความยากจนเกิดจากคนจนที่ไม่สามารถจัดสรรปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดิน ทุน และแรงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจัยการผลิตระยะยาวที่เกษตรกรยากจนสามารถควบคุมได้ คือ แรงงาน ดังนั้น การใช้แรงงานคนแทนเทคโนโลยี จะช่วยลดต้นทุนการผลิตไม่ให้เกิดหนี้สิน และเป็นต้นแบบของการผลิตที่ประหยัดและพอเพียงของเกษตรกร (Wang, 2012) จากการทบทวนวรรณกรรม ปัจจัยที่ทำให้เกิดความยากจนของชุมชนชนบท พบว่า ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของทั่วโลก มีนักวิชาการและองค์กรต่าง ๆ ได้ศึกษาไว้มากมายในช่วงเวลาที่ผ่านมา ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถนำไปใช้เป็นกรอบในการศึกษาปัจจัยที่มีผลในการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความจน ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 ความหมายของความยากจนในมุมมองสังคมวิทยา

ประเทศ	ผู้เสนอแนวคิด	เนื้อหาของแนวคิด
อังกฤษ	Thomas Robert Malthus, 1798	อัตราการเกิดคนงานและคนจนสูงเกินไป ทำให้เกิดความอดอยากและอาชญากรรม
อังกฤษ	Adam Smith, 1776	ความร่ำรวยหรือยากจนนั้นขึ้นอยู่กับปริมาณและคุณภาพของสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต
อังกฤษ	Benjamin. Seebohm. Rowntree, 1901	ความยากจนเกิดจากค่าแรงต่ำเกินไป ขาดแคลนสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต (เชื้อเพลิงและแสงสว่าง ค่าเช่า อาหาร เครื่องนุ่งห่ม)
สหรัฐฯ	Friedman, 1965	ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญและได้เกิดนิยามความยากจนอีกคำหนึ่งคือ “ความยากจนสัมพัทธ์”

ประเทศ	ผู้เสนอแนวคิด	เนื้อหาของแนวคิด
สหรัฐฯ	Mollie Orshansky, 1965	ความยากจนเป็นตัวชี้วัดว่ารายได้ สวัสดิการครอบครัว และรูปแบบรายได้ของครัวเรือนเพียงพอหรือไม่ เส้นความยากจนคือสามเท่าตัวของค่าใช้จ่ายในอาหารซึ่งทุกวันนี้สหรัฐอเมริกายังใช้มาตรฐานนี้อยู่
สหรัฐฯ	Loyd Reynolds, 1973	หลายครอบครัวในสหรัฐอเมริกาที่ไม่มีรายได้เพียงพอที่จะมีมาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำ
อังกฤษ	Peter Townsend, 1979	การวัดทรัพยากรสมบัติครอบครัวและมาตรฐานการครองชีพ ครอบครัวและกลุ่มคนที่ไม่สามารถเข้าถึงอาหาร กิจกรรมทางสังคม ทรัพยากรสำหรับการใช้ชีวิตขั้นต่ำถือว่าเป็นคนจน
อินเดีย	Amartya Sen, 1981	ความยากจนจะต้องถูกพิจารณาว่าเป็นการลิดรอนสิทธิ ไม่ใช่แค่รายได้น้อย
อังกฤษ	Oppenheim, 1988	ความยากจนคือ การขาดแคลนวัตถุ การเข้าถึงสังคมและความรัก
	European Community, 1989	ความยากจนควรได้รับการเข้าใจว่าเป็นข้อจำกัดด้านทรัพยากร (ทางกายภาพวัฒนธรรมและสังคม) ของบุคคล ครอบครัวและกลุ่มคน จนไม่ได้รับการยกเว้น นอกเหนือจากมาตรฐานการดำเนินชีวิตขั้นต่ำ
	World Bank, 1990	ความยากจนถูกกำหนดให้เป็น “การขาดความสามารถในการบรรลุมาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำ” มาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำที่นี้หมายถึงมาตรฐานความยากจนหรือที่เรียกว่าเส้นความยากจน (poverty line)
	การประชุมสุดยอดโลกเพื่อการพัฒนาสังคมของสหประชาชาติ(UN), 1995	ความยากจนคือลักษณะที่ไม่สามารถเข้าถึงความต้องการพื้นฐานด้านต่าง ๆ เช่น อาหาร น้ำดื่มสะอาด สาธารณูปโภค สุขภาพ การป้องกันภัย การศึกษา และข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ ความยากจนไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยเรื่องรายได้อย่างเดียว แต่ยังหมายรวมถึงการเข้าถึงบริการต่าง ๆ ด้วย และปัจจัยที่จะสามารถนำไปพัฒนาต่อ ความหิวโหยและการขาดสารอาหาร สุขภาพไม่ดี

ประเทศ	ผู้เสนอแนวคิด	เนื้อหาของแนวคิด
		ขาดโอกาสทางการศึกษาและการบริการพื้นฐานอื่น ๆ อัตราการเสียชีวิตจากโรคสูง การไร้บ้าน สิ่งแวดล้อมทรุดโทรม รวมถึงการกีดกันทางสังคม
	สหประชาชาติ (UN), 1998	ความยากจนคือปราศจากซึ่งทางเลือกและโอกาส รวมถึงการไม่มีเกียรติในความเป็นมนุษย์ และขาดการมีส่วนร่วมทางสังคม ขาดการเข้าถึงน้ำสะอาดและสาธารณสุขที่ดีไม่สามารถหาเลี้ยง ครอบครัวยังได้ ไม่มีโรงเรียนหรือโรงพยาบาลให้ไป ไม่มีที่ดินสำหรับผลิตอาหาร ไม่มีงานให้เลี้ยงชีพ และไม่สามารถเข้าถึงสินเชื่อได้ นอกจากนั้นยังหมายถึงความไม่ปลอดภัย ไม่มีอำนาจ และถูกกีดกันทั้งในระดับบุคคล ครัวเรือน และสังคม มีความเสี่ยงที่จะเกิดความรุนแรง หรืออาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี
	World Bank, 2001	นอกเหนือจากความขาดแคลนทางวัตถุ การศึกษาและสุขภาพในระดับต่ำความยากจนยังรวมถึงความเสี่ยง ความเปราะบาง (Vulnerability) ที่เผชิญหน้ากับความเสี่ยง ตลอดจนและไม่สามารถแสดงข้อเรียกร้องสิทธิของตน และขาดอิทธิพล”
	The United Nations Development Program (UNDP), 2010	ตัวชี้วัดความยากจนนอกจากฐานรายได้ยังหมายถึง ครัวเรือนที่ถูกกลืนสิทธิด้านสุขภาพ การศึกษาและมาตรฐานการดำรงชีวิต
	World Health Organization (WHO)	ความยากจนคือ สถานการณ์ที่เกิดความเสี่ยงในเรื่องของสุขภาพ เช่น ภาวะโภชนาการไม่ดี มีข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพไม่เพียงพอ และรวมถึงไม่สามารถเข้าถึงบริการทางด้านสุขภาพได้ มีความเสี่ยงในการเป็นโรคและความพิการซึ่งทำให้ลดการออมของผู้คน ลดความสามารถในการเรียนรู้ ลดผลิตภาพแรงงาน และนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่แย่งลง จนสุดท้ายทำให้ตกอยู่ในกับดักความยากจน

ประเทศ	ผู้เสนอแนวคิด	เนื้อหาของแนวคิด
ยาวนาน		

ที่มา: ผู้วิจัย, 2019

จากความเห็นของผู้เชี่ยวชาญและองค์กรทั่วโลก จะเห็นได้ว่าความยากจนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยดังกล่าว คือ 1) ความยากจนเกี่ยวข้องกับ “ความล้าหลัง” หรือ “ความยากลำบาก” รวมถึงแง่มุมเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม ร่างกายและจิตใจของมนุษย์ 2) ความยากจนคือสภาพที่ต่ำกว่ามาตรฐานการครองชีพหรือมาตรฐานการดำรงชีวิต “มาตรฐานขั้นต่ำนั้นได้รับรู้และยอมรับโดยทั่วไปในสังคม 3) ความยากจนเป็นเรื่องของการ “ขาดแคลน” และ “การถูกกลืนกลืนสิทธิ์” ลักษณะของมันคือ “รายได้ต่ำ” และขาด “วัสดุกับบริการ” ซึ่งแก่นแท้ของความยากจนคือการขาด “ความสามารถ” และ “โอกาส” เกี่ยวกับ “การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมจึงมีความเสี่ยงต่อการดำรงชีวิตขั้นต่ำ (Tan jun,1997. p. 62)

สรุปได้ว่า ความยากจนเป็นสภาพที่มีอยู่ใน 3 ระดับที่แตกต่างกันได้แก่ 1) ความยากจนเป็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่เชิงวัตถุวิสัยในสังคม 2) ความยากจนเป็นการประเมินทางสังคมที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไป และ 3) ความยากจนเป็นผลทางสังคมที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทางสังคม

3.2 ทฤษฎีการต่อต้านความยากจนแบบหยดน้ำ

แนวคิดเรื่องการต่อต้านความยากจน เป็นแนวคิดที่ริเริ่มขึ้นในประเทศทุนนิยมตะวันตกและมุ่งเป้าไปที่ประเทศกำลังพัฒนาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง แนวคิดสำคัญประการหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความยากจนคือแนวคิดที่เรียกว่า “ทฤษฎีหยดน้ำ” (Trickle-Down Theory) ซึ่งเสนอโดยนักวิชาการชาวอเมริกัน Will Rogers ทฤษฎีนี้เสนอว่า ในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจ พื้นที่และกลุ่มคนยากจนหรือกลุ่มคนที่ด้อยโอกาส จะไม่ได้รับมาตรการนโยบายโดยตรงเป็นพิเศษ หากแต่จะได้รับการแก้ไขปัญหาและพัฒนาผ่านการกระตุ้นการพัฒนาโดยกลุ่มหรือพื้นที่ที่รวยก่อนไปลงทุนในรูปแบบการบริโภคและการจ้างงาน (X. H. Wo et al., 2019) ดังนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจจึงต้องให้เกิดขึ้นกับกลุ่มคนที่มีความพร้อมหรือได้เปรียบในสังคมก่อน หลังจากคนกลุ่มนี้สามารถพัฒนาได้อย่างเต็มที่แล้ว ผลของการพัฒนาก็จะค่อย ๆ กระจายลงไปยังกลุ่มคนชั้นกลาง และคนยากจนในสังคมตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีนี้สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนได้โดยในขั้นตอนของการดำเนินงานนั้น ต้องมีการเตรียมการหลายด้าน ซึ่งสิ่งสำคัญคือ การเตรียมคนต้องคำนึงถึงกลุ่มคนที่พร้อมที่สุดก่อน ซึ่งได้แก่ผู้มีฐานะดีและกลุ่มผู้นำในพื้นที่ แล้วจึงค่อย ๆ ไปสู่กลุ่มคนอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น ในปี ค.ศ. 1978 ช่วงระยะเวลาของการปฏิรูปและการเปิดประเทศของจีน แนวทางการช่วยเหลือคนจนคือ ให้ความดูแลช่วยเหลือคนจนในระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยนโยบายของรัฐคือ “ส่งเสริม

ให้กลุ่มคนที่มีศักยภาพด้านรายได้ มีรายได้ที่มั่นคงเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาของคนจนที่อยู่เบื้องหลัง และท้ายที่สุดเพื่อให้บรรลุความเจริญรุ่งเรืองร่วมกัน” ภายใต้การชี้นำของนโยบายนี้ พื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกของจีนได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็ว และพื้นที่ดังกล่าวเป็นแรงผลักดันการพัฒนาเศรษฐกิจของภาคกลางและตะวันตกภายใต้การสนับสนุนของรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง (Sheng, 2001)

3.3 ความยากจนและการแก้ปัญหาตามแนวทางของจีน

การให้นิยามหรือจำกัดความของคำว่าความยากจนมีหลากหลาย และมีวิธีวัดความยากจนแตกต่างกัน วิธีวัดความยากจนที่สากลนิยมใช้คือ Head-count หรืออัตราเกิดความยากจน (Poverty Incidence) โดยเน้นรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากร (Alkire & Shen, 2017) ประเทศจีนกำหนดเกณฑ์/เส้นความยากจนสัมบูรณ์ในชนบท (The Rural Absolute Poverty Line) ตามแนวคิดการตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานเพื่อดำรงชีวิตขั้นต่ำ (Basic Needs) ซึ่งรวมถึงปัจจัยทางวัตถุ เช่น อาหารการกิน (มาตรฐานโภชนาการของอาหารที่มีพลังงานไม่ต่ำกว่าวันละ 2,100 กิโลแคลอรี) เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัย ตลอดจนบริการสาธารณะ (สำนักงานสำรวจการเกษตรกรรมสถิติแห่งชาติ, 2000) Wang, Xu & Hao (2015) สำนักงานสำรวจครัวเรือนแห่งประเทศไทยจีน กล่าวถึงมาตรฐานความยากจนในปัจจุบันของจีนว่า เป็นมาตรฐานที่สูงกว่ามาตรฐานความยากจนสัมบูรณ์ (1.25 ดอลลาร์ต่อหัวต่อวัน) ซึ่งต่ำกว่ามาตรฐานความยากจนทั่วไป (2 ดอลลาร์ต่อหัวต่อวัน) เช่น ปี 1984 กรมสถิติแห่งชาติและสำนักงานแก้ปัญหาความยากจนแห่งชาติได้กำหนดเส้นความยากจนในชนบทเป็น 200 หยวนต่อหัวต่อปี (เท่ากับประมาณ 950 บาทไทย) ในปีเดียวกัน มาตรฐานความยากจนของโลกที่ธนาคารโลกกำหนดคือ 1 ดอลลาร์สหรัฐต่อหัวต่อวัน ซึ่งหมายถึง หากรายได้ต่อหัวต่อปีต่ำกว่า 370 ดอลลาร์สหรัฐจะนับว่า ยากจน (คำนวณตามราคาเทียบเคียงระหว่างประเทศ) ตัวอย่างเช่น ในปี 1986 จีนได้ปรับปรุงเส้นความยากจนขึ้นเป็น 213 (เท่ากับประมาณ 1,000 บาทไทย) หลังจากการสำรวจประชากรในชนบท 67,000 คน ของประเทศ โดยอ้างอิงจากดัชนีราคาผู้บริโภค ซึ่งถือว่าเป็นเส้นความยากจนที่ยอมรับในแวดวงวิชาการ (Lin, 2018, p. 20) ต่อมาธนาคารโลกปรับเส้นความยากจนของโลกอีกครั้งเป็น 1.25 ดอลลาร์สหรัฐต่อหัวต่อวัน เมื่อปี 2008 และจีนก็ได้ปรับเส้นความยากจนในปี 2008 และ 2011 เป็น 1,196 หยวน และ 2,536 หยวน (ตาราง 2)

ตาราง 2 พัฒนาการของเส้นความยากจนในชนบทจีน (ค.ศ.1978-2020)

ปีค.ศ.	เส้นความยากจน (หยวน)	ปีค.ศ.	เส้นความ ยากจน (หยวน)	ปีค.ศ.	เส้นความยากจน (หยวน)
1978	100	1992	317	2006	693
1979	N/A	1993	350	2007	785

ปีค.ศ.	เส้นความยากจน (หยวน)	ปีค.ศ.	เส้นความ ยากจน (หยวน)	ปีค.ศ.	เส้นความยากจน (หยวน)
1980	N/A	1994	440	2008	1,196
1981	N/A	1995	530	2009	1,196
1982	N/A	1996	580	2010	1,196
1983	N/A	1997	640	2011	1,966
1984	200	1998	635	2012	2,673
1985	206	1999	625	2013	2,736
1986	213	2000	625	2014	2,800
1987	227	2001	630	2015	2,968
1988	236	2002	627	2016	3,146
1989	259	2003	637	2017	3,335
1990	300	2004	668	2018	3,535
1991	304	2005	683	2019	3,747
				2020	4,000

ที่มา : กรมสถิติแห่งชาติจีน (2019)

หมายเหตุ : N/A เป็นคำย่อมาจาก Not available หรือ Not applicable ส่วนมากหมายถึงไม่มีข้อมูล

ประเทศจีนได้บรรลุเป้าหมายก้าวแรกคือ การแก้ปัญหาความอดอยาก และก้าวที่สอง การสร้างสังคมแบบกินดีอยู่ดีโดยภาพรวม ทั้งนี้ เกณฑ์ที่ใช้วัดระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนคือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเฉลี่ยต่อหัวและค่าสัมประสิทธิ์เอนเจล (Engel) ในระดับนานาชาติ มาตรฐานที่ใช้ก็คือ ค่าสัมประสิทธิ์เอนเจลขององค์การอาหารเกษตรแห่งสหประชาชาติ (United Nations Food Agriculture Organization: FAO) (Wang, 2007) จากสถิติของกรมสถิติแห่งชาติปี 2000 ค่าสัมประสิทธิ์เอนเจล (Engel) สำหรับครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองคือร้อยละ 39.4 และชนบทร้อยละ 49.1 และ GDP เฉลี่ยต่อหัวของประชาชนเป็น 949.22 ดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศจีนได้บรรลุเป้าหมายการเข้าสู่สังคมกินดีอยู่ดีในเชิงภาพรวม นอกจากนี้ ในปี 2000 จีนยังเหลือประชากร 30 ล้านคนที่ไม่ได้แก้ไขปัญหาค่าความอดอยาก และมี 20 ล้านคน ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองภายใต้เส้นความยากจน (Ren, 2018)

รัฐบาลจีนได้ปรับเส้นความยากจนหลายครั้ง ได้แก่ รายได้ของเกษตรกรต่อปี 2,300 หยวน หรือคิดเป็นรายวัน คือวันละ 6.3 หยวน ซึ่งในขณะนั้นธนาคารโลกได้ระบุรายได้ของคนยากจนอยู่ที่

วันละ 1.25 ดอลลาร์ และในปี 2015 รายได้เกษตรกรจีนถูกปรับเป็น 2,800 หยวนต่อปี หรือคิดเป็นรายวันคือวันละ 7.67 หยวน โดยธนาคารโลกก็ปรับขึ้นเป็น 1.9 ดอลลาร์ และจัดระบบการจัดการจัดความยากจน แบ่งเป็น 6 ระบบย่อยคือ 1) มาตรการ 2) ตั้งทีมงาน 3) ประเมินผล 4) รับผิดชอบ 5) ปฏิบัติ และ 6) ติดตามและตรวจสอบ (Xinhuanet, 2019)

3.3.1 ทฤษฎีเจริญรุ่งเรืองร่วมกัน

แนวคิดเจริญรุ่งเรืองร่วมกันหรือมั่งคั่งร่วมกัน (Common Prosperity) เป็นแนวคิดสำคัญในการสร้างระบบสังคมนิยมที่มีเอกลักษณ์ของจีนที่ เต็ง เสี่ยวผิง เป็นผู้ริเริ่ม โดยมองว่าประชาชนทั้งหมดดำรงชีวิตในมาตรฐานที่อุดมสมบูรณ์ด้านอาหารการกินและเครื่องนุ่งห่มโดยการทำงานและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นความร่ำรวยทั่วไปบนพื้นฐานขจัดความเหลื่อมล้ำและความยากจน ทฤษฎีเจริญรุ่งเรืองร่วมกันเป็นฐานคิดหลักของนโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างตรงจุด และในขณะเดียวกันเจริญรุ่งเรืองร่วมกันเป็นหลักการพื้นฐาน เป็นเป้าหมายการพัฒนาต่อสู้อย่างต่อเนื่องและเป็นข้อกำหนดที่สำคัญของการสร้างสังคมนิยมที่มีเอกลักษณ์ของจีน และเป็นรากฐานสำคัญของระบอบสังคมนิยมที่มีเอกลักษณ์ของจีน (Socialist with Chinese Characteristics) (อักษรศรี พานิชสาส์น, 2562) ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ชี้แจงว่า การขจัดความยากจน ช่วยให้บรรลุเป้าหมายเจริญรุ่งเรืองร่วมกันอันเป็นข้อเรียกร้องพื้นฐานที่สุดของสังคมนิยม (ตู้ จ้านหยวน, 2563, น. 20-25)

3.3.2 แนวคิดประชาชนเป็นศูนย์กลาง

ประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People-Centred) เป็นอีกแนวคิดสำคัญในการสร้างระบบสังคมนิยมและพัฒนาเป็นฐานคิดการกำหนดนโยบายของประเทศจีนซึ่งได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดของ Marx และ Engels ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า การผลิตมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทุกคนเกิดความมั่งคั่ง มนุษย์เป็นศูนย์กลาง (People-Centred) และเป็นตัวแสดงหลักแห่งประวัติศาสตร์ในการดำรงชีวิตที่มีมาตรฐานอันอุดมสมบูรณ์ และตอบสนองความต้องการของประชาชน ส่งเสริมการพัฒนากำลังการผลิตทางสังคมให้เกิดความมั่งคั่งร่วมกัน เป็นไปอย่างรอบด้านและอย่างมีประสิทธิภาพในการดำรงชีพของประชาชน (Marx & Engels, 2004) ทั้งแนวคิดประชาชนเป็นศูนย์กลางถูกใช้เป็นฐานในการวางนโยบายการพัฒนาของจีนในหลายยุคสมัย เช่น ยุคของสี จิ้นผิง ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการขจัดความยากจน การปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยกำหนดใช้วิธีการหลากหลายมิติที่เจาะจงแม่นยำถึงกลุ่มเป้าหมายโดยตรงในการช่วยเหลือประชาชนที่ยากจนจาก “ทฤษฎีหยดน้ำ” (Trickle-Down Theory) ที่พึ่งพิงการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก ดังนั้น แนวคิดแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างตรงจุดมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือคนจนทุกคนให้หลุดพ้นความยากจนและพัฒนาทักษะในการเพิ่มรายได้ของตนเอง ซึ่งเป็นการพัฒนาต่อยอดของแนวคิดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (ตู้ จ้านหยวน, 2563)

แนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihood Concept)

1. ที่มาของแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) เป็นคำที่ใช้กันมากในการพัฒนา ประเทศ มีการให้คำนิยามแตกต่างกันไป ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ดังนี้

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) หมายถึง การพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบันโดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง สอดคล้องกับ UN (WCED. 1987) (UN : Commission on Environment and Development) ที่กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการในปัจจุบันโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติหรือสร้าง ความลำบากใจให้กับประชาชนในอนาคต การพัฒนาที่ยั่งยืนเช่นนี้มีลักษณะเป็นการพัฒนาที่บูรณาการ (Integrated) คือทำให้เป็นองค์รวม (Holistic) โดยองค์ประกอบทั้งหลายต้องทำงานประสานกันครบองค์อย่างมีดุลยภาพ (Balanced) นอกจากนี้ Anthony Waldron et al., (2017) ได้กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นประกอบด้วย 1) พื้นฐานแนวคิดทางนิเวศวิทยาและระบบนิเวศ 2) ขอบเขตและความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน และ 3) แนวคิดที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ในการพัฒนาอย่างยั่งยืนมีดัชนีชี้วัดที่เรียกว่า Sustainable Development Indicator ทั้งหมด 4 ด้าน คือ 1) สังคม 2) เศรษฐกิจ 3) สิ่งแวดล้อม และ 4) สถาบันและองค์กร ซึ่งทางสภาพัฒน์จัดทำดัชนีชี้วัด “ความอยู่ดีมีสุข” ทั้งหมด 7 ตัวชี้วัด คือ 1) ความรู้ 2) ชีวิตการทำงาน 3) รายได้และความยากจน 4) สภาพแวดล้อม 5) ชีวิตครอบครัว 6) การบริหารจัดการที่ดี และ 7) สุขภาพอนามัย

แนวคิดของการดำรงชีพอย่างยั่งยืนเกิดขึ้นครั้งแรกในรายงานของคณะกรรมการโลกด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาในช่วงปลายทศวรรษ 1980 ในปี 1992 การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาของสหประชาชาติได้นำแนวคิดนี้มาใช้ในวาระของการประชุมสุดยอดโลกแห่งโคเปนเฮเกนเพื่อการพัฒนาสังคมและการประชุมระดับโลกครั้งที่ 4 เกี่ยวกับสตรีในกรุงปักกิ่ง เน้นย้ำถึงความสำคัญของการทำมาหากินอย่างยั่งยืน สำหรับนโยบายและแผนพัฒนาความยากจน แนวคิดการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์ที่เสนอโดยรัฐบาลจีน เน้นการพัฒนาการประสานงานของเขตเมืองและชนบท การประสานงานการพัฒนาคนและธรรมชาติ และยุทธศาสตร์การพัฒนาประสานงานการพัฒนาประเทศ

การดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihood) คือความสามารถรับมือกับความกดดันและเพิ่มขีดความสามารถในการฟื้นฟูในขณะที่ไม่ทำลายฐานทรัพยากรธรรมชาติ (Chambers & Conway, 1992) สำหรับการพัฒนาชนบทอย่างยั่งยืนและการขจัดความยากจน ได้มีการนำวิธีการต่าง ๆ มาใช้ และขยายแนวคิดออกไปด้วยแก่นนำและหลักสำคัญคือ กิจกรรมการพัฒนาที่มุ่งสู่การ

แก้ปัญหาความยากจน (DFID, 1999) โดยวิธีการนั้นขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์หลักการพื้นฐานของทรัพย์สินหรือทุนในบริบทของสภาพแวดล้อมภายนอก การดำรงชีพอย่างยั่งยืนเป็นวิธีคิดที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ ขอบเขต และลำดับความสำคัญของการพัฒนาเพื่อจัดการความยากจน (Mridula Rani Das, et al., p. 354)

การดำรงชีพอย่างยั่งยืนเป็นเครื่องมือการวิจัยที่นำเสนอเกี่ยวกับวิถีชีวิตที่ยั่งยืนและการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์หลายมิติอันซับซ้อนระหว่างสังคมและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนที่ใช้กันอย่างแพร่หลายที่สุดคือกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (SLA) ที่กำหนดโดยกระทรวงการพัฒนาแห่งสหราชอาณาจักร (DFID) กรอบการวิเคราะห์นี้สร้างขึ้นบนพื้นฐานของทฤษฎีความยากจนของ Sen, Chambers และ Conway ซึ่งเป็นที่นาเชื่อถืออยู่บนฐานของความเป็นวิชาการ และเป็นหลักที่ใช้ในการพัฒนาร่วมกัน

เป้าหมายพื้นฐานของนโยบายแก้ปัญหาความยากจนมุ่งเน้นการพึ่งตนเอง (Self-Reliance) ของบุคคลและครัวเรือนชุมชนชนบท ให้บรรลุได้ด้วยการจัดให้มีโครงสร้างของนโยบายการพัฒนาในระดับฐานรากให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยใช้วิธีการดำเนินการที่เหมาะสม (Du and Jin, 2016, p. 25) ในวิธีการบรรเทาความยากจนของจีนเพื่อให้ความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้นและเกิดความยั่งยืนนั้น ได้ใช้หลักจิตวิทยามาช่วยเพื่อบรรเทาความยากจนในพื้นที่และช่วงเวลาวิกฤติที่เกิดความขัดแย้งและปัญหาที่ฝังใจของคนยากจน เพื่อให้การแก้ไขปัญหาคความยากจนให้ตรงจุดจะช่วยลดจำนวนคนที่ยากจนได้อย่างเป็นรูปธรรม

สรุปได้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาในลักษณะบูรณาการเป็นองค์รวม (Holistic) ที่ตัวแปรทั้งหลายต้องมาประสานกันครบองค์อย่างมีดุลยภาพ แม้ว่าจะอยู่ในบริบทที่มีความหลากหลายบนความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจ ที่ต้องคำนึงถึงการพัฒนาตามขีดความสามารถในการแข่งขันบนพื้นฐานทรัพยากรของตนเอง ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม และการแก้ไขปัญหาความยากจนของจีนนั้น ก็ต้องให้ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้องอย่างสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นความพยายามในการทำให้ดีขึ้นอย่างมั่นคงถาวร บนพื้นฐานของศักยภาพและทรัพยากรที่มีจำกัด โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ให้เกิดความสมดุลทุกมิติ เน้นการพัฒนาบนฐานทรัพยากร จุดแข็ง และศักยภาพของตนเอง รวมทั้งการสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ตลอดจนสามารถแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างยั่งยืนตลอดไป

2. ทุนที่นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

จากการทบทวนวรรณกรรมแนวคิดเกี่ยวกับทุนนั้น เป็นแนวคิดที่นำไปประยุกต์ใช้เป็นส่วนหนึ่งของกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihood Framework: SLF) เพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศกำลังพัฒนาเพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งแนวคิดทุนมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ความหมายของทุน

ทุน หมายถึง ทรัพยากรที่มนุษย์ใช้ในการดำรงชีพ ประกอบไปด้วยทุนมนุษย์ (Human Capital) ทุนทางสังคม (Social Capital) ทุนทางธรรมชาติ (Natural Capital) ทุนทางกายภาพ (Physical Capital) และทุนการเงิน (Financial Capital) (DFID, 2000) สอดคล้องกับ Coleman (1998) ที่กล่าวถึงทุนในเชิงสังคมว่า ทุนทางสังคมประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ในเชิงโครงสร้างทางสังคมที่ช่วยให้มนุษย์กระทำกิจกรรมที่ตนเองต้องการได้ ทุนสังคมมีลักษณะที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับงาน องค์กรกับองค์กร (เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูลในวงการธุรกิจ) โดยทุนทางสังคมจะคงอยู่ภายใต้เงื่อนไข 2 ประการคือ 1) ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น กล่าวคือ มีพันธะผูกพัน ความคาดหวัง ความไว้วางใจกัน และ 2) โครงสร้างทางสังคม ที่มีความใกล้ชิดของเครือข่าย และมีองค์กรภายใต้โครงสร้างสังคมที่เหมาะสม นอกจากนี้ Putnam et al., (1993) ให้ความสำคัญกับทุนทางสังคมที่ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ เครือข่าย บรรทัดฐานทางสังคม และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน จึงทำให้สมาชิกของกลุ่มสามารถปฏิบัติร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้

2.2 ประเภททุน

Bourdieu ได้แบ่งทุนออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) ทุนทางเศรษฐกิจ 2) ทุนทางวัฒนธรรม 3) ทุนทางสังคม และ 4) ทุนทางสัญลักษณ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (ณัชชา ศิริรัตนาร, 2561)

1) ทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital) ตามความหมายของมาร์กซ์ (Karl Marx) ทุนที่เป็นเงิน รวมถึงการครอบครองพื้นที่ทางเศรษฐกิจ เป็นรูปแบบของทรัพย์สิน

2) ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) จะขึ้นอยู่กับสังคมว่าสังคมในบริบทนั้นให้ค่ากับวัฒนธรรมอย่างไร ทุนวัฒนธรรมแบบนี้มีคุณสมบัติมากมาย เป็นสมบัติที่มีความสัมพันธ์กับทุนทางวัฒนธรรมแบบอื่น ๆ แสดงออกเชิงวัตถุในรูปแบบสิ่งของ เช่น รูปภาพ งานเขียน และอื่น ๆ ความเป็นทุนทางวัฒนธรรมแบบนี้ สามารถส่งผ่านความเป็นวัตถุได้ เช่น ด้วยการสะสมภาพวาด และกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม สินค้าในเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นไปได้ทั้งสิ่งที่เป็นวัตถุและสัญลักษณ์ ทุนที่ถูกทำให้เป็นสถาบัน จะเป็นทุนที่ถูกทำให้เป็น ฐปรธรมชัดเจน เป็นการอ้างอิงถึง การให้ค่าของวัฒนธรรมในเชิงสถาบัน การอ้างอิงถึงคุณสมบัติเบื้องต้นของทุนทางวัฒนธรรมในรูปแบบการรับประกัน โดยแสดงออกมาในรูปของประกาศนียบัตร หนังสือรับรอง ทุนประเภทนี้จึงเปลี่ยนรูปไปในทางเศรษฐกิจ เช่น เงินเดือน

3) ทุนทางสังคม (Social Capital) จะเป็นทุนที่มีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของกลุ่ม และเครือข่ายทางสังคม เช่น ในทางญาติครอบครัวของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีชื่อเสียงหรือเส้นสายที่จะสามารถฝากบุคคลใดบุคคลหนึ่งเข้าทำงานในองค์กรต่าง ๆ ได้ มีการยอมรับจากองค์กรนั้น ๆ ในมุมมองของบูดีเยอร์ ทุนทางสังคมถูกสร้างโดยอำนาจทางสังคมนำไปสู่ความไม่เท่าเทียมกันและรวมถึงความใกล้ชิดในสังคม “การคงอยู่ของเครือข่ายความสัมพันธ์”

4) **ทุนทางสัญลักษณ์ (Symbolic Capital)** ทุนแบบนี้เกิดขึ้นจากเกือบทุกที่ที่บุคคลรับรู้และยอมรับว่ามีอยู่ เช่น ศักดิ์ศรี สถานภาพ ทุนทางสัญลักษณ์อาจมาจากปัจจัยที่มีทุนทางเศรษฐกิจเป็นพื้นฐาน และทุนทางสัญลักษณ์ก็สามารถเปลี่ยนมาเป็นทุนเศรษฐกิจได้ แต่การเปลี่ยนจะไม่สามารถสำเร็จได้หากปราศจากการสมรู้ร่วมคิดของกลุ่มในทางสัญลักษณ์ เช่น เกิดความสวຍ เกิดมาผิวขาว รูปร่างดี

Department for International Development (DFID, 2000) ได้แบ่งประเภททุนออกเป็น 5 ประเภท ซึ่งทุนแต่ละชนิดมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของท้องถิ่น ได้แก่

1) **ทุนมนุษย์ (Human Capital)** หมายถึง ทักษะ ความรู้ ความสามารถ สุขภาพที่ดี ซึ่งทุนมนุษย์นี้ช่วยให้คนสามารถดำเนินยุทธศาสตร์เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการดำรงชีพได้ ในระดับครัวเรือนทุนประเภทนี้มีความแตกต่างกันไปตามขนาดครัวเรือน ระดับของทักษะ ศักยภาพในการทำสถานภาพทางสุขภาพของสมาชิกในครัวเรือน เป็นต้น

2) **ทุนทางสังคม (Social Capital)** หมายถึง ทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคมที่คนนำมาใช้ในการบรรลุเป้าหมายในการดำรงชีพ ได้แก่ เครือข่าย และความสัมพันธ์ ซึ่งช่วยเพิ่มความไว้วางใจและความสามารถในการร่วมมือกัน นอกจากนี้ยังรวมถึงสมาชิกภาพของกลุ่มที่ตั้งขึ้นมาอย่างเป็นทางการและระบบ กฎเกณฑ์ บรรทัดฐาน และการควบคุมต่าง ๆ เป็นต้น

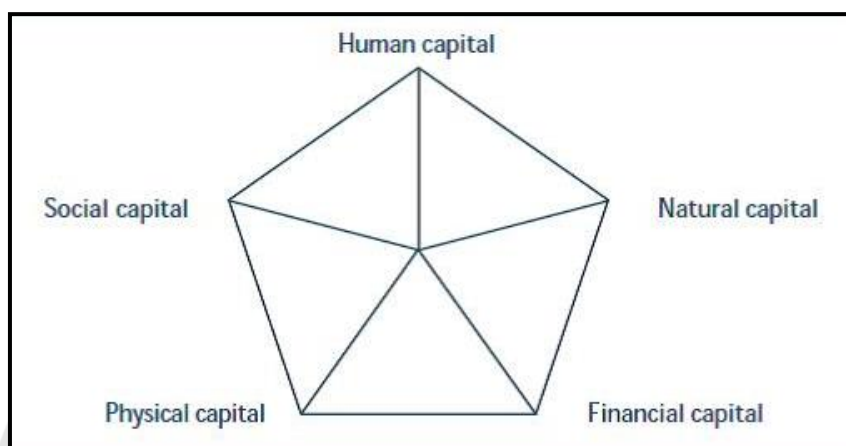
3) **ทุนทางธรรมชาติ (Natural Capital)** หมายถึง แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ที่ดิน น้ำ ป่า คุณภาพอากาศ การป้องกันการพังทลายของดิน ระดับและอัตราการเปลี่ยนแปลงของความหลากหลายทางชีวภาพ ทุนธรรมชาติในสภาวะปกติแล้วช่วยสนับสนุนทุน/ทรัพยากรมนุษย์คือ การเป็นแหล่งอาหาร และช่วยเพิ่มทุนสุขภาพ แต่ก็เพิ่มความเปราะบางได้ในภาวะภัยพิบัติ

4) **ทุนทางกายภาพ (Physical Capital)** หมายถึง โครงสร้างพื้นฐานและสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ เช่น การคมนาคมขนส่ง ที่อยู่อาศัยมั่นคง น้ำสะอาด พลังงาน การเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสาร ซึ่งบางครั้งโครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้อยู่ในความสามารถของชุมชนที่จะร่วมกันพัฒนาได้เอง แต่ในหลายกรณีสิ่งเหล่านี้มีราคาแพงและจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐ

5) **ทุนการเงิน (Financial Capital)** หมายถึง ทรัพยากรทางการเงินที่คนใช้ในการบรรลุเป้าหมายของการดำรงชีพ ประกอบด้วยเงินตรา ทรัพย์สิน สมบัติ ทุนที่สะสมและเงินรายได้ เป็นต้น

DFID (2000) ยังได้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของทุนทั้ง 5 ด้านเข้าด้วยกันโดยเรียกการเชื่อมโยงนี้ว่า “ตัวแบบห้าเหลี่ยมทรัพยากร (The Asset Pentagon)” (ภาพที่ 2.1) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจทรัพยากร ความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรต่าง ๆ และพลวัตการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรที่เกิดจากการผันแปรในการเข้าถึงทรัพยากรของคนที่แตกต่างกัน

ภาพ 1 ตัวแบบห้าเหลี่ยมทรัพยากร (The 5 Assets Pentagon)

ที่มา : DFID (2000)

ในกรณีศึกษาการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชน ถานหัว ตำบลถานหัว อำเภอตำบะหมะ มณฑลยูนนานของประเทศจีนครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์การวิจัยในระยะที่หนึ่งคือ เพื่อศึกษาพลวัตการดำรงชีพของชุมชนที่หลุดพ้นจากความยากจน ดังนั้น หากพูดถึงพลวัตการดำรงชีพของชุมชน ควรพิจารณาถึงทุนหรือทรัพยากรในชุมชนและการดำรงชีวิตของกลุ่มคนในชุมชนโดยอาศัยความสามารถ (Capabilities) และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ (R Chambers, G Conway, 1992) ในขณะเดียวกัน ประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดทุนชุมชน (Community Capitals Framework: CCF) ที่เสนอโดย Flora, Flora และ Fey (2004) กรอบแนวคิดดังกล่าวเป็นแนวทางที่มีประโยชน์และบูรณาการในการวิเคราะห์และทำความเข้าใจพลวัตภายในชุมชนชนบท ทุนหมายถึงทรัพยากรที่สามารถใช้ลงทุนหรือเปลี่ยนเพื่อสร้างทรัพยากรใหม่ได้ (Flora et al., 2004, p. 1) แนวคิดทุนชุมชนกล่าวถึงทุน 7 ประเภทได้แก่ ทุนธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนทางการเมือง ทุนทางการเงิน และทุนทางกายภาพ (Emery, Fey & Flora, 2006)

แนวคิดทุนในบริบทความยากจนของคนในประเทศ เป็นการมุ่งเน้นนำทุนต่าง ๆ มาใช้ในการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods) (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2554) อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดทุนของ DFID หลักพร้อมบูรณาการกับแนวคิดเกี่ยวกับทุนดังกล่าวในการศึกษาร่วมด้วยกัน เพราะแนวคิดทุนของ DFID ถูกพัฒนาขึ้นท่ามกลางการจัดการปัญหาความยากจน การประยุกต์ใช้แนวคิดทุนดังกล่าวน่าจะช่วยให้การทำความเข้าใจปรากฏการณ์

ความยากจนได้ถูกต้องตรงกับความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เลือกชุมชนเกษตรกรที่มีทุนทางธรรมชาติที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของเกษตรกรที่ยากจน ซึ่งทุนแต่ละด้านอาจเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่มีผลต่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

สำหรับทุนหลักที่นำมาใช้เป็นกรอบในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ทุนทางกายภาพ ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางการเงิน ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคมและทุนทางจิตวิทยา นอกจากนี้ยังมีทุนอื่น ๆ ที่ได้กล่าวถึงข้างต้น เช่น ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางการเมือง โดยเฉพาะทุนทางจิตวิทยาที่ไม่อาจจะมองข้ามไปซึ่งได้สร้างความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ความหวัง การมองโลกในแง่ดี ความแข็งแกร่ง ความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงชีวิตในอนาคต ความเป็นอยู่ที่ดี และความยืดหยุ่นทางจิตใจเมื่อประสบปัญหา ทั้งนี้ล้วนแต่หมายถึงทุนที่อยู่ในบริบทครัวเรือนในชุมชนถาดหัว ตำบลถาดหัว อำเภอตำบอง อำเภอเมืองมณฑลยูนนานของจีน ซึ่งจะแสดงเนื้อหาในตารางดังต่อไปนี้

ตาราง 3 เนื้อหาและมุมมองการเลือกทุนการดำรงชีพในอำเภอตำบอง

ประเภททุน	คำอธิบายและมุมมองการเลือกทุนการดำรงชีพในชุมชนถาดหัว ตำบลถาดหัว อำเภอตำบอง
ทุนทางธรรมชาติ	ที่ดินไร่นาข้าวสาร ข้าวโพด ที่ดินปลูกพืชเศรษฐกิจ แหล่งน้ำ ป่าไม้ ผลิตภัณฑ์จากป่า สัตว์ป่า ความหลากหลายทางชีวภาพ ฯลฯ
ทุนมนุษย์	1. ภาวะสุขภาพและโภชนาการ 2. ระดับการศึกษา 3. การอบรมความรู้และทักษะความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง 4. จำนวนแรงงาน 5. ข้อมูลข่าวสาร
ทุนทางกายภาพ	1. โครงสร้างพื้นฐานเช่น การขนส่ง ระบบอินเทอร์เน็ต ระบบโทรศัพท์ ถนนสายหลัก/สายรอง นิคมอุตสาหกรรม ไฟฟ้า น้ำประปา และการกำจัดของเสีย เป็นต้น 2. บ้านเรือน (แบบดิน/ อิฐและกระเบื้องดินเผา/ คอนกรีต) 3. เครื่องใช้ในบ้าน 4. พลังงานการสื่อสาร 5. เครื่องมือและอุปกรณ์การผลิตอื่น ๆ 6. เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง 7. เทคนิคดั้งเดิมและเครื่องมือและเทคโนโลยีอื่น ๆ
ทุนทางสังคม	1. ความสัมพันธ์และความไว้วางใจระหว่างญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้าน 2. ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 3. การที่คนในชุมชนมีเครือข่ายที่เป็นหน่วยงานภาครัฐ/ เอกชน/ คนในชุมชน ที่เป็นคนชุมชนเดียวกัน 4. ชุดความสัมพันธ์ทางสังคมและการเชื่อมต่อ 5. การเป็นหัวหน้าบริหารในระดับหมู่บ้านขึ้นไป
ทุนทางการเงิน	1. รายได้ที่ได้จัดสรรได้ต่อคนของครัวเรือนที่มาจากการผลิตทางเกษตร การรับจ้างงาน การเพาะเลี้ยงสัตว์ และการได้เงินชดเชยหรือเงินสนับสนุนจากรัฐ

ประเภททุน	คำอธิบายและมุมมองการเลือกทุนการดำรงชีพในชุมชนถาวร ตำบลถาวร อำเภอดำรงวิทยะ
	2. ความสะดวกในการเข้าถึงการกู้เงิน 3. ประเภทของการประกันที่รัฐเป็นเจ้าของ
ทุนทางวัฒนธรรม	1. งานประเพณีต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมชุมชน 2. ความหลากหลายของภาษาและชาติพันธุ์ในชุมชนตลอดจนวิถีชีวิต และวิถีการปกครองสมาชิกในชุมชน นอกจากนี้ ทุนทางวัฒนธรรม ยังรวมถึงนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนอีกด้วย
ทุนทาง การเมือง ทุนทาง จิตวิทยา	การเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ กฎ ระเบียบ มาตรการ และนโยบายแก้ไข ปัญหาความยากจนของรัฐเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากชุมชนให้ดีขึ้น สภาพการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจเชิงบวกของเกษตรกร เช่น ความคาดหวังต่ออนาคต การตระหนักถึงความสุขของตน ความมั่นใจในตนเองและความยืดหยุ่นทางจิตใจเมื่อพบกับความยากลำบากเป็นต้น การมองโลกในแง่ดี พอใจกับชีวิตความเป็นอยู่ปัจจุบัน

ที่มา: ผู้วิจัย, 2021

ผู้วิจัยเชื่อว่า ถึงแม้เกษตรกรจะหลุดพ้นจากความยากจนแล้ว แต่ทุนที่ใช้ในการดำรงชีพของเกษตรกรนั้นน่าจะมีความแตกต่างกัน ด้วยทุนมนุษย์ ทุนการเงิน ทุนทางสังคม ทุนธรรมชาติ และทุนทางกายภาพที่แตกต่างกัน น่าจะทำให้เกษตรกรเกิดความยั่งยืนที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ประยุกต์ทุนทั้ง 5 ด้าน เข้าสู่กรอบแนวคิดการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งจะช่วยให้การทำความเข้าใจเงื่อนไขทุนที่น่าจะมีความสัมพันธ์กับการดำรงชีพที่แตกต่างกันได้ลึกซึ้งและรอบด้านมากยิ่งขึ้น โดยได้ช่วยเสริมทฤษฎีการดำรงชีพอย่างยั่งยืนเพื่อใช้ตอบคำถามการวิจัยที่ตั้งไว้ในข้อ 2

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังให้ความสำคัญกับทุนทางสังคมและทุนมนุษย์ ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการนำไปสู่การดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่ยากจน กล่าวคือ ทุนทางสังคมจำเป็นต้องมีการเปิดช่องทางเพื่อให้เกิดการไหล (Flow) ช่องทางดังกล่าวคือ การไหลเวียนของข้อมูลข่าวสาร ภายในชุมชน กลุ่ม ชุมชน เครือข่าย และทุนทางสังคมเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในชุมชน จำเป็นต้องใช้เวลา และพลังงาน (Energy) การสร้างและรักษาให้คงอยู่ต่อไป เป็นบทบาทของเครือข่ายในชุมชน (Prachatip Kata, 2004)

นอกจากนี้ Yue Shujing และ Liu Chaoming (2006) เชื่อว่าทุนมนุษย์เป็นแหล่งสำคัญของความก้าวหน้าในการผลิต ในขณะที่ Zhang Qi (2007) เชื่อว่าทุนมนุษย์คือการลงทุนด้านกำลังคน

ทุนมนุษย์จึงเป็นทุนที่สะท้อนออกจากตัวบุคคล แสดงออกมาเป็นผลรวมของความรู้ด้านการผลิตที่หลากหลาย ทักษะแรงงานและการบริหาร จนกระทั่งคุณภาพด้านสุขภาพที่มีอยู่ในตัวบุคคล ดังนั้นจะเห็นได้ว่าทุนมนุษย์ มีความสำคัญยิ่งต่อการแก้ปัญหาความยากจน โดยเฉพาะระดับของการศึกษาและบุคคลากรเป็นแรงผลักดันที่สำคัญของการพัฒนามนุษย์ (Zhang, 2018, p.52) ทั้งนี้ในการสืบทอดองค์ความรู้ พฤติกรรม หรือพันธุกรรม จากรุ่นพ่อแม่ มีผลต่อการดำเนินชีวิตของรุ่นลูกที่หมายถึงทุนมนุษย์ เพื่อให้เกิดการใช้ทุนของครอบครัวซึ่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนรุ่นหลัง (Black & Devereux, 2011)

หลังจากนโยบายของเติ้ง เสี่ยวผิง (Deng Xiaoping) ที่ว่าด้วยการปฏิรูปและเปิดประเทศ ในปี 1978 เศรษฐกิจและ GDP ของประเทศจีนได้เติบโตและพัฒนาอย่างรวดเร็วทำให้จีนเปลี่ยนจากประเทศยากจนและล้าหลังเป็นประเทศมหาอำนาจที่ทันสมัย สอดคล้องกับ Mellor (1966) ที่กล่าวว่า ยิ่งการเกษตรเติบโตเร็วเท่าไรจำนวนคนยากจนก็จะยิ่งลดลง เนื่องจากผลผลิตทางการเกษตรที่เพิ่มขึ้นกระตุ้นความต้องการบริการนอกภาคเกษตร รวมถึงการสร้างตลาดผู้บริโภคภายในสำหรับสินค้าอุตสาหกรรม เช่นเดียวกันกับ Singh (1990) ที่มองการเติบโตของเศรษฐกิจนอกภาคเกษตรขึ้นอยู่กับอัตราการเติบโตของฟาร์มเกษตร ซึ่งหากไม่มีการเติบโตทางการเกษตรในพื้นที่ชนบทการแก้ไขปัญหาความยากจนเป็นสิ่งที่เป็นไปได้

เป้าหมายการสร้างสังคมกินดีอยู่ดีถ้วนหน้าของจีนสอดคล้องกับเป้าหมายประการแรกของ (United Nations agency for sustainable development) ซึ่งประเทศจีนเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่มีประชากรมาก ฉะนั้นการแก้ไขปัญหาความยากจนควรปรับให้เข้ากับสภาพบริบทของประเทศและค่อย ๆ พัฒนาไปพร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (Liu, 2018)

ประเทศจีนต้องการสร้างสังคมกินดีอยู่ดี เพื่อขจัดความยากจนอย่างแท้จริง และเป็นการพัฒนาที่มีคุณภาพสูง นอกจากนี้ ยังต้องกำจัดความเสี่ยงที่ทำให้เกษตรกรที่หลุดพ้นความยากจนแล้วเผชิญกับความยากจนอีกครั้ง เพื่อนำไปสู่วิถีชีวิตที่ยั่งยืน ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาอัตราเฉลี่ยของการกลับไปสู่ความยากจนของครัวเรือนในพื้นที่ชนบทมากกว่า 20% รัฐบาลจึงให้ความสนใจในการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนหลังจากที่หลุดพ้นจากความยากจนเป็นอย่างมาก (Sun, Liu & Zhang, 2019. P.145) ขณะเดียวกัน Sen, A. (1997) ได้กล่าวว่า การไม่มีรายได้เป็นการสูญเสียโอกาส และ เป็นสิ่งที่นำไปสู่ความยากจน

Farrington et al., (1999) กล่าวว่า เป้าหมายของการดำรงชีพอย่างยั่งยืนมีความหลากหลาย ซึ่งรวมถึงรายได้ที่เพิ่มขึ้น สวัสดิการที่ดี ความเปราะบางที่ลดลง และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การแก้ไขปัญหาความยากจนจำเป็นต้องระดมทุนมนุษย์ ทุนธรรมชาติ ทุนการเงิน ทุนทางกายภาพ และทุนทางสังคมที่หลากหลาย เพราะปัญหาความยากจนไม่อาจแก้ไขได้สำเร็จหากขาดทุนใดทุนหนึ่งไป

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า การศึกษาการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihood) ของเกษตรกรที่ผ่านนโยบาย TPA และหลุดพ้นจากความยากจนแล้วนั้น ยังขาดชุดความรู้สำหรับการพัฒนาและการศึกษาที่นำไปต่อยอดเพื่อค้นหาคำตอบสำหรับทางออกและทางเลือกของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนไปสู่ความยั่งยืน ซึ่งเป็นการท้าทายของประเทศจีนว่า กลุ่มประชากรที่ออกจากบัญชีรายชื่อผู้ยากจนแล้วจะไม่กลับไปยากจนอีกได้อย่างไร เป็นโจทย์สำคัญที่รัฐบาลควรตระหนักและหาแนวทางที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน

ปัจจุบัน แนวคิดเรื่องทุน ได้เสนอกรอบแนวคิดที่ครอบคลุมกว่าเพื่อใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์มนุษย์ (Assets) ในองค์กร (Avolio & Luthans, 2006; Luthans, Luthans, et al., 2004; Luthans & Youssef, 2004; Luthans, Youssef, et al., 2006) Luthans มีมุมมองว่า ทุนทางมนุษย์เป็นเรื่องของ “คุณรู้อะไร” (“what you know”) ในขณะที่ทุนทางสังคมเป็นเรื่องของ “คุณรู้จักใคร” (“Who You Know”) (Luthans et al., 2007) สำหรับทุนทางจิตวิทยา ได้ตอบคำถาม “คุณเป็นใคร” (“Who You Are”) และ “คุณจะพัฒนาตนเองอย่างไร” (“Who You Are Becoming”) (Luthans et al., 2010) ดังนั้น จึงควรนำทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม และทุนทางจิตวิทยา ผสมผสานกันถึงจะตระหนักถึงศักยภาพของตนหรือบรรลุคุณค่าของตนได้ ตัวอย่างเช่น การสร้างและรักษาความยืดหยุ่นเมื่อเผชิญกับความยากลำบากเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของทุนมนุษย์ เช่น ความรู้ ทักษะ ความสามารถและประสบการณ์ ทุนทางสังคม เช่น ความสัมพันธ์และเครือข่ายทางสังคม นับเป็นพื้นฐานของความยืดหยุ่นและการพัฒนาความสามารถของตนเอง (Luthans et al., 2007)

นโยบายแก้ปัญหาความยากจนของจีน (China's poverty alleviation policies)

1. บริบทและสภาพปัญหาความยากจนของประเทศจีน

บริบทของการลดความยากจนของสาธารณรัฐประชาชนจีนคือ การจัดความยากจนในชนบทเนื่องจากการพัฒนาของจีนในช่วงแรกใช้รูปแบบต่างกันในการพัฒนาเมืองกับชนบท กล่าวคือ ในเขตเมืองเป็นการพัฒนาการผลิตทางสังคม (Social Production) ส่วนในชนบทเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจของเกษตรกรรายย่อย (Individual Farmer Economic) เนื่องจากคนจนส่วนใหญ่ของจีนอาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบท การจัดความยากจนในชนบทจึงเป็นบริบทของการแก้ไขปัญหาความยากจนในสาธารณรัฐประชาชนจีน การลดความยากจนของจีนมีสองช่วงเวลาที่สำคัญคือ ช่วงการลดความยากจนโดยการพัฒนาเศรษฐกิจ และช่วงการแก้จนตรงเป้า (Boao Forum for Asia, 2019)

ใน ปี 1978 จีนมี ประชากรยากจนอยู่ถึง 770.39 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 97.5 (Li, Xu & Yu, 2017, p.37; Li et al., 2017) ต่อมาในปี 2017 จีนมีประชากรยากจนลดลงเหลือเพียงแค่ 30.46 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 3.1 และใน ปี 2018 มีคนจนลดลงมากเพียงแค่ 16.60 ล้านคน หรือ

ร้อยละ 1.7 จะเห็นได้ว่า จำนวนประชากรจีนที่ยากจนลดลงอย่างมากโดย เหลือเพียงประมาณ ร้อยละ 2 เท่านั้น จากประชากรทั้งหมด 1,400 ล้านคนปี ณ ปี 2019 (Li, Wu & Wu, 2019, p. 15)

ตาราง 4 สัดส่วนความยากจนและจำนวนคนจนในชนบทจีน ค.ศ.1978-2018

(อ้างอิงมาตรฐานความยากจน ปี 2010)

ปี ค.ศ.	อัตราเกิดความยากจน (%)	จำนวนคนจน (ล้านคน)
1978	97.5	770.39
1980	96.2	765.42
1985	78.3	661.01
1990	73.5	658.49
1995	60.5	554.63
2000	49.8	462.24
2005	30.2	286.62
2010	17.2	165.67
2011	12.7	122.38
2012	10.2	98.99
2013	8.5	82.49
2014	7.2	70.17
2015	5.7	55.75
2016	4.5	43.35
2017	3.1	30.46
2018	1.7	16.60

ที่มา: ปรับปรุงจาก (Li, Xu & Yu, 2018, p. 37), 2020

การลดลงของจำนวนคนยากจนประเทศจีน จากค.ศ. 1978 จนถึง 2018 สะท้อนให้เห็นถึงระบบเศรษฐกิจตลาดที่โตเต็มที่และการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศหรือ GDP เฉลี่ยต่อหัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะ ค.ศ. 1992-1994 เติบโตมากกว่าร้อยละ 12 (Zhang, Huang & Li, 2005, p. 87) ในช่วง ค.ศ.1994-2000 เป็นช่วงที่จีนดำเนินโครงการแก้ปัญหาความยากจนแผนแปด-เจ็ดหรือ “8-7plan” ซึ่งสามารถลดจำนวนคนจนลง 80 ล้านคนภายใน 7 ปีดังกล่าว

ตั้งข้อสังเกตว่า ตั้งแต่ ค.ศ. 2011 เป็นต้นมาการลดความยากจนชะลอตัวลงเนื่องจากปี 2010 จีนได้ปรับขึ้นเส้นความยากจนโดยมีตัวชี้วัดเพิ่มขึ้นมาค่อนข้างมาก

กระบวนการแก้ปัญหาความยากจนในชนบทจีนนับเป็นประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้กับความยากจนของผู้นำจีนจนประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง ในปี 2020 ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ได้ตั้งเป้าหมายการแก้ไขปัญหาความยากจนในเขตชนบทของจีนให้หมดสิ้นไปใน “โครงการพัฒนาและบรรเทาความยากจนในชนบท ค.ศ. 2010-2020” (Ren, 2018) และในปี 2018 จีนประสบความสำเร็จอย่างมากในการหลุดออกจาก “กับดักความยากจน” (Dillon, N. 2018)

2. สภาพความยากจนตามภูมิภาค

ปัญหาความยากจนของจีนนั้นส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ชนบท ประชากรครึ่งหนึ่งในภาคตะวันตกเป็นของประชากรที่ยากจนทั้งหมดของประเทศ คิดเป็น 50.8 % (World Bank, 2001) ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่หลักสำหรับการผลิตธัญพืช (Zhang, Huang & Li, 2005, p. 150; Wei & Wu, 2009, p. 60) และอำเภอที่ต้องเข้าไปช่วยเหลือโดยเร่งด่วนที่รัฐกำหนดไว้มีจำนวน 529 อำเภอ ซึ่งมีลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นพื้นที่ที่มีความเปราะบางสูง เกิดภัยพิบัติบ่อยครั้ง อยู่บนภูเขาและห่างไกลจากเมือง ประชากรกลุ่มเปราะบาง (Vulnerable Groups) ในที่นี้หมายถึง กลุ่มคนที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ และกลุ่ม “เกษตรกร 3 ปราศจาก” ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีความอ่อนแอ มีความเสี่ยงสูงในด้านต่าง ๆ เช่น สุขภาพ เศรษฐกิจสังคม และภัยพิบัติทางธรรมชาติ ตลอดจนการขาดศักยภาพในการจัดการกับปัจจัยเสี่ยงที่เผชิญอยู่และผลกระทบที่ตามมา กลุ่มคนดังกล่าวเป็นกลุ่มคนที่มีอัตราเกิดความยากจนค่อนข้างสูง ดังที่กล่าวไปข้างต้น ใน 529 อำเภอที่ยากจนและต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษของจีนนั้น ประชากร 40% มาจากเขตปกครองตนเองของชนกลุ่มน้อย ซึ่งนับว่าเป็นที่กลุ่มเปราะบางและด้อยโอกาส ส่วนกลุ่มคนเปราะบางอีกประเภทหนึ่งได้แก่ กลุ่มคนพิการที่มีสัดส่วนความยากจนที่สูงมาก ตัวอย่างเช่น เมื่อปี 1998 จำนวนประชากรพิการที่ยากจน สูงถึง 13.72 ล้านคน ซึ่งในจำนวนนี้ 12.06 ล้านคนอาศัยอยู่ในชนบทภาคกลางและภาคตะวันตก นอกจากนั้นแล้วสำหรับกลุ่มเปราะบางที่ว่า “เกษตรกร 3 ปราศจาก” อันเนื่องมาจากการสูญเสียที่ดินพร้อมอาชีพ ตลอดจนประกันสังคมหลังจากที่พื้นที่เกษตรถูกเวนคืนตามกฎหมายที่รัฐกำหนด และนำไปสู่การขับเคลื่อนอุตสาหกรรมและเร่งขยายกระบวนการความเป็นเมือง ผลคือ ประชากร 4.9 ล้านคนต้องสูญเสียพื้นที่ทำกินรวมทั้งหมด 3.3 ล้านหมู่บ้าน (Wei & Wu, 2009) ผลสำรวจระบุว่า ประชากรที่ได้รับประกันชีวิตขั้นต่ำในชนบทมีแค่เพียง 40% ในปี 2014 (Ren. 2017, pp.3-4) จากการศึกษา กลุ่มเปราะบาง (Vulnerable Groups) ในประเทศจีนพบว่ากลุ่มเปราะบางที่ใหญ่ที่สุดคือเกษตรกรซึ่งเป็น 70% จากประชากรทั้งประเทศ (Ma, 2011, p. 26) ดังนั้น การเข้าใจสภาพความเป็นอยู่ที่เกษตรกรเผชิญอยู่ จะช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างตรงจุด

นักวิชาการอีกกลุ่มยังให้ความสนใจสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้านความยากจนของประเทศจีน ข้อมูลที่ค้นพบอย่างน่าสนใจจากงานวิจัยของ Chen และคณะ (2019) พบว่า มณฑลที่มีอัตราความยากจนต่อประชากรต่ำกว่ามาตรฐานและจัดอยู่ในกลุ่มที่มีผู้ยากจนมากที่สุดซึ่งพิจารณาจากรายได้ประชากรต่อหัว ได้แก่ มณฑลทิเบต มณฑลกว่างสี มณฑลชิงไห่ และมณฑลยูนนาน ซึ่งทั้ง 4 มณฑลอยู่ในภาคตะวันตกของประเทศจีน และเป็นเขตชายแดน มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบสูง และมีทุนด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพค่อนข้างต่ำ กล่าวคือ มีพื้นดินที่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกน้อย แต่เมื่อพิจารณาข้อมูลจากกรมสถิติแห่งชาติเกี่ยวกับสัดส่วนประชากรในพื้นที่ ปี ค.ศ.2018 พบว่า มณฑลยูนนานมีประชากรหนาแน่นมากที่สุดและมีชาติพันธุ์ ชนเผ่าจำนวนมากที่สุด 26 ชนเผ่า มณฑลยูนนานจึงมีภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ และสภาพเป็นอยู่ของชุมชนที่หลากหลาย

อย่างไรก็ตามความเปราะบางในด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศนั้นเป็นพื้นที่เฉพาะและมีความอ่อนไหว คนในพื้นที่ต้องมีความสามารถในการปรับตัว (Adger, 2006; IPCC, 2014) จากการศึกษาความยากจนส่วนใหญ่ มองว่าการดำรงชีพของบุคคลหรือครัวเรือน และการขจัดความยากจนเป็นการวัดความสามารถของบุคคลหรือครัวเรือนในการเผชิญต่อความเสี่ยงต่าง ๆ และความสามารถในการเผชิญปัญหา ทั้งนี้การฟื้นคืนสภาพหรือการปรับตัวของครัวเรือนที่ยากจนในชนบทเป็นผลมาจากการรวมกันของทุนในการดำรง (Alark Saxena, 2015) สอดคล้องกับ O'Brien และคณะ (2004) กล่าวถึงความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพปัญหา จะสามารถจัดการกับสิ่งต่าง ๆ ได้ แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงในระยะยาวในสภาพภูมิอากาศ หรือความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ และความถี่ของเหตุการณ์รุนแรงที่เกิดขึ้น

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สะท้อนให้เห็นภาพรวมของความยากจนของคนในชนบทจีน ทั้งในด้านปริมาณ ภูมิภาค และความเปราะบาง ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีพและสวัสดิการของเกษตรกร กล่าวคือ เป็นการทำลายทรัพยากรและเงินทุนในการดำรงชีวิตและทุนในชุมชนที่เกษตรกรพึ่งพาการทำมาหากิน จึงเป็นที่มาและความจำเป็นที่รัฐเข้ามาช่วยเหลือคนกลุ่มนี้โดยการวางนโยบายและมาตรการต่าง ๆ

ในการบริหารประเทศ ให้เกิดประสิทธิภาพตามเป้าหมายที่กำหนด มีผลมาจากประสิทธิภาพของกลไกการกำหนดเป้าหมาย (Fang, 2018. p. 97) นอกจากนี้ปัญหาความยากจนยังเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจการเมือง ซึ่งประชากรกลุ่มเปราะบางนั้น จะมีความอ่อนแอ และความสุ่มเสี่ยงสูงที่จะถูกชักจูง ครอบงำ และถูกคุกคามจากปัจจัยเสี่ยงด้านต่าง ๆ เช่น วิถีชีวิต สุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และภัยพิบัติทางธรรมชาติต่าง ๆ ตลอดจนขาดศักยภาพในการจัดการกับปัจจัยเสี่ยงที่เผชิญอยู่และเกิดผลกระทบตามมา ตัวอย่างกลุ่มประชากรเปราะบาง เช่น กลุ่มประชากรที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ ชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อย ผู้ไม่มีหลักประกันสุขภาพ เด็กในครัวเรือนยากจน ผู้สูงอายุ คนเร่ร่อนไร้บ้าน ผู้ติดเชื้อ HIV และผู้ที่มีภาวะเจ็บป่วยเรื้อรัง รวมถึงการเจ็บป่วยทางจิต ปัจจัยที่ทำให้

ประชากรกลุ่มนี้มีสุขภาพไม่ดีขึ้น มีสาเหตุมาจากการขาดโอกาสและการเข้าถึงทรัพยากรเป็นสำคัญ ทั้งนี้การเข้าถึงทรัพยากรของประชากรแต่ละกลุ่มขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ด้าน ได้แก่ 1) “สถานภาพทางสังคมของบุคคล” ได้แก่ อายุ เพศ เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ 2) “ทุนสังคม” หรือการผูกพันกับเครือข่ายในสังคม ได้แก่ โครงสร้างครอบครัว สถานภาพสมรส การมีเพื่อนหรือเครือข่ายต่าง ๆ และ 3) “ทุนมนุษย์” ได้แก่ การศึกษา การมีงานทำ รายได้ สภาพที่อยู่อาศัยและความปลอดภัยของสิ่งแวดล้อม

3. พัฒนาการของนโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจนของประเทศจีน

เครื่องมือที่สำคัญในการบริหารประเทศที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศนั้นก็คือ นโยบายที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ (กมลเศ โปธิกนิษฐ, 2563) รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความตระหนักและมุ่งที่จะให้ประชาชนหลุดพ้นจากความยากจน ดังจะเห็นได้จากพัฒนาการของนโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจนซึ่งการนำเสนอเนื้อหาส่วนนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอพัฒนาการของนโยบายความยากจนของประเทศจีนที่แบ่งพัฒนาการออกเป็น 6 ยุค โดยวิเคราะห์พัฒนาการของนโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจนในชนบทจีน (ค.ศ. 1949-2020)

จีนเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 5 ปี ฉบับแรก (ค.ศ. 1953-1958) เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นอุตสาหกรรมหนัก (Heavy Industry) และอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ (National Defense Industry) (Ren, 2018, p. 9) รวมถึงส่งเสริมนโยบายเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาคความยากจน ดังจะเห็นได้จาก นโยบายสหกรณ์การเกษตร (Agricultural Production Cooperative) (Liu, 2002) นโยบายการทำงานแทนการช่วยเหลือโดยตรงของเติ้ง เสี่ยวผิง (ค.ศ. 1978) ประกอบด้วย 4 นโยบายย่อย ได้แก่ 1) การใช้ระบบการรับผิดชอบตามสัญญาครัวเรือน 2) ประเทศ “สี่ทันสมัย”(Four Modernizations) 3) การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อแก้ปัญหาความยากจนในภูมิภาค และ 4) นโยบาย “สามตะวันตก”(Three-West Poverty Alleviation Plan) (Work Relief) (Boao Forum for Asia, 2019) ซึ่งในปี ค.ศ.1986 รัฐบาลจีนจัดโครงการพัฒนาภาคตะวันตก (西部大开发 หรือThe Grand Western Development Program) มุ่งเน้นการเข้าถึงและพัฒนาพื้นที่ยากจนในภาคตะวันตกโดยการระดมทุนและทรัพยากร จากนั้นวางแผนการต่อต้านความยากจนเฉพาะพื้นที่ชนบท เน้นให้ความสำคัญกับนโยบาย “วิสาหกิจรวมหมู่ในท้องถิ่น” (乡镇企业 หรือ Township and Villages Enterprises: TVEs) เป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อมในระดับชุมชนเพื่อสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร (Zhang, Huang, & Li. 2007, p. 98) จนกระทั่ง ค.ศ. 2001-2012 รัฐบาลประกาศนโยบายสามเกษตรหรือชนบทโดยให้ความสำคัญกับเกษตรกร เกษตรกร และชนบท (Agriculture, Farmer, Rural area) ควบคู่ไปด้วยกัน (Boao Forum for Asia, 2019) สาธารณรัฐประชาชนจีนมีนโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปี ค.ศ. 2013 รัฐบาลประกาศ “นโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างตรงจุด” (Targeted Poverty Alleviation: TPA) มีเป้าหมายขจัดความยากจนทุกครอบครัวและหมู่บ้านที่ยากจนใน

ประเทศจีน นโยบายนี้กำหนดให้หน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่นต้องบูรณาการและปรับใช้ทรัพยากรร่วมกันในการจัดความยากจนให้ถูกต้องและเหมาะสม รวมถึงประกันว่า หมู่บ้านและครัวเรือนจะได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานอย่างแท้จริง (Liu, Zhou & Liu J.L, 2016)

การเปลี่ยนแปลงนโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจนในแต่ละช่วงเวลา ที่มีความสัมพันธ์กับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครองของประเทศจีน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ยุคที่ 1 ยุคสร้างชาติและประชาชนยากจนอย่างแพร่หลาย (ค.ศ.1949-1977)

ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1949 ที่สาธารณรัฐประชาชนจีนก่อตั้งขึ้นมา ปัญหาความยากจนก็เป็นปัญหาแรกที่รัฐบาลเผชิญหน้า ปัญหาความหิวโหยของประชาชนส่วนใหญ่เป็นปัญหาหลักทางการเมืองทางเศรษฐกิจและทางสังคมของสาธารณรัฐประชาชนจีน และเป็นปัญหาที่รัฐบาลให้ความสำคัญในการแก้ไข โดยมีมาตรการการปฏิรูปที่ดิน การปฏิรูปเทคโนโลยีการเกษตรล้วนเป็นมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาในช่วงเวลานั้น (Boao Forum for Asia, 2019) เมื่อถึงยุคการสิ้นสุดปฏิวัติวัฒนธรรม ค.ศ.1977 ซึ่งอยู่ภายใต้การบริหารของประธาน เหมา เจ๋อตุง (Mao Zedong) จีนได้ดำเนินนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนภาคชนบท ดังต่อไปนี้

- 1) นโยบายปฏิรูปที่ดิน
- 2) นโยบายสหกรณ์การเกษตร: รัฐซื้อ-ขายสินค้าเกษตร
- 3) นโยบายก้าวกระโดดใหญ่ (Great Leap Forward)
- 4) ระบบคอมมูนประชาชน (People's commune)
- 5) นโยบายระบบสามเอนคร้ว: แยกเมืองและชนบท

สังคมจีนยุคนี้มีปัญหาคความยากจนที่ร้ายแรงมาก ซึ่งในครั้งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นยุคสมัยแห่งความแตกแยกและสงครามกลางเมือง (Zhang & Ding, 2008, p. 5) โดยประชากรเกือบ 90% เป็นชาวนา เหมา เจ๋อตุง ปฏิรูปทางสังคมเศรษฐกิจ โดยเริ่มจากการปฏิรูปที่ดินซึ่งได้ล้มล้างระบบเจ้าครองที่ดินแบบศักดินาที่มีมานานกว่า 2,000 ปี (บุญศักดิ์ แสงระวี 2555) โดยการยึดที่ดินจากเศรษฐีมาจัดสรรใหม่และมอบให้ชาวนาอย่างเสมอภาค และให้ความรู้วิธีการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าว ส่งผลให้ชาวนา 300 ล้านคน ได้รับที่ดินและผลผลิตอาหารเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ 15% (Zhang, Huang, & Li. 2007, p. 39)

ในปี 1953 จีนเริ่มดำเนินแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 5 ปี ฉบับแรก (1953-1957) ดำเนินระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนโดยได้รับอิทธิพลจากสหภาพโซเวียต เน้นพัฒนาอุตสาหกรรมหนักและอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ (Ren, 2018, p. 9) หลังปี 1953 รัฐบาลเริ่มใช้นโยบายสหกรณ์การเกษตร (Agricultural Production Cooperative) โดยรัฐรับซื้อจากเกษตรกรในชนบทโดยผ่านระบบสหกรณ์ ภายใต้นโยบายดังกล่าว รัฐบาลเป็นผู้ซื้อแต่เพียงผู้เดียวในการซื้อข้าวสารและสินค้าทางเกษตรเกือบทุกชนิดจากเกษตรกร ต่อมาเกิดนโยบายก้าวกระโดดใหญ่

(The Great Leap Forward, ค.ศ. 1958-1960) ภายใต้หลักการสี่คำที่ว่า (多-快-好-省 หรือ Policy of More-Fast-Better-Economically) คือ (ประชากร) จำนวนมาก - (การพัฒนา) รวดเร็ว - (อุตสาหกรรม)คุณภาพดี- (ใช้ทรัพยากร) ประหยัด โดยจัดระบบการผลิตเป็นคอมมูนประชาชน (People's commune) กระจายไปทั่วประเทศ ซึ่งมีทั้งหมดประมาณ 25,000 คอมมูน หนึ่งคอมมูนประกอบด้วย 5,000 ครัวเรือน (Liu, 2002)

หลังจากนั้น จีนก็ได้ประสบกับภัยธรรมชาติจนทำให้เกิดความอดอยากครั้งใหญ่ระหว่างปี 1959-1961 และเกิดปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ต่อมาในปี 1962 จีนประกาศ “ความคิดเห็นว่าด้วยการจัดการทะเลเบียนสามะโนคร้ว” โดยอนุญาตให้คนในเมืองไปจดทะเลเบียนสามะโนคร้วในชนบท และมีการควบคุมคนชนบทย้ายถิ่นเข้าเมืองอย่างเคร่งครัด (Zhang, Huang, & Li, 2007, p. 52) นอกจากนี้ยังเกิดปฏิวัติวัฒนธรรมและผลกระทบที่มีต่อเกษตรกรโดยมีจุดประสงค์เพื่อโค่นล้มลัทธิทุนนิยม จนเกิดสงครามกลางเมืองขึ้นและสิ้นสุดลงในปี 1977 (บุญศักดิ์ แสงระวี, 2555)

สรุปได้ว่า นโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจนในชนบทระหว่างปี 1949-1977 นั้นยังไม่มีนโยบายเฉพาะสำหรับแก้ปัญหาคความยากจนที่ชัดเจนนัก แต่เป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจขนาดใหญ่โดยเร่งพัฒนาอุตสาหกรรม กลไกของการขับเคลื่อนนโยบายคือ รัฐเป็นผู้จัดการทรัพยากรเกือบทั้งหมดโดยได้รับอิทธิพลจากประเทศระบอบสังคมนิยม เช่น สหภาพโซเวียต ในกรณีที่รัฐรับซื้อและกำหนดราคาสินค้าทางเกษตรนั้น เป็นการสะท้อนให้เห็นการได้รับอิทธิพลจากทุนนิยมอย่างเห็นได้ชัด คนจนในประเทศต้องหันมาพึ่งตนเอง ประชาชนที่ยากจนส่วนใหญ่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลในรูปแบบสังคมสงเคราะห์ เช่น วัสดุที่ใช้ในการดำรงชีวิตและทำการเกษตร และช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ (Li & Zhong, 2020) ซึ่งเป็นการเสริมสร้างทุนทางกายภาพและทุนทางการเงินเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนสิ่งจำเป็นในการดำรงชีพตามหลักความจำเป็นพื้นฐาน (Cui, et al. 2020)

ยุคที่ 2 ยุคปรับเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจ (ค.ศ.1978-1985)

นโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจนในชนบทจีนในปี ค.ศ. 1978 เป็นช่วงการลดความยากจนโดยการพัฒนาเศรษฐกิจรัฐบาลจีนดำเนินการนโยบาย “การทำงานแทนการช่วยเหลือโดยตรง” (Work Relief) (Boao Forum for Asia, 2019) กล่าวคือ รัฐบาลลงทุนในการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานและให้คนยากจนเข้าร่วมทำงานในโครงการเพื่อรับค่าแรง แทนที่จะให้ความช่วยเหลือโดยตรง แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจดังกล่าวเกิดผลประโยชน์ที่ชัดเจนต่อการลดความยากจนสถานการณ์ความยากจนในชนบทของจีนในยุคนี้จึงได้มีการปรับเปลี่ยนดีขึ้น โดยรัฐให้การส่งเสริมภาคเกษตรกรรมมากขึ้น เน้นการช่วยเหลือคนจนในด้านปัจจัยขั้นพื้นฐานและนโยบาย ได้แก่

1) นโยบายระบบการรับผิดชอบตามสัญญาครัวเรือน

- 2) นโยบายราคาสินค้าทางเกษตร
- 3) นโยบายปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อแก้ปัญหาความยากจนในภูมิภาค
- 4) นโยบาย “สามตะวันตก” (Three-west Poverty Alleviation Plan)

ในปี 1979 รัฐบาลจีนนำนโยบาย “สี่ทันสมัย” (Four modernizations) มาใช้ในการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาเกษตรกรรมที่ทันสมัย และปฏิรูปเริ่มจากชนบท ส่งเสริมการผลิตทางการเกษตรแผนใหม่ นโยบายปรับราคาอาหารรัฐพืช (18 ชนิด) ให้สูงขึ้น ตัวอย่างเช่น หลังปี 1980 ระเบียบการจัดสรรค่าตอบแทนปัจจัยการผลิตตามหลัก “ลัทธิถั่วเฉลี่ย” และคอมมูนถูกเลิกกลับไป ชาวนาเริ่มใช้ระบบการรับผิดชอบตามสัญญาครัวเรือน (Household-contract responsibility system: HRS) กล่าวคือ “แบ่งที่ดินให้ครัวเรือนทำการผลิตตามสัญญาและรับผิดชอบด้วยตนเองทั้งการได้กำไรและการขาดทุน” นอกจากนี้ รัฐบาลยังสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมปศุสัตว์และการค้าระดับตำบลในชนบท เพื่อพัฒนาต่อไปตามความเชี่ยวชาญของแต่ละครัวเรือน ชาวนามีอิสระในการทำเกษตรและขายสินค้าเกษตรเองได้ ซึ่งได้พัฒนาระบบการผลิตในชนบทเป็นอย่างมาก (Xie, 2018, p. 55) นอกจากนี้แล้ว ปี 1985 รัฐบาลยังดำเนินนโยบาย “10 นโยบายย่อยว่าด้วยการกระตุ้นเศรษฐกิจในชนบท” และนโยบายด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การสร้างถนน สร้างชลประทานและอ่างเก็บน้ำในอำเภอและหมู่บ้านในมณฑลที่ยากจน เพื่อหารายได้ช่วยเหลือตัวเอง (Heilig, et al., 2006)

นอกจากนี้แล้ว รัฐบาลยังดำเนินนโยบาย “สามตะวันตก” โดยการส่งเสริมเกษตรกรรม กล่าวคือ รัฐบาลจัดสรรกองทุน 2,000 ล้านหยวน (ประมาณ 9,300 ล้านบาท) ในการดำเนินโครงการต่อเนื่อง 10 ปี โดยมีเป้าหมายคือ ยุติการทำลายสิ่งแวดล้อมภายใน 3 ปีแรก 5 ปีต่อมาเน้นการแก้ไขปัญหาเครื่องนุ่งห่ม และ 2 ปีสุดท้ายมุ่งเน้นการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชน

จะเห็นได้ว่า นโยบายในยุคนี้เป็นการแก้ปัญหาปากท้องของประชาชนและเพิ่มรายได้ด้วยยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ภายใต้การปฏิรูปโครงสร้างและ ระบบเศรษฐกิจ โดยเฉพาะกรรมสิทธิ์ของปัจจัยการผลิต การพัฒนาของจีนในช่วงนั้นเน้นความเป็นทันสมัย (Modernization) ทำให้เกษตรกรในภาคชายฝั่งตะวันออกเริ่มร่ำรวยขึ้น (Zhang, Huang, & Li, 2007, p. 69) ซึ่งสอดคล้องกับการเกิดขึ้นของระบบการรับผิดชอบตามสัญญาครัวเรือน ที่เป็นกลไกสำคัญสำหรับการขับเคลื่อนนโยบายในยุคนี้ ในขณะที่ เซน (Sen, 1998) มองว่า การเพิ่มขึ้นของรายได้หรือทรัพยากรทางการเงินเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความยากจน แต่เทคโนโลยีและวัฒนธรรมซึ่งนับว่าทุนมนุษย์เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้เช่นกัน ซึ่งจีนยังขาดความเป็นทันสมัย เทคโนโลยียังล้าสมัย และอัตราการรู้หนังสือของประชาชนน้อยมาก อย่างไรก็ตาม นโยบายต่าง ๆ ที่ใช้ทำให้รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปีของเกษตรกรเพิ่มขึ้นจาก 133.6 หยวน เป็น 397.6 หยวน ระหว่าง ค.ศ. 1978-1985 (苏礼和 Su, 2017, p. 56) ถือได้ว่าแก้ไขปัญหาความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Need) ในระดับหนึ่ง โดยการส่งเสริมทุนทางกายภาพ และทุนทางการเงินทำให้คนจนสามารถประกอบอาชีพได้ แต่ช่วงกลางทศวรรษ 1980

จำนวนประชากรในชนบทที่มีรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อหัวที่ต่ำกว่า 206 หยวน (เป็นเส้นความยากจนในปี 1985 ประมาณ 1,000 บาท) ยังเหลือ 40 ล้านคน (Zhang, Huang, & Li, 2007, p. 76)

ยุคที่ 3 ยุคพัฒนาและแก้ปัญหาความยากจนขนาดใหญ่ (ค.ศ.1986-1993)

ต่อมาในปี ค.ศ. 1986 และ 1994 สาธารณรัฐประชาชนจีนได้ระบุอำเภอที่เป็นพื้นที่ยากจนระดับชาติจำนวน 331 อำเภอ และ 592 อำเภอตามลำดับ ในช่วงเวลานั้น รัฐบาลจีนดำเนินการตามแผน “การต่อต้านความยากจนโดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท” โดยรัฐบาลจีนก่อตั้ง “สำนักงานแก้ไขปัญหาคความยากจนและพัฒนาแห่งชาติ” (The State Council Leading Group Office of Poverty Alleviation and Development) ขึ้นมา เพื่อให้มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบการแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างเป็นทางการของจีน นอกจากนี้ยังมี นโยบายสำคัญ ๆ ที่รัฐปฏิบัติระหว่างปี 1986-1993 ได้แก่ นโยบาย “วิสาหกิจรวมหมู่ในท้องถิ่น” (Township and Villages Enterprises: TVEs) โดยใช้กลยุทธ์ส่งเสริมความทันสมัยในภาคเกษตรกรรมและพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร (Zhang, Huang, & Li. 2007, p. 98) ส่งผลให้จำนวนคนจนในชนบทลดลงจาก 125 ล้านคน เป็น 80 ล้านคน (Wei, 2009, p. 63)

นอกจากนี้รัฐบาลจีนได้ระบุ 18 พื้นที่ ที่ต้องให้ความช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษ (National 18 poverty zoning for key support) ทั้งนี้อำเภอที่ยากจน 592 อำเภอ ที่อยู่ภาคกลางและภาคตะวันตกนั้น มีลักษณะที่เปราะบางหลายด้าน เช่น เป็นเขตพื้นที่อยู่บนที่ราบสูง ภูเขา ทะเลทราย พื้นที่สภาพแวดล้อมในระบบนิเวศไม่ดี และขาดแคลนปัจจัยการผลิต ตลอดจนไม่สามารถเข้าถึงบริการสาธารณะได้ สำหรับตัวชี้วัดที่ใช้เป็นเกณฑ์คัดเลือกอำเภอที่ยากจนหรือไม่นั้น ใช้เกณฑ์การวัดจากปัจจัยดังต่อไปนี้ (ดูตาราง 5)

ตาราง 5 ตัวชี้วัดอำเภอที่ยากจนที่ต้องการให้ความช่วยเหลือ

มิติ	ตัวชี้วัด
สภาพความเป็นอยู่พื้นฐาน	1. ทรัพยากรทางธรรมชาติ 2. ขนาดและระดับเศรษฐกิจของภูมิภาค 3. โครงสร้างพื้นฐาน 4. สภาพการเข้าถึงรับการศึกษา 5. บริการทางสาธารณสุข
สภาพความยากจน	1. จำนวนของประชากรยากจน 2. ลักษณะการกระจายของประชากรยากจน 3. ลักษณะของประชากรยากจนและรายได้น้อย

มิติ	ตัวชี้วัด
สภาพการเงินทุนแก้ปัญหาความยากจน	1. ที่มาและปริมาณของทุน 2. การเงินทุนแก้ปัญหาความยากจน 3. ประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาคความยากจน

ที่มา: Zhang, Huang, & Li. (2007)

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่าการวัดสภาพความยากจนสำหรับอำเภอยากจนที่ต้องการให้ความช่วยเหลือนั้น รัฐบาลมีตัวชี้วัดที่ชัดเจนในระดับสภาพความเป็นอยู่พื้นฐาน สภาพความยากจน และสภาพการเงินทุนแก้ปัญหาความยากจน

เมื่อพิจารณาถึงนโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจนในชนบทจีนในช่วง ค.ศ. 1986-1993 จะเห็นได้ว่านโยบายวิสาหกิจท้องถิ่น (TVEs) รัฐบาลจีนเป็นผู้เข้ามาควบคุมดูแลในเชิงนโยบายจากระดับมหภาค (Macro Level) และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบตลาด อาจกล่าวได้ว่า รูปแบบการแก้ไขปัญหาคความยากจนในยุคนี้เป็นในรูปแบบของทุนนิยม แต่ก็มีลักษณะเฉพาะของระบบสังคมนิยมแบบจีนอยู่คือการช่วยเหลือกันของประชาชนในการแก้ไขปัญหาคความยากจนในพื้นที่

ยุคที่ 4 แผนลดความยากจนแห่งชาติ “แผนเจ็ดแปด” (ค.ศ. 1994-2000)

ในปี ค.ศ. 1994 แผน “การแก้ไขปัญหาคความยากจนแห่งชาติ เจ็ดแปด” (Boao Forum for Asia, 2019) ความหมายของ “เจ็ดแปด” คือปัญหาการขาดแคลนอาหารของคนยากจน 80 ล้านคน ในพื้นที่ชนบทของจีนในเวลานั้น จะพยายามแก้ไขให้ได้ภายในระยะเวลา 7 ปี (ปีค.ศ. 1994 - 2000) แผนนี้ได้นำเงินงานการแก้ไขปัญหาคความยากจนของสาธารณรัฐประชาชนจีน เข้าสู่ขั้นตอนที่มีความท้าทาย ด้วยการเพิ่มจำนวนอำเภอและหมู่บ้านที่ยากจน พื้นที่พื้นฐานสำหรับการช่วยเหลือคนยากจน นั้นได้ชัดเจนมากขึ้น การช่วยเหลือคนยากจนด้วยการพัฒนาในเขตอำเภอได้กลายเป็นจุดสำคัญของกลยุทธ์การแก้ไขปัญหาคความยากจน ในปี ค.ศ. 2000 รัฐบาลจีนได้กำหนด “แผนการพัฒนาช่วยเหลือคนยากจนในชนบทของจีน (2001-2010)” โดยได้กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาช่วยเหลือคนยากจนของจีนในคริสต์ศตวรรษที่ 21 สองประการคือ 1) ประชาชนไม่ต้องกังวลเรื่องอาหารการกินกับเครื่องนุ่งห่ม 2) รับประกันการศึกษาภาคบังคับ การรักษาสุขภาพขั้นพื้นฐาน และความปลอดภัยของที่อยู่อาศัย

ทั้งนี้ หลังจากจีนได้ระบุพื้นที่ที่ยากจนที่ต้องให้ความช่วยเหลือเป็นพิเศษ 592 อำเภอ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเขตชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยและเขตปฏิวัติสมัยเก่า ระหว่างปี 1994-2000 รัฐบาลจึงประกาศดำเนินนโยบายลดความยากจนแห่งชาติ “แผนแปด-เจ็ด” เพื่อแก้ปัญหาเรื่องอาหารและเครื่องนุ่งห่มสำหรับ 8 ล้านคน ภายในเวลา 7 ปี นอกจากนี้ ยังมีนโยบายช่วยแก้ปัญหาความยากจนระหว่างภาคตะวันออกกับภาคตะวันตกเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางภูมิภาคและสนับสนุนในด้าน

แรงงาน ทรัพยากร โครงสร้างพื้นฐาน เช่น โรงพยาบาล และถนน ส่วนภาครัฐก็ปล่อยให้ระดับมณฑลที่สมัครใจร่วมในการแก้ปัญหาความยากจนอย่างเต็มที่ด้วยหลักการ “4 ถึง” อันได้แก่ “เงินทุน อำนาจการตัดสินใจ ภารกิจ และความรับผิดชอบต้องถึงมณฑล” นโยบายดังกล่าวทำให้ประชาชนในภูมิภาคมีความสามัคคีมากขึ้น (Yao, 2012, p. 10)

จะเห็นได้ว่า นโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจนในชนบทของรัฐในช่วง ค.ศ. 1994-2000 เริ่มมีกลุ่มเป้าหมายและภูมิภาคที่เป็นรูปธรรมชัดเจนมากขึ้น รัฐบาลระดับท้องถิ่นได้แสดงบทบาทและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างเต็มที่ และสร้างความเสมอภาค (Equality) สอดคล้องกับที่ประธานเจียง เจ๋อหมิน (Jiang Zemin) กล่าวไว้ว่า “ต้องให้กรรมกร เกษตรกร ปัญญาชน และแรงงานทั่วไป ได้เข้าถึงผลลัพธ์แห่งการพัฒนาเศรษฐกิจของสังคมนิยม” (Qu, 2019, p. 23)

ยุคที่ 5 ยุคสร้างสังคมพอกินพอใช้ (ค.ศ.2001-2012)

ในปี ค.ศ. 2010 รัฐบาลจีนได้กำหนด “แผนการพัฒนาช่วยเหลือคนยากจนในชนบทของจีน (2011-2020)” โดยระบุว่า เขตพื้นที่ยากจนที่เชื่อมโยง (อยู่ติดกัน) กันนั้น เป็นเขตพื้นที่ที่สำคัญในการดำเนินการแก้ไขปัญหาคความยากจนในเวลา 10 ปีข้างหน้า โดยส่งเสริมให้นโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจนสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่ ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อช่วยเหลือคนยากจนแบบบูรณาการของจีนได้ขยายขอบเขตมากขึ้น จนถึงช่วงเวลานี้ รูปแบบการแก้ไขปัญหาคความยากจนของจีนในภาพรวม เป็นการพัฒนาภูมิภาคโดยเน้นการดูแลช่วยเหลือคนยากจนในระหว่างการพัฒนา ซึ่งข้อจำกัดของรูปแบบดังกล่าวคือ ขาดกลไกในการระบุเป้าหมายไปยังถึงคนจนโดยตรงและสิ้นเปลืองทรัพยากรเป็นอย่างมาก ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ปัญหาฐานข้อมูลกับสถานการณ์ของคนจนไม่ชัดเจน กองทุนและโครงการช่วยเหลือไม่ตรงถึงกลุ่มเป้าหมายนับวันยิ่งเห็นชัด (Ma & Wang, 2018) นอกจากนั้น นับตั้งแต่เข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา ปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมเปลี่ยนแปลงตามการพัฒนาของสังคม การแก้ไขปัญหาคความยากจนของสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงประสบความยากลำบากมากขึ้น ดังนั้น กลไกการลดความยากจนแบบเดิมจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองความต้องการของสถานการณ์ความยากจนในยุคใหม่ (Boao Forum for Asia, 2019)

สำหรับในยุคนี้ประเทศจีนได้สะท้อนให้เห็นภาพของการก้าวเข้าสู่สังคมกินดีอยู่ดี และเป็นช่วงสำคัญของการดำเนินงานตามภารกิจตามนโยบาย “แผนการพัฒนาช่วยเหลือคนยากจนในชนบทของจีน (2011-2020)” (Han Ci, 2006, p. 6) คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีนชุดที่ 14 ครั้งที่ 5 รัฐบาลกลางได้เสนอวิสัยทัศน์พันธกิจสิบปีแห่งปี 2010 (2010 年远景目标: The 2010 Long-range Goal of the Proposed) โดยใช้กลไกการตลาดจัดสรร ลดช่องว่างทางรายได้มุ่งพัฒนา

ภาคตะวันตก แบ่งเบาภาระของเกษตรกร ส่งเสริมให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่แบบพอเพียงและนโยบายที่โดดเด่นในยุคนี้ได้แก่

- 1) นโยบายพัฒนาภาคตะวันตก (The Large-scale Development of China's Western Regions)
- 2) ระบบประกันสุขภาพเขตชนบทใหม่ (New Rural Cooperative Medical Schemes)
- 3) นโยบาย “สามเกษตร” (Three Rural Issues: Agriculture, Farmer and Rural Area)

ในปี 2001 จีนประกาศดำเนินโครงการ “พัฒนาภาคตะวันตก” และได้ลงทุน 46 ล้านล้านหยวน สำหรับแก้ไขปัญหาคความยากจนในภูมิภาคที่ยังด้อยพัฒนาและได้สร้างถนนลาดยาง 26,000 กิโลเมตร ทำให้ 699 ตำบล มีไฟฟ้าใช้ สร้างโรงพยาบาลระดับอำเภอ 290 แห่ง (Zhang, Huang, & Li. 2007, p. 197) นอกจากนี้ยังมีนโยบาย “สามเกษตร” (三农, san nong) มุ่งเน้นแก้ไขปัญหากลุ่มชนบทอย่างเร่งด่วน ลดภาระของเกษตรกรที่ยากจน เช่น ภาษีการเกษตร ค่าเช่าเรียน และค่ารักษาพยาบาลเป็นสำคัญ “สามเกษตร” ได้แก่ เกษตรกรรม (Agriculture) เกษตรกร (Farmer) และชนบท (Rural Area) (ปิยะภพ มะหะมัด, 2017) ในการดำเนินนโยบายดังกล่าว รัฐบาลได้กำหนดปัญหาของเกษตรกรออกเป็นปัญหาเฉพาะด้าน และมีมาตรการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรที่ยากจนในชนบท อาทิเช่น ยกเลิกการเก็บค่าเทอมลูกหลานของเกษตรกร สนับสนุนสำหรับปลูกพืชอาหารโดยตรง สนับสนุนเครื่องจักรกลทางการเกษตร รับซื้อผลผลิตทางการเกษตร เช่น ถั่วเหลือง รวมทั้งส่งเสริมด้านชลประทาน การผลิตกระแสไฟฟ้า และการคมนาคม

รัฐบาลดำเนินการนโยบายด้านระบบการประกันสังคมเขตชนบท 2 ประเภท ได้แก่

- 1) ระบบหลักประกันชีวิตขั้นต่ำภาคชนบท (The Rural Minimum Living Standard Guarantee scheme) ให้กับประชากรกว่า 4.88 ล้านคน หรือ 2.36 ล้านครัวเรือน ในปี 2005

2) ระบบหลักประกันสุขภาพเขตชนบทแบบใหม่ (New Rural Cooperative Medical Schemes) ในปี 2002 รัฐบาลมีแผนการประกันสุขภาพให้กับเกษตรกร โดยได้รับเงินสมทบ 10%-40% จากจำนวนค่ารักษาพยาบาลทั้งหมด (ไม่เกิน 6,000 หยวนต่อคนต่อปี) (Zhang, Huang, & Li, 2007, p. 219) และปี 2010 ได้กำหนดการประกันสุขภาพให้ครอบคลุมประชากรเขตชนบท (Su, 2018)

อาจกล่าวได้ว่า ในยุคนี้รัฐเน้นแก้ปัญหาความยากจนในเขตชนบทอย่างเต็มรูปแบบ เช่น ด้านยกระดับโครงสร้างพื้นฐานและการเข้าถึงบริการสาธารณะ ได้แก่ การส่งก๊าซจากภาคตะวันตกไปตะวันออก ส่งไฟฟ้าไปยังหมู่บ้านชนบท แพร่สัญญาณโทรทัศน์ไปยังหมู่บ้าน ปรับปรุงอาคารสถานที่ที่ชำรุด และที่สำคัญรัฐบาลมุ่งเน้นในการส่งเสริมด้านสวัสดิการทางสังคมมากขึ้น

ยุคที่ 6 ยุคสร้างสังคมกินดีอยู่ดีถ้วนหน้า (2013-2020)

ในปี ค.ศ. 2013 ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ได้แสดงวิสัยทัศน์การแก้ไขปัญหาความยากจนว่า ต้องปฏิบัติตามสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น โดยแยกประเภทความยากจนและเจาะจงถึงระดับบุคคลกับครัวเรือน ดังนั้น นโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด (Targeted Poverty Alleviation) จึงได้ถูกกำหนดขึ้น และมีเป้าหมายจะช่วยให้ประชาชนยากจนจำนวนทั้งหมด 70.17 ล้านคน กับอำเภอยากจนจำนวน 592 อำเภอ หลุดพ้นจากความยากจนให้หมดสิ้นและแก้ไข ปัญหาความยากจนระดับภูมิภาคภายในปี ค.ศ. 2020

นอกจากนี้แล้ว การแก้ไขปัญหาความยากจนที่มุ่งเน้นการพัฒนาโดยมีเป้าหมายคือ ขจัดความยากจนให้หมดสิ้นภายในปี 2020 โดยใช้กลยุทธ์ “2 หมดห่วง” และ “3 หลักประกัน” ดังต่อไปนี้

ตาราง 6 เป้าหมายและเกณฑ์หลุดพ้นความยากจนผ่านนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด

ตัวชี้วัด ระดับ	ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ	2 หมดห่วง	3 หลักประกัน	8 มี
ปัจเจกชน	- รายได้สุทธิต่อหัวต่อปี 4,000 หยวน - สัดส่วนความยากจนในระดับอำเภอต่ำกว่า 3% - อัตราการออกกลางคัน	- 1 หมดห่วง เรื่องอาหาร - 2 หมดห่วง เรื่อง เครื่องนุ่งห่ม	- 1 ประกันการ รักษาพยาบาล - 2 การศึกษาภาค บังคับ 9 ปี - 3 การจ้างงาน	
ครัวเรือน	- ในโรงเรียนประถมต่ำกว่า 1% และอัตราการออก กลางคันในโรงเรียนมัธยม ต่ำกว่า 3% - ขจัดความยากจน สัมบูรณ์ให้หมดสิ้นภายใน ปี 2020			- 1 มีบ้านพักที่ ปลอดภัย - 2 มีน้ำดื่มที่ สะอาด - 3 มีโรงงานที่ทำ การเกษตรพื้นฐาน - 4 มีวิสาหกิจหรือ ธุรกิจที่เพิ่มผลผลิต - 5 ในครอบครัวมี ไบรรับรอง คุณสมบัติแสดง ทักษะอย่างน้อย หนึ่งคน - 6 มีประกันสังคม

ระดับ \ ตัวชี้วัด	ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ	2 หมดห่วง	3 หลักประกัน	8 มี
				ขึ้นพื้นฐาน - 7 มีธัญญาหาร สำรองในครัวเรือน - 8 มีเงินเหลือใช้ หรือออมทรัพย์
กลไกกำจัดความ ยากจน “5 บางส่วน”	พัฒนาอุตสาหกรรมหรือวิสาหกิจชุมชน เคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยเพื่อการตั้งถิ่นฐานใหม่ (Relocation) ส่งเสริมการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี สมทบชดเชยทางนิเวศ (Ecological Compensation) คุ่มครองทางสังคมและการครองชีพขั้นต่ำ			

ที่มา: ผู้วิจัย, 2019

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า มีประเด็นสำคัญอยู่ 3 ประเด็น คือ 1) นโยบายแก้ไขปัญหาคายากจนแบบแก้ไขปัญหาคายากจนอย่างตรงจุด มีความชัดเจนและนำไปใช้แก้ปัญหาได้ตรงจุด 2) รัฐแก้ปัญหาคายากจนถึงระดับครัวเรือน และ 3) แนวทางแก้ปัญหาคายากจนครอบคลุมหลายมิติไม่เพียงแต่ตอบสนองความจำเป็นพื้นฐาน หากยังเสริมสร้างทุนทางมนุษย์และการมีส่วนร่วมในการเข้าถึงบริการสาธารณะด้วย

งานวิจัยของ Li, Wu & Wu (2019) กล่าวว่า จำนวนคนจนภาคชนบทของจีนถูกลดลงเหลือ 16.6 ล้านคนในปี 2018 ภายใต้เกณฑ์หลุดพ้นความยากจนที่รัฐกำหนด ซึ่งมีความชัดเจนใน 6 ด้าน ได้แก่ 1) เป้าหมายการช่วยเหลือ 2) กลไกหรือโครงการลดความยากจน 3) การใช้กองทุน 4) ครัวเรือนที่จะให้ความช่วยเหลือ 5) เจ้าหน้าที่รัฐ และ 6) ประสิทธิภาพของการหลุดพ้นจากความยากจน (Li, 2019, p. 12-13) โดยรัฐบาลจีนมีเป้าหมายสำคัญคือ สร้างสังคมกินดีอยู่ดีถ้วนหน้า

อย่างไรก็ตาม จากผลวิเคราะห์เนื้อหาของนโยบายแก้ไขปัญหาคายากจนในช่วง ค.ศ. 2013-2020 จะเห็นได้ว่า รัฐบาลมีแนวทางและมุมมองในการแก้ไขปัญหาคายากจนในหลากหลายมิติทั้งในด้านปริมาณ ด้านคุณภาพ แสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์การมองเห็นปัญหาที่รอบด้าน โดยเฉพาะด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ที่มีความเชื่อมโยงกับสาเหตุการเกิดปัญหาคายากจนและการแก้ปัญหาคายากจน ซึ่งรัฐบาลจีนยังคงใช้หลักการดังกล่าว เพื่อนำประเทศไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม สำหรับภาพรวมของพัฒนาการและแนวทางนโยบายเกี่ยวกับนโยบายแก้ไขปัญหาคายากจนในชนบททั้ง 6 ยุค ดังกล่าว สรุปได้ว่า แนวทางนโยบายช่วยเหลือคนจนในแต่ละ

ยุค พบว่า การพัฒนาประเทศจีนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน มีปัจจัยและเงื่อนไขในการพัฒนาประเทศแตกต่างกัน โดยในยุคที่ 1 ถึง ยุคที่ 4 เน้นการแก้ไขปัญหาความยากจนในเรื่องของอาหารและเครื่องนุ่งห่ม ที่เป็นปัจจัยความจำเป็นขั้นพื้นฐานที่ประชาชนในเขตชนบทต้องการเป็นอย่างมาก ในยุคที่ 5 มองเรื่องของการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อเร่งการเข้าสู่สังคมการกินดีอยู่ดีถ้วนหน้า ยุคสุดท้าย ยุคที่ 6 เป็นการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด เพื่อขจัดความยากจนให้หมดไปในพื้นที่ชนบทของจีน จะเห็นได้ว่าในยุคล่าสุดแนวทางการพัฒนาประเทศจะไม่ยึดติดกับการพัฒนาอุตสาหกรรมเพียงอย่างเดียว แต่จะเน้นที่การบูรณาการยุทธศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศให้เกิดความเจริญเติบโตในทุกด้านอย่างสมดุล ในความสุดโต่งของประเทศจีนยังอยู่บนฐานความเป็นจริงของตน ซึ่งเป็นสังคมนิยมที่มีลักษณะเฉพาะแบบจีน ที่ยกระดับการพัฒนาจากเฉพาะด้านเฉพาะทางที่ดำเนินมาร่วมสองทศวรรษมาเป็นการพัฒนาอย่างรอบด้าน ทำให้ทุกด้านเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกันคือ “ความอบอุ่น” ไปสู่ “ชีวิตแบบกินดีอยู่ดี” มองทุกอย่างรอบด้านโดยให้ “คน” เป็นฐานในการพัฒนา

4. นโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด (Targeted Poverty Alleviation: TPA)

4.1 แนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด

ในช่วงที่ดำเนินนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจน (ค.ศ. 2013-2020) เพื่อให้ประชาชนหลุดพ้นความยากจน รัฐบาลจีนมีแนวทางการแก้ปัญหา 8 แนวทางดังนี้ ได้แก่

- 1) ช่วยเหลือด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่ยากจน การดึงอุตสาหกรรมเข้ามาช่วยขจัดความยากจนทำให้ประชาชนสามารถที่จะหลุดพ้นจากความยากจนได้อย่างยั่งยืนและถาวร เช่น ในชนบทมีสินค้าเกษตรหรือภูมิศาสตร์อะไรที่โดดเด่น ก็จะสามารถนำอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเข้ามาพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นด้านการท่องเที่ยวหรือการเพิ่มมูลค่าสินค้า หาช่องทางระบายสินค้าเพิ่มเติมในอีคอมเมิร์ซ ทั้งหมดนี้รัฐบาลจีนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการแนะนำและให้การช่วยเหลือ
- 2) ส่งเสริมการจ้างงาน และเพิ่มตำแหน่งงาน ทั้งนี้ ก็เกี่ยวเนื่องกับข้อแรกคือการนำอุตสาหกรรมเข้ามาช่วยสนับสนุนการเติบโตของชนบท
- 3) โยกย้ายถิ่นฐาน ให้ประชากรออกจากพื้นที่ทุรกันดารที่ยากแก่การพัฒนา และให้ที่อยู่ใหม่พร้อมกับเงินชดเชย วิธีนี้จะช่วยประชากรที่ยากจนมีสภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างรวดเร็ว
- 4) ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ไม่ว่าจะเป็นถนน น้ำดื่ม ไฟฟ้า โรงเรียน โรงพยาบาล รัฐบาลจีนพยายามที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ประชาชนที่ยากจน ซึ่งการลงทุนก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานเป็นสิ่งที่รัฐบาลจีนทำมาอย่างต่อเนื่อง

5) ประกันได้รับการศึกษา ประชาชนที่ยากจนในชนบทห่างไกล ได้รับการสนับสนุนงบประมาณด้านการศึกษาจากรัฐบาลจีนจำนวนมาก และมีอาสาสมัครจำนวนมากไปช่วยสอนหนังสือให้แก่เด็กในโรงเรียน

6) ซ่อมแซมที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะบ้านพักที่ผู้พ่ิงทุพพลภาพและอาจเป็นอันตรายแก่ประชากรยากจน

7) ช่วยเหลือด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนยากจน

8) เงินช่วยเหลือผู้ยากไร้ในระบบสาธารณสุขสำหรับกลุ่มประชากรที่ไม่สามารถทำงานได้ (ตู้ จั๋นหยวน, 2563)

แนวทางการแก้ปัญหาความยากจนอย่างตรงจุดที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นแนวทางแก้ปัญหาตรงตามสาเหตุและสภาพของแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้ รัฐบาลจีนให้เหตุผลว่า ประชาชนในชนบทที่ยากจนเพราะปัญหาสุขภาพ และมีจำนวนผู้สูงอายุ 65 ปีขึ้นไปมากถึง 17% รัฐบาลจึงใช้แนวทางการแก้ปัญหาความยากจนตามกรอบ “สองไม่กังวล สามประกัน” สองไม่กังวล คือ ไม่กังวลว่าไม่มีจะกินและไม่มีเสื้อผ้าสวมใส่ สามประกันคือ ประกันที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาล และการศึกษา (Wang & Guo, 2015) สอดรับกับแนวคิดของ อมาตยา เซน (Amartya Sen) ที่เชื่อว่าความยากจนคือการกีดกันความสามารถขั้นพื้นฐานของประชาชน และการลดความยากจนคือการขยายอิสรภาพที่แท้จริง มีความสามารถในการเข้าถึงการศึกษา สุขภาพ น้ำดื่ม ที่พักอาศัย การสุขภาพ และการเข้าถึงระบบเศรษฐกิจ (A. Sen, 1981) อาทิเช่น สุขภาพไม่ดี ขาดความจำเป็นพื้นฐาน รายได้ไม่เพียงพอ ขาดการเสริมพลัง (Empowerment) เป็นต้น นอกจากนี้ Wang (2022) มีการวัดความยากจนจากรายได้ เช่น เส้นความยากจนที่ออกมาทางการของรัฐบาลสหรัฐฯ ขึ้นอยู่กับเกณฑ์รายได้ที่วัดจากเส้นความยากจน (Poverty Thresholds) และรายได้สามารถสะท้อนการพัฒนาคนในสังคม

4.2 พัฒนาการของเป้าหมายและเส้นความยากจนภาคชนบทจีนมีความชัดเจน

หลังจากการปฏิรูปและเปิดประเทศ ในปี 1978 ต่อจากนั้น ปี 1984 ตรงกับช่วงเวลาที่จีนได้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบตลาด (Market Economy) และหันมาใช้ระบบความรับผิดชอบตามสัญญาของครัวเรือน (Household Contract Responsibility System) ในปี 2010 มีการปรับขึ้นเส้นความยากจน ซึ่งการเติบโตของเศรษฐกิจ มาตรฐานการบรรเทาความยากจนในชนบทมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องและช่วงที่มีการปรับปรุงมากที่สุดคือปี 2011 หลังจากนั้นรัฐบาลจีนมี “โครงการพัฒนาและบรรเทาความยากจนในชนบท ค.ศ. 2010-2020” ที่นำมาใช้แก้ไขปัญหาความยากจนของประเทศ (Liu & Xie, 2022)

ประเทศจีน จะเข้าสู่ระยะสุดท้ายของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ “เดินสามก้าว” ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งก่อนหน้านี้ประเทศจีนได้บรรลุสองก้าวแรกแล้ว กล่าวคือ บรรลุระบบเศรษฐกิจตลาดแบบสังคมนิยม และบรรลุแผนว่าด้วยการสร้างความทันสมัยของจีนอย่างเสร็จสมบูรณ์ (Han Ci, 2006, pp.6) ในการประชุมคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีนชุดที่ 14 ครั้งที่ 5 รัฐบาลกลางได้เสนอ “วิสัยทัศน์พันธกิจสิบปีแห่งปี 2010” ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติห้าปีฉบับที่ 10 และ 11 (ค.ศ.2001-2005, 2006-2010) เป้าหมายยุทธศาสตร์คือ 1) ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติหรือ Gross National Product (GNP) เพิ่มขึ้นสองเท่าจากปี 2000 2) ส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่แบบกินดีอยู่ดีของประชาชนให้ดีขึ้น 3) สร้างระบบเศรษฐกิจแบบตลาดสังคมนิยมที่สมบูรณ์ 4) รักษาอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ และ 5) มองว่าการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหัวใจการพัฒนา

นอกจากนี้ การขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปและเปิดประเทศของจีน นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนในภูมิภาคที่ยังด้อยพัฒนาโดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท ภายใต้แผนพัฒนาห้าปีฉบับที่ 11 เน้นย้ำเรื่องเร่งขับเคลื่อนการแก้ปัญหาภาคชนบทอยู่ภายใต้ “นโยบายสามเกษตร” คือด้านเกษตรกรรม ด้านเกษตรกร และด้านเกษตรกรหมู่บ้าน อันเป็นบริบทของชนบทจีน (ปิยะภพ มะหะมัด, 2017) ผลที่ได้จากโครงการดังกล่าวทำให้เกิดโครงสร้างพื้นฐานในชนบท คือ มีไฟฟ้า สัญญาณโทรศัพท์ ปรับปรุงอาคารทรุดโทรม สร้างโรงพยาบาลและโรงเรียนเพิ่มในอำเภอที่ยากจน ยกเลิกการเก็บค่าเล่าเรียนของโรงเรียนในชนบท และโครงการประกันสุขภาพในชนบท เข้าสู่ปี ค.ศ. 2010 ประสบความสำเร็จถึง 80% (Zhang,Huang, & Li, 2007, p. 223)

บนพื้นฐานแนวคิดเรื่อง “สมรรถภาพ” (Capability) ของ เซน Alkire และ Foster (2008) สร้างกรอบตัวชี้วัด “การวัดความยากจนหลายมิติ” (MPI) ในประเทศกำลังพัฒนาโดยใช้ 3 มิติในการวัด ได้แก่ ชีวิตความเป็นอยู่ขั้นพื้นฐาน การศึกษาที่มีคุณภาพ และบริการสาธารณสุข รวมทั้งสิ้น 10 ตัวชี้วัด (Indicator) ดังเช่น มิติด้านสุขภาพประกอบด้วยตัวชี้วัด 1) โภชนาการและ 2) อัตราการเสียชีวิตของเด็ก ด้านมิติการศึกษา 1) จำนวนปีการได้รับการศึกษาและ 2) สัดส่วนการเข้าเรียนของเด็ก ตัวชี้วัดมาตรฐานการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานคือ 1) การใช้เชื้อเพลิงในการทำอาหาร 2) การมีห้องน้ำ 3) การเข้าถึงน้ำดื่มที่สะอาด 4) การมีไฟฟ้าใช้ 5) เนื้อที่ของที่พัก และ 6) สินค้าอุปโภคบริโภคคงทน (Wang, 2012, p. 38) สำหรับประเทศจีนแล้ว Wang Xiaolin (2012) ได้เสนอว่า นอกจากคำนึงถึงตัวชี้วัดดังกล่าวแล้ว มิติความยากจนในประเทศจีนจำเป็นต้องพิจารณาตัวชี้วัดมิติสินทรัพย์ ได้แก่ 1) สินทรัพย์ที่ผลิตและ 2) บ้านพักอาศัย ซึ่งสินทรัพย์สะท้อนถึงการสะสมรายได้และความมั่งคั่งด้านบริโภคของครัวเรือน สินทรัพย์ด้านการผลิต (Productive Assets) สามารถสะท้อนสภาพความยากจนถาวร (Chronic Poverty) และความสามารถในการกำจัดความยากจนได้ตรงจุดมากขึ้น

นอกจากนี้ คริวเรือนยังได้รับการส่งต่อทุนและทรัพยากรในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การสืบทอดมรดก การถ่ายโอน ฯลฯ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่แสดงสถานะทางสังคมของครัวเรือนหรือบุคคล

สำนักงานสถิติแห่งชาติของจีนกำหนดมาตรฐานหรือเส้นความยากจนไว้ 2 มาตรฐาน คือมาตรฐานความยากจนในชนบท และมาตรฐานรายได้ขั้นต่ำในชนบท จะเห็นได้ว่ามาตรฐานความยากจนในชนบทเป็นมาตรฐานของความยากจนสมบูรณ์และมาตรฐานรายได้ขั้นต่ำเป็นเกณฑ์วัดความยากจนที่ค่อนข้างสูง เพื่อติดตามคนจนบนพื้นฐานเรื่องอาหารและเครื่องนุ่งห่ม หรือเรียกว่า “อิ่มอุ่น” และเปรียบเทียบความยากจนระหว่างประเทศ สำนักงานสถิติแห่งชาติจีนเริ่มใช้เกณฑ์ใหม่ตั้งแต่ปี 2000 เป็นต้นมา จึงยึดมาตรฐานรายได้ขั้นต่ำเป็นเกณฑ์วัดความยากจนของจีน (Xian, Wang & Wu, 2016) ในขณะที่ โครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และแก้ไขความยากจนแห่งมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด (Oxford Poverty and Human Development Initiative : OPHI) ได้เสนอวิธีวัดความยากจนที่เป็นมาตรฐานสากลคือ ดัชนีวัดความยากจนแบบหลายมิติ (Multidimensional Poverty Index :MPI) โดยไม่ได้เน้นแค่เฉพาะรายได้ แต่วัดความขาดสนอื่น ๆ ผ่านการดำเนินวิถีชีวิตเป็นอยู่ขั้นพื้นฐานด้วย นอกจากนี้ ยังวัดจากการศึกษาที่มีคุณภาพ และบริการสาธารณสุข (สมชัย จิตสุชน, จิราภรณ์ แผลงประพันธ์, 2556. pp.107-108) เพื่อใช้วิเคราะห์บ่งชี้ว่าบุคคลหรือครัวเรือนลำบากแค่ไหนอย่างไร โดยแสดงมิติของความยากลำบากในเชิงรูปธรรม และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความยากลำบากนั้น ๆ ด้วย รวมทั้งทำให้ผู้วางนโยบายสามารถกำหนดนโยบายและเลือกกลุ่มคนยากจนได้อย่างแม่นยำ (精准: จิงจุ่น) และมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการกำหนดเป้าหมายทางนโยบายในการแก้ปัญหาความยากจน ไม่ได้มองแค่รายได้อย่างเดียว แต่จะมองความขาดสนในมิติอื่นด้วย (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2556)

4.3 เป้าหมายและเกณฑ์ที่เกษตรกรหลุดพ้นจากความยากจน

การตรวจสอบที่ช่วยลดความยากจนอย่างครอบคลุมในทุกขั้นตอนนั้น ใช้วิธีการให้ความช่วยเหลือแบบเรียลไทม์ และมุ่งเน้นการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบรวดเร็วและทันทั่วทั้งที่ ในส่วนนี้ผู้วิจัยขอเสนอตัวชี้วัดการหลุดพ้นจากปัญหาความยากจนสำหรับครัวเรือนเกษตรกร ตามมาตรฐานการหลุดพ้นจากความยากจนผ่านนโยบายแก้ปัญหาความยากจนแบบแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด (TPA) ที่ใช้เป็นตัวชี้วัดในการแก้ไขปัญหาความยากจน ดังต่อไปนี้

“ 2 หมวดห้วง”

- 1) หมวดห้วงเรื่องไม่มีอาหารอาหาร
- 2) หมวดห้วงเรื่องไม่มีเครื่องนุ่งห่ม

“3 หลักประกัน”

- 1) ประกันการรักษาพยาบาล
- 2) ประกันการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี

3) ประกันการจ้างงาน

ภายใต้หลักการสำคัญ “2 ปราศจากความกังวล” และ “3 ประกัน” มีตัวชี้วัดที่เป็นรายละเอียด กล่าวคือ ครัวเรือนเกษตรกรที่ยากจนต้อง “8 มี” ดังต่อไปนี้

- 1) มีบ้านพักที่ปลอดภัย
- 2) มีน้ำดื่มที่สะอาด
- 3) มีโรงนาที่ทำการเกษตรพื้นฐาน
- 4) มีวิสาหกิจหรือธุรกิจที่เพิ่มผลผลิต
- 5) อย่างน้อยหนึ่งคนในครอบครัวมีใบรับรองคุณสมบัติแสดงทักษะ
- 6) มีประกันสังคมขั้นพื้นฐาน
- 7) มีธัญญาหารสำรองในครัวเรือน
- 8) มีเงินเหลือใช้

นอกจากนี้ ตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจของการขจัดความยากจนขั้นขั้นให้หมดสิ้นภายในปี 2020 นั้น ใช้มาตรฐานเส้นความยากจนเป็น 2,300 หยวนในปี 2010 (เท่ากับรายได้สุทธิขั้นต่ำต่อหัวต่อปีของเกษตรกรและราคาคงที่ในปี 2010) มาตรฐานการหลุดพ้นจากความยากจนในปี 2014 คือ 2,800 หยวน เมื่อพิจารณาระดับราคาและปัจจัยอื่น ๆ มาตรฐานที่คำนวณ ณ ปัจจุบันจะปรับขึ้นทุกปี จากอัตราการเติบโตปีละ 6% มาตรฐานแห่งชาติของการแก้ไขปัญหาความยากจนในปี 2020 อยู่ที่ประมาณ 4,000 หยวนต่อคนต่อปี (Xian, Wang & Wu, 2016. pp. 4)

สรุปได้ว่า การวัดความยากจนและการประเมินผลความยากจนนั้น มีตัวชี้วัดการวัดความยากจนหลายมิติ และดำเนินการตามนโยบายการพัฒนาของประเทศ ภายใต้เงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร กระแสโลกาภิวัตน์การเปิดเสรีทางการค้าการลงทุน และการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ โดยมุ่งสร้างโอกาสให้ทุกคนในสังคมจีนเข้าถึงบริการทางสังคมที่มีคุณภาพและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี โดยเฉพาะกลุ่มคนยากจนและผู้ด้อยโอกาสในสังคม สร้างโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุน ปัจจัยโครงสร้างพื้นฐาน และทรัพยากร เพื่อเป็นปัจจัยพื้นฐานในการประกอบอาชีพที่มั่นคง ยกระดับรายได้ สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งยกระดับคุณภาพชีวิตทุกคนในสังคมจีน สนับสนุนให้ประชาชนทุกคนได้รับการคุ้มครองสิทธิพื้นฐานอันพึงมีพึงได้ เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาค

ทั้งนี้ ครัวเรือนในเมืองและชนบทของประเทศจีนมีความยากจนจากหลายมิติที่เป็นสาเหตุของความยากจน นอกเหนือจากรายได้ 9.1% ของครัวเรือนในเขตเมืองและชนบทที่มีความยากจนอย่างน้อย 3 ใน 4 ตัวชี้วัด จาก 9 ตัวชี้วัด ที่ไม่ใช่รายได้ (Wang, 2012, p. 91) ข้อเสนอแนะกลยุทธ์การแก้ปัญหาความยากจน และพัฒนาในชนบทของจีน ควรระบุและกำหนดเป้าหมายคนจนจากมุมมองหลายมิติ ดังแสดงในตาราง 7

ตาราง 7 การตั้งค่าของตัวชี้วัด 10 ตัวใน 4 มิติความยากจนของจีน

มิติ	ตัวชี้วัด	คำอธิบายตัวชี้วัด
การศึกษา	จำนวนปีที่ผู้ใหญ่รับการศึกษา	ได้รับการศึกษา 5 ปีขึ้นไป
	เด็กเข้าเรียน	เข้าเรียนอยู่ระหว่างอายุ 6-16 ปี
สุขภาพ	การประกันสุขภาพ	มีประกันสุขภาพชนิดใดชนิดหนึ่ง
สินทรัพย์	สินทรัพย์เชิงการผลิต	- มียานพาหนะ เครื่องจักรกลการเกษตรหรืออุปกรณ์ในครัวเรือนเชิงพาณิชย์ในบ้านอย่างน้อยหนึ่งอย่าง - อุปกรณ์การขนส่งรวมถึง รถสามล้อ รถจักรยานยนต์และรถยนต์ - เครื่องจักรกลการเกษตรรวมถึง รถแทรกเตอร์ขนาดใหญ่ขนาดกลางและขนาดเล็ก อุปกรณ์ชลประทานไฟฟ้า เครื่องนวดข้าว ปั่นน้ำใช้ในครัวเรือนและเครื่องจักรกลการเกษตรอื่น ๆ - อุปกรณ์ที่ใช้ในครัวเรือนในเชิงพาณิชย์รวมถึงเครื่องครัว เครื่องมืองานไม้ อุปกรณ์ตัดผม - อุปกรณ์และเครื่องมืออื่น ๆ ที่สามารถใช้สำหรับการดำเนินชีพเชิงพาณิชย์
	บ้านพักอาศัย	เป็นเจ้าของบ้าน
มาตรฐานการดำรงชีพ	น้ำดื่ม	ตามประเภทแหล่งน้ำ มีน้ำใต้ดิน (ความลึกมากกว่า 5 เมตร) หรือโรงงานผลิตน้ำ
	สุขาภิบาล	มีห้องน้ำล้างอัตโนมัติภายในบ้านหรือห้องน้ำสาธารณะนอกบ้าน
	การใช้ไฟฟ้า	ที่บ้านใช้ไฟฟ้า
	ทำอาหารด้วยเชื้อเพลิง	ใช้ไฟฟ้า ก๊าซเหลวหรือเชื้อเพลิงธรรมชาติที่ทันสมัย

ที่มา: Wang Xiaolin, (2012)

ทั้งนี้ เป็นเกณฑ์วัดความยากจนที่จีนได้ใช้ในการกิจการแก้ปัญหาความยากจนของจีนซึ่งเป็นวิธีการวัดความยากจนที่มีมิติมากขึ้นตามลำดับไม่ว่าในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

4.4 หลักการและกลไกของนโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างตรงจุด

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่านโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างตรงจุด (Targeted Poverty Alleviation) มี 6 หลักการคือ 1) กลุ่มเป้าหมายที่ควรได้รับการช่วยเหลือต้องตรงแม่นยำ (Accurate) 2) การจัดทำโครงการต้องตรงตามความต้องการ 3) การใช้งบประมาณต้องตรงแม่นยำ 4) มาตรการที่ใช้ต้องเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างแม่นยำ 5) คนที่ส่งไปช่วยเหลือที่หมู่บ้านมี

คุณสมบัติตรงผลงานของการจัดความยากจนต้องตรงเป้า และ 6) รัฐบาลท้องถิ่นจะต้องบูรณาการและปรับใช้ทรัพยากรในการลดความยากจนให้เหมาะสม (People's Tribune, 2015) ซึ่งดำเนินการนโยบายแก้ไขปัญหความยากจนอย่างตรงจุดและมีการรับรองว่าผลประโยชน์ในการดำเนินงานได้เข้าถึงหมู่บ้านและครัวเรือน (The State Council of the People's Republic of China, 2014) นอกจากนี้ รัฐบาลจีนได้ใช้กลไกการแก้ปัญหความยากจนแบบแก้จนตรงเป้าอย่างเป็นทางการในปี 2014 ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้กลไกนี้ดำเนินไปอย่างถูกต้อง ได้แก่ 1) หน่วยงานภาครัฐที่แก้ปัญหความยากจนในท้องถิ่นต้องใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารกับผู้ที่อยู่ในโครงการแก้ไขปัญหความยากจนโดยใช้จดหมายเหตุอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Archives) และบัตรประจำครอบครัวทุกครัวเรือน (Clear Card) เพื่อบันทึกสถานะทางรายได้ของครอบครัวและผู้ประสานงานที่มารับผิดชอบช่วยเหลือพวกเขา 2) แต่ละมณฑลต้องสร้างระบบการทำงานของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน (Cadres) ในหมู่บ้านและแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ จากองค์กรส่วนบนและรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ให้ประจำการอยู่ในหมู่บ้านเพื่อแก้ปัญหาในพื้นที่ 3) โครงการต้องกำหนดเป้าหมายที่สอดคล้องกับเงื่อนไขและความต้องการของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยนำโครงการย้ายถิ่นฐาน มาช่วยในการเลือกที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมและสนับสนุนการจ้างงาน การศึกษา การรักษาพยาบาล และประกันสังคมในขั้นตอนต่อไป 4) การสร้างใหม่ของ (ประโยชน์ไม่สมบูรณ์) 5) เน้นการมีส่วนร่วมของสังคม ดังเช่น ระดมองค์การหน่วยงานราชการ วงการ รวมทั้งบุคคลส่วนตัว ในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมกับภารกิจแห่งชาติ 6) สร้างระบบการประเมินผลการทำงานของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (Li et al., 2016, p.446)

นอกจากนี้ รัฐบาลจีนยังได้มีการใช้กลไก “การแบ่งเป็น 5 ส่วน” (5 Batches) มาใช้ในการดำเนินการแก้ไขปัญหความยากจนของประเทศ กล่าวคือ การแก้ปัญหความยากจนโดยวิธีที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่และปัญหา ได้แก่ 1) พัฒนาอุตสาหกรรมหรือวิสาหกิจท้องถิ่น 2) เคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยเพื่อการตั้งถิ่นฐานใหม่ (Relocate) 3) ส่งเสริมการศึกษา 4) พื้นฟูระบบนิเวศพื้นที่ที่ประสบภัยพิบัติ (Ecological compensation) 5) การคุ้มครองทางสังคมและการครองชีพขั้นต่ำในชนบท ซึ่งมาตรการดังกล่าวจะช่วยแก้ไขปัญหความยากจนได้ในระดับหนึ่ง

ขั้นตอนหลักในการแก้ปัญหความยากจนคือ 1) ตรวจสอบหรือแยกแยะครัวเรือนและหมู่บ้านยากจนที่แท้จริงอย่างถูกต้อง 2) ช่วยเหลือครัวเรือนที่ยากจนแบบแก้จนตรงเป้า 3) กำกับดูแลโครงการแก้ปัญหความยากจนอย่างตรงจุด 4) ประเมินผลการแก้ปัญหความยากจนของผู้บริหารอย่างแม่นยำ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ความชัดเจนและตรงจุดเป็นหลักการสำคัญของ TPA ซึ่งแตกต่างและชัดเจนกว่านโยบายแก้ปัญหความยากจนที่ผ่านมาในอดีต (ตู้ จ้านหยวน, 2563)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลายปีที่ผ่านมา นักวิชาการในจีนได้ศึกษาการดำรงชีพอย่างยั่งยืนจากหลากหลายมิติดังเช่น ในมิติบริบทความเปราะบาง Li Xiaoyun และคณะ (2007) พบว่าความเปราะบางของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนชนบทนั้นแตกต่างกัน การขาดทรัพยากรในการดำรงชีพอย่างเดียวยังหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่างเป็นสาเหตุโดยตรงที่นำไปสู่ความเปราะบางของเกษตรกร Yan Jianzhong และคณะ (2011) ได้จัดตั้งระบบดัชนีเพื่อประเมินความเปราะบางของเกษตรกรและการดำรงชีพของกลุ่มคนเพาะเลี้ยงสัตว์และพบว่า การดำรงชีพของกลุ่มคนดังกล่าวในพื้นที่ที่ราบสูงมีความเสี่ยงสูงกว่าคนพื้นที่อื่น และชี้ว่ารัฐควรเปลี่ยนมาตรการช่วยเหลือจากการปรับปรุงทุนทางธรรมชาติเป็นการปรับปรุงทุนทางมนุษย์และทุนการเงิน ในมิติทุนการดำรงชีพ Dong (2016) ได้วิเคราะห์เชิงประจักษ์เกี่ยวกับสภาพที่เป็นอยู่ของทรัพยากรในการดำรงชีพของครัวเรือนในชนบทและพบว่าทุนในการดำรงชีพโดยรวมไม่มากนัก และระดับการมีส่วนร่วมทางสังคมยังอยู่ในระดับต่ำ ควรใช้นโยบายพัฒนาการย้ายถิ่นและกลไกการชดเชยระบบนิเวศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการเปลี่ยนแปลงทุนการดำรงชีพในแง่ของนโยบายและกระบวนการ ในจีนจะเน้นผลกระทบของนโยบายหรือมาตรการในการอนุรักษ์ระบบนิเวศสำหรับการดำรงชีพของเกษตรกรเป็นสำคัญ ในด้านยุทธศาสตร์และผลลัพธ์การดำรงชีพนั้น Yan et al., (2011) ได้ทำการศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับความหลากหลายในการดำรงชีวิตของเกษตรกรและคนเลี้ยงสัตว์ในที่ราบชิงไห่ - ทิเบตทางตะวันออก Wang Cheng และคณะ (2011) ได้วิเคราะห์แหล่งที่มาของการดำรงชีพของเกษตรกรที่แตกต่างกันและความเต็มใจที่จะเลือกยุทธศาสตร์การดำรงชีพ จากข้อมูลการสำรวจของเกษตรกรในมณฑลส่านซีและกานซู Liu & Xu (2018) ได้ประเมินประสิทธิภาพการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรประเภทต่าง ๆ และเสนอกลยุทธ์การดำรงชีพที่เหมาะสมกับที่ราบสูง The loess Plateau ในอนาคต

ณ วันที่ 17 กันยายน ค.ศ. 2017 มีบทความหรือวารสารเกี่ยวกับการศึกษาการดำรงชีพอย่างยั่งยืน 1,204 บทความ วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท 477 เรื่อง และวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก 135 เรื่อง ผลการวิจัยข้างต้น นักวิจัยมีภูมิหลังทางวิชาชีพ เนื้อหาและมุมมองการวิจัยที่หลากหลาย หากสรุปให้ครอบคลุมแล้ว งานวิจัยจะเน้น 4 ด้านเป็นหลักซึ่งได้แก่ 1) การศึกษาเกี่ยวกับการประกอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืน การศึกษาเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับการดำรงชีพที่แตกต่างกัน และการศึกษาการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของกลุ่มคนพิเศษ เมื่อพิจารณาจากการศึกษาเหล่านี้นอกเหนือจากข้อบกพร่องที่นักวิชาการบางคนหยิบยกมาแล้ว ยังมีปัญหาต่อไปนี้: อยู่ภายใต้การวิเคราะห์กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนจึงขาดการอภิปรายในประเด็นที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับการดำรงชีพอย่างยั่งยืน เพียงกล่าวถึงเฉพาะการดำรงชีพที่สอดคล้องตามกฎหมายเท่านั้น แต่การทำความเข้าใจที่ผิดกฎหมายถูกละเลยไป ในการศึกษาการดำรงชีพอย่างยั่งยืนจะเน้นย้ำถึงภาระหน้าที่ของรัฐบาลในทางบวก ทว่าไม่สนใจภาระหน้าที่ทางลบ (Ma & Wang, 2018)

ในขณะที่ Amartya Sen (1981) มองว่า ความยากจน (Deprivation) เป็นการขาดความสามารถ (Capability) ในการได้ดำรงชีพและเข้าถึงชีวิตปกติรวมถึงความสามารถในการสร้างรายได้และโอกาส นอกจากรายได้ที่เป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความยากจนแล้ว ความไม่เพียงพอของทุนมนุษย์ ระบบประกันสังคมที่อ่อนแอ การเลือกปฏิบัติทางสังคม ก็เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความยากจนด้วย

เพชร ชัยศร (2013) ได้สรุปถึงภาวะความยากจนไว้ว่า ตัวชี้วัดสภาพความยากจนประกอบด้วย 1) ความจำเป็นพื้นฐานเพื่อการยังชีพ 2) ภาระทางการเงิน 3) ลักษณะการดำรงชีพ 4) การสะสมทุน 5) สิทธิและโอกาสทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่วัดจากรายได้ และการออมทรัพย์และภาวะหนี้สิน

Todaro & Smith (2008) (อ้างถึงในวรรณพงษ์ ดุรงคเวโรจน์ (ม.ป.ป) อภิปรายไว้ว่า นักเศรษฐศาสตร์นิยมใช้แนวคิดของความยากจนสัมบูรณ์แทนระดับพื้นฐานของรายได้ที่จำเป็นสำหรับการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานซึ่งประกอบด้วยอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยเพื่อที่จะสามารถดำรงชีวิตต่อไปได้ อย่างไรก็ตาม ปัญหาของความยากจนสัมบูรณ์และระดับการครองชีพแตกต่างกันในแต่ละประเทศและภูมิภาค

Yu (2017) ได้ศึกษาการแก้ไขปัญหาความยากจนของประเทศไทย ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การแก้ไขปัญหาความยากจนโดยพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้กระตุ้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจ แต่การขาดแคลนทรัพยากรทางการศึกษาเป็นสาเหตุเชิงโครงสร้างที่ก่อให้เกิดปัญหาความยากจนของประเทศไทย ซึ่งแสดงออกในด้านการกระจายทรัพยากรการศึกษาไม่เท่าเทียมกัน เกิดผลกระทบต่อระดับการรับการศึกษาโดยตรง จนเกิดผลกระทบต่อศักยภาพของแรงงานและผลิตภาพแรงงานสังคม สุดท้ายได้ให้วิธีการเพิ่มการจ้างงานโดยเสริมสร้างโครงสร้างพื้นฐานและพัฒนาเศรษฐกิจ

Warang Tatiyanunt (2016) ได้ศึกษาเกี่ยวกับประเด็นปัญหาการปฏิบัติงานแก้ไขปัญหาความยากจนของกองทุนเพื่อการพัฒนาเมืองและชนบท โดยศึกษาหมู่บ้านสองแห่งในจังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงปัจจัยพื้นฐานในการแก้ไขปัญหาความยากจน รวมถึงบทบาทของคณะกรรมการกองทุนและกลุ่มผู้รับบริการ งานวิจัยเกี่ยวกับนโยบายการบรรเทาความยากจนในชนบทของรัฐบาลจีน.

Wang (2019) ได้ศึกษาการแก้ไขปัญหาความยากจนในจังหวัดมุกดาหาร ผลการศึกษพบว่า สาเหตุของปัญหาความยากจนในไทยและในจังหวัดมุกดาหารได้แบ่งเป็น 2 สาเหตุคือ สาเหตุที่หนึ่งคือ เกิดจากบุคคล และสาเหตุที่สอง เกิดจากโครงสร้างและนโยบายของรัฐ อุปสรรคในการแก้ไขปัญหาความยากจนคือ งบประมาณไม่เพียงพอ และระยะเวลาการทำงานกระชั้นชิด สุดท้ายได้ให้ข้อเสนอแนะรัฐบาลควรเปิดโอกาสด้านต่าง ๆ ให้กับคนจน และควรมีมาตรการหลักประกันการครองชีพขั้นพื้นฐาน

C.A.K. Yesudian (2007) ได้ศึกษาการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาความยากจนในประเทศอินเดีย และพบว่าในระดับมหภาค มีความจำเป็นต้องประสานโครงการแก้ไขปัญหาความยากจนของรัฐบาลกลางกับหน่วยงานการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

Yang & Hu (2018) ชี้ให้เห็นถึงการใช้นโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุดกับพื้นที่ชุมชนในกุ้ยโจว เพื่อช่วยคนยากจนย้ายถิ่นจากเขตอาศัยที่สิ่งแวดล้อมไม่ดีไปยังเขตที่ดีกว่า ด้านการศึกษา ด้านประกันรักษาสุขภาพ และด้านประกันสังคมให้ไปพร้อมกัน เพื่อให้คนในพื้นที่สามารถเลือกใช้ทรัพยากรและดำรงชีพให้หลุดพ้นจากความยากจน

Pei (2018) ได้ศึกษารูปแบบการเติบโตและการลดความยากจนของจีนพบว่า เพื่อให้พ้นจากกับดักความยากจน มีการเพิ่มจำนวนที่ดินในช่วงต้นทศวรรษ 1950 ในการพัฒนาฟาร์ม มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการลงทุน การจ้างงาน และการส่งออกสำหรับคนจนในชนบทเพื่อสร้างรายได้ที่สูงขึ้นและลดความยากจน ค่าแรงทางอุตสาหกรรมที่สูงขึ้นจะช่วยเป็นเงินทุนกระตุ้นการปฏิวัติทางการเกษตร

Fan et al., (2000) ศึกษาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความยากจนในชนบทของจีน: บทบาทของการลงทุนสาธารณะ พบว่า การลงทุนสาธารณะพร้อมกับการปฏิรูปสถาบันและนโยบายสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจในชนบทของจีนตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1970 เติบโตอย่างรวดเร็วทำให้ความยากจนในชนบทลดลงอย่างมาก ผลลัพธ์ยังแสดงให้เห็นว่ามีการแลกเปลี่ยนในระดับภูมิภาคในการบรรลุเป้าหมาย และการบรรเทาความยากจน และหากรัฐบาลต้องการลดความยากจนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ควรกำหนดเป้าหมายไปยังภูมิภาคตะวันตก

Thomas Glauben et al., (2011) ได้ศึกษาความยากจนเรื้อรังในชนบทจีน พบว่า ปัจจัยความยากจนในระยะยาวและทดสอบระยะเวลาที่พึ่งพาความน่าจะเป็นเพื่อหลุดพ้นจากความยากจนให้ความสำคัญกับการเลือกเส้นความยากจนและความแตกต่างระหว่างภูมิภาคในแต่ละจังหวัด อย่างไรก็ตามความความยากจนได้รับผลกระทบแตกต่างกันไปตามระยะเวลา ในกรณีมณฑลยูนนาน ตัวแปรสำคัญคือจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่ไม่มียานพาหนะ การศึกษา ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศของชุมชน

Libang M. & et al., (2019) ได้ศึกษาความยากจนในชนบทและการประเมินความยากจน: กรณีของมณฑลกานซู พบว่า การขจัดความยากจนและการบรรลุผลร่วมกันถือเป็นภารกิจสำคัญที่ประเทศจีนจะต้องสร้างสังคมที่ดีในทุกด้าน จากผลการประเมินคุณภาพชีวิตชนบท (QRL) และดัชนีความยากจน (RPI) ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพ (IPA) วิธีการและแบบจำลองระดับความยากจนพบว่า ผลของการจำแนกความยากจนสอดคล้องกับสถานการณ์จริงของมณฑลที่ยากจน การศึกษา

ครั้งนี้สามารถใช้ทฤษฎีและข้อมูลอ้างอิงการตัดสินใจสำหรับการกำหนดและการดำเนินการตามนโยบายการบรรเทาความยากจนในช่วงปลายของพื้นที่ด้อยพัฒนาในภาคตะวันตกของประเทศไทย

Yuan (2018) ได้ศึกษาผลกระทบของนโยบายการชดเชยเชิงนิเวศและทุนการดำรงชีพที่มีต่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาจากเขตอนุกรักษ์ในมณฑลส่านซีของจีน ผลวิจัยพบว่า นอกจากทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางกายภาพ ทุนทางการเงินแล้ว และยังมีทุนทางจิตวิทยาที่จำเป็นต้องนำมาวิเคราะห์เพราะทุนทางจิตวิทยาเป็นทุนส่วนบุคคลซึ่งเชื่อมโยงถึงเรื่องจิตวิทยาเชิงบวกภายในและต่อยอดกับทุนอื่น ๆ เพื่อนำไปสู่การดำรงชีพอย่างยั่งยืนได้

สอดคล้องกับข้อเสนอดังกล่าว งานของ Zhang & Xu (2019, p.151) แสดงทัศนะว่าพื้นที่ภูเขาที่มีชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก อยู่ในสภาพความยากจนอย่างรุนแรงเนื่องจากข้อจำกัดที่เกิดจากสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ดี ทำให้เกษตรกรที่นั่นขาด “ความมั่นใจ” และ “สติปัญญา” ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเสริมสร้างแรงจูงใจและแรงบันดาลใจภายในเมื่อเผชิญกับความยากลำบาก รวมทั้งการปลูกฝังให้ครัวเรือนมีความปรารถนาที่จะมีชีวิตที่ดีกว่า โดยผ่านกลไกการจัดความยากจนแบบเจาะจงมุ่งเป้าซึ่งช่วยเหลือทั้งทุนทางจิตใจและทุนมนุษย์ไปพร้อม ๆ กัน

ในการศึกษาเรื่อง “Vicious Cycle of Poverty and the Psychological Capital: Performance and Intervention Development ” Ge (2011) ได้สังเกตว่า ปัญหาที่ผู้คนกลับไปสู่ความยากจนหลังหลุดพ้นจากความยากจนนั้นค่อนข้างโดดเด่นในประเทศจีนจนกลายเป็นความเปราะบางและปัญหาที่ความซับซ้อนมากขึ้น ตามแนวคิดทุนทางจิตวิทยาที่ให้ความสำคัญกับ แรงขับเคลื่อนข้อดีและความสามารถทางจิตวิทยาของคน ดังนั้น Ge Bing จึงเสนอว่า โครงสร้างที่อยู่ในรูปแบบ เช่น รัฐ ตลาด โครงสร้างพื้นฐาน นโยบายและการศึกษาจึงกลายเป็นสภาพแวดล้อมภายนอกที่ก่อให้เกิดทุนทางจิตวิทยาในขณะที่ Luthans และคณะ (2007) พบว่าการรับรู้ความสามารถตนเอง (Perceived Self-efficacy) การมีความหวัง (Hope) การมองโลกในแง่ดี (Optimism) การตระหนักถึงความสุข (Subjective Well-being) และความยืดหยุ่นทางจิตใจ(Resiliency) จะมีอิทธิพลต่อกลุ่มคนยากจนซึ่งถูกกลืนโดยสิทธิ(F Luthans, CM Youssef, BJ Avolio. 2007) และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างปกติและรัฐมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในการนี้ (Sen, 1981)

ไม่เพียงแค่นั้น Ma & Wang (2018) ก็ได้แสดง ทัศนคติว่าเกษตรกรที่มีส่วนร่วมในนโยบายของรัฐอย่างกระตือรือร้นนั้น ได้รับมีสัมปทานเชิงนโยบายมากกว่าคนอื่น ๆ จึงมีทุนทางจิตวิทยาที่แสดงออกมาเป็นแบบมีความเชื่อมั่นในนโยบายของรัฐ

Tan (2018) กล่าวว่า ประเทศจีนเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่ใหญ่ที่สุดในโลก พรรคคอมมิวนิสต์ และรัฐบาลจีนให้ความสำคัญกับประชาชนเป็นอันดับแรก ในการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยรัฐบาลได้บรรเทาและช่วยลดความยากจนได้กว่า 700 ล้านคน จำนวนประชากรที่ยากจนในชนบทลดลงเหลือ 30.46 ล้านคนภายในสิ้นปี 2017 โดยมีอัตราความยากจนลดลงเหลือ 3.1%

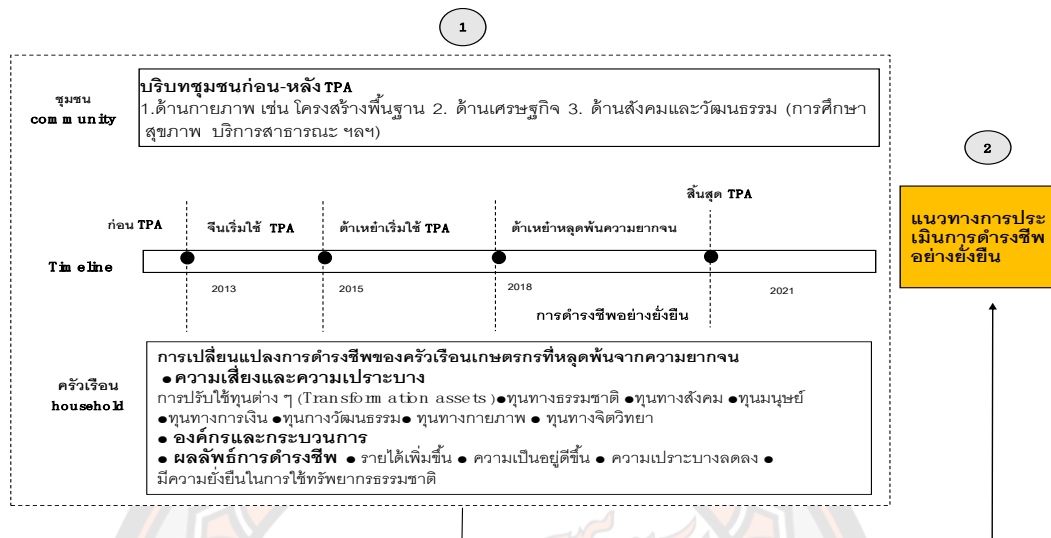
โครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ยากจนได้รับการปรับปรุง การบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และกลไกการบรรเทาความยากจนดำเนินการตั้งแต่ปี 1981 ถึง 2013 จำนวนคนยากจนประเทศจีนมากถึง 850 ล้านคน โดยสัดส่วนของผู้คนที่อาศัยอยู่ในความยากจนลดลงอย่างจำนวนมากจาก 88% เป็น 1.85% นอกจากนี้ประเทศจีนมีส่วนทำให้ความยากจนลดลงกว่า 70% ทั่วโลก และเป็นผู้ดำเนินการเข้าถึง MDG ของสหประชาชาติ ทำให้ช่วยลดความยากจนในโลกความสำเร็จนี้

Krantz (2001) ศึกษาและสำรวจแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (SL) ของสำนักต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นแนวคิดบูรณาการทั้งมุมมองปรากฏการณ์และวิธีประยุกต์ใช้สำหรับแก้ปัญหาความยากจน Lasse Krantz ได้แย้งว่า ไม่ว่าเป็นการดำรงชีพอย่างยั่งยืนรูปแบบใด ก็ต้องรวมถึงความสามารถในการหลีกเลี่ยง ทนต่อ (Withstand) และฟื้นตัว (Recover) จากความตึงเครียดและแรงกระแทก

ผลการศึกษาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า นักวิชาการหลายคนโดยเฉพาะในบริบทประเทศจีนได้ศึกษาแนวคิดการดำรงชีพในระดับต่าง ๆ และผลการปฏิบัตินโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนการรวมถึงการศึกษาทุนตัวใหม่ที่เป็นทุนทางจิตวิทยา นอกจากนี้ศึกษาสภาพสถานการณ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจนจากประเทศต่าง ๆ ในมุมมองที่ต่างกัน และได้ศึกษาค้นหาสาเหตุและมาตรการการดำเนินการแก้ไขปัญหความยากจนเพื่อจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหความยากจนให้คนจนไม่กลับมาจนอีกนำไปสู่การแก้ไขปัญหความยากจนอย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิดการวิจัย (Research Conceptual Framework)

ภาพ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย (Research Conceptual Framework)

ที่มา: ผู้วิจัย, 2020

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

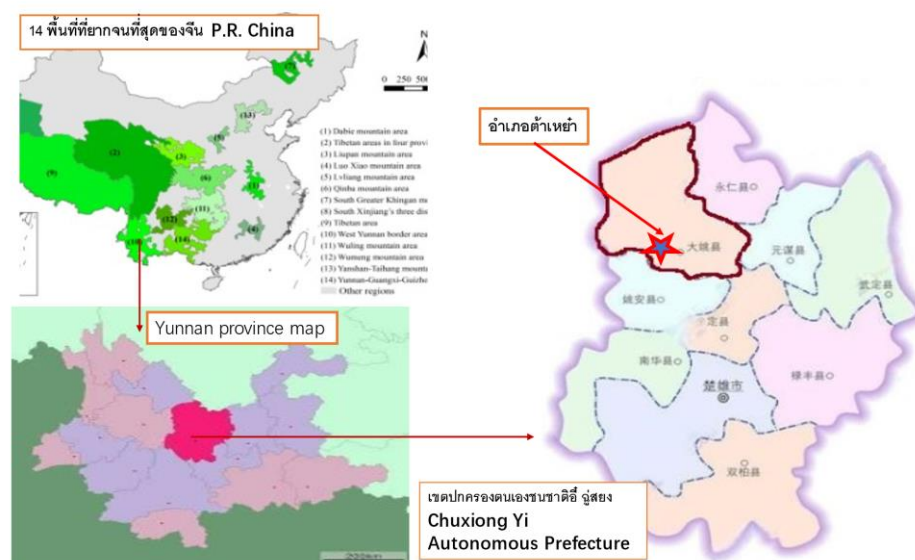
การวิจัยเรื่อง การดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน กรณีศึกษาชุมชนหนึ่งในมณฑลยูนนาน ประเทศจีน มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการดำรงชีพของชุมชนที่หลุดพ้นจากความยากจน ของชุมชนถ่านหัว ตำบลถ่านหัว อำเภอต้าเหยา มณฑลยูนนาน 2) เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน 3) เพื่อเสนอรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) ในการศึกษา มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสังเกตแบบไม่ได้มีส่วนร่วม (Non-participant observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และวิเคราะห์เหตุการณ์ (Event analysis) ด้วยการตีความและการอธิบาย (Interpretive) เพื่อช่วยให้เข้าใจปรากฏการณ์อย่างถูกต้องและมีความสมบูรณ์ (Blaikie, N. 2007) นอกจากนี้ ยังช่วยให้เข้าใจและบรรลุวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้ได้ (Morse, 2003, pp. 189-208) ผู้วิจัยได้แบ่งระยะการศึกษาออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาพฤติกรรมการดำรงชีพของชุมชน และการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน และระยะที่ 2 ศึกษาแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ทั้งนี้เนื้อหาในบทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

- 3.1. พื้นที่วิจัย (Research Area)
- 3.2. หน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)
- 3.3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Research Tools)
- 3.4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5. การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.6. ประเด็นจริยธรรมการวิจัย
- 3.7. ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

3.1 พื้นที่วิจัย (Research Area)

พื้นที่วิจัยในการศึกษาครั้งนี้ คือ ชุมชนถานหัว ตำบลถานหัว อำเภอต้าเหยา ตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของเมือง Chuxiong (เขตปกครองตนเองชนชาติอี๋ ฉู่ยง) ห่างจาก เทศบาล Chuxiong 120 กิโลเมตร และห่างจากนครคุนหมิงซึ่งเป็นเมืองเอกของมณฑลยูนนาน 289 กิโลเมตร อำเภอต้าเหยา มีพื้นที่ทั้งหมดรวม 4,146 ตารางกิโลเมตรและพื้นที่ภูเขาคิดเป็น 81.7% มีประชากรทั้งหมด 290,000 คน มี 22 กลุ่มชาติพันธุ์ 102,200 คน ซึ่งชนกลุ่มน้อยคิดเป็น 35.8% อำเภอต้าเหยา เป็นอำเภอหนึ่งที่ต้องการได้รับการแก้ไขปัญหาความยากจนและการพัฒนาในรายชื่อ 832 อำเภอของประเทศจีน (ในบัญชีรายชื่ออำเภอที่ต้องการได้รับการแก้ไขปัญหาความยากจนและการพัฒนาของทั่วประเทศนั้น มี 88 อำเภออยู่ในมณฑลยูนนาน) อำเภอต้าเหยาแบ่งเป็น 12 ตำบล พื้นที่ที่ผู้วิจัยไปศึกษาในอำเภอต้าเหยาดังแสดงในรูปภาพด้านล่าง ต้าเหยามีสี่ตำบลที่ยากจนและได้รับการช่วยเหลือจากโครงการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด (Targeted Poverty Alleviation: TPA) ได้แก่ ตำบลถานหัว ตำบลเถี่ยวโส่ ตำบลวานปี้ และตำบลลี่จวี ซึ่งปัจจุบันได้หลุดพ้นจากความยากจนแล้วตามเกณฑ์ที่รัฐบาลจีนกำหนดไว้ (Yunnan daily, 2019)

ภาพ 3 แผนที่ของพื้นที่ศึกษา

ที่มา: ผู้วิจัย, 2022

พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้คือ ชุมชนถานหัว (昙华社区) ซึ่งได้คัดเลือกจากตำบลถานหัว อำเภอตำบะยา ในเมือง Chuxiong (เขตปกครองตนเองชนเผ่าอี๋ชยง) มณฑลยูนนาน (อีก 6 หมู่บ้าน หรือชุมชนในตำบลถานหัวได้แก่ ชื่อสื่อเหยียน เสี่ยวชิงฉาง ฉ้ายซีลา หมาจีฝาง จื่อหมี้ตี้ และหมู่บ้าน ไ้กุโป ทั้งนี้ การเลือกพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ มีเกณฑ์ดังต่อไปนี้

ตาราง 8 แสดงข้อมูลพื้นฐานและเกณฑ์การหลุดพ้นความยากจนของชุมชนถานหัว

อำเภอตำบะยา มีเนื้อที่ 4,146 km ² / มี 22 ชนเผ่า ทั้งนี้มี ชนเผ่าอี๋ 8.4 หมื่นคน คิดเป็นร้อยละ 29 ของประชากรตำบะยา	ประชากรทั้งหมด 293,000 คน 12 ตำบล (129 ชุมชน)	ตำบลที่ยากจน 4 ตำบล ชุมชนที่ยากจน 77 ชุมชน	10,055 ครัวเรือน (ทั้งอำเภอมีประชากร 38,188 คน)
12 ตำบลของตำบะยา	Jinbi, Shiyang, Liuju, Longjie, Zhaojiadian, Xinjie, Tanhua, Guihua, Wanbi, Tiesuo, Santai, and Sanchahe		
4 ตำบลที่ยากจน	ลิวจีวี (2017 หลุดพ้น) ถานหัว (2017 หลุดพ้น) วานปี้ (2018 หลุดพ้น) เลี้ยวโส (2018 หลุดพ้น)		
ตำบลถานหัว (7 ชุมชน) เนื้อที่ 152.4 km ² ประชากร 7,602 คน	ชุมชนถานหัว ชื่อสื่อเหยียน เสี่ยวชิงฉาง ฉ้ายซีลา หมาจีฝาง จื่อหมี้ตี้ และ ไ้กุโป		
ชุมชนถานหัว เนื้อที่ 45 km ²	10 กลุ่ม 519 ครัวเรือน หรือ 1,806 คน	เข้าร่วม โครงการ 108 ครัวเรือน หรือ 469 คน	หลุดพ้นจากความยากจน 104 ครัวเรือน หรือ 460 คน โดย ปี 2014: 3 ครัวเรือน/18 คน ปี 2015: 3 ครัวเรือน/18 คน ปี 2016: 21 ครัวเรือน /95คน ปี 2017: 55 ครัวเรือน/ 237 คน ปี 2018 : 22 ครัวเรือน/ 87 คน ปี 2019 : 2 ครัวเรือน/ 5 คน
ตัวชี้วัดการหลุดพ้น	ด้านโครงสร้างพื้นฐาน		

ความยากจนของชุมชนถาวร (สัดส่วนความยากจน 0.78%)	ถนน ตัดถนนคอนกรีตและส่วนที่เป็นอันตรายมีมาตรการป้องกันไฟฟ้า มีไฟฟ้ามากกว่า 10 กิโลโวลต์ วิทยุและโทรทัศน์ ความครอบคลุมการใช้วิทยุและโทรทัศน์ถึง 100% เครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้เชื่อมต่อถึงเทศบาลตำบลและสาธารณสุขตำบล การเข้าถึงน้ำประปาและน้ำดื่มที่ปลอดภัย ด้านบริการสาธารณะ ในตำบลได้สร้างคลินิกมาตรฐาน 1 แห่ง และมีแพทย์มืออาชีพประจำ 2 ท่าน เติงผู้ป่วย 6 ตัว และหมอประจำครอบครัวในเชิงสัญญาทุกบ้าน 11 สาขาพรรคคอมมิวนิสต์ต่างมีห้องดำเนินการเป็นของตนเอง ด้านการศึกษา เด็กวัยเรียนได้ไปโรงเรียนและรับการศึกษาภาคบังคับ 100% ด้านเศรษฐกิจ ณ ปลายปี 2019 รายได้จากองค์กรเศรษฐกิจส่วนรวมชุมชนมีมากกว่า 50,000 หยวน
เจ้าหน้าที่กรมที่ดิน (ระดับอำเภอ) 29 คนดูแล 80 ครัวเรือนเกษตรกร	
เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ (ระดับชุมชน) 13 คนดูแล 28 ครัวเรือนเกษตรกร	

ที่มา: ผู้วิจัย, 2022

3.1.1 เกณฑ์เลือกระดับอำเภอ 1) เป็นอำเภอที่ยากจนและหลุดพ้นจากความยากจนภายใต้ นโยบาย TPA 2) เป็นอำเภอที่มีประชากรชนกลุ่มน้อยมากที่สุด (ประชากรร้อยละ 90 เป็นชนเผ่าอี่) 3) อยู่ในเขตภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อนกึ่งเขตร้อน มีความเปราะบางที่เสี่ยงต่อการกลับไปยากจน อีก เนื่องจากเป็นเขตพื้นที่สูงชัน หนาวเย็นและมีภัยธรรมชาติเกิดขึ้นบ่อย

3.1.2 เกณฑ์เลือกพื้นที่ระดับตำบลและชุมชน

เกณฑ์เลือกพื้นที่ระดับตำบล

- อยู่ใน 4 ตำบลที่ยากจนที่สุดของอำเภอต้าเหยา
- ตำบลที่หลุดพ้นจากความยากจนกลุ่มแรกในอำเภอต้าเหยาเมื่อเริ่มดำเนินนโยบาย TPA
- ตำบลที่มีอัตราหลุดพ้นจากความยากจนสูงที่สุด
- ตำบลที่มีลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน (homology)

เกณฑ์เลือกพื้นที่ระดับชุมชน

- ชุมชนที่หลุดพ้นจากความยากจนนานที่สุดหลังจากดำเนิน TPA

- จำนวนครัวเรือนที่หลุดพ้นความยากจนมากที่สุด
- ชุมชนที่มีลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน (homology)

ภาพ 4 แผนที่ของอำเภอต้าเหยา

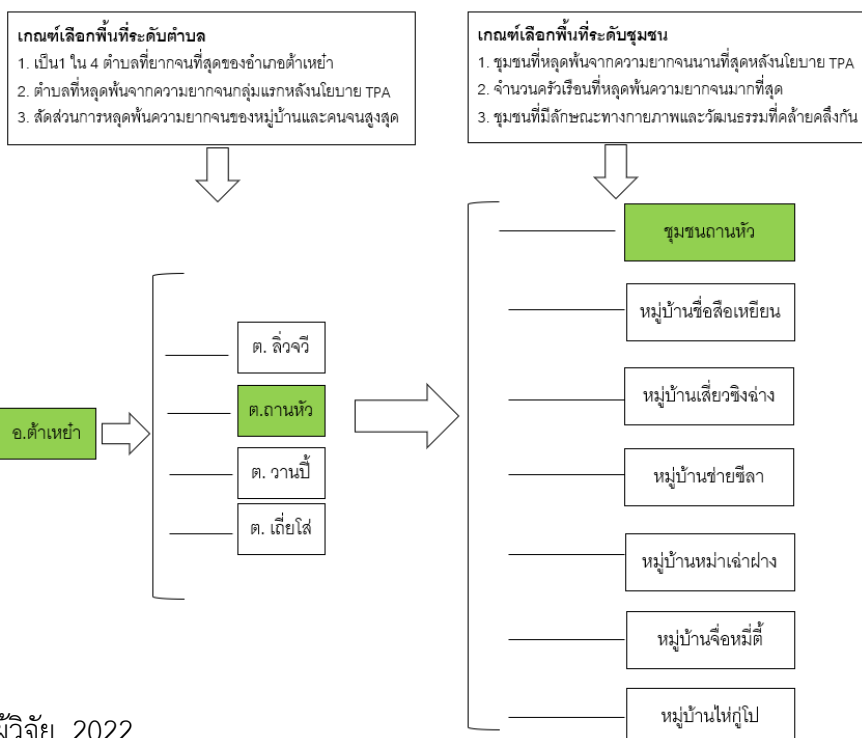
แผนที่ของอำเภอต้าเหยา 12 ตำบล และสี่ตำบลยากจน
ที่หลุดพ้นจากความยากจน
ตำบลวานปี้/เถยโส/ถานหัว/ลิวจวี (สีแดง)

Dayao County

ที่มา: ดัดแปลงจาก www.baidu.com, 2022

ภาพ 5 เกณฑ์เลือกพื้นที่ระดับตำบลและชุมชน

ที่มา: ผู้วิจัย, 2022

3.2 หน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants)

3.2.1 หน่วยในการวิเคราะห์ ประกอบด้วยหน่วยวิเคราะห์ 2 ระดับ ได้แก่

1) หน่วยวิเคราะห์ระดับครัวเรือน (Household Unit) เพื่อดูว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนแล้วมีการดำรงชีพที่ยั่งยืนหรือไม่ อย่างไร

2) หน่วยวิเคราะห์ระดับชุมชน (Community Unit) วิเคราะห์พลวัตการดำรงชีพของชุมชนที่หลุดพ้นจากความยากจน เพื่อดูการเปลี่ยนแปลง 3 ด้าน 1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน 2) ด้านเศรษฐกิจ และ 3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม เช่น การศึกษา สุขภาพ บริการสาธารณะ เป็นต้น

3.2.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มเป้าหมายให้ครอบคลุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย 1) กลุ่มหัวหน้าครัวเรือนที่หลุดพ้นจากความยากจนแล้ว 2) กลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ 3) กลุ่มผู้นำชุมชน และ 4) หัวหน้า หรือ ผู้นำเกษตรกรที่เคยเข้าร่วมโครงการของรัฐซึ่งแต่ละกลุ่มมีรายละเอียดดังนี้

1) กลุ่มหัวหน้าครัวเรือนที่หลุดพ้นจากความยากจนแล้ว เป็นหัวหน้าครัวเรือนในที่หลุดพ้นจากความยากจนตามเกณฑ์ ในชุมชนถ่านหั่ว อำเภอต้าเหยา ในเมือง Chuxiong (เขตปกครองตนเองชนเผ่าอู่ซุย) มณฑลยูนนาน ในระดับครัวเรือนมีเกณฑ์คัดเข้า (Inclusion Criteria) ได้แก่ เกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion Criteria) ผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

- 1) เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือคู่สมรสที่รู้ดีเกี่ยวกับการดำรงชีพในครัวเรือนที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชนถ่านหั่ว ตำบลถ่านหั่ว อำเภอต้าเหยา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน
- 2) เป็นบุคคลที่บรรลุนิติภาวะหรือมีอายุ 20 ปีขึ้นไป
- 3) เป็นบุคคลที่สามารถอ่านเขียนภาษาจีนได้
- 4) เป็นบุคคลที่พูดคุย สื่อสารรู้เรื่อง ไม่มีปัญหาด้านการฟังและการสื่อสารสำหรับเกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria) ในการศึกษาจะพิจารณาจาก

1) เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือคู่สมรสที่ไม่รู้จักคุ้นเคยเกี่ยวกับการดำรงชีพในครัวเรือนที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชนถ่านหั่ว ฯ

- 2) เป็นบุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะหรือมีอายุน้อยกว่า 20 ปี
- 3) เป็นบุคคลที่ไม่สามารถอ่านเขียนภาษาจีนได้
- 4) เป็นบุคคลที่มีปัญหาด้านการฟังและการสื่อสาร

นอกจากนี้ การเลือกครัวเรือนผู้ให้ข้อมูลสำคัญยังพิจารณาจากฐานข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ของครัวเรือนที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชนถ่านหั่ว ซึ่งได้มาจากหน่วยงานสำนักงานแผนการแก้ไขปัญหายากจนตำบลถ่านหั่ว อำเภอต้าเหยา ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ได้เลือกเฉพาะครัวเรือนที่มีข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุดมีจำนวน 99 ครัวเรือนจากทั้งหมด 108 ครัวเรือน

ผู้วิจัยได้คำนวณความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) พบว่า ตัวแปรที่สามารถนำมาใช้เลือกครัวเรือนมีทั้งหมด 11 ตัวแปร ได้แก่ 1) การศึกษาชั้นสูงสุด 2) การเจ็บป่วยหรือพิการ 3) ขนาดครัวเรือน 4) รุนวัยในครัวเรือน 5) ขนาดพื้นที่อยู่อาศัย 6) จำนวนแรงงานในครัวเรือน 7) จำนวนที่ดินทำการเกษตร 8) จำนวนอาชีพ 9) รายได้จากการทำงาน (หยวน/คน/ปี) 10) จำนวนเงินชดเชย (หยวน/คน/ปี) 11) จำนวนปีที่หลุดพ้นจากความยากจน

ผลการวิเคราะห์ความถี่ และร้อยละของตัวแปรทั้ง 11 ตัว (ตาราง 9) พบว่า ในแต่ละครัวเรือนมีร้อยละที่หลากหลาย ซึ่งเมื่อพิจารณาด้วยแนวคิดทุนในการดำรงชีพ จะเห็นได้ว่าแต่ละครัวเรือนมีทุนที่แตกต่างกันหลายระดับ เช่น หัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาแตกต่างกันคือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และวิทยาลัย ความแตกต่างเหล่านี้จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง หรือการใช้ทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนที่ต่างกันด้วย ดังนั้น เพื่อให้วิเคราะห์ทุนตามวัตถุประสงค์การวิจัยมีความครอบคลุมกับความเป็นจริง จึงได้นำลักษณะที่หลากหลายของตัวแปรไปพิจารณาในการเลือกครัวเรือนผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วย

ตาราง 9 ความถี่ ร้อยละตัวแปรลักษณะครัวเรือนที่หลุดพ้นจากความยากจนของชุมชนถ่านหัว

ตัวแปร	ความถี่	ร้อยละ (n=99)
1. การศึกษาชั้นสูงสุด		
ประถม	16	16.2
ม.ต้น	49	49.5
อาชีวศึกษา และวิทยาลัย	4	4.0
N/A (ไม่ตอบ)	30	30.3
รวม	99	100.0
2. การเจ็บป่วยและพิการ		
ไม่เป็นโรค	83	83.8
โรคเรื้อรัง	10	10.1
โรคมะเร็ง โรคหัวใจ พิการ	6	6.06
รวม	99	100.0
3. ขนาดครอบครัว (คน)		
1-2 คน	12	12.1
3-4 คน	42	42.4
5 คนขึ้นไป	45	45.5
รวม	99	100.0
4. รุนวัยในครัวเรือน (รุน)		

ตัวแปร	ความถี่	ร้อยละ (n=99)
1 รุ่ง	5	5.1
2 รุ่งวัย	42	42.4
3 รุ่งวัย	48	48.5
4 รุ่งวัย	4	4.0
รวม	99	100.0
5. จำนวนแรงงานในครัวเรือน (คน)		
1 คน	9	9.1
2 คน	27	27.3
3 คน	33	33.3
4 คน	29	29.3
5 คน	1	1.0
รวม	99	100.0
6. ขนาดพื้นที่อยู่อาศัย (m²)		
ไม่ทราบ	23	23.2
1-100 m2	38	38.4
101-200 m2	36	36.4
201 m2 ขึ้นไป	2	2.0
รวม	99	100.0
7. จำนวนที่ดินทำการเกษตร (Mu)		
0 Mu	4	4.0
1-9 Mu	18	18.18
10-19 Mu	45	45.45
20-29 Mu	23	23.23
30 Mu ขึ้นไป	9	9.09
รวม	99	100.0
8. จำนวนอาชีพ		
1 อาชีพ	2	2.0
2 อาชีพ	11	11.1
3 อาชีพ	86	86.9
รวม	99	100.0
9. รายได้จากการทำงาน (หยวน/ คน/ ปี)		
ไม่เกิน 5000	1	1.0

ตัวแปร	ความถี่	ร้อยละ (n=99)
5000 – 9999	33	33.33
10000 - 19999	59	59.60
20000 หยวนขึ้นไป	6	6.06
รวม	99	100.0
10. เงินชดเชยที่ได้รับจากรัฐ (หยวน/ คน/ ปี)		
ไม่เกิน 1000 หยวน	46	46.5
1000 - 1999 หยวน	24	24.2
2000 หยวนขึ้นไป	25	25.3
ไม่ตอบ	3	3.0
รวม	99	100.0
11. ระยะเวลาที่หลุดพ้นจากความยากจน (ปี)		
1-2 ปี	20	20.2
3-4 ปี	73	73.7
5-7	5	5.1
ไม่ตอบ	1	1.0
รวม	99	100.0

จากตารางที่ 9 แสดงให้เห็นผลการคัดเลือกครัวเรือนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยจะเลือกให้ครอบคลุมกับความหลากหลาย (ตัวแปรเกณฑ์) และระดับที่แตกต่างกัน ได้แก่ มาก (H) ปานกลาง (M) น้อย (L) ผลการเลือกครัวเรือนผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่า มีครัวเรือนทั้งหมด ครัวเรือน โดยสามารถแยกตามประเภทของทุน และตัวแปรได้ดังนี้

1) ทุนมนุษย์ มีทั้งหมด 25 ครัวเรือน แบ่งเป็น ตัวแปรเกณฑ์ได้ดังนี้

- 1.1) การศึกษาชั้นสูงสุด 9 ครัวเรือน ได้แก่ ครัวเรือน 6, 7, 14, 18, 22, 27, 28, 30, 32
- 1.2) การเจ็บป่วยหรือพิการ 8 ครัวเรือน ได้แก่ ครัวเรือน 2, 3, 4, 5, 53, 56, 79, 95
- 1.3) จำนวนอาชีพ 8 ครัวเรือน ได้แก่ ครัวเรือน 25, 50, 64, 78, 82

2) ทุนทางสังคม มีทั้งหมด 42 ครัวเรือน แบ่งเป็น ตัวแปรเกณฑ์ได้ดังนี้

- 2.1) ขนาดครอบครัว 8 ครัวเรือน ได้แก่ ครัวเรือน 8, 13, 15, 16, 20, 74, 102
- 2.2) รุ่นวัยในครัวเรือน 13 ครัวเรือน ได้แก่ ครัวเรือน 15, 20, 29, 30, 42, 74, 84, 97, 102, 105, 106, 108

2.3) จำนวนแรงงาน 9 ครั้วเรือน ได้แก่ ครั้วเรือน 29, 37, 38,35, 41, 47, 51, 71, 88

2.4) ระยะเวลาที่หลุดพ้นจากความยากจน 12 ครั้วเรือน ได้แก่ ครั้วเรือน 13, 36, 54, 58, 74, 84, 90, 95, 99, 100,102, 108

3) ทูทางกายภาพ ทั้งหมด 17 ครั้วเรือน แบ่งเป็น ตัวแปรเกณฑ์ได้ดังนี้

3.1) ขนาดพื้นที่อยู่อาศัย 8 ครั้วเรือน ได้แก่ ครั้วเรือน 6, 19, 40, 60, 61, 93, 94,100

3.2) จำนวนที่ดินทำการเกษตร 9 ครั้วเรือน ได้แก่ ครั้วเรือน 24, 33, 56, 59, 61, 73, 75, 79, 89

4) ทูทางการเงิน ทั้งหมด 17 ครั้วเรือน แบ่งเป็น ตัวแปรเกณฑ์ได้ดังนี้

4.1) รายได้จากการทำงาน 8 ครั้วเรือน ได้แก่ ครั้วเรือน 12, 42, 43, 58, 70, 81, 84, 88

4.2) เงินชดเชยที่ได้รับจากรัฐ 9 ครั้วเรือน ได้แก่ ครั้วเรือน 13, 30, 31, 34, 41, 51, 63, 77, 83

ตาราง 10 แสดงตัวแปรเกณฑ์ และผลการคัดเลือกครั้วเรือนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประเภท ทุน	ตัวแปรเกณฑ์	นิยาม ความหมาย	ผลการเลือกครั้วเรือน
ทุนมนุษย์ (H)	1. การศึกษาชั้น สูงสุด	ระดับการศึกษาชั้นสูงสุดของ หัวหน้าครั้วเรือน ได้แก่ ประถมศึกษา ม.ต้น และอาชีวะ	- ประถมศึกษา (L) <u>2</u> , 30, 32 - ม.ต้น (M) <u>18</u> , 22, 28 - อาชีวะ วิทยาลัย (H) <u>6</u> ,14, 27
ทุนมนุษย์ (H)	2. การเจ็บป่วย หรือพิการ	การเจ็บป่วยหรือพิการของ สมาชิกในครั้วเรือน ได้แก่ โรค เรื้อรัง โรคมะเร็ง มีภาวะพิการ ทุพลภาพ	ไม่มี (L) HH <u>2</u> , 3, 5 มีโรคเรื้อรัง (M) HH <u>4</u> , 53, 66 พิการ มะเร็ง (H) <u>HH</u> <u>79</u> , 95
ทุนทาง สังคม (S)	3. ขนาด ครอบครัว (คน)	จำนวนสมาชิกทั้งหมดที่อาศัย อยู่ในครั้วเรือนเดียวกัน การ อาศัยอยู่ด้วยกันหลายคน	- 1 คน (L) HH 84, 20 3-5 คน (M)

ประเภท ทุน	ตัวแปรเกณฑ์	นิยาม ความหมาย	ผลการเลือกครัวเรือน
		ก่อให้เกิดการดูแล ช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกใน ครัวเรือน	HH 8, 15, 16 -มากกว่า 5 คน (H) 13, 74, 102
ทุนทาง สังคม (S)	4. รุ่่นวัยใน ครัวเรือน (รุ่น)	ลักษณะการอยู่อาศัยของ สมาชิกในครัวเรือนที่มี หลากหลายรุ่นวัย ประกอบด้วย รุ่นวัยเดียว 2 รุ่นวัย 3 รุ่นวัย เช่น รุ่นปู่ย่า ตายาย รุ่นลูก และ รุ่นหลาน รุ่นเหลน การอาศัย หลายรุ่นวัยมากกว่าก็จะ ก่อให้เกิดการช่วยเหลือระหว่าง รุ่นวัยและพี่น้อง	-รุ่นวัยเดียว (L) HH 15, 20, 30, 42, 84 -สองรุ่นวัย (M) HH 30, 29, 97, 105 -สามรุ่นวัย (H) HH 74, 102, 106, 108
ทุนทาง สังคม (S)	5. จำนวน แรงงาน (คน)	จำนวนวัยแรงงานทั้งหมดใน ครัวเรือนที่ทำงานอาชีพ	-1 คน (L) HH 41, 47, 88 - 2-3 คน (M) HH 29, 35, 51 - มากกว่า 3 คน (H) HH 37, 38, 71
ทุนทาง กายภาพ (P)	6. ขนาดพื้นที่ อยู่อาศัย (m ²)	ขนาดพื้นที่ที่อยู่อาศัยของ สมาชิกในครัวเรือน	- 62-110 m ² (L) HH 60, 61, 40 -130-150 m ² (M) HH 19, 94, 100 - 227-270 m ² (H) HH 93, 6
ทุนทาง กายภาพ (P)	7. จำนวนที่ดิน ทำการเกษตร (Mu)	จำนวนที่ดินทำการเกษตร ทั้งหมดของครัวเรือน ได้แก่ ทำ นา ทำสวน ทำไร่ เช่น ข้าวโพด และพืชเศรษฐกิจ อื่น	- 3-20 Mu (L) 76, 24, 55 - 24-41 (M) 33, 75, 61 - 63-71 (H) 59, 73, 89

ประเภท ทุน	ตัวแปรเกณฑ์	นิยาม ความหมาย	ผลการเลือกครัวเรือน
		ๆ	
ทุนมนุษย์ (H)	8. จำนวนอาชีพ	จำนวนการทำงานอาชีพหลัก และอาชีพรองของหัวหน้า ครัวเรือน ได้แก่ 1) การ เพาะปลูกพืช 2) เพาะเลี้ยงสัตว์ 3) รับจ้างงาน	- ทำ 1 อาชีพ (L) HH 93, 94 - ทำ 2 อาชีพ (M) HH 50, 64, 78 - ทำ 3 อาชีพ (H) HH 25, 82, 101
ทุนทาง การเงิน (F)	9. รายได้จาก การทำงาน (หยวน/คน/ปี)	จำนวนเงินรายได้สุทธิจากการ ทำอาชีพเกษตรต่อคน/ ปี ซึ่งมา จากอาชีพรับจ้าง และ เพาะเลี้ยงสัตว์ ซึ่งรัฐจัดสรร ให้กับวัยแรงงานในครัวเรือน	- รายได้ 4,867 – 6,509 หยวน (L) HH 81, 43, 58, -รายได้ 18,161-26,528 หยวน/ คน/ ปี (M) HH 12, 70, 88 -รายได้ 36,093- 44,022 หยวน/ คน/ ปี (H) HH 42, 84
ทุนทาง การเงิน (F)	10. เงินชดเชยที่ ได้รับจากรัฐ (หยวน/ คน/ ปี)	จำนวนเงินที่ได้รับการชดเชย หรือเงินสนับสนุนอื่นๆ ต่อคน/ ปี เช่น เบี้ยยังชีพที่ภาครัฐ จัดสรรให้	-89-1944 หยวน/คน/ปี (L) HH 13, 30, 63 - 3,233-3,934 หยวน/ คน/ ปี (M) HH 31, 77, 83 - 4,801-6,362 หยวน/ คน/ ปี (H) HH 34, 41,51
ทุนทาง สังคม (S)	11. ระยะเวลาที่ หลุดพ้นจาก ความยากจน	จำนวนปีที่ครัวเรือนผ่านเกณฑ์ การหลุดพ้นจากความยากจน ยั่งยืน หลายปีก็แสดงให้เห็น	- 1-2 ปี (L) HH 84, 58, 99 - 3-4 ปี (M) HH 102,

ประเภท ทุน	ตัวแปรเกณฑ์	นิยาม ความหมาย	ผลการเลือกครัวเรือน
	(ปี)	ถึงความสามารถในการดำรงชีพ ของครัวเรือนที่มากขึ้นด้วย	54, 36, 95 - 5 ปีขึ้นไป (H) HH 13, 108, 74, 90, 100

ที่มา: จากผู้ศึกษา, 2022

หมายเหตุ 1. สัญลักษณ์ N: Natural capital, H: Human capital, S : Social capital,
P: Physical capital F: Financial capital

2. สัญลักษณ์ HH หมายถึง Household

3. สัญลักษณ์ L, M, H หมายถึง ระดับทุนของครัวเรือน L: low M: Middle
H: High

อย่างไรก็ตาม การกำหนดครัวเรือนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หากไม่สามารถสัมภาษณ์ครัวเรือนที่
กำหนดไว้ได้ ผู้วิจัยจะเลือกครัวเรือนใหม่ โดยพิจารณาให้เป็นไปตามลักษณะของตัวแปรเกณฑ์ที่ได้
กำหนดไว้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาระยะที่ 1

1) กลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ กลุ่มนี้ประกอบด้วย 1) คณะกรรมการและเจ้าหน้าที่
ประจำในการบริหารจัดการอำเภอตำบะและตำบลถนั่วในด้านแผนงานการพัฒนาทางเศรษฐกิจ
สังคม การจัดสรรและกระจายทรัพยากรต่าง ๆ เช่น โครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหา
ความยากจนของชุมชน และ 2) เจ้าหน้าที่ที่มาช่วยเหลือคนจน ในด้านการปฏิบัติ เป้าหมาย
ยุทธศาสตร์ของนโยบาย TPA และกิจกรรมที่สนับสนุนการกระจายทรัพยากรเพื่อแก้ไขปัญหาความ
ยากจน จำนวนรวม 7 คน

2) กลุ่มผู้นำชุมชนและผู้อาวุโส กลุ่มนี้ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารและผู้ใหญ่บ้านของชุมชนที่
เข้าใจการพัฒนาของอำเภอตำบะและชุมชนถนั่ว 2) ผู้อาวุโส ที่เป็นปราชญ์หรือผู้รู้ประวัติศาสตร์
การพัฒนาและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไปรวม 6 คน

3) หัวหน้าหรือผู้นำครัวเรือนเกษตรกรที่เคยเข้าร่วมโครงการของรัฐ กลุ่มนี้เป็นหัวหน้าหรือ
ตัวแทนครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนตามโครงการย่อยต่าง ๆ (โครงการอุตสาหกรรม
โครงการย้ายถิ่นฐาน โครงการขุดเจาะระบบนิเวศ โครงการการศึกษา และโครงการประกันชีวิตขั้นต่ำ)
ภายใต้ต้นนโยบาย TPA รวม 8 คน

4) หัวหน้าครัวเรือนที่หลุดพ้นจากความยากจนชุมชนถนั่ว 31 คน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาระยะที่ 2

กลุ่มที่ 5 เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ คณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ประจำในการออกนโยบาย บริหารจัดการอำเภอตำบะและตำบลถนหัวในด้านแผนงานการพัฒนาทางเศรษฐกิจสังคม การจัดสรรและกระจายทรัพยากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชน รวม 8 คน

กลุ่มที่ 6 เจ้าหน้าที่ที่มาช่วยเหลือคนจนเชิงปฏิบัติ ที่ดูแลตรวจสอบเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ของนโยบาย TPA ตลอดจนกิจกรรมที่สนับสนุนการกระจายทรัพยากรเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน รวม 6 คน

กลุ่มที่ 7 เกษตรกรในชุมชน รวมถึงผู้บริหารและผู้ใหญ่บ้านของชุมชนที่เข้าใจการพัฒนาของอำเภอตำบะและชุมชนถนหัว เกษตรกร ซึ่งเป็นหัวหน้าหรือตัวแทนครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ภายใต้นโยบาย TPA รวม 6 คน

ตาราง 11 แสดงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลของการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูล	จำนวน (คน)	หมายเหตุ
กลุ่มที่ 1 เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ (3-6) :		ระยะที่ 1
เจ้าหน้าที่กรมเกษตรกรรม	1	
กรมการพัฒนาและปฏิรูปสังคม	1	
กรมที่ดิน	1	
กรมกรมคมนาคม	1	
เจ้าหน้าที่ประจำโครงการ TPA (3-6):	3	
กลุ่มที่ 2 ผู้นำชุมชนและผู้อาวุโส ฯ (6-12)	6	ระยะที่ 1
กลุ่มที่ 3 หัวหน้า หรือผู้นำเกษตรกรที่เคยเข้าร่วมโครงการของรัฐ	8	
กลุ่มที่ 4 หัวหน้าครัวเรือนที่หลุดพ้นจากความยากจน (ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก)	31	
รวม	52	
กลุ่มที่ 5 เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐเชิงนโยบาย	8	ระยะที่ 2
กลุ่มที่ 6 เจ้าหน้าที่ประจำโครงการ TPA	6	
กลุ่มที่ 7 บุคคลฝ่ายที่ 3 จากองค์การวิชาการ	6	
รวม	20	

3.3 เทคนิคการเก็บข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาระยะที่ 1

3.3.1 สทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งเป็นการสนทนาอภิปรายโต้ตอบอย่างอิสระ ระหว่างสมาชิกในกลุ่มตามประเด็นที่กำหนด สมาชิกทุกคนในกลุ่มเป็นศูนย์กลางของการสื่อสารภายในกลุ่ม (เก็จกนก เอื้อวงศ์, 2562) การศึกษาระยะที่ 1 วัตถุประสงค์ที่ 1 คือ ศึกษาพฤติกรรมการดำรงชีพของชุมชนฯ ผู้วิจัยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล กลุ่มละ 1 ครั้ง ดังนี้

แนวทางการสนทนากลุ่มประกอบด้วยประเด็นคำถามปลายเปิดซึ่งเป็นเครื่องมือการวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่ใช้การกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มขนาดเล็กได้อภิปรายร่วมกันหรืออธิบายโต้แย้งแสดงความเห็นตามประเด็นการสนทนาที่ผู้วิจัยเตรียมการไว้ก่อน การสนทนากลุ่มเป็นเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล (ทวิศักดิ์ นพเกษร, 2551; รัตนะ บัวสนธ์, 2556; Pearson, 2014, p. 471) การวิจัยระยะนี้ มีแนวทางสนทนา ที่เป็นแนวคำถามที่ใช้ถามบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด เช่น คณะกรรมการหน่วยงานท้องถิ่น เจ้าหน้าที่โครงการ TPA ที่ไปช่วยเหลือคนจน หัวหน้าชุมชนและเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน รวมถึงผู้อาวุโสในชุมชนโดยมี 4 ประเด็นหลัก เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการดำรงชีพของชุมชนถาวร ๆ โดยมีประเด็นหลักดังต่อไปนี้

3.3.2 สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรก่อนและหลังการหลุดพ้นจากความยากจน ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ หัวหน้าหรือตัวแทนครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน (31 คน)

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึกครั้งนี้ เป็นแนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) ซึ่งสร้างขึ้นจากแนวคิดและทฤษฎีที่ได้บททวนมาในบทที่ 2 ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับแนวคิดทุนและการดำรงชีพอย่างยั่งยืน แนวทางการสัมภาษณ์ช่วยนำทางให้ผู้สัมภาษณ์ทราบว่า ควรดำเนินการสัมภาษณ์ไปในทิศทางใด และจะไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางใด (ชาย โพธิ์สิตา, 2548, น. 28-52) และยังช่วยให้ผู้สัมภาษณ์มั่นใจได้ว่าจะได้ข้อมูลตรงตามที่ต้องการในเวลาจำกัด (Patton, 2002, pp. 40-41)

แนวทางสัมภาษณ์หัวหน้าหรือตัวแทนครัวเรือนเกษตรกร เป็นแนวคำถามที่ใช้ถามบุคคลดังกล่าว ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ถูกช่วยเหลือผ่านนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุดและหลุดพ้นจากความยากจน เพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของครัวเรือนและกำดำรงชีพอย่างยั่งยืน ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

การศึกษาระยะที่ 2

3.3.3 สันทนากลุ่ม

การเสนอรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ และความเหมาะสมของการประยุกต์ใช้นโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุดในบริบทอื่น ๆ ผู้วิจัยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เครื่องมือที่ใช้ในการสนทนากลุ่มเป็นแนวทางการสนทนากลุ่มซึ่งประกอบด้วย ประเด็นคำถามที่ใช้ถามบุคคลที่เป็นนักพัฒนา และผู้กำหนดนโยบาย เช่น คณะกรรมการปฏิรูป นักพัฒนาทางเศรษฐกิจเพื่อร่วมอภิปรายและสรุปรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลระยะที่ 1 เป็นการตอบวัตถุประสงค์ที่ 1 กับ วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผู้วิจัยใช้เครื่องมือคือ แบบสนทนากลุ่ม (สนทนากลุ่ม กลุ่มละ 1 ครั้งกับผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่มดังกล่าวไว้ในเบื้องต้น) และแบบการสัมภาษณ์ โดยใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 2 เดือน ได้แก่ เดือนสิงหาคม ถึง เดือนกันยายน ค.ศ. 2021 ซึ่งมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

การสร้างความสัมพันธ์ในพื้นที่วิจัย การเข้าสนามเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในพื้นที่ชุมชน มีขั้นตอนที่คล้ายคลึงกัน ใช้เวลาในช่วง 1 เดือนแรก โดยการเข้าไปใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนเป้าหมาย ในพื้นที่ชุมชนอำเภอตำบลดอนตาล จังหวัดอุบลราชธานี คือ ช่วงเดือนสิงหาคม-กันยายน ค.ศ. 2021 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความรู้จัก สร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจให้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในชุมชนเป้าหมาย และขอข้อมูลทุกมิติ รวมถึงการแสวงหาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในระดับครอบครัว และชุมชนเพื่อใช้ในการวางแผนในการสัมภาษณ์ต่อไป

ผู้วิจัยได้ร่างแนวทางการสัมภาษณ์และนำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญภายนอก เพื่อช่วยปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาของแนวคำถาม และภาษาที่ใช้เพื่อให้แนวทางสัมภาษณ์มีความครอบคลุม และสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลระยะที่ 2 เป็นการตอบวัตถุประสงค์ที่ 3 ซึ่งใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 1 เดือน ได้แก่ เดือนตุลาคม ผู้วิจัยใช้เครื่องมือแบบสนทนากลุ่มกับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนโดยมีผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่มดังกล่าว

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลระยะที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้กระทำควบคู่ไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าจากพื้นที่วิจัยทุกวันจนได้ข้อมูลที่มีความชัดเจนและเข้าใจตรงกันระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์และผู้วิจัย มีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) และการตรวจสอบด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

3.5.1 การตรวจสอบสามเส้าข้อมูล ได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยให้ความสำคัญกับการตรวจสอบข้อมูลจากตัวบุคคลเป็นหลัก กล่าวคือ เป็นการตรวจสอบข้อมูลเรื่องเดียวกันกับต่างบุคคลกันว่าข้อมูลที่ได้นั้นมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เช่น การสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชนกับผู้นำชุมชน และปราชญ์ในชุมชน ถ้าพบว่าข้อมูลเกี่ยวกับปี พ.ศ. การเกิดปรากฏการณ์ และลักษณะปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนไม่ตรงกัน ปีที่เกิดภัยธรรมชาติน้ำท่วมใหญ่ในชุมชน ปีที่มีระบบชลประทานเข้ามาในชุมชน เป็นต้น ผู้วิจัยได้ตรวจสอบกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนอื่นเพิ่มเติม เช่น ผู้อาวุโสหรือผู้สูงอายุในชุมชน เป็นต้น และทำการแก้ไขข้อมูลที่ไม่ตรงกันให้มีความถูกต้องก่อนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป การตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์การแก้ไขปัญหาความยากจนของคนในชุมชนก็เช่นเดียวกัน ได้ตรวจสอบข้อมูลบางส่วนที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนโดยตรง แต่บางครั้งผู้นำชุมชนก็ไม่แน่ใจกับข้อมูลที่ว่ามีความถูกต้องหรือไม่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้อมูลประสบการณ์ของผู้นำชุมชนที่เชื่อมโยงกับโครงสร้างครอบครัว ชุมชน เช่น การจัดการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชน ภูมิปัญญาการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม หรือบางครั้งตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากครัวเรือน โดยการสัมภาษณ์เรื่องเดียวกันกับคู่สมรสหรือบุตรหลาน หรือญาติพี่น้องที่อาศัยอยู่ร่วมกับหัวหน้าครัวเรือน เป็นต้น

3.5.2 การถอดเทปเสียงสัมภาษณ์ (Sound Record Transcription) ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้กระทำเป็นประจำในระหว่างที่เก็บข้อมูลภาคสนาม โดยในตอนเย็นของทุกวัน หลังจากถ่ายโอนไฟล์เสียงสัมภาษณ์ลงในเครื่องคอมพิวเตอร์แล้ว ก็ได้ใช้หูฟังเพื่อให้ได้ยินเสียงบทสนทนาได้ชัดเจนขึ้น ขณะที่ฟังเสียงสัมภาษณ์ ได้พิมพ์บทสนทนาลงในโปรแกรมพิมพ์งาน (Word Processing) การถอดเทปเสียงสัมภาษณ์มีความยาวประมาณ 60 นาที ต้องใช้เวลาในการถอดเทปเสียงสัมภาษณ์อย่างน้อยประมาณ 6 – 8 ชั่วโมง โดยได้ถอดความทุกคำพูดเป็นภาษาไทย และได้วงเล็บคำหรือข้อความบางคำที่เป็นภาษาจีนที่สื่อความหมายวิธีการแก้ไขปัญหาความยากจนไว้เฉพาะด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อช่วยในการตีความความหมายการแก้ไขความยากจน ให้มีความถูกต้องมากยิ่งขึ้น

3.5.3 การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบความถูกต้องและนำเชื่อถือข้างต้นมาจัดระเบียบ โดยได้แยกข้อมูลออกเป็นส่วน ๆ ตามเนื้อหา และ

แหล่งข้อมูล กล่าวคือ ข้อมูลที่มีเนื้อหาเดียวกันก็นำมาไว้ด้วยกัน โดยการจัดกลุ่มเนื้อหาเป็นประเด็นหลัก และประเด็นรอง เช่น ประเด็นหลักบริบทด้านกายภาพ ชีวภาพ พืชที่ใช้ในการดำรงชีพ ได้แก่ พืชมนุษย์ พืชทางสังคม พืชทางเศรษฐกิจ พืชทางวัฒนธรรม พืชทางสัญลักษณ์ พืชทางกายภาพ พืชทางจิตวิทยา ภูมิปัญญาในการทำเกษตรกรรม ประเด็นรอง คือที่ตั้งชุมชน ที่ดิน และการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ที่มีอยู่ในชุมชน เป็นต้น ในเบื้องต้นใช้ตารางเมทริกซ์ (Matrix Table) ช่วยในการตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล และจัดกลุ่มของเนื้อหา การดำเนินการดังกล่าวช่วยให้ทราบว่าข้อมูลประเด็นใดที่ยังไม่ครบถ้วนและต้องเก็บเพิ่มเติม นอกจากนี้ ยังได้จัดระเบียบข้อมูลแยกตามแหล่งข้อมูลที่ได้ด้วย ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) การจัดระเบียบข้อมูลดังกล่าว ขั้นตอนนี้ได้ช่วยให้ผู้วิจัยทราบในเบื้องต้นว่า ข้อมูลในประเด็นใดที่มีข้อมูลมาก และน้อย ข้อมูลในประเด็นใดเริ่มมีการอึดตัวของข้อมูลแล้ว การจัดระเบียบดังกล่าวช่วยในการวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลในวันถัดไป เช่น ทราบว่าต้องสัมภาษณ์ข้อมูลเรื่องอะไรเพิ่มเติมมากน้อยเพียงใด ต้องสัมภาษณ์ใคร ต้องตรวจสอบข้อมูลเรื่องอะไร และกับใคร เป็นต้น

3.5.4 การวิเคราะห์ข้อมูล (Content Analysis) และการวิเคราะห์เหตุการณ์ (Event Analysis) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพครั้งนี้ ได้ให้ความสำคัญกับการตีความ (Interpretation) ประสบการณ์ เพื่อสร้างความหมายการดำรงชีพออย่างยั่งยืน การตีความเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เราได้รับขณะที่มีประสบการณ์กับสิ่งนั้น (Patton, 2002, p. 40) โดยมุ่งทำความเข้าใจกับสิ่งที่ปรากฏว่ามีความหมายอย่างไรต่อผู้ที่ได้ประสบกับสิ่งเหล่านั้น ต้องวิเคราะห์เจาะลึกลงไปถึงสิ่งที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์นั้น ๆ (เบญจา ยอดดำเนิน-แอ็ดติงค์ และ กาญจนา ตั้งชลทิพย์, 2552) การวิเคราะห์ประสบการณ์ของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน และตีความการใช้ทุนในการดำรงชีพออย่างยั่งยืนในการวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล (Content Analysis) ซึ่งเกี่ยวกับพลวัตการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพในชุมชนถาวร ตำบลถาวร อำเภอตำบอง อำเภอ อื่นๆ ยังมีการวิเคราะห์เหตุการณ์ (Event Analysis) เพื่อเข้าใจการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชนถาวร ตำบลถาวร อำเภอตำบอง อำเภอ

3.5.5 การออกจากพื้นที่วิจัย หลังจากที่ได้สัมภาษณ์และตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลตลอดระยะเวลา 3 เดือนแล้ว ก่อนออกจากสนาม ผู้วิจัยก็ได้โทรศัพท์ไปหากลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อกล่าวคำร่ำลาและขอบคุณที่ให้สัมภาษณ์ในเวลาที่ผ่านมา

3.6 ประเด็นจริยธรรมการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้เขียนได้รับการอนุมัติรับรองผลจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ให้การรับรองโครงการวิจัยตามแนวทางของหลักจริยธรรมการวิจัยในคน

ที่เป็นมาตรฐานสากล ตามหมายเลข COA No. 373/2021, IRB No. P2-0057/2564 โดยมีข้อพิจารณาด้านจริยธรรม (Ethical Consideration) ตามหลักจริยธรรมการวิจัยในคน ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

3.6.1 หลักความเคารพในบุคคล (Respect for Person) โดยการให้ ข้อมูลอย่างครบถ้วนจนอาสาสมัครเข้าใจเป็นอย่างดีและตัดสินใจอย่างอิสระในการให้ความยินยอมเข้าร่วมในการวิจัย และให้ความสำคัญ ถ้าการศึกษาเกี่ยวข้องกับประชากรกลุ่มเปราะบาง (Vulnerable Population)

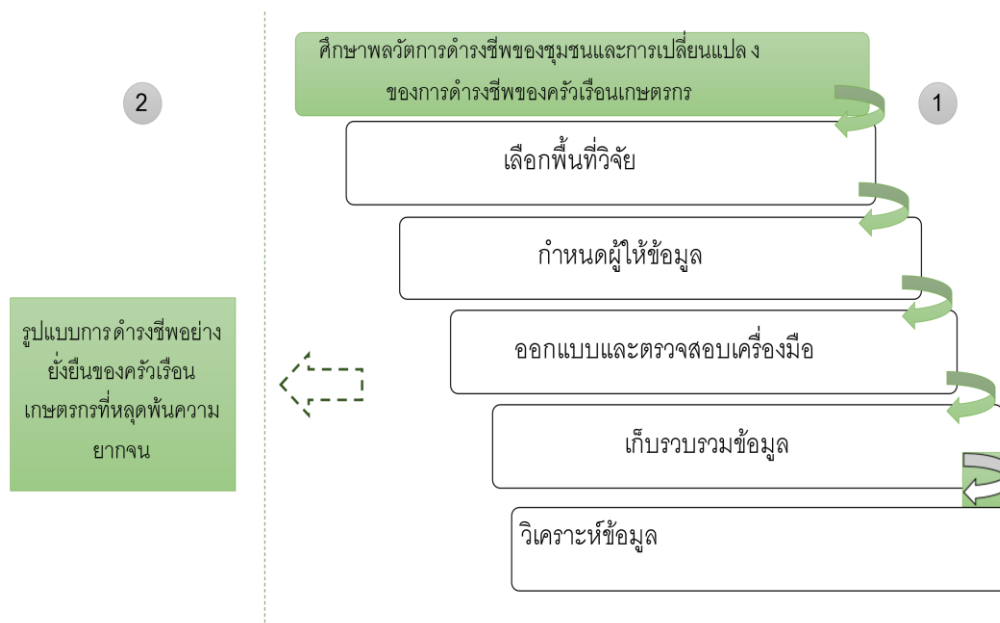
3.6.2 หลักการให้ประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่อาสาสมัคร (Risk and Benefit) โดยการระบุว่าอาสาสมัครจะได้รับประโยชน์อะไรบ้าง และความเสียหายที่อาจเกิดต่อตัวอาสาสมัครมีอะไรบ้าง

3.6.3 การรักษาความลับของอาสาสมัคร (Privacy and Confidentiality) โดยในแบบบันทึกข้อมูลจะไม่มี Identifier ที่จะระบุถึงตัวอาสาสมัคร โดยต้องระบุว่า จะมีการทำลายข้อมูลแบบใด และหลังการวิจัยเสร็จสิ้นจำนวนกี่ปี ผู้วิจัยจะให้เกียรติ เคารพในศักดิ์ศรีและสิทธิของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เช่น พุดคุยด้วยความสุภาพคำถามใดที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความอึดอัดหรือไม่เต็มใจ ผู้วิจัยจะให้อิสระแก่ผู้ให้ข้อมูลโดยไม่บีบบังคับประการใด และหากจำเป็นต้องใช้ภาพถ่ายประกอบการนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยจะต้องได้รับการอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูล

3.6.4 ในส่วนของวิเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นการตีความเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมาต้องให้ความสำคัญกับความหมาย (Meaning) ในทัศนะของกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ที่ถูกศึกษา (Emic Views) ไม่ใช่ทัศนะของนักวิจัยหรือผู้ศึกษา (Etic Views) และในการตีความผู้วิจัยจะต้องระมัดระวังอย่างยิ่งว่า ผลของการตีความนั้นจะกระทบหรือละเมิดสิทธิของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ถูกวิจัยหรือไม่และเพียงใด เป็นต้น

3.7 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

ภาพ 6 แสดงขั้นตอนดำเนินการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย, 2020

บทที่ 4

พลวัตการดำรงชีพของชุมชน

การศึกษาพลวัตการดำรงชีพของชุมชนถาวร อำเภอดำรงชัยภูมิ มณฑลยูนนาน ประเทศจีน มีขอบเขตของการศึกษาพลวัตการดำรงชีพของชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของชุมชนระหว่างก่อนและหลังการนำนโยบายแก้ปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด (Targeted Poverty Alleviation: TPA) สู่การปฏิบัติในสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งนี้ครอบคลุมประเด็นหลัก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมและวัฒนธรรม สามารถสรุปได้เป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 บริบทของพื้นที่ศึกษา

- 1.1 มณฑลยูนนาน
- 1.2 อำเภอดำรงชัยภูมิ
- 1.3 ตำบลถาวร
- 1.4 ชุมชนถาวร

ตอนที่ 2 บริบทของชุมชนก่อนมีนโยบาย TPA

ตอนที่ 3 กระบวนการดำเนินงานนโยบาย TPA

ตอนที่ 4 บริบทของชุมชนหลังสิ้นสุดนโยบาย TPA

- 4.1 ด้านกายภาพ
- 4.2 ด้านเศรษฐกิจ
- 4.3 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ตอนที่ 1 บริบทของพื้นที่ศึกษา

การนำเสนอบริบทของพื้นที่ศึกษาเพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษาด้านที่ตั้ง สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ข้อมูลด้านประชากร ทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงเขตการปกครอง ซึ่งงานวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษาพลวัตการดำรงชีพในระดับชุมชน เพื่อให้มีความเข้าใจลักษณะของชุมชนกรณีศึกษาได้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงนำเสนอข้อมูลสภาพทั่วไปโดยเริ่มจากระดับมณฑล ระดับอำเภอ ระดับตำบล และระดับชุมชน รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

1.1 มณฑลยูนนาน

มณฑลยูนนานจัดเป็นเขตชั้นในของสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งนี้มณฑลยูนนานมีพื้นที่ทั้งหมด 394,000 ตารางกิโลเมตร มีขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ 8 ของสาธารณรัฐประชาชนจีน จำนวนประชากรมีทั้งหมด 47 ล้านคน จัดเป็นมณฑลที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์มากที่สุดของจีน

นอกจากชาวฮั่นแล้ว มีชนกลุ่มน้อยอีก 25 ชนชาติ เช่น แม้ว (Miao) เย้า (Yao) ไป่ (Bai) น่านซี (Naxi) ลีซู (Lisu) และ อี้(Yi)

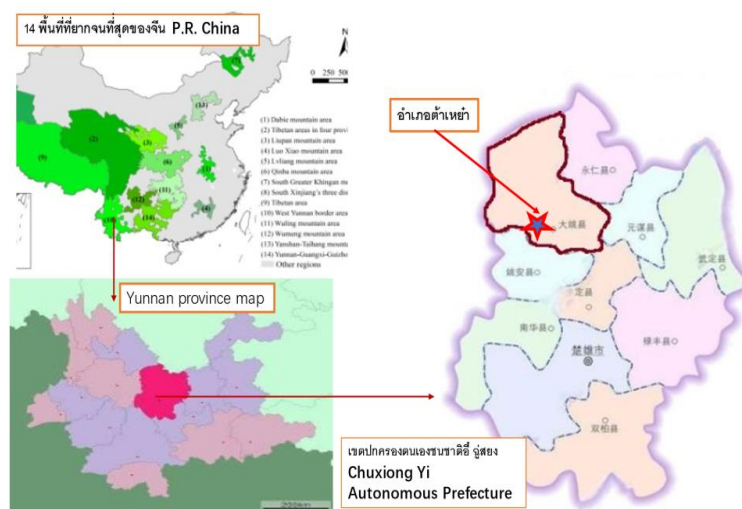
ภาพ 7 แผนที่ของมณฑลยูนนาน

ที่มา: ดัดแปลงจาก www.baidu.com, 2565

การปกครองแบ่งเป็น 17 เขต โดยแบ่งเป็นเขต (Prefecture) 15 เขต ได้แก่ เขตจ้าวทง (Zhaotong) ชูจิ่ง (Qujing) ยู่ซี (Yuxi) ซื่อเหมา (Simao) เป่าซาน (Baoshan) ลี่เจียง (Lijiang) และหลินชาง (Lincang) ซึ่งได้รวมเขตปกครองตนเองของชนกลุ่มน้อย (Autonomous Prefecture) อีก 8 เขต ได้แก่ เหวินชาน (Wenshan) หงเหอ (Honghe) สิบสองปันนา (Xishuangbanna) ฉู่ซ่ง (Chuxiong) ด้าหลี่ (Dali) เต๋อ-หง (De-hong) นู๋เจียง (Nujiang) และตี้ซิ่ง (Diquing) นอกจากนี้ ยังมีเมืองที่ขึ้นตรงต่อมณฑล อีก 2 เมือง ได้แก่ นครคุนหมิง (Kunming) และเมืองตงชวน (Dongchuan) โดยมีนครคุนหมิงเป็นเมืองหลวงเขตมณฑล (ประวั และ รุทธ, 2556)

ภาพ 8 แผนที่อำเภอต้าเหยา

ที่มา: ดัดแปลงจาก www.baidu.com, 2564

1.2 อำเภอต้าเหยา

อำเภอต้าเหยา (Dayao) เป็นพื้นที่ภาคเหนือตอนกลางของมณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน ภายใต้การบริหารของเขตปกครองตนเองชนชาติยี่อู่ซือ (Chuxiong Yi Autonomous Prefecture)

เนื้อที่ทั้งหมดรวม 4,146 ตารางกิโลเมตร ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ภูเขาคิดเป็นร้อยละ 81.7 มีประชากรทั้งหมด 293,000 คน ซึ่งมี 22 กลุ่มชาติพันธุ์ถึง 102,200 คน และชนกลุ่มน้อยคิดเป็นร้อยละ 35.8 อำเภอ ต้าเหยามีส่วนการปกครองที่เป็นตำบลทั้งสิ้น 12 ตำบล ได้แก่ จินบี้ (Jinbi),

ซือหยาง (Shiyang), ลีวจู (Liuju), หลงเจีย (Longjie), เจ้าเจียเตียน (Zhaojiadian), ซินเจีย (Xinjie), ถานหั่ว (Tanhua), กุ้ยฮัว (Guihua), วานบี้ (Wanbi), เตียโส (Tiesuo), ซานไถ (Santai), และ ซานชาเหอ (Sanchahe)

ต้าเหยามีตำบลที่ยากจนและได้รับการช่วยเหลือจากโครงการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด (Targeted Poverty Alleviation: TPA) หรือนโยบาย TPA จำนวน 4 ตำบล จาก 12 ตำบล ได้แก่ ตำบลถานหั่ว ตำบลเตียโส ตำบลวานบี้ และตำบลลีวจู ตำบลที่กล่าวมานี้ปัจจุบันหลุดพ้นจากความยากจนแล้วตามเกณฑ์ที่รัฐบาลจีนกำหนดไว้

1.3 ตำบลถานหั่ว

ตำบลถานหั่วหรือถานหั่วเซียงยง เป็นหนึ่งใน 12 ตำบลของอำเภอต้าเหยา และเป็นหนึ่งในสี่ตำบลที่ยากจน ตำบลถานหั่วบริหารปกครองชุมชน 1 ชุมชนและหมู่บ้าน 6 หมู่บ้าน ได้แก่ ชุมชน

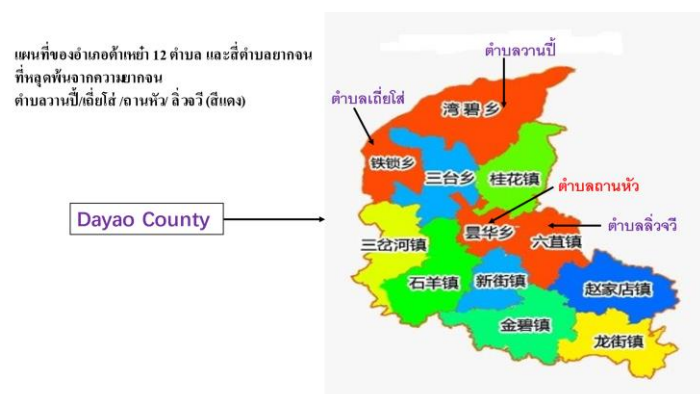
ถ่านหั่ว หมูบ้าน ซื่อสือเหยียน หมูบ้านเสี่ยวชิงฉาง หมูบ้านซายซีลา หมูบ้าน หม่าเฉ่าฝาง หมูบ้าน จื่อหมี่ตี้ และหมู่บ้าน ไท่กุโโป

ตำบลถ่านหั่วเป็นหนึ่งใน 12 ตำบลของอำเภอต้าเหยา เขตปกครองตนเองชนเผ่า อี๋ผู้สยงตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของเมือง อู๋สยง ซึ่งเป็นเขตปกครองตนเองชนชาติอี๋ อู๋สยง และห่างจากเทศบาลเมือง อู๋สยง ประมาณ 120 กิโลเมตร นอกจากนี้ยังห่างจากนครคุนหมิงซึ่งเป็น เมืองเอกของมณฑลยูนนาน ประมาณ 289 กิโลเมตรมณฑลยูนนาน ตำบลถ่านหั่วมีพื้นที่ปกครอง 199.31 ตารางกิโลเมตร ณ ปี 2011 ตำบลถ่านหั่ว มีประชากรทั้งหมด 7,802 คน เป็นประชากรชาย 4,029 คน คิดเป็นร้อยละ 51.6 ผู้หญิง 3,773 คนคิดเป็นร้อยละ 48.4 ทั้งนี้ประชากรที่อายุ ต่ำกว่า 14 ปี มี 1,170 คน คิดเป็นร้อยละ 15 ประชากรที่มีอายุ 15-64 ปีมีถึง 6,086 คน คิดเป็น ร้อยละ 78 ประชากรที่มีอายุ 65 ขึ้นไปมี 546 คน คิดเป็นร้อยละ 7 สิ้นปี 2019 จำนวนประชากรที่ ลงทะเบียนของตำบล ถ่านหั่ว อยู่ที่ 7,602 คน

ทั้งนี้ ประชากรในตำบลถ่านหั่วส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าอี๋ คิดเป็นร้อยละ 86 มีประชากรที่เป็น ชาวฮั่น คิดเป็นร้อยละ 13.6 นอกจากชนเผ่าอี๋และฮั่นแล้ว ตำบลถ่านห่วยังมีชาติพันธุ์หุย ปูอี ตัง ไต และหลี่ อัตราเกิด (Birth rate) เป็น 5.8‰ และอัตราการตายอย่างคร่าว ๆ คิดเป็นร้อยละ 4.7 กล่าว โดยสรุป การเติบโตของประชากรในตำบลถ่านหั่วไม่เร็วมากเป็นแค่ร้อยละ 1.1 (สำนักงานสถิติ แห่งชาติ กรมสำรวจเศรษฐกิจและสังคมชนบท, 2564, หน้า 574)

ในด้านการศึกษา ตำบลถ่านหั่วมีทั้งหมด 16 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 1 แห่ง และโรงเรียนประถมศึกษา 3 แห่ง โดยมีครูทั้งหมด 78 คน ครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 30 คน นักเรียนมัธยมต้น 302 คน และนักเรียนระดับประถมศึกษา 450 คน

ภาพ 9 แผนที่ตำบลถ่านหั่ว

ที่มา : ผู้วิจัย, 2022

1.4 ชุมชนถานหัว

ชุมชนถานหัวเป็นชุมชนหนึ่งในตำบลถานหัว อำเภอตำบะเห่ มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน มีประชากรทั้งสิ้น 1,806 คน ประกอบด้วยครัวเรือน จำนวน 519 ครัวเรือน ซึ่งชุมชนถานหัวมีครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 108 ครัวเรือน ซึ่งมีประชากรทั้งหมด 469 คน โดยการหลุดพ้นจากความยากจนเท่ากับ 104 ครัวเรือน ครอบคลุมประชากรทั้งหมด 460 คน (สำนักงานที่ทำการตำบลถานหัว, 2019)

ภาพ 10 แสดงขอบเขตพื้นที่การวิจัย

ที่มา : Google Maps, 2022, online

สภาพภูมิประเทศทางกายภาพ มีลักษณะเป็นที่ราบสูง เนินเขาและภูเขา ความสูงระดับน้ำทะเล 3,117 เมตร ซึ่งพื้นที่ดินสำหรับประกอบอาชีพ 3,074 ไร่ มีลักษณะเป็นพื้นที่แห้งแล้งส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ มีพื้นที่เพาะปลูกเฉลี่ย 1.7 ไร่ต่อคน สำหรับปี ค.ศ. 2018 มีพื้นที่เพาะปลูกขนาดเล็กเท่ากับ 9,000 ไร่ และสำหรับป่าไม้มีพื้นที่ 53,068 ไร่ (รวมพื้นที่ป่าไม้และผลไม้ 3,800 ไร่) คิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 97.6 ของพื้นที่ทั้งหมด

สภาพภูมิอากาศจะมีอุณหภูมิโดยเฉลี่ยทั้งปีเท่ากับ 11.4 องศาเซลเซียส มีลักษณะภูมิอากาศแบบ Sub-alpine เป็นพื้นที่เย็นและชื้น มีฝนตกชุก ฤดูกาลใน 1 ปี ประกอบด้วย 4 ฤดู ได้แก่ ฤดูใบไม้ผลิ ฤดูร้อน ฤดูใบไม้ร่วง และฤดูหนาว สำหรับที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในภาคกลาง ส่วนบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ ชุมชนที่อยู่ภาคใต้ บางชุมชนตั้งอยู่บริเวณที่ราบชายฝั่งทะเล

ชุมชนถานหั่ว เป็นชุมชนที่ยากจนอย่างมากในตำบลถานหั่ว ห่างจากเขตการปกครอง 0.1 กิโลเมตรและห่างจากเทศบาลอำเภอเมืองต้าเหยา 45 กิโลเมตรมีเนื้อที่ทั้งหมด 45 ตร.กม. เขตภูเขาสูง 2,680 เมตร อากาศเย็นสบาย มีกลุ่มชาวบ้าน 10 กลุ่ม ในชุมชนมีสาขาพรรค 11 สาขาโดยมีสมาชิกพรรค 115 คน แรงงานในชุมชน 1,300 คน แรงงานอพยพ 350 คน (รวม 210 คนอยู่ในอำเภอ 60 คน ทำงานในมณฑลยูนนาน 60 คน และไปมณฑลอื่น ๆ 80 คน) มีเด็กที่อยู่ในโรงเรียนทั้งหมด 368 คน นักเรียนที่ศึกษาถึงมัธยมปลายขึ้นไป 23 คน หมู่บ้านมีพื้นที่ดินทำกิน 3,074 หมู่ ซึ่งเป็นพื้นที่แห้งทั้งหมด ป่าไม้ 53,068 หมู่ (รวมพื้นที่ป่าไม้และผลไม้ 3,800 หมู่) และที่เพาะปลูกเฉลี่ยต่อหัวเป็น 1.7 หมู่

ค.ศ. 2014 ชุมชนถานหั่วมีครัวเรือนที่ยากจนได้จัดทำแฟ้มข้อมูลและเบิกบัตรลงทะเบียนทั้งหมด 108 ครัวเรือน หรือ 469 คน ณ ค.ศ. 2019 จำนวนครัวเรือนที่หลุดพ้นจากความยากจนแล้วเป็น 104 ครัวเรือน/ หรือ 460 คน ครัวเรือนที่เหลือยังไม่หลุดพ้นจากความยากจน (ยากจนเนื่องจากความเจ็บป่วย) ด้วยสัดส่วนความยากจนร้อยละ 0.78 ค.ศ. 2018 ครัวเรือนทั้งชุมชนถานหั่วหลุดพ้นจากความยากจนตามเป้าหมายที่กำหนด (รายงานการตรวจสอบความคืบหน้าการแก้ไขปัญหาความยากจนชุมชนถานหั่ว อำเภอต้าเหยา, 2019)

ก่อนที่ชุมชนจะเข้าร่วมโครงการ TPA ด้านเศรษฐกิจ ในสิ้นปี 2008 รายได้เฉลี่ยต่อหัวของเกษตรกรอยู่ที่ 1,492 หยวน (เทียบเป็นเงินไทย 7,460 บาท) ต่อปี รายได้สุทธิต่อหัวของเกษตรกรอยู่ที่ 8,748 (เทียบเป็นเงินไทย 43,740 บาท) หยวนและรายได้ของพวกเขาส่วนใหญ่มาจากการเกษตร ป่าไม้ การเลี้ยงสัตว์และแรงงานอพยพ

ตอนที่ 2 บริบทของชุมชนก่อนมีนโยบาย TPA

บริบทของชุมชนก่อนมีนโยบาย TPA ที่นำเสนอในส่วนนี้เป็นการสรุปข้อมูลมาจากบทที่ 2 ซึ่งแบ่งเป็น 5 ระยะตามพัฒนาการของนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนหลังประเทศจีนดำเนินนโยบายแห่งชาติได้แก่ การปฏิรูปและเปิดประเทศ และจีนใช้ระบบเศรษฐกิจแบบตลาด (Market-Economy)

ค.ศ. 1984 - ค.ศ. 1993

ก่อนที่รัฐบาลจีนดำเนินนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด (Target Poverty Alleviation: TPA) นั้น จีนก็ได้แก้ปัญหาความยากจนอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากที่ผ่านมามาตั้งแต่ ปี ค.ศ.1984-1993 รัฐบาลมีการแก้ปัญหาความยากจนระดับอำเภอเป็นมาตรการแก้ปัญหาความยากจนในรูปแบบของการกู้ภัยพิบัติและเน้นการส่งคนลงเศรษฐกิจประชาชน โดยมีสำนักงานบรรเทาความยากจนขึ้นในอำเภอและสนับสนุนงบประมาณ มีการลงทุนให้กับสำนักงานบรรเทาความยากจนจำนวน 1 ล้านหยวน ประกอบด้วย เงินลงทุนสำหรับการ

ช่วยเหลือที่ต้องได้ค่าใช้จ่าย จำนวน 448,000 หยวน และเงินลงทุนสำหรับการให้เปล่าไม่ต้องคืน จำนวน 552,000 หยวน ช่วงระยะนี้รัฐบาลมีการส่งเสริมจากกองทุนแก้ปัญหาความยากจนโดยมีเงินลงทุนสนับสนุนแก่กองทุนเพิ่มขึ้นทุกปี

ค.ศ. 1994 – ค.ศ. 2000

ตั้งแต่ ค.ศ. 1994 รัฐบาลดำเนินนโยบาย “แผนแก้ปัญหาความยากจนแปดเจ็ด” มีมาตรการการกำหนดเป็นมาตรฐาน ขอบเขต และเป้าหมายของการแก้ปัญหาความยากจนให้สอดคล้องกับสภาพและสถานการณ์ของประเทศ โดยกำหนดพื้นที่ความยากจนจำนวน 592 แห่ง ซึ่งอำเภอต้าเหยาเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหาความยากจนในช่วงนั้น และเช่นเดียวกันตำบล เลี้ยวโส่, ลือหยาง, ถานหัว, กุ้ยฮั่ว, และวานปี้ ต่างถูกนับว่าเป็นตำบลหรือเขตพื้นที่ต้องได้รับการแก้ปัญหาความยากจนจากการสนับสนุนของกองทุนพิเศษสำหรับแก้ปัญหาความยากจน โดยมีงบประมาณจำนวน 75,000 หยวนต่อปี งบประมาณส่วนใหญ่ถูกนำไปใช้สำหรับการปรับปรุงสภาพถนนและการคมนาคมขนส่ง การสร้างถนนเข้าหมู่บ้านชนบท การชลประทานสำหรับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและไร่นาปลูกผลไม้ การเลี้ยงสัตว์ และการบริการประชาชนด้านน้ำดื่มที่สะอาด นอกจากนี้ช่วง ค.ศ. 1997 รัฐบาลเริ่มทดลองใช้โครงการบริการให้กู้สินเชื่อก่อครัวเรือนเพื่อบรรเทาความยากจน เป็นจำนวนเงิน 4,000,000 หยวน

ค.ศ. 2001 – ค.ศ. 2005

ค.ศ. 2001-2005 อำเภอต้าเหยาเป็นเขตพื้นที่เป้าหมายหลักที่รัฐบาลแก้ปัญหาความยากจนและพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งมีมาตรการดำเนินงานที่เน้นการแก้ปัญหาความยากจนด้วยการพัฒนาระดับหมู่บ้าน หมู่บ้านที่ได้รับการเข้าร่วมโครงการดำเนินงานมีจำนวน 28 หมู่บ้าน ซึ่งรัฐบาลมีงบประมาณการลงทุนสำหรับการแก้ปัญหาความยากจนให้หมู่บ้านละ 450,000 – 800,000 หยวน ผลการดำเนินงานพบว่า มีหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการแล้วสามารถจัดเป็นหมู่บ้านที่แก้ปัญหาความยากจนได้จำนวน 16 หมู่ ซึ่งมีชื่อเรียกกลุ่มหมู่บ้านลักษณะดังกล่าวว่า “หมู่บ้านอิมฮั่น” หมู่บ้านกลุ่มนี้จะเป็นหมู่บ้านตัวอย่างสำหรับใช้สาธิตการแก้ปัญหาความยากจน มีหมู่บ้านเป็นตัวอย่างสำหรับสาธิตด้านการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่แบบกินดีอยู่ดีอีก 2 หมู่บ้าน ที่เข้าร่วมโครงการลดความยากจนด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรมและการฝึกอบรมแรงงาน นอกจากนี้ รัฐบาลยังจัดโครงการ “การย้ายบ้านและตั้งถิ่นฐานใหม่” โดยมีครัวเรือนที่เข้าร่วม 1,994 ครัวเรือน

ค.ศ. 2006 - ค.ศ. 2010

ค.ศ. 2006-2010 การแก้ปัญหาความยากจนสู่ครัวเรือน เป็นมาตรการที่มุ่งเน้นการพัฒนาแบบองค์รวม มุ่งเน้นการลดความยากจนและการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่โดยเรียกว่า “หนึ่งร่างกาย และสองปีก” หมายถึง การแก้ไขปัญหาความยากจนของรัฐบาลที่ส่งเสริมการลดความยากจนระดับหมู่บ้าน การพัฒนาแรงงาน และการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน มีการดำเนินการตามนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างจริงจังให้ทั่วทั้งหมู่บ้าน ซึ่งมีมาตรการเช่น การให้สินเชื่อเงินกู้จากโครงการวิสาหกิจแบบดอกเบี้ยต่ำ โครงการย้ายที่อยู่อาศัยเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม โครงการอบรมและพัฒนาแรงงาน โครงการย้ายแรงงานเขตอุตสาหกรรม เช่น นครเชียงใหม่ น่านจิง ฝูเจี้ยน เจียงซู เจ้อเจียง คุนหมิง และเขตอื่น ๆ รวมทั้งสิ้น 11,102 คน

ค.ศ. 2011 - ค.ศ. 2014

ค.ศ. 2011-2014 รัฐบาลใช้นโยบายแก้ปัญหาความยากจนโดยเน้นการพัฒนาพื้นที่ยากจนที่อยู่ติดกัน 14 แห่งตามที่รัฐบาลกำหนด มณฑลยูนนานก็เป็น 1 ใน 14 พื้นที่ดังกล่าว อำเภอต้าเหยาอยู่ในเขตภูเขาตามแนวชายแดนทางตะวันตกของมณฑลยูนนาน เรียกแผนพัฒนานี้ว่า “แผนการพัฒนากฎภูมิภาคและการแก้ปัญหาความยากจนในพื้นที่ชายฝั่งตะวันตกของมณฑลยูนนาน ค.ศ. 2011-2020” นอกจากนี้ยังมีการนำแผนโครงการแก้ปัญหาความยากจนมาใช้เป็นแพลตฟอร์มในการบูรณาการร่วมกับกองทุนต่าง ๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเกษตรกรรม

ตอนที่ 3 กระบวนการดำเนินการนโยบาย TPA

ปลายปี ค.ศ. 2013 เป็นช่วงเริ่มต้นของการนำนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด (Target Poverty Alleviation: TPA) มาสู่อำเภอต้าเหยา มณฑลยูนนาน ซึ่งยังไม่มี การดำเนินงานอย่างจริงจัง เป็นเพียงการเก็บข้อมูลของครัวเรือนสำหรับการจัดกลุ่มของครัวเรือนที่ยากจน การคัดเลือกครัวเรือนที่มีความยากจน และการบริหารจัดการข้อมูลของครัวเรือนที่มีปัญหาความยากจนให้เป็นคลังข้อมูล ดังนั้น ระยะนี้เป็นเพียงการสำรวจครัวเรือน เพื่อจัดทำระบบคลังข้อมูลหรือฐานข้อมูลครัวเรือนที่มีความยากจน ต่อมา ค.ศ. 2014 ยังเป็นการบริหารจัดการคลังข้อมูล และเริ่มใช้นโยบายการกู้เงินสำหรับครัวเรือนที่มีความยากจน สอดคล้องกับผลการสนทนากลุ่มของผู้นำชุมชนที่ให้ข้อมูลว่า

“นโยบายเริ่มตั้งแต่ปลายปี 2013 ที่แรกมีเอกสารจากรัฐบาลกลาง และปี 2013 ในช่วงปลายปี เป็นการจัดกลุ่มคนจน ว่ามีจำนวนคนยากจนกี่คน โดยมีหลักการเลือกคือ ต้องเป็นคนที่ผู้นำชุมชนสามารถช่วยเหลือได้ ทั้งนี้คนที่ขี้เกียจมากหรืออยู่โดดเดี่ยวจะไม่ถูกเลือก

ในปี 2014 ก็ทำเช่นกัน ยังไม่มีนโยบาย และเบี้ยเลี้ยงยังไม่มี และไม่มีประกัน ซึ่งมีการดำเนินการเพียงการนำครวเรือนเข้าไปเป็นกลุ่มเป้าหมาย”

(จง นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 สิงหาคม 2021)

ค.ศ. 2015

ค.ศ. 2015 นโยบาย TPA เริ่มมีบทบาทชัดเจนในการดำเนินงานในพื้นที่ชุมชนถ้ำหัว ซึ่งบทบาทหน้าที่สำคัญในการดำเนินงานตามนโยบาย TPA ได้แก่ การจัดทำแผนงานการประสานงาน การวางระบบและนโยบายทางด้านทรัพยากร การสนับสนุนจากระดับมณฑล การสังคมสงเคราะห์ และการสร้างเสริมให้เกิดการลงทุนจากภาคเอกชน นอกจากการลงทุนด้านสิ่งก่อสร้างและโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพแล้ว ระยะนี้เริ่มมีการพัฒนาและยกระดับสังคมโดยการปลูกฝังค่านิยมเรื่อง ความกตัญญูต่อผู้สูงวัย และการให้เบี้ยเลี้ยงแก่ประชาชนที่จำเป็นต้องได้รับ โดยผลการสัมภาษณ์หัวหน้าสำนักงาน TPA โดยกล่าวว่า

“การส่งเสริมการลงทุนจากภาคเอกชน เช่น การจัดให้พันธมิตรของบริษัทเอกชนจากมณฑลอื่นมาดำเนินการสร้างสะพานและการลงทุนช่วยเหลือสิ่งก่อสร้างด้านโครงสร้างพื้นฐานอื่น ๆ การสนับสนุนจากระดับอำเภอด้วยการระดมทุน 10,000,000 หยวน เพื่อให้ขับเคลื่อน TPA สำหรับการลงทุนต่าง ๆ นั้นต้องมีหลักการพิจารณาการลงทุนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการออกแบบแผนการทำงาน การสร้าง การซ่อมแซม สถานศึกษาที่มีลักษณะเก่าหรือผุพัง อย่างไรก็ตาม การดำเนินการจะค่อยเป็นค่อยไปจนกว่ามาตรการต่าง ๆ จะดำเนินงานได้จริง”

(หวัง นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2021)

เช่นเดียวกับผลการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาและปฏิรูประดับอำเภอต้าเหยาว่า

“การทำงานเริ่มปฏิบัตินโยบาย TPA ในปลายปี 2013 มีการทดลองและการหาข้อมูลของครวเรือนที่ยากจน ปี 2014 การหาสาเหตุของความยากจน และดำเนินงานปี 2015 ระหว่างปฏิบัตินโยบาย เห็นว่า ข้อมูลครวเรือนยังไม่สอดคล้องหรือไม่ตรงกับความ เป็นจริง ก็คือ อาจมีลักษณะครวเรือนที่ไม่ตรงกับเงื่อนไขของกลุ่มเป้าหมายนโยบาย TPA จึง เข้าร่วมโครงการไม่ได้ เป็นต้นว่า การได้รับเงินจากภาครัฐ หรือการมีบ้าน มีรถยนต์แล้ว หรือ เป็นเจ้าของบริษัทหรือกิจการ กรณีแบบนี้ไม่มีสิทธิ์เข้าร่วมโครงการของ TPA”

(สี นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2021)

ผู้นำของตำบลยังให้สัมภาษณ์ที่สอดคล้องเช่นกันว่า

“ปี 2013 หน่วยงานระดับท้องถิ่นได้สร้างคลังข้อมูลของครัวเรือน และผู้ปฏิบัติงานของตำบลไปประชุมกับตัวแทนสมาชิกหมู่บ้าน ต่อมาทำโปรแกรมในการจำแนกกลุ่มเป้าหมายของสมาชิกที่จะเข้าร่วมโครงการ ต่อมาจะประเมินผล ที่เป็นกลไกการคัดแยกกลุ่มคนยากจน เป็นการบริหารพลวัตของข้อมูลครัวเรือนที่ยากจนก็คือ มีการตรวจสอบทุกเดือนก่อนที่นำรายชื่อครัวเรือนยากจนเข้าอยู่ในคลังข้อมูล ทั้งหมดก็จะไม่ตรวจสอบเพียงครั้งเดียวเท่านั้น เพราะเพื่อให้ข้อมูลสอดคล้องกับเป้าหมาย โดยประชาชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายจะได้รับความช่วยเหลือที่ถูกต้องเหมาะสม ตามที่กล่าวมานี้ คลังข้อมูลจะมีขนาดใหญ่หรือ Big Data ประกอบด้วย 1) ข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือน 2) สาเหตุของความยากจน 3) มาตรการที่นำมาช่วยเหลือ ครัวเรือนรายปี ในชุมชน 108 ครัวเรือนต้องได้รับความช่วยเหลืออย่างน้อย 1 ปี ทำให้วิสาหกิจครัวเรือนเติบโต”

(หง นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 สิงหาคม 2021)

ก่อนจะขึ้นย่อหน้าถัดไป จากการสัมภาษณ์ จะพบว่า การดำเนินการในช่วงปี 2013 และปี 2014 เพิ่งจะเริ่มและยังไม่ได้ขยายงานให้กว้างมากนักในขณะที่พื้นที่อื่น ๆ ในประเทศจีนเริ่มดำเนินนโยบาย TPA กันอย่างแพร่หลายตั้งแต่ปลายปี 2013

นอกจากนี้การดำเนินงานใน ค.ศ. 2015 ยังมีการตรวจสอบคุณสมบัติของครัวเรือนที่เข้าร่วมนโยบาย TPA ซึ่งต้องมีความยากจนอย่างแท้จริง ดังนั้น จึงมีเกณฑ์การคัดเลือกครัวเรือนที่มีรายชื่ออยู่ในฐานข้อมูลความยากจน หากไม่ได้ยากจนจริง ต้องถูกคัดออกจากการเข้าร่วมการแก้ปัญหาความยากจน ทั้งนี้ หากยังมีครัวเรือนที่ยากจนแต่ไม่ได้จัดอยู่ในฐานข้อมูลก็จะต้องให้มาเข้าร่วมการแก้ปัญหาความยากจน ซึ่งเกณฑ์การคัดเลือกจะพิจารณาจากเกณฑ์ “ครอบครัว 4 มี” หมายความว่า ครอบครัวที่มีรถยนต์ ครอบครัวที่มีที่อยู่อาศัยเชิงพาณิชย์ ครอบครัวที่มีสมาชิกเป็นข้าราชการ และครอบครัวเป็นเจ้าของกิจการ การคัดเลือกจากเกณฑ์ “ครอบครัว 4 มี” นั้น หากครัวเรือนใดมีเพียง 1 คุณลักษณะของเกณฑ์ดังกล่าว จะต้องคัดออกจากกลุ่มเป้าหมาย หากเป็นสมาชิกอยู่แล้ว ทั้งนี้หากยังไม่เป็นกลุ่มเป้าหมายจะนำเข้ามาเป็นสมาชิกที่ต้องได้รับการแก้ปัญหาความยากจน กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมนโยบาย TPA ในช่วงนี้จึงมีจำนวน 108 ครัวเรือน

อุปสรรคของการดำเนินงานตามนโยบาย TPA ในระยะเริ่มต้นนี้คือ ประชาชนยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบาย TPA ทำให้ประชาชนเกิดความกังวลเกี่ยวกับผลลัพธ์ของการดำเนินงานตามนโยบาย TPA และไม่มั่นใจในความสำเร็จของนโยบาย จากการสัมภาษณ์หัวหน้าสำนักงาน TPA กล่าวถึงแนวทางที่สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบาย TPA เพื่อแก้ปัญหาอุปสรรคข้างต้นไว้ว่า

“การเข้าใจนโยบายต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการย้ายถิ่น การประชาสัมพันธ์จำเป็นต้องลงพื้นที่ชุมชนหลายครั้ง ผู้ปฏิบัติงานของสำนักงาน TPA จะต้องแสดงออกถึงความเป็นกันเอง ความไว้วางใจ และความรู้สึกจริงใจ หลักการทำงานคือการจัดให้เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ 1 คน มีหน้าที่เข้าไปสังเกต ช่วยเหลือ ประชาสัมพันธ์ และให้กำลังใจกับประชาชน เจ้าหน้าที่ 1 คนจะต้องรับผิดชอบอย่างน้อย 3 ครีวเรือนขึ้นไป และต้องไปเล่าความน่าสนใจของนโยบาย สนับสนุนเงินทุนการสร้างบ้านคนละ 26,000 หยวน บ้านที่เข้าอยู่ได้ทันที และการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและอุตสาหกรรม”

(หวัง นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2021)

สำหรับผู้นำชุมชนของตำบล ให้การสัมภาษณ์ที่เกี่ยวกับลักษณะของกลุ่มเปราะบางที่มีความยากจนและเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานตามนโยบาย TPA ว่า

“กลุ่มนี้ค่อนข้างอ่อนแอ มีปัญหาเรื่องความยากจน สุขภาพ การศึกษา เลยไม่มีโอกาสเข้าถึงการบริการของรัฐ และการเปลี่ยนแปลงยังไม่เต็มที่ แนวคิดการดำรงชีวิตไม่ดีพอ บางคนติดนิสัยขี้เกียจ และชอบดื่มเหล้า ยังมีครัวเรือนที่ย่ำแย่ และก็ได้รับการศึกษาน้อย ขาดทักษะที่จำเป็นในการทำอุตสาหกรรม ขาดความรู้เกี่ยวกับการกำจัดแมลงศัตรูพืช สิ่งที่ยากที่สุดคือการเปลี่ยนแปลงความคิดของเขา ต้องมีเจ้าหน้าที่ไปเล่านโยบายให้ฟัง และให้มีการประจำการในท้องถิ่นอยู่หลายรอบ รวมถึงการยกตัวอย่างที่ดีและไม่ดี ให้เขานึกภาพออกได้ ทั้งหมดนี้คือทำไมวิเคราะห์สาเหตุของความยากจนของแต่ละบ้านจึงสำคัญ”

(สนทนากลุ่มกับผู้นำชุมชนถาวร, 20 สิงหาคม, 2021)

ค.ศ. 2016 - ค.ศ. 2019

ต่อมา ค.ศ. 2016-2019 นโยบาย TPA มุ่งเน้นการสร้างโครงสร้างพื้นฐานให้มีขีดความสามารถในการรองรับและสอดคล้องกับอุตสาหกรรมหรือวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินการอยู่ โดยมีเป้าหมายปลายทางของนโยบาย TPA เพื่อมุ่งหวังให้ประชาชนมีความมั่นคง เช่น การสนับสนุนค่าใช้จ่ายสำหรับการขนส่งสินค้าเกษตรกรรมท้องถิ่น การสนับสนุนค่าเบี้ยเลี้ยงสำหรับการเข้ารับการอบรม สอดคล้องกับการสัมภาษณ์หัวหน้าสำนักงาน TPA กล่าวว่า

“การทำให้ประชาชนมีความมั่นคง โดยเฉพาะเรื่องค่าใช้จ่ายการขนส่ง โดยมี 1,000 หยวน ที่เป็นค่าขนส่งให้ และยังมีค่าเบี้ยเลี้ยงการเข้ารับการอบรม 1,000 หยวนต่อคน”

(สี นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2021)

การส่งเสริมให้ประชาชนของชุมชนถนอมหัวเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขา และลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของครัวเรือน โดยในปี ค.ศ.2016 มีการเพาะปลูกพืชพันธุ์ผลไม้ ได้แก่ บุก ลิ้นจี่ ยาสมุนไพรรจีน เซอร์รี่ ผักกาดขาว ถั่ว สอดคล้องกับผลการสนทนากลุ่มของผู้นำชุมชน กล่าวว่า

“ปี 2016 มีการคัดเลือก เพิ่มเติมและคัดออกบ้าง มีการปลูกบุกและลิ้นจี่มากขึ้น และเริ่มปลูกยาจีนสมุนไพรรจีน มีครัวเรือนหนึ่งปลูกยาจีนสมุนไพรรจีนประมาณ 10 กว่าหมู่ (1 หมู่ = 666.67 ตารางเมตร) และก็ยังปลูกเซอร์รี่ ผักกาดขาว ถั่ว เนื่องจากชุมชนมีพื้นที่เป็นภูเขา และการอยู่อาศัยก็กระจัดกระจาย คือไม่เหมาะสมต่อการเพาะปลูก ปีนี้จะให้ความสำคัญกับสินค้าเกษตรมากขึ้น ส่วนการปลูกลิ้นจี่รัฐบาลให้เงินอุดหนุน 1,000 หยวนนะ เพื่อใช้ในการซื้อปุ๋ยหรือสิ่งจำเป็น”

(สนทนากลุ่มกับผู้นำชุมชนถนอมหัว, 20 สิงหาคม, 2021)

ค.ศ. 2016-2018 มีการทำรายงานเกี่ยวกับจำนวนการคัดเข้า คัดออกรายชื่อผู้มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากนโยบาย TPA และผู้ที่กลับไปยากจนอีก พบว่า ด้านการคัดเข้าเป็นครัวเรือนที่ควรได้รับความช่วยเหลือนั้น ปี 2016 มีจำนวนสูงสุด เท่ากับ 21 ครัวเรือน รองลงมา คือ ปี 2017 และ ปี 2018 มีถึง 15 ครัวเรือน และ 2 ครัวเรือน ตามลำดับ ส่วนการคัดออกครัวเรือนที่ไม่เหมาะสมเงื่อนไขการเข้าถึงนโยบาย TPA ปี 2016 มีจำนวนสูงสุด คือ 6 ครัวเรือน รองลงมา เป็นปี 2017 จำนวน 2 ครัวเรือน สำหรับการกลับไปยากจนอีกมีเพียง 1 ครัวเรือนในปี 2016 รายละเอียดดังตาราง 12

ตาราง 12 แสดงจำนวนครัวเรือนที่คัดเข้า คัดออก และกลับไปยากจนอีก

รายการ	2016	2017	2018
คัดเข้า (ครัวเรือน/คน)	21/83	15/52	2/9
คัดออก (ครัวเรือน/คน)	6/26	2/7	0/0
กลับไปยากจนอีก (ครัวเรือน/คน)	1/2	0/0	0/0

ที่มา : ผู้วิจัย, 2022

หมายเหตุ คัดเข้าและคัดออกเป็นกลไกการประเมินความตรงจุดของนโยบาย TPA คัดเข้าหมายถึงดึงเข้ามาอยู่ในรายชื่อ (เงื่อนไข) ที่ได้รับความช่วยเหลือทางนโยบาย คัดออกคือ ดัดชื่อของครัวเรือนนั้น ๆ ออกซึ่งไม่เหมาะสมกับเงื่อนไขที่ได้รับความช่วยเหลือทางนโยบาย

ตอนที่ 4 บริบทของชุมชนหลังสิ้นสุดนโยบาย TPA

ระยะนี้อยู่ในช่วง ค.ศ. 2020 หลังจากสิ้นสุดการดำเนินงานตามนโยบาย TPA ซึ่งพบว่า ครั้วเรือนที่หลุดพ้นความยากจนเนื่องจากการเข้าร่วมนโยบาย TPA มีจำนวน 104 ครั้วเรือน รวม 460 คน ซึ่งประกอบด้วย ค.ศ. 2014 จำนวน 3 ครั้วเรือน ค.ศ. 2015 จำนวน 3 ครั้วเรือน ค.ศ. 2016 จำนวน 21 ครั้วเรือน ค.ศ. 2017 จำนวน 55 ครั้วเรือน ค.ศ. 2018 จำนวน 22 ครั้วเรือน และ ค.ศ. 2019 จำนวน 2 ครั้วเรือน ดังตาราง 13

ตาราง 13 แสดงจำนวนครั้วเรือนและประชากรที่หลุดพ้นจากความยากจนระหว่างค.ศ.2014-2019

ปี	จำนวนครั้วเรือน (ครั้วเรือน)	จำนวนประชาชน (คน)
2014	3	18
2015	3	18
2016	21	95
2017	55	237
2018	22	87
2019	2	5
รวม	104	460

ที่มา : ผู้วิจัย, 2022

ผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงระหว่างก่อนมีนโยบาย TPA และหลังสิ้นสุดนโยบาย TPA มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญใน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมและวัฒนธรรม รายละเอียดมีดังนี้

4.1 ด้านกายภาพ

ผลประโยชน์ตัวชี้วัดการหลุดพ้นความยากจนของชุมชนถาวรที่เกี่ยวกับด้านกายภาพพบว่า มีผลการประเมินบรรลุความสำเร็จของตัวชี้วัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน และด้านบริการสาธารณะ โดยที่ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่

- 1) ถนน: ตัดถนนคอนกรีตและส่วนที่เป็นอันตรายมีมาตรการป้องกัน
- 2) ไฟฟ้า: มีไฟฟ้ามากกว่า 10 กิโลโวลต์
- 3) วิทย์และโทรทัศน์: ความครอบคลุมการใช้วิทย์และโทรทัศน์ 100%
- 4) เครือข่ายอินเทอร์เน็ต: ได้เชื่อมต่อถึงเทศบาลตำบลและสาธารณสุขตำบล
- 5) การเข้าถึงน้ำประปาและน้ำดื่มที่ปลอดภัย

สำหรับด้านบริการสาธารณะ ได้แก่

1) ในตำบลได้สร้างคลินิกมาตรฐาน 1 แห่ง และมีแพทย์มืออาชีพประจำ 2 คน
เตียงผู้ป่วย 6 เตียง และหมอประจำครอบครัวในเชิงสัญญาทุกบ้าน

2) 11 สาขาพรรคคอมมิวนิสต์ต่างมีห้องดำเนินกิจกรรมพรรคฯ เป็นของตนเอง

สำหรับการนำเสนอเนื้อหา การเปลี่ยนแปลงของชุมชนหลังสิ้นสุดนโยบาย TPA ด้านกายภาพ ประกอบด้วย การคมนาคม ทรัพยากรดินและการจัดการที่ดิน ลักษณะที่อยู่อาศัยและการย้ายถิ่นฐาน และสาธารณูปโภค รายละเอียดมีดังนี้

การคมนาคม

ลักษณะตำแหน่งและที่ตั้งของชุมชนถาวรเป็นข้อจำกัดต่อการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการคมนาคม เนื่องจากภูมิประเทศเป็นเขตภูเขาสูง ดังนั้น โครงการพัฒนาด้านการคมนาคมจึงจำเป็นต้องอาศัยการลงทุนด้วยงบประมาณจำนวนมากและเป็นโครงการขนาดใหญ่ ซึ่งปัจจุบันเริ่มมีการดำเนินงานตามแผนพัฒนาแห่งชาติฉบับที่ 14 เน้นระบบนิเวศด้านการคมนาคม โดยกำหนดให้มีการสร้างถนนระดับ 3 โดยครอบคลุมตามแหล่งที่อยู่อาศัยของคนในชุมชน ตำบล รวมถึงชนกลุ่มน้อย โดยมีเป้าหมายการปรับปรุงและพัฒนาด้านการคมนาคม ระยะทาง 130 กิโลเมตร

ค.ศ. 2013 - ปลายปี 2016 ชุมชนถาวรมีเป้าหมายเกี่ยวกับการคมนาคมโดยที่ ทุกหมู่บ้านของชุมชนถาวรจะต้องมีถนนลาดยางสำหรับการเดินทางและการขนส่งสินค้าทางเกษตร ซึ่งยกระดับถนนเป็นระดับ 4 สำหรับกระบวนการดำเนินงานโครงการพัฒนาการคมนาคมถนนลาดยางทุกหมู่บ้านนั้น มีการดำเนินงานเริ่มจาก การวางผังของเส้นทางเข้าหมู่บ้าน การออกแบบถนนและโครงสร้างของพื้นผิวถนน การปฏิบัติตามแผนงานที่กำหนดไว้ การตรวจสอบผลการดำเนินงาน และการประเมินผล นอกจากการดำเนินโครงการที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังคำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนจึงจัดให้มี “โครงการการตั้งแนวกันดินถล่มเพื่อรักษาชีวิตและความปลอดภัยของมนุษย์” มีจุดมุ่งหมายเพื่อจัดทำแนวระเบียงสำหรับการป้องกันดินถล่มริมถนนอีกด้วย จะเห็นได้ว่า ช่วงระยะเวลานี้เน้นการสร้างระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมของการคมนาคมด้วยถนนลาดยาง และให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของประชาชนด้วยการทำแนวป้องกันดินถล่ม ที่อาจมีความเสี่ยงเกิดอันตรายต่อประชาชนอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติอีกด้วย

ผลการดำเนินงานด้านการคมนาคม พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่ในอำเภอตำบะได้ตัดถนนระดับ 4 และถนนลาดยางมี 3,480 กิโลเมตร แต่เนื่องจากปัญหางบประมาณการลงทุนด้านคมนาคมไม่เพียงพอต่อการพัฒนาการคมนาคมของชุมชนที่มีครัวเรือนต่ำกว่า 30 ครัวเรือน ทั้งนี้ ชุมชนถาวรมีบางหมู่บ้านขนาดเล็กมากก็ยังไม่สามารถทำได้ สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์หัวหน้าสถานีการวางแผนและการสร้างถนนในชนบท กล่าวว่า

“...ชุมชนที่มีครัวเรือนน้อยกว่า 30 ครัวเรือน ยังเหลือ 350 กิโลเมตรที่ไม่ได้ตัดถนนลาดยาง ซึ่งการตัด 1 กิโลเมตรต้องใช้งบประมาณลงทุน 800,000 หยวน”

(หยาง นามสมมติ ผู้ให้สัมภาษณ์, ผู้อำนวยการสถานีวางแผนทางหลวงชนบท

27 กรกฎาคม 2021)

จุดเน้นและบทบาทระหว่างการดำเนินงานของนโยบาย TPA ประกอบด้วย

1. การคำนึงถึงความปลอดภัยของประชาชนเป็นหลัก โดยการสร้างถนน (ภาพ 4.4 และ 4.5) และต้องไม่ก่อให้เกิดอันตรายในการใช้เส้นทางคมนาคม ซึ่งจุดเน้นนี้มุ่งให้เกิดผลดีระยะยาวต่อการดำรงชีพ เนื่องจากความเปราะบางที่อาจเกิดขึ้นจากการพังทลายของดินในพื้นที่บนภูเขาอันสูงชัน ในฤดูฝน ฝนตกชุก เกิดดินพังทลายและดินถล่ม ทำให้มีความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางมนุษย์ มีความอันตรายต่อคนในครอบครัวเมื่อเดินทางไปทำอาชีพต่าง ๆ จึงมีมาตรการการป้องกันการพังทลายของดินโดยเฉพาะบริเวณถนน เพื่อความปลอดภัยของประชาชน เกิดความมั่นคงทางชีวิตได้ (ภาพ 4.5)

2. การพลิกโฉมของยานพาหนะที่มีความสะดวกและรวดเร็วต่อการดำรงชีพ ประชาชนของชุมชนถาวรในอดีตที่ผ่านมาใช้ม้าเป็นยานพาหนะในการเดินทางและขนส่งสินค้าทางการเกษตรเพื่อการส่งออก ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของการส่งออกสินค้าทางการเกษตรได้คุ้มค่าทั้งทรัพยากรเวลาและแรงงานนั้น จึงมีจุดเน้นให้ประชาชนใช้รถยนต์ขนส่งแทนการใช้ม้าเป็นยานพาหนะผลกระทบการเปลี่ยนแปลงจากการดำเนินนโยบาย TPA ด้านการคมนาคม นั้นนับว่ามี การเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก

ภาพ 11 สภาพถนนที่ตัดใหม่

ที่มา : ผู้วิจัย, 2022

ภาพ 12 สภาพถนนตามริมภูเขาและการสร้างแนวกันถนน

ที่มา : ผู้วิจัย, 2022

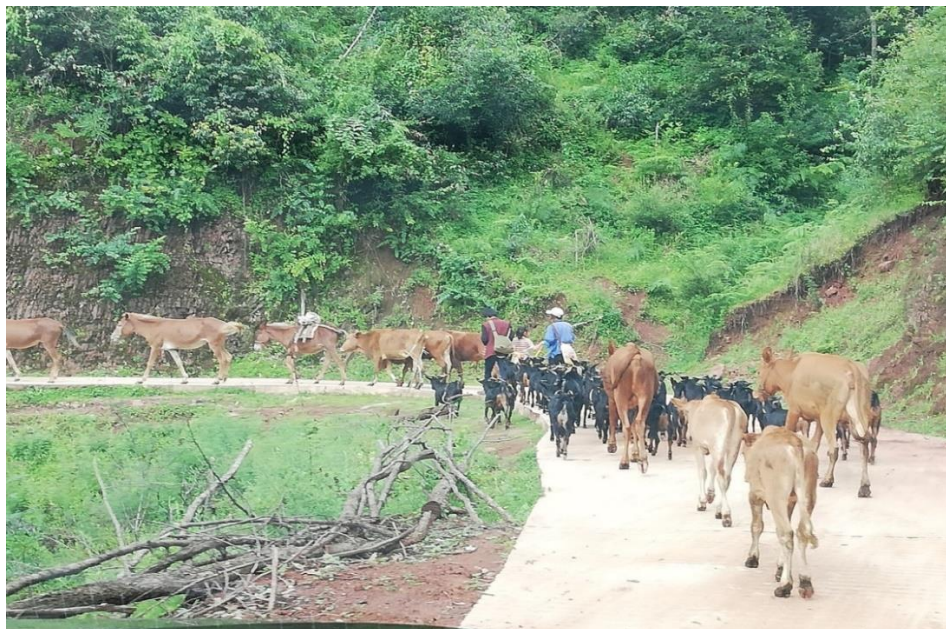
จากภาพที่แสดงในข้างต้น ถนนในชุมชนถนนวนั้นยังไม่มีดีพอ แต่ก็เห็นว่ามีการพัฒนาถนนที่ดีขึ้นกว่าอดีตซึ่งไม่มีทางเดินและไม่มีถนนคอนกรีตทั้งนั้น แต่หลังจากได้ดำเนินนโยบาย TPA เริ่มมีถนนที่เดินได้และขับรถได้ สำหรับบทบาทของการสร้างและปรับปรุงถนนและการคมนาคมที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงของประชาชนที่หลุดพ้นจากความยากจนนั้น คือช่วยให้เกิดประสิทธิภาพด้านการบริการ โครงสร้างพื้นฐานให้แก่ประชาชนจน เกิดความมั่นคงในการดำรงชีพและความปลอดภัยต่อการดำเนินชีวิต ได้แก่ ประชาชนมีความยินยอมที่อาศัยและดำเนินชีวิตอยู่ในชุมชนเพิ่มขึ้นหรืออาจกล่าวได้ว่าสามารถลดการย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยไปต่างถิ่น นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมและยกระดับผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนให้มีความมั่นคง สามารถหล่อเลี้ยงประชาชนในชุมชนดำรงชีพได้และหลุดพ้นจากความยากจน เช่น การลดต้นทุนในการขนส่งสินค้า ผลิตภัณฑ์การเกษตร และสินค้าการเกษตรพื้นเมืองเพื่อการนำเข้าและส่งออก นอกจากนี้การริเริ่มจากโครงสร้างพื้นฐานสำคัญในด้านการคมนาคม ยังทำให้เกิดความสะดวกด้านการจัดสิ่งบริการให้แก่ประชาชน เช่น การประปาและการไฟฟ้า สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์หัวหน้าสถานีการวางแผนและการสร้างถนนในชนบทว่า

“การดำเนินการเหล่านี้เป็นการสร้างโครงสร้างพื้นฐานอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถทำให้คนในชุมชนมีความต้องการและยังอยู่ในชุมชน และทำให้ต้นทุนการขนส่งของสินค้าเกษตรพื้นเมืองลดลง ยังทำให้ประชาชนไม่กลับไปยากจนอีก มีทั้งถนน น้ำ ไฟฟ้า ตลอดจนสิ่งแวดล้อมของที่อยู่อาศัยมีการยกระดับขึ้น เพราะว่าเมื่อก่อนหากมีฝนตก จะทำให้พื้นดินชุ่มน้ำหรือมีน้ำท่วมขัง การเดินทางไม่สะดวกเช่นนี้”

(หยาง นามสมมติ ผู้ให้สัมภาษณ์, ผู้อำนวยการสถานีวางแผนทางหลวงชนบท 27

กรกฎาคม 2021)

ภาพ 13 การใช้ถนนคอนกรีตเพื่อการเดินทางและขนส่งสินค้าเกษตร

ที่มา : ผู้วิจัย, 2022

ทรัพยากรดินและการจัดการที่ดิน

นโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุดกำหนดให้การจัดการทรัพยากรดินและที่ดินเป็นส่วนสำคัญของการแก้ไขปัญหาความยากจน กล่าวคือ รัฐบาลต้องจัดการทรัพยากรดินและที่ดินให้ประชาชนได้ใช้ประกอบอาชีพและการพักอยู่อาศัยให้ครอบคลุมครัวเรือนทั้ง 12 ตำบล หรือประชาชนจำนวน 2,480 คน ดังนี้

1. การย้ายถิ่นเพื่อไปอยู่ที่เจริญและมีความปลอดภัยจากการคุกคามของภัยพิบัติทางธรรมชาติ รวมทั้งต้องเหมาะสมกับการดำรงชีพและการประกอบอาชีพของประชาชนด้วย
2. การมอบสิทธิในการครอบครองที่ดินและที่พักอาศัยโดยต้องมีเอกสารการรับรองเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ เพื่อเป็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนชนบทให้มีความมั่นคง

ผลการดำเนินงานจากการจัดการทรัพยากรดินและที่ดิน พบว่า ประชาชนมีความมั่นคงด้านที่พักอาศัย โดยได้รับสิทธิพื้นฐานในการอยู่อาศัยและสิทธิด้านการเข้าถึงบริการด้านโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เช่น โครงการซ่อมถนน โครงการซ่อมโรงพยาบาล โครงการสร้างโรงเรียน โครงการสร้างโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะ โครงการสร้างพื้นที่จัดกิจกรรมของชุมชน ทั้งนี้ผลกระทบของการจัดการที่พักอาศัยนั้นจะส่งผลดีต่อการพัฒนาชุมชนด้านอื่น ๆ ตามมา ได้แก่ การประปา การศึกษา การประกอบอาชีพ การสร้างรายได้ครัวเรือน

การแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่ดินทำให้มีที่อยู่อาศัย และการแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่ดินทำให้ผลผลิตทางเกษตรมีปริมาณสูงขึ้น นอกจากนี้ในด้านทรัพยากรและการจัดการที่ดิน ทำให้เกิดความมั่นคงด้านที่พักอาศัย การได้รับสิทธิพื้นฐานในการอยู่อาศัย ตลอดจนการเข้าถึงการบริการด้านโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ นอกเหนือจากนี้ยังจัดการที่ดินเพื่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีพอย่างปลอดภัยจากการคุกคามของภัยพิบัติทางธรรมชาติ

ภาพ 14 การจัดการทรัพยากรที่ดินสำหรับการเพาะปลูก

ที่มา : ผู้วิจัย, 2022

ลักษณะที่อยู่อาศัยและการย้ายถิ่นฐาน

ภายใต้นโยบาย TPA มีการวางแผนการดำเนินงานด้านการจัดสรรที่อยู่อาศัยทั้งระดับตำบลและชุมชน ซึ่งการจัดสรรที่อยู่อาศัยต้องวางรากฐานของบ้านให้มั่นคงและแข็งแรง โดยรัฐบาลจัดสรรงบประมาณการสร้างที่อยู่อาศัยต่อครัวเรือน ครัวเรือนละ 20,000 หยวน มีการดำเนินงานแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การสร้างรากฐานของบ้าน ระยะที่ 2 การขึ้นกำแพงและระยะที่ 3 การจัดตั้งบ้าน ทั้งนี้การสร้างบ้านจะมีการตรวจสอบความแข็งแรงและปลอดภัยเพื่อการพักอาศัยในระยะยาว สำหรับที่พักอาศัยที่มีสภาพเก่าและทรุดโทรมนั้นจะสนับสนุนให้งบประมาณเรือนเป็นรายครัวเรือนละ 6,000 หยวน สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์คณะกรรมการพัฒนาและปฏิรูปประเทศระดับอำเภอ (Xi นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม, 2021) กล่าวว่า

“ภายใต้ TPA วางแผนระดับตำบล และชุมชน จัดที่พักอาศัยให้ผู้ที่ยังไม่มีที่พักประจำเป็นหลักแหล่ง เนื่องจากสาเหตุเช่น ไม่มีที่ดิน ไม่มีบ้านที่เหมาะสม ภูมิอากาศไม่ดี มีคนอยู่น้อย หรือบ้านที่เก่าแก่ต้องซ่อมแซม โดยแต่ละคนจะได้รับ 20,000 หยวน หมายความว่า การสร้างบ้านมี 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 สร้างรากฐานของบ้าน ระยะที่ 2 สร้างกำแพง และระยะที่ 3 จัดตั้งบ้านให้เรียบร้อย ซึ่งจะมีการตรวจสอบดูผลงานว่าสร้างบ้านเรียบร้อย บางบ้านที่ต้องรื้อถอน ค่าชดเชยการรื้อถอนรัฐบาลให้ 6,000 หยวนต่อหนึ่งครัวเรือน”

(Xi นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม, 2021)

ลักษณะของการจัดสรรที่อยู่อาศัยเพื่อการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนนั้น มี 2 แบบ ได้แก่ แบบที่ 1 การระดมทุนจากหน่วยงานต่าง ๆ และให้ประชาชนสร้างที่อยู่อาศัยเอง และแบบที่ 2 รัฐบาลจัดหางบประมาณมาสนับสนุนการสร้างบ้านและรัฐบาลดำเนินการสร้างบ้านให้ด้วย

การย้ายถิ่นฐานที่อยู่อาศัยเป็นแนวทางการดำเนินงานตามนโยบาย TPA ที่ส่งเสริมให้ประชาชนย้ายถิ่นฐานออกจากที่อยู่อาศัยเดิม เพื่อความปลอดภัยและมั่นคงในการดำรงชีวิต ทั้งนี้ที่อาศัยเดิมจะมีลักษณะที่ไม่เหมาะสมกับการพักอาศัย แต่เหมาะสมกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เพาะปลูกพืชพันธุ์ผลไม้ ดังนั้น รัฐบาลยังมอบสิทธิการครอบครองที่อยู่อาศัยเดิมให้แก่ครัวเรือนเพื่อกลับมาเฉพาะช่วงฤดูกาลที่เหมาะสมในการทำมาหากินกับที่อยู่อาศัยเดิม สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ฝ่ายพัฒนาและปฏิรูปแห่งชาติระดับอำเภอ กรมปฏิรูปและพัฒนา กล่าวว่า

“...สำหรับคนที่ย้ายถิ่นฐานแล้ว แต่ยังกลับไปประกอบอาชีพที่เดิมตามฤดูกาล เนื่องจากที่ดินทำมาหากินยังอยู่ที่เดิม ที่ดินเดิมก็ยังคงอยู่ในการครอบครองของคนเหล่านั้น”

(หวัง นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2021)

ภายหลังการมอบที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ให้แก่ประชาชนแล้วนั้น ยังมีการติดตามและประเมินผลของโครงการจัดสรรที่อยู่อาศัย เพื่อติดตามชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนโดยเจ้าหน้าที่ภาครัฐจะติดตามหลังจากผ่านระยะเวลา 5 ปีแล้ว นอกจากนี้ยังมีกรมพัฒนาปฏิรูปและสังคมแห่งชาติและสำนักงานการแก้ไขความยากจนเข้ามาประเมินผล ในปี ค.ศ. 2020 จะมีฝ่ายที่ 3 เข้ามาประเมินผล ปีละ 2 ครั้งในต้นปีและปลายปี เพื่อติดตามความสำเร็จของการบรรลุเป้าหมายความยากจน ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ฝ่ายพัฒนาและปฏิรูปแห่งชาติระดับอำเภอ กรมปฏิรูปและพัฒนา กล่าวว่า

“หลังจากสร้างบ้านเสร็จ ให้เขามาอยู่ที่ใหม่ จะมีระยะเวลา 5 ปี กลับไปดูงานและภายใต้การดูแลของรัฐบาลโดยเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อดูว่า ความมั่นคงเป็นยังไง และไม่มีปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการอยู่อาศัย”

(หลี นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2021)

ฝ่ายพัฒนาและปฏิรูปแห่งชาติระดับอำเภอ กรมปฏิรูปและพัฒนาสังคม กล่าวถึงการประเมินและติดตามการแก้ปัญหาความยากจนจากหน่วยงานอื่น ๆ ว่า

“...ระดับมณฑลมีกรมพัฒนาและปฏิรูปสังคมแห่งชาติมาประเมินผล และมีสำนักงานการแก้ไขความยากจนมาประเมินผล ส่วนปี 2020 ฝ่ายที่ 3 จะเข้ามาประเมินปีละ 2 ครั้ง เพื่อดูว่าบรรลุเป้าหมายของการหลุดพ้นจากความยากจนหรือไม่ การเข้ามาดูเพื่อให้แน่ใจว่าจะมีความพร้อมและบรรลุเป้าหมายของนโยบาย โดยครั้งแรก มาเดือนกุมภาพันธ์ และครั้งที่ 2 เดือนตุลาคม” (หลี นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2021)

ผลการดำเนินงานจากการจัดสรรที่อยู่อาศัย พบว่า ประชาชนมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงและเหมาะสมกับจำนวนสมาชิกในครัวเรือน สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ฝ่ายพัฒนาและปฏิรูปแห่งชาติระดับอำเภอ กรมปฏิรูปและพัฒนา กล่าวว่

“หลังจากการได้มอบบ้านให้แก่ประชาชน จะมีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ เข้าไปตรวจสอบชีวิตความเป็นอยู่ มีบ้านหนึ่งกล่าวว่า ทั้งสามรุ่นของบรรพบุรุษไม่สามารถปลูกสร้างบ้านได้ จนมีนโยบายนี้เข้ามาเพื่อแก้ปัญหาที่พักอาศัยให้ ครอบครัวเรารู้สึกถึงบุญคุณของรัฐบาลและใช้ชีวิตแบบพอดีและไม่ฟุ้งเฟ้อจริง ๆ ”

(สี นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2021)

นอกจากนี้ จากผลการสนทนากลุ่มยังสะท้อนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่พักอาศัยและโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ โดยกล่าวว่า

“10 ปีนี้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ประเด็นของบ้านดินกลายเป็นบ้านที่ทำด้วยอิฐ ส่วนถนนมีมากขึ้นใน 16 หมู่บ้าน ถนนที่เข้าถึงหมู่บ้านธรรมชาติ 10 สาย สาย 1 เป็นถนนกรวดหิน อีก 9 สายเป็นถนนซีเมนต์ มีน้ำประปาที่เปลี่ยนแปลงจากการหาบน้ำไกล ๆ ที่บ่อ

น้ำตอนนี้ใช้ท่อน้ำได้ และการสร้างห้องอาบน้ำ โดยอาบน้ำอาทิตย์ละสองสามครั้งเนื่องจากอากาศหนาว”

(เจิน ฉัย และสิ้ว นามสมมติ, สนทนากลุ่มผู้นำชุมชน 20 สิงหาคม 2021)

ภาพ 15 ลักษณะที่อยู่อาศัยแบบคอนกรีต

ที่มา : ผู้วิจัย, 2022

ภาพ 16 ลักษณะที่อยู่อาศัยแบบอิฐ

ที่มา : ผู้วิจัย, 2022

ข้อมูลจำนวนครัวเรือนที่ได้รับการปรับปรุงที่อาศัยตั้งแต่ ปี ค.ศ.2015-2018 พบว่า ปี 2018 มีครัวเรือนที่ได้รับการปรับปรุงบ้านที่ผู้พักสูงสุด เท่ากับ 122 ครัวเรือน ซึ่งใช้งบประมาณทั้งสิ้น 2.37 ล้านบาท รองลงมา ได้แก่ ปี 2016 ปี 2017 และ ปี 2015 มีครัวเรือนที่ได้รับการปรับปรุงบ้านที่ผู้พักจำนวน 24, 21, และ 12 ครัวเรือนตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า ปี 2018 มีครัวเรือนที่เป็นบ้านเช่าซ่อมใหม่ จำนวน 47 ครัวเรือน ซึ่งใช้งบประมาณทั้งสิ้น 120,000 หยวน และ ปี 2017 มีครัวเรือนที่ย้ายไปอยู่ในเมือง จำนวน 8 ครัวเรือน รายละเอียดดังตาราง 14

ตาราง 14 จำนวนครัวเรือนและประชากรที่ได้รับการปรับปรุงบ้าน

การปรับปรุง	จำนวนครัวเรือนและคนที่อาศัย							
	2015		2016		2017		2018	
	ครัวเรือน	คน	ครัวเรือน	คน	ครัวเรือน	คน	ครัวเรือน	คน
การปรับปรุงบ้านที่ผู้พัก	12	52	24	110	21	45	122*	N/A
บ้านเช่าซ่อมใหม่	-	-	-	-	-	-	47**	N/A
การย้ายไปอยู่ในเมือง	-	-	-	-	8	32	-	-

ที่มา: ผู้วิจัย, 2022

หมายเหตุ

* ลงทุนงบประมาณ 2.37 ล้านบาท

** ลงทุนงบประมาณ 120,000 หยวน

N/A เป็นคำย่อมาจาก Not available หรือ Not applicable ส่วนมากหมายถึงไม่มีข้อมูล

สาธารณูปโภค

หลังจากการดำเนินนโยบาย TPA ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนในชุมชนถนหันหัวได้เปลี่ยนแปลงอย่างมาก ที่เห็นได้ชัดเจนคือประชาชนสามารถเข้าถึงการบริการด้านสาธารณูปโภคเพิ่มขึ้น เช่น การประปา การไฟฟ้า หอ้งน้ำ ไฟติดตามท้องถนน สอดคล้องกับผลการสนทนากลุ่มที่เลขาธิการพรรค ฯ กล่าวว่

“หน้าที่ของ TPA มีการทำท่อน้ำ บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำรูปตัว U ใช้สำหรับการทำเกษตร ซึ่งแตกต่างจากอดีตที่ต้องอาศัยสภาพดินฟ้าอากาศ ปัจจุบันมีถนนเส้นใหญ่ที่การคมนาคมผ่านโดยใช้รถยนต์/รถบรรทุกได้ และตอนกลางคืนก็มีไฟตามเส้นทาง เพื่อให้เวลากลางคืนสามารถเดินทางได้ นอกจากนี้ห้องน้ำส่วนใหญ่ได้รับการปรับปรุงแล้ว โดยการปรับปรุงให้มีความเป็นส่วนตัวและระบบอัตโนมัติมากขึ้น”

(เงิน นามสมมติ, กล่าวในสนทนากลุ่มผู้นำชุมชน 20 สิงหาคม 2021)

ภาพ 17 ถนนและไฟฟ้า

ที่มา : ผู้วิจัย, 2022

การประกันทางสังคม

หลังการก่อตั้งคอมมูนสถานหัวเมื่อค.ศ.1958 ชุมชนสถานหัวเริ่มมีสถานอนามัยในปี ค.ศ. 2010 ดำเนินหลักประกันสุขภาพและการร่วมมือรักษายาบาล (Rural Cooperative Medical Scheme: CMS) ในขณะที่หลังสิ้นสุดนโยบาย TPA พบว่า ค.ศ. 2019 การประกันสุขภาพและการประกันโรคร้ายแรง (โรค 29 ชนิด) ถ้วนหน้า ประชาชนในชุมชนสถานหัวได้เข้าถึงการประกันสุขภาพขั้นต่ำ 253 คน และได้ทำคลังข้อมูลของครัวเรือนที่ยากจน 108 ครัวเรือนหรือ 469 คน (จดหมายเหตุชุมชนสถานหัว, 2019)

4.2 ด้านเศรษฐกิจ

ผลประโยชน์ตัวชี้วัดการหลุดพ้นความยากจนของชุมชนสถานหัวที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจพบว่า มีผลการประเมินบรรลุความสำเร็จของตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจโดยรวม ได้แก่ ณ ปลายปี ค.ศ. 2018 เศรษฐกิจส่วนรวมของชุมชนมีมูลค่า มากกว่า 38,000 หยวน และ รายได้ต่อหัวของ

เกษตรกรในชุมชนถนอมหัวเมื่อปลายปี ค.ศ.2018 อยู่ที่ 8,748 หยวน (ประมาณ 43,740 บาทไทย) ผลการเปลี่ยนแปลงของชุมชนหลังสิ้นสุดนโยบาย TPA ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย แรงงานและการจ้างงาน การเพาะปลูก และการเลี้ยงสัตว์ รายละเอียดดังนี้ (รายงานการตรวจสอบความคืบหน้าการแก้ไขปัญหาความยากจนชุมชนถนอมหัว อำเภอ ต้าเหยา, 2019)

แรงงานและการจ้างงาน

การจ้างงานจากต่างมณฑลมีจำนวนเพิ่มขึ้น แนวทางการดำเนินงานเริ่มจากช่วงแรกส่งแรงงานจากคนในชุมชนออกไปทำงานนอกชุมชน อาจจะเป็นนอกตำบล อำเภอ หรือมณฑล จากนั้นให้แรงงานที่ประสบความสำเร็จจากการออกไปรับจ้างทำงานนอกชุมชนมาชักชวนผู้อื่นในชุมชนที่มีความยากจนไปทำงานด้วย ระยะแรกแรงงานอาจประสบปัญหาการปรับตัวเมื่อต้องทำงานในพื้นที่อื่น ดังนั้น ต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้รู้จักการปรับตัวจนกว่าจะเคยชินในการรับจ้างทำงานกับพื้นที่อื่น สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ของหัวหน้าสำนักงาน สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์กรมฟื้นฟูชนบทอำเภอต้าเหยาที่กล่าวว่า

“ประสิทธิผลเร็วที่สุดคือ การรับจ้างทำงานต่างมณฑล การบริหารครัวเรือน หากพบว่า บางกรณีไม่มีแรงงานก็อาจส่งเสริมให้ไปทำงานนอกชุมชนเช่น ระดับตำบล จากนั้น ให้มีการชักชวนจากผู้ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ต้องส่งคนในชุมชนที่ยากจนไปเป็นเพื่อนด้วย จนกว่าจะเกิดความเคยชินกับชุมชนใหม่ที่ไปทำงาน”

(หวัง นามสมมติ กรมฟื้นฟูชนบทอำเภอต้าเหยา ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2021)

ทั้งนี้ผู้นำชุมชน ของตำบลยังให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านการจ้างงานของแรงงานและการเปลี่ยนแปลงความคิดในการออกไปรับจ้างทำงานต่างถิ่นฐานว่า

“ด้านการทำงานต่างถิ่นมีมากขึ้น จากเดิมที่ไม่ยอมไปเพราะรู้สึกไม่กล้า รู้สึกโดดเดี่ยว วัฒนธรรมภายนอกที่ทำให้คิดว่าไม่มีความมั่นคง ทั้งนี้เมื่อออกไปทำงานข้างนอกระยะหนึ่ง มีบุคลิกภาพ มารยาทที่ดีขึ้น และสามารถปลูกบ้านได้จากการทำงานต่างถิ่น นอกจากนี้ผู้ที่ไปรับจ้างงานต่างมณฑล มีมากขึ้น”

(หลี่ นามสมมติ, สันทนาการ, 20 สิงหาคม 2021)

แรงงานเกษตรกรมีทักษะการประกอบอาชีพสูงขึ้นและได้รับการรับรองคุณภาพด้านทักษะทางอาชีพ ซึ่งส่งผลให้เกษตรกรได้รับการจ้างงานเพิ่มมากขึ้น และมีทุนทางมนุษย์สูงขึ้นอันก่อให้เกิด

รายได้เพิ่มขึ้น และยังมีรายได้จากอาชีพเสริมที่นอกเหนือจากการประกอบอาชีพหลัก การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ได้รับการส่งเสริม สนับสนุนตามแนวทางของนโยบาย TPA ที่จัดให้มีการอบรมทักษะทางอาชีพและรับรองทักษะทางอาชีพ การที่เกษตรกรถูกส่งไปปฏิบัติงานต่างมณฑลนั้น ไม่เพียงแต่ทำให้พวกเขามีรายได้สะสมมากขึ้น ที่สำคัญคือยังได้เปิดหูเปิดตา และนำความคิดใหม่ ๆ กลับมาสู่รุ่นลูกหลานอีกด้วย ส่งสอนให้ลูกหลานต้องเรียนสูง ๆ บางคนยังได้เรียนรู้ทักษะการทำงานเสริม เช่น การถ่าย Vlog ธุรกิจออนไลน์ การทำ “วี มีเดีย” (We media) สอดคล้องกับผลการสนทนากลุ่ม กล่าวว่า

“...การอบรมช่วยเหลือการสอน ทักษะการปลูกขวนเจียและลิเล่ปีละ 1 ครั้ง โดยมีบริษัทเอกชนเข้ามาอบรม เกี่ยวกับการเก็บเกี่ยว การเพิ่มผลผลิต การอบรมการทำเบอร์เกอร์เพื่อการกินภายในครอบครัว การอบรมใช้เวลา 1 สัปดาห์ และมี 40 คนเข้าร่วม”

(เจิน ฉย และสิ่ว นามสมมติ, สนทนากลุ่มผู้นำชุมชน 20 สิงหาคม 2021)

จากการพูดคุยส่วนตัวกับครัวเรือนและการสังเกตของผู้เขียน พบว่า ตัวแทนครัวเรือนไปอบรมแต่ละวันจะได้เบี้ยเลี้ยง 80 หยวน ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้คนไปเรียนรู้ทักษะและทำให้สามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง หลังจากเรียนและอบรม ผู้เข้าร่วมอบรมต้องสอบใบรับรองทักษะทางอาชีพ หากผ่านการรับรองจะใช้เป็นหนึ่งในเงื่อนไขของการพิจารณาเข้าทำงาน และเงื่อนไขของ TPA ทำให้มีทุนทางมนุษย์สูงขึ้น สำหรับความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมอบรมที่เป็นผู้หญิง อายุ 18-55 ปี ชาย 18-60 ปี ทั้งนี้ผู้ที่เข้าร่วมอบรมมีอายุมากที่สุดอยู่ระหว่าง 40-50 ปีซึ่งเป็นวันแรงงานที่ดี เลขาธิการพรรคฯ ประชุมกับหัวหน้าครัวเรือน และมีครัวเรือนเข้าร่วมโดยมีการอบรมจากเจ้าหน้าที่ในการสอนแบบบรรยายในเรื่องการเมืองและการขอบคุณ ผลคือ ความคิดและค่านิยมเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

ภาพ 18 การอบรมทักษะเพื่อการดำรงชีพและการจ้างงาน

ที่มา : ผู้วิจัย, 2021

การเพาะปลูก

ค.ศ. 2018 ประชาชนถือครองธัญพืชเฉลี่ย 410.7 กิโลกรัมต่อหัวต่อปี และมีรายได้สุทธิเฉลี่ย 8,748 หยวนต่อหัวต่อปี ชุมชนมีการเพาะปลูกพืชผักผลไม้ทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการที่เจ้าหน้าที่รัฐเข้าไปให้ความรู้และแนะนำวิธีการปลูกที่เหมาะสมกับสภาพดินและอากาศ ได้แก่ พริกหมาล่า ลูกสมอ ข้าวโพด มันฝรั่ง หัวไชเท้า ข้าวสาลี ข้าวบาร์เลย์ บัควีท เซอร์รี่ ลิลลี่ สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ของหัวหน้าสำนักงาน TPA ว่า

“นอกจากนี้ มีการส่งเสริมผลไม้ทางเศรษฐกิจ เช่น ถั่ว จะมีการแนะนำให้ชาวบ้าน ทำ การปลูกพริกหมาล่า ที่สังเกตมาพบว่า ลูกสมอ จะมีราคาลดลงซึ่งเกิดจากผลกระทบ ทางด้านการตลาดและการเผชิญกับสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด จึงต้องมีการขุดเซยการ จ้างงาน”

(หวัง นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2021)

ค.ศ. 2015-2019 ชุมชนถ่านหัว มีพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุด เท่ากับ 165.6 หนู่ รองลงมา ได้แก่ ลิลลี่ เท่ากับ 135.7 หนู่ และพืชที่เก็บเกี่ยวในฤดูใบไม้ร่วง เท่ากับ 117.8 หนู่ รายละเอียดดัง ตาราง 15

ตาราง 15 พื้นที่ของการเพาะปลูก ระหว่าง ปี ค.ศ.2015 – 2019

พืช	พื้นที่ (หนู่)
บุก	165.6
ลิลลี่	135.7
พืชที่เก็บเกี่ยวในฤดูใบไม้ร่วง	117.8

ที่มา : ผู้วิจัย, 2022

ภาพ 19 การเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจในชุมชนถานหัว

ที่มา : ผู้วิจัย, 2022

ชุมชนมีการเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้น เนื่องจากการได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนเลี้ยงสัตว์ เป็นการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้เพียงพอต่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนนั้น พบว่า เกษตรกรมีการเลี้ยงสัตว์ทั้ง 108 ครัวเรือน ได้แก่ การเลี้ยงหมู ไก่ วัว ลา และแพะ ทั้งนี้เกษตรกรจะได้รับการแจกแม่พันธุ์สัตว์ทุกครัวเรือน ทั้งนี้หากครัวเรือนที่สามารถเลี้ยงสัตว์ได้ดีก็จะได้รับการสนับสนุนการแจกแม่พันธุ์สัตว์มาเลี้ยงเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับผลการสนทนากลุ่ม กล่าวว่า

“การระดมประชาชนที่ยากจนต้องไปประกอบอุตสาหกรรมการเกษตร ส่วนใหญ่เป็นการปลูกพืชทางเศรษฐกิจ และการเพาะเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ การเลี้ยงหมู ไก่ แพะ ทั้งนี้ 108 ครอบครัวได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากชุมชน เช่น การแจกแม่พันธุ์สัตว์ แพะ 16 ตัว ถ้าครัวเรือนไหนเลี้ยงได้ดีก็จะให้เพิ่ม 16 ตัว และเพาะเลี้ยงต่อ และปรับให้เป็นพันธุ์ที่ดีขึ้น”

(เงิน ฉัย และสิ้ว นามสมมติ, สนทนากลุ่มผู้นำชุมชน 20 สิงหาคม 2021)

ภาพ 20 การเลี้ยงสัตว์

ที่มา : ผู้วิจัย, 2022

ค.ศ. 2015 – 2019 ชุมชนถานห้วยมีครัวเรือนที่เลี้ยงสัตว์มากที่สุดคือ ไก่บ้าน จำนวน 3,355 ตัว รองลงมา ได้แก่ แพะดำ จำนวน 854 ตัว และหมูพันธุ์ จำนวน 105 ตัว รายละเอียดดังตาราง 16

ตาราง 16 แสดงจำนวนสัตว์ที่เลี้ยงเพื่อการสร้างรายได้ ระหว่าง ค.ศ.2015 – 2019

สัตว์ที่เลี้ยง	รวม (ตัว)
แพะดำ	854
หมูพันธุ์	105

สัตว์ที่เลี้ยง	รวม (ตัว)
ไก่บ้าน	3,355

ที่มา : ผู้วิจัย, 2022

4.3 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ผลประเมินตัวชี้วัดการหลุดพ้นความยากจนของชุมชนถ้ำที่เกี่ยวกับด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่า มีผลการประเมินบรรลุความสำเร็จของตัวชี้วัดด้านการศึกษา ได้แก่ เด็กวัยเรียนได้ไปโรงเรียนและรับการศึกษาภาคบังคับ 100%

สำหรับการนำเสนอเนื้อหา ผลการเปลี่ยนแปลงของชุมชนหลังสิ้นสุดนโยบาย TPA ด้านสังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วย ประชากรและครัวเรือน การศึกษา ประเพณีและวัฒนธรรม องค์กรพรรคคอมมิวนิสต์ รายละเอียดมีดังนี้

การศึกษา

ชุมชนถ้ำ มีทั้งหมด 519 ครัวเรือน มีประชากร จำนวน 1,086 คน ทั้งนี้มีผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 19 คน (ข้อมูล ค.ศ. 2019) สำหรับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย มีนักเรียน 383 คน ครู 20 คน และโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา มีนักเรียน 210 คน และครู 19 คน ผลลัพธ์ของการดำเนินงานด้านการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาความยากจนนั้นมีการเปลี่ยนแปลงได้ชัดเจนกว่าก่อนการนำนโยบาย TPA มาใช้ซึ่งพบว่า ประชาชนในชุมชนถ้ำมีผู้เข้าศึกษาระดับมหาวิทยาลัยเพียงคนเดียว ใน ค.ศ. 1992 ซึ่งก่อนหน้านี้ไม่มีประชาชนที่เข้าเรียนระดับมหาวิทยาลัยนานกว่า 40 ปี สำหรับการเรียนไม่ว่าระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา มหาวิทยาลัย แต่ละระดับจะได้รับการช่วยเหลือที่แตกต่างกัน เช่น ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาจะไม่เสียค่าใช้จ่าย ค่าเล่าเรียน ค่าหนังสือ และที่อยู่อาศัย

ประเพณีและวัฒนธรรม

หลังสิ้นสุดนโยบาย TPA ครัวเรือนที่หลุดพ้นจากความยากจนมีการดำรงชีพที่เปลี่ยนแปลงไป สำหรับด้านประเพณีและวัฒนธรรมนั้นจะหมายถึงรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนถ้ำ ซึ่งประเด็นการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจนมียังดังนี้

1. การแต่งกาย ประชาชนมีการสวมใส่เครื่องนุ่งห่มที่สะอาดและดูสดใส เรียบร้อยมากขึ้น ซึ่งแตกต่างจากก่อนการมีนโยบาย TPA ที่พบว่า การแต่งกายยังไม่ให้ความสำคัญกับความสะอาด และการเสริมสร้างบุคลิกภาพที่ดี ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงการแต่งกายนี้ทำให้ประชาชนในชุมชน

ถ่านหมีบุคลิกภาพที่ดี และรูปลักษณ์ภายนอกดูสะอาด สดใส และเรียบร้อยมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า การใส่ชุดชนกลุ่มน้อยลดลง เนื่องจากได้รับเอาแนวความคิดและอิทธิพลจากชาวอื่น สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ของเลขาธิการที่ 1 เจ้าหน้าที่ปฏิบัติ ธนาคารอุตสาหกรรมและพาณิชย์ ประจำชุมชน

“ตั้งแต่ทำงานกับ TPA รู้สึกว่า ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงมาก ได้แก่ ใบหน้า แววตาของผู้คนรวมถึงการแต่งกายดูมีความสดใส สะอาดเรียบร้อยมากขึ้น นั่นคือมีรูปลักษณ์ภายนอกและบุคลิกภาพที่ดี สำหรับการรับจ้างงานต่างมณฑล เมื่อผู้ทำงานกลับมา มีการแลกเปลี่ยนความคิด ทำให้ผู้ที่อยู่ในชนบทได้รับความรู้ รวมถึงเปลี่ยนความคิด ประเพณีดั้งเดิมเริ่มได้แบ่งปันกับชาอื่นและเข้ามารวมกับชนเผ่าใหญ่ (ชาวอื่น) เช่น การใส่ชุดชนกลุ่มน้อยลดลง จากเป้าหมายของนโยบาย TPA ว่าด้วย “2 ไม่กังวล” (ไม่กังวลเรื่องนุ่งห่มและอาหาร) กับ “3 หลักประกัน” (ประกันการได้รับศึกษาภาคบังคับพื้นฐาน ที่พักอาศัย และการรับจ้างงาน) ซึ่งจะต้องบรรลุเป้าหมายดังกล่าว”

(Gao นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2021)

2. การรู้จักขอบคุณ ประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจโดยได้รับการส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จักการกล่าวคำขอบคุณตระหนักถึงบุญคุณและเจตนารมณ์ของรัฐบาล ทำให้ประชาชนมีมารยาททางสังคมด้วยการขอบคุณมากขึ้น เช่น การขอบคุณเมื่อได้รับการช่วยเหลือ การรู้จักขอบคุณพรรคคอมมิวนิสต์ สอดคล้องกับผลการสนทนากลุ่ม กล่าวว่

“การเปลี่ยนแปลงจะอยู่ที่เปลี่ยนแปลงที่บ้าน และจิตใจของประชาชน เช่น การรู้จักขอบคุณ การมีมารยาท การรู้จักขอบคุณพรรคคอมมิวนิสต์ การชวนพูดคุย”

(เจิน นามสมมติ, สนทนากลุ่มผู้นำชุมชน 20 สิงหาคม 2021)

3. การช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะการพักอาศัยของคนที่อยู่ในชุมชนเดียวกันหรือใกล้กัน จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่ว่าจะเป็นด้านแรงงานและการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ เช่น งานมงคล งานศพ สอดคล้องกับผลการสนทนากลุ่ม กล่าวว่

“วัฒนธรรมและชนกลุ่มน้อย ชุมชนนี้ส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าอี มีการต้อนรับแขกอย่างอบอุ่น มีเทศกาล ประเพณีมาก มีญาติมิตรอยู่ในหมู่บ้านใกล้ ๆ มีลักษณะการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งทางด้านแรงงานหรืออื่น ๆ งานมงคลหรืองานศพ”

(สัว นามสมมติ, สนทนากลุ่มผู้นำชุมชน 20 สิงหาคม 2021)

4. การสร้างค่านิยมให้รักษาภาพลักษณ์ของครัวเรือนและชุมชน เนื่องจากสภาพก่อนการดำเนินนโยบาย TPA นั้นครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีความรู้ด้านการบริหารจัดการดูแลสิ่งของในบ้านเรือน ทำให้ช่วงก่อนนโยบาย TPA ครัวเรือนไม่เป็นระเบียบและขาดความสะอาด ทั้งนี้หลังสิ้นสุดการมีนโยบาย TPA มีการส่งเสริมค่านิยมการสร้างภาพลักษณ์ของครัวเรือนและชุมชน จึงทำให้ครัวเรือนมีความสะอาด ตลอดจนการร่วมมือการรักษา ดูแลทำความสะอาดสิ่งอำนวยความสะดวกหรือสาธารณะประโยชน์ของชุมชน สอดคล้องกับผลการสนทนากลุ่ม กล่าวว่า

“ครอบครัวไม่ค่อยมีความรู้ด้านการบริหารจัดการดูแลสิ่งของในบ้านเรือน ผลการเปรียบเทียบก่อนพบว่า ครัวเรือนไม่เป็นระเบียบ ขาดความสะอาด หลังจากมี TPA บ้านเรือนสะอาด และคนในบ้านมีรูปลักษณ์ที่ดี เครื่องใช้ไฟฟ้ามีมากขึ้นและสะอาดขึ้น นอกจากนี้มีความร่วมมือในการส่งแรงงานไปทำงานในมณฑลอื่น มีการประกวดระดับชุมชนกับชุมชน ครัวเรือนกับครัวเรือน ถ้าใครทำได้ดีก็จะให้รางวัล ถ้ามีการสะสมแต้มได้ 4 ดวงขึ้นไปจะให้น้ำมันหรือข้าวสาร”

(ฉัย นามสมมติ, สนทนากลุ่มผู้นำชุมชน 20 สิงหาคม 2021)

5. เทศกาลใส่ดอกไม้ เป็นโอกาสที่ชาวบ้านได้รวมตัวกันซึ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และความสามัคคีระหว่างเครือข่ายทางสังคม การเลือกคู่ชีวิตภายในกลุ่มชนเผ่าด้วยกัน การค้าและการแลกเปลี่ยนทรัพยากร และการอวยพรต่อกัน ซึ่งมีความแตกต่างจากก่อนมีนโยบาย TPA ที่จะมีวัฒนธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางเทศกาล (ใส่ดอกไม้) วัฒนธรรมการปลูกต้นไม้ วัฒนธรรมการแต่งกาย (ผู้หญิงแต่งเสื้อผ้าปัก ผู้ชายแต่งเสื้อหนังแพะ) วัฒนธรรมอาหารการกิน วัฒนธรรมการร้องเพลงและเต้นรำ (ละครเวทีชนกลุ่มหยา) วัฒนธรรมความรักและการสมรส (ประเพณีปันบ้านหญ้า) วัฒนธรรมทางศาสนา (การนับถือธรรมชาติด การบูชาโทเท็ม) วัฒนธรรมด้านวรรณกรรมพื้นเมือง (มหากาพย์เหเมยเกอ) และวัฒนธรรมปฏิทินดาราศาสตร์ (แหล่งกำเนิดปฏิทิน 18 เดือนของชนเผ่าอี) สอดคล้องกับผลการสนทนากลุ่มที่กล่าวว่า

“การบันเทิงและวัฒนธรรม มีเทศกาลปลูกดอกไม้ วัฒนธรรมและชนกลุ่มน้อย ชุมชนนี้ส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าอี มีการต้อนรับแขกอย่างอบอุ่น มีเทศกาล ประเพณีมาก มีญาติมิตรอยู่ในหมู่บ้านใกล้เคียง ๆ มีลักษณะการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งทางด้านแรงงานหรืออื่น ๆ งานมงคลหรืองานศพ สมัยก่อนประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา 1 อาทิตย์จะมีตลาดนัด 1 วัน มี

เทศกาลปลูกดอกไม้ซึ่งเป็นเทศกาลที่ญาติพี่น้องรวมตัวกันและเดินรำกัน สถานที่รวมกันคือ เทศบาลตำบล”

(หลันามสมมติ, สนทนากลุ่มผู้นำชุมชน 20 สิงหาคม 2021)

องค์กรพรรคคอมมิวนิสต์

ประชากรที่เข้าร่วมองค์การของพรรค และเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ 116 คน สอดคล้องกับผลการสนทนากลุ่ม กล่าวว่า “ครัวเรือนเป็นสมาชิกคอมมิวนิสต์ ซึ่งไม่ได้หมายความว่าทั้งครอบครัว แต่จะมีเพียง 1 ในสมาชิกของครอบครัว ถ้าบุคคลที่เป็นคอมมิวนิสต์หากปฏิบัติได้ดีจะได้รับคำชมเชยหรือรางวัล ซึ่งตัวแทนคอมมิวนิสต์ จะต้องเป็นบุคคลที่ทำความดีก่อนใคร ๆ ภายใน 1 ปี จะมีการประชุมพรรคคอมมิวนิสต์ 1 ครั้ง เพื่อที่จะเรียนประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์ และเนื้อหาของการประชุมคือ 1) ประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์ 1921 2) การวิพากษ์วิจารณ์ตัวเอง และ 3) พุดคุยสังสรรค์ 4) พุดคุยส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตร”

กล่าวโดยสรุป การดำเนินงานหลังมีนโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างตรงจุด นับว่ามีการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของชุมชน ดังตาราง 17

ตาราง 17 สรุปพลวัตการดำรงชีพของชุมชนระยะก่อน ระหว่าง และหลังมีนโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างตรงจุด

ช่วงเวลา	การดำรงชีพของชุมชน	สรุปจุดเน้น
ระยะก่อนมีนโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างตรงจุด		
1984-1993	● แผนแก้ปัญหาคความยากจนเจ็ดเจ็ด ● กองทุนแก้ปัญหาคความยากจน ● การแก้ปัญหาคความยากจนระดับอำเภอ ภัยพิบัติและการสังคสมสเคราะห์ ให้เงินทุนสำหรับการช่วยเหลือที่ต้องชดใช้ และไม่ต้องชดใช้	● การบรรเทาภัยพิบัติและการสังคสม ● สงเคราะห์ ● การให้กู้เงินและให้ฟรี
1994-2000	● แผนแก้ปัญหาคความยากจนเจ็ดเจ็ด ● กำหนดเป้าหมายและพื้นที่ความยากจนโดยมีตัวเหยา และตำบลถานหัวเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่การพัฒนา ● ปรับปรุงถนนและการคมนาคมขนส่ง การชลประทาน การบริการน้ำดื่มที่สะอาด ● การทดลองโครงการให้กู้สินเชือแก่ครัวเรือนเพื่อบรรเทาความยากจน	● การพัฒนาถนน คมนาคมขนส่งชลประทานและน้ำดื่ม ● การกู้สินเชือ
2001-2005	● การแก้ปัญหาคความยากจนด้วยการพัฒนาหมู่บ้าน รัฐบาลให้งบประมาณพัฒนาหมู่บ้าน	● การใช้ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี

ช่วงเวลา	การดำรงชีพของชุมชน	สรุปจุดเน้น
	ละ 450,000-800,000 หยวน • หมู่บ้านอิมอู่ เป็นกลุ่มหมู่บ้านสำหรับการ สาธิตการแก้ปัญหาความยากจน • โครงการย้ายบ้านและตั้งถิ่นฐานใหม่	ดี • การย้ายถิ่น ฐาน
2006-2010	• หนึ่งร่างกายสองปีก เป็นการแก้ปัญหาความ ยากจนระดับหมู่บ้าน พัฒนาแรงงาน พัฒนา วิสาหกิจชุมชน • การให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ • การย้ายที่อยู่อาศัย • การอบรมและพัฒนาแรงงาน • การย้ายแรงงานเขตอุตสาหกรรม	• การพัฒนา แรงงาน อุตสาหกรรม • การให้สินเชื่อ ดอกเบี้ยต่ำ • การย้ายที่อยู่ อาศัย
2011-2014	• แผนการพัฒนาภูมิภาคและการแก้ปัญหา ความยากจนในพื้นที่ชายฝั่งตะวันตกของ อำเภอต้าเหยา มณฑลยูนนาน • การพัฒนาพื้นที่ยากจนที่ติดกัน • กองทุนการส่งเสริมการเกษตร	• การพัฒนาการ เกษตร
ระยะกระบวนการดำเนินนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด		
2013 - 2014	• การจัดเก็บข้อมูลครัวเรือน • การจัดกลุ่มความยากจน • เป้าหมาย 2013-2016 ทุกหมู่บ้านมี ถนนลาดยางใช้ • การจัดการที่ดิน	• การจัดทำ คลังข้อมูล • การสร้าง ถนนลาดยาง
2015	• การจัดทำแผนงานและวางนโยบาย • การส่งเสริมการลงทุนจากเอกชนด้าน สิ่งก่อสร้างและโครงสร้างพื้นฐาน	• การวางแผน งาน
2016-2019	• การสร้างโครงสร้างพื้นฐาน • โครงการการตั้งแนวกันดินถล่มเพื่อรักษาชีวิต และความปลอดภัยของมนุษย์ • การสนับสนุนค่าใช้จ่ายการขนส่งสินค้าเกษตร • การส่งเสริมการปลูกพันธุ์ผลไม้ • การคัดเข้า คัดออก ของข้อมูลครัวเรือน ยากจน • การมอบบ้านและที่พักอาศัย	• การปรับปรุง ข้อมูลครัวเรือน ยากจน • การสร้าง โครงสร้าง พื้นฐานและ กายภาพ • การเพาะปลูก • ครัวเรือนหลุด พ้นความ ยากจน 104 ครัวเรือน
ระยะหลังสิ้นสุดนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด		
2020	• ถนนคอนกรีตและมาตรการป้องกันอันตราย • มีไฟฟ้าใช้ • มีวิทยุและโทรทัศน์ • มีเครือข่ายอินเทอร์เน็ต	• ชุมชนมีการ เข้าถึงบริการ สาธารณูปโภค • มีรายได้เฉลี่ย

ช่วงเวลา	การดำรงชีพของชุมชน	สรุปจุดเน้น
	• มีน้ำประปาและน้ำดื่ม • การประเมินติดตามของฝ่ายที่ 3	ต่อหัว 8,748 หยวนต่อปี • บรรลุเป้าหมาย “ 2 ไม่กังวล ” และ “ 3 หลักประกัน ”

ที่มา: ผู้วิจัย, 2022

อย่างไรก็ดี การศึกษาพลวัตการดำรงชีพของชุมชนฐานหัวที่หลุดพ้นจากความยากจนในตำบลถานหัว อำเภอดำรงวิทยะ มณฑลยูนนาน ประเทศจีนหมายถึงการเปลี่ยนแปลงก่อนมีนโยบาย TPA (Targeted Poverty Alleviation) และหลังการประกาศใช้นโยบาย ประกอบด้วย 3 ด้านหลัก ๆ ได้แก่

1.1 ด้านกายภาพ การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของชุมชนฐานหัวซึ่งหลุดพ้นจากความยากจน เมื่อปลายปี 2018 ในด้านโครงสร้างพื้นฐานและการบริการสาธารณะหลังการประกาศใช้นโยบาย TPA พบว่า 1) การคมนาคมมีการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนจาก 20 ปีก่อนไม่มีถนนต่อมาพัฒนาเป็นถนนดิน ไปไหนมาไหนต้องอาศัยการเดินเท้าหรือขี่ม้า ซึ่งอย่างเดียวซึ่งต้องใช้เวลาในการเดินทาง ปัจจุบันกลายเป็นถนนคอนกรีตส่วนใหญ่และถนนลาดยางบ้าง ทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว และความปลอดภัยในการดำเนินชีวิตของประชาชน และเกิดประสิทธิภาพของการส่งออกสินค้าเกษตรได้อย่างคุ้มค่าทั้งทรัพยากรเวลาและแรงงานอันเกิดจากการสร้างถนนและเส้นทางคมนาคมที่มุ่งเน้นความปลอดภัยของประชาชนเป็นหลักและความมุ่งมั่นให้เกิดผลดีระยะยาวต่อการดำรงชีพ ที่สำคัญคือ การเปลี่ยนโฉมของการคมนาคมนั้น ได้ก่อให้เกิดความยั่งยืนของวิถีชีวิตด้วย กล่าวคือ เมื่อสร้างถนนที่มีคุณภาพแล้ว สามารถดึงดูดให้ประชาชนอาศัยอยู่ในชุมชนมากขึ้น แล้วยังมีมาตรการการบำรุงรักษาถนน (Road Maintenance) อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะถนนที่ต้องเลี้ยวกะทันหัน ถนนสูงชัน และถนนริมอ่างน้ำ 2) ด้านทรัพยากรและการจัดการที่ดิน ทำให้เกิดความมั่นคงด้านที่พักอาศัย การได้รับสิทธิพื้นฐานในการอยู่อาศัย ตลอดจนการเข้าถึงการบริการด้านโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ นอกเหนือจากนี้ยังจัดการที่ดินเพื่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีพอย่างปลอดภัยจากการคุกคามของภัยพิบัติทางธรรมชาติ 3) ลักษณะที่อยู่อาศัยและการย้ายถิ่นฐาน เกิดความปลอดภัยและมั่นคงในการดำเนินชีวิต จากการดำเนินงานด้านการจัดการลักษณะที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับการพักอาศัยให้มั่นคงและแข็งแรง และการประกอบอาชีพด้วย การส่งเสริมให้ประชาชนย้ายถิ่นฐานที่เหมาะสมกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม 4) ด้านการบริการสาธารณะเกิดความสามารถในการเข้าถึงการบริการด้านสาธารณสุขอย่างทั่วถึงและมีสุขอนามัยที่ดี ได้แก่ การ

ประปา การไฟฟ้า หอigné ไฟติดตามท้องถนน และ 5) ด้านการประกันทางสังคม ทำให้เกิดความมั่นคงทางด้านการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพ ประชาชนได้รับสิทธิการประกันสุขภาพขั้นต่ำ อันเป็นหลักประกันสุขภาพและการประกันโรคร้ายแรง

1.2 ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย 1) แรงงานและการจ้างงานมีการจ้างงานต่างมณฑลจำนวนเพิ่มขึ้น แรงงานมีคุณภาพและสามารถปรับตัวในการทำงานต่างถิ่นได้ รวมถึงมีการเปลี่ยนแปลงทั้งความคิดเกี่ยวกับการทำงานและการรับจ้างงานต่างถิ่น ตลอดจนเกิดความมั่นใจในการประกอบอาชีพ สามารถสร้างรายได้จากการประกอบอาชีพรับจ้างงานนอกชุมชนได้ 2) ด้านการเพาะปลูก สามารถเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและก่อให้เกิดรายได้เพิ่มมากขึ้น เกษตรกรสามารถเพาะปลูกพืชผักผลไม้ทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้นซึ่งเป็นผลจากการที่เจ้าหน้าที่รัฐเข้าไปให้ความรู้และแนะนำวิธีการปลูกที่เหมาะสมกับสภาพดินและอากาศ ได้แก่ พริกหมอลำ ลูกสมอ ข้าวโพด มันฝรั่ง หัวไชเท้า ข้าวสาลี ข้าวบาร์เลย์ บัควีท เซอร์ลี ลิลลี่ เป็นต้น 3) การเลี้ยงสัตว์ทำให้เกิดรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนและเกิดการปรับปรุงเพาะเลี้ยงพันธุ์สัตว์ที่เหมาะสมกับชุมชน นอกจากนี้การเพาะพันธุ์สัตว์มีจำนวนเพิ่มขึ้นจากการได้รับการสนับสนุนการแจกแม่พันธุ์สัตว์มาเลี้ยงเพิ่มขึ้น

1.3 ด้านสังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) การศึกษาของประชาชน ก่อนดำเนินโครงการ TPA พบว่า การศึกษาของประชาชน ในชุมชนถ่านหั่ว ไม่มีผู้เข้าศึกษาระดับมหาวิทยาลัยเลย แต่หลังจากโครงการ TPA มีผู้เข้าศึกษาระดับมหาวิทยาลัย 1 คน และระดับอาชีวศึกษา 1 คน ทางด้านการเรียน ไม่ว่าจะระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา มหาวิทยาลัย แต่ละระดับจะได้รับการช่วยเหลือที่แตกต่างกัน เช่น ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาจะไม่เสียค่าใช้จ่ายสำหรับค่าเล่าเรียนค่าหนังสือและที่อยู่อาศัย 2) ประเพณีและวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน เช่น การแต่งกายประชาชนในชุมชนถ่านหั่วมีบุคลิกภาพที่ดีและรู้จักขอบคุณบุญคุณของผู้อื่นและรัฐบาล การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การสร้างค่านิยมให้รักษาภาพลักษณ์ของครัวเรือนและชุมชน มีส่วนร่วมในเทศกาลต่าง ๆ เพื่อสร้างความสามัคคีระหว่างเครือข่ายทางสังคม การเลือกคู่ครอง การค้าและการแลกเปลี่ยน และการอวยพรต่อกัน และ 3) การรวมกลุ่ม องค์กร พรรคคอมมิวนิสต์เป็นการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างตามแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์ และสามารถมีความเป็นผู้นำแก่ผู้อื่นได้

บทที่ 5

วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้น จากความยากจนในชุมชนถาวร

การศึกษาการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนในบทนี้จะทำการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ซึ่งในการศึกษานี้จะประยุกต์ใช้แนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihood) (DFID, 1999) ประกอบด้วย ทุนทางธรรมชาติ (Natural Capital) ทุนทางสังคม (Social Capital) ทุนมนุษย์ (Human Capital) ทุนทางการเงิน (Financial Capital) ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) และทุนทางกายภาพ (Physical Capital) นอกจากนี้ยังต่อยอดแนวคิด DFID ซึ่งในบริบทสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนถาวร อำเภอตาเยา มณฑลยูนนาน ผู้วิจัยได้นำทุนทางจิตวิทยา (Psychological Capital) มาศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ด้วย

ผลการวิจัยที่นำเสนอในบทนี้เป็นการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพทำให้ครัวเรือนเกษตรกรหลุดพ้นจากความยากจน ผลการวิจัยพบว่า ระหว่างกระบวนการดำรงชีพ (Livelihoods Process) การปรับใช้ทุนของครัวเรือนเกษตรกรมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการหลุดพ้นจากความยากจน และมีผลต่อโอกาสการเลือกวิถีการดำรงชีพของครัวเรือน กล่าวคือ หากครัวเรือนเกษตรกรมีการปรับใช้ทุนการดำรงชีพที่ดีหรือเหมาะสมก็จะหลุดพ้นจากความยากจนได้อย่างยั่งยืน จึงกล่าวได้ว่าการปรับใช้ทุนการดำรงชีพเป็นปัจจัยสนับสนุนการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยตาม 4 หัวข้อย่อยดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูล

ตอนที่ 2 ความเสี่ยงและความเปราะบาง

ตอนที่ 3 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้น
จากความยากจนในชุมชนถาวร

3.1 ทุนมนุษย์

3.2 ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม

3.3 ทุนทางธรรมชาติ

3.4 ทุนทางการเงิน

3.5 ทุนทางกายภาพ

3.6 ทุนทางจิตวิทยา

3.7 กรณีศึกษาครัวเรือนเกษตรกร

ตอนที่ 4 ผลลัพธ์การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

ตอนที่ 1 ภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กับครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน จำนวน 31 ครัวเรือน ตามเกณฑ์การคัดเลือกตามตัวแปรทุนการดำรงชีพ 11 ตัวแปร (จำนวนที่ดิน สุขภาพการศึกษา อาชีพ จำนวนแรงงาน ขนาดครอบครัว รุ่นวัย พื้นที่อยู่อาศัย ปีที่หลุดจากความยากจน รายได้ต่อหัว และจำนวนเงินชดเชย) รายละเอียดข้อมูลครัวเรือนแสดงในภาคผนวก ค และตัวแปรดังกล่าวมีความแตกต่างกัน 3 ระดับ ได้แก่ น้อย ปานกลาง มาก รายละเอียดดังตาราง 18

ตาราง 18 ครัวเรือนเกษตรกรแบ่งตามตัวแปรทุนการดำรงชีพ

ตัวแปร	ทุนการดำรงชีพ	ทุนที่ครัวเรือนเกษตรกรมีอยู่		
		น้อย (L)	ปานกลาง (M)	มาก (H)
จำนวนที่ดิน	ทุนทางธรรมชาติ (N)	NL76	NM56	NH59
สุขภาพ	ทุนมนุษย์ (H)	HL79	HM4	HH2
การศึกษา	ทุนมนุษย์ (H)	HL7	HM18	HH6
อาชีพ	ทุนมนุษย์ (H)	HL20	HM50	HH93*
จำนวนแรงงาน	ทุนมนุษย์ (H)	HL41	HM29	HH37
ขนาดครอบครัว	ทุนทางสังคม (S)	SL84	SM8	SH13
รุ่นวัย	ทุนทางจิตวิทยา (Psy.)	Psy.L15	Psy.M30*	Psy.H102
พื้นที่อยู่อาศัย	ทุนทางกายภาพ (P)	PL60	PM19	PH93*
ปีที่หลุดพ้นจากความยากจน	ทุนทางกายภาพ (P)	PL58	PM54	PH108
รายได้ต่อหัว (หยวน)	ทุนทางการเงิน (F)	FL81	FM12	FH42
จำนวนเงินชดเชย (หยวน)	ทุนทางการเงิน (F)	FL30*	FM77	FH34

ที่มา: ผู้วิจัย, 2021

หมายเหตุ คอลัมน์ทุนการดำรงชีพ “N” หมายถึงทุนทางธรรมชาติ “H” หมายถึง ทุนมนุษย์ “S” หมายถึง ทุนทางสังคม “Psy.” หมายถึง ทุนทางจิตวิทยา “P” หมายถึง ทุนทางกายภาพ “F” หมายถึง ทุนทางการเงิน ในคอลัมน์ทุนที่ครัวเรือนเกษตรกรมีอยู่ “L” หมายถึงน้อย “M” หมายถึง ปานกลาง “H” หมายถึงมาก ตัวอย่างเช่น NL76 หมายถึง ครัวเรือนที่ 76 มีทุนธรรมชาติเล็กน้อย HH2 หมายถึงหมายถึงครัวเรือนที่ 2 มีทุนทางมนุษย์มาก

* ครัวเรือนที่ซ้ำกัน

ผู้ให้ข้อมูล เป็นหัวหน้าหรือตัวแทนครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนภายใต้การเข้าร่วมนโยบายแก้ปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด (Targeted Poverty Alleviation: TPA) ซึ่งคำว่า “เกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน” ของการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง เกษตรกรที่บรรลุเป้าหมาย “2 หมดห่วง” ได้แก่ หมดห่วงเรื่องอาหารและหมดห่วงเรื่องเครื่องนุ่งห่ม และ “3 หลักประกัน” ได้แก่ การประกันการศึกษา การประกันสุขภาพ และการประกันการจ้างงาน

ลักษณะของครัวเรือนที่ผู้ให้ข้อมูล จากการศึกษาพบว่า ทุกครัวเรือนหลุดพ้นจากความยากจนแล้ว และมีโครงสร้างและสวัสดิการพื้นฐานเหมือนกัน ได้แก่ ที่อยู่อาศัย ที่ดิน การศึกษา ทั้งนี้หากนำข้อมูลรายได้สุทธิต่อหัวซึ่งอยู่ที่ 8,748 หยวนพิจารณาตามภูมิหลังของครัวเรือน อีกทั้งข้อมูลรายได้ของครัวเรือนจากการเล่าโดยผู้ให้ข้อมูลในภาคสนาม แบ่งเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้ 1) กลุ่มครัวเรือนที่มีอาชีพเกษตรและรับจ้าง 2) กลุ่มครัวเรือนที่ขนาดใหญ่และมีอาชีพเกษตร 3) กลุ่มครัวเรือนที่มีขนาดเล็กและประกอบอาชีพเกษตรกรรม 4) กลุ่มครัวเรือนที่มีขนาดเล็กและมีปัญหาสุขภาพ

กลุ่มครัวเรือนที่มีอาชีพเกษตรและรับจ้าง

ครัวเรือนกลุ่มนี้มีสมาชิกของครัวเรือนตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป ทุกครัวเรือนจะประกอบอาชีพทั้งการเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ และรับจ้าง ครัวเรือนที่มีสมาชิกตั้งแต่ 3 คนขึ้นไปจะมีหลายรุ่นวัย สมาชิกของครอบครัวบางครัวเรือนมีโรคประจำตัว หรือมีความพิการ การศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มครัวเรือนลักษณะนี้ส่วนใหญ่จะมีรายได้สูงจากการรับจ้าง

ตัวอย่างของครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มนี้ เช่น กรณีศึกษาครัวเรือนเกษตรกร HH25 เป็นครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนตั้งแต่ ค.ศ. 2018 เป็นครอบครัวมีสุขภาพดี มีสมาชิกครอบครัว 6 คน มี 3 รุ่นวัย และมีแรงงาน 4 คน มีที่ดินประกอบอาชีพ 8 ไร่ รายได้จากการผลิต 30,120 หยวน รายจ่าย 10,239 หยวน และรายได้ต่อหัว 7,580 หยวน การเพาะเลี้ยงวัวและปลูกพืช ได้แก่ ข้าวโพด และธัญพืช กรณีศึกษาครัวเรือนเกษตรกร HM29 เป็นครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ค.ศ. 2018 มีสมาชิกครอบครัว 3 คน 2 รุ่นวัย มีการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น มีแรงงานทั้ง 3 คน มีที่ดิน 19 ไร่ รายได้จากการผลิต 16,300 หยวน รายได้จากการรับจ้างงาน 40,000 หยวน และรายได้ต่อหัว 18,687 หยวน

จากครัวเรือนตัวอย่าง HL41 เกษตรกรขนาดเล็กและประกอบอาชีพเกษตรกรรม รายได้ที่เขาได้จากผลผลิต 18,687 หยวนนั้น หากเทียบกับค่ากลางของรายได้เกษตรในชุมชนถนัดพบว่า สูงกว่ารายได้สุทธิเฉลี่ยของประชากรอำเภอต้าเหยาซึ่งอยู่ที่ 11,602 หยวน

กลุ่มครัวเรือนที่ขนาดใหญ่และมีอาชีพเกษตร

ครัวเรือนกลุ่มนี้ มีสมาชิกครัวเรือนตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป การประกอบอาชีพมีทั้งการเพาะปลูก และการเลี้ยงสัตว์ มีหลายรุ่นวัย สมาชิกของครอบครัวบางครัวเรือนมีโรคประจำตัว หรือเป็นพิการ การศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มครัวเรือนลักษณะนี้ จะมีรายได้ปานกลาง ถึงขั้นสูงขึ้นอยู่กับผลผลิตทางการเกษตร ตัวอย่างของครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มนี้ เช่น กรณีศึกษา ครัวเรือนเกษตรกร NM56 เป็นครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ค.ศ.2017 มีสมาชิกครอบครัว 4 คน 2 รุ่นวัย มีแรงงาน 2 คน มีที่ดิน 32 ไร่ มีรายได้จากการผลิต 31,700 หยวน และรายได้เฉลี่ยต่อหัว 5,706 หยวน เลี้ยงหมู 1 ตัว และสัตว์ปีก 6 ตัว เพาะปลูก ได้แก่ ธัญพืช ถั่ว วอลนัท ข้าวโพด พริกหมาล่า และบุก

หากดูจากครัวเรือนตัวอย่าง NM56 เกษตรกรขนาดใหญ่และประกอบอาชีพเกษตรกรรม รายได้ที่เขาได้จากผลผลิต 5,706 หยวนนั้น เมื่อเทียบกับค่ากลางของรายได้เกษตรกรในชุมชนถ่านหั่ว พบว่า สูงกว่ารายได้สุทธิเฉลี่ยของประชากรที่อาศัยอยู่ในอำเภอต้าเหยาซึ่งอยู่ที่ 11,602 หยวน สัตว์ที่เลี้ยงก็มีจำนวนไม่มากนัก ที่บ้านอาจมีผู้สูงวัยและเด็กที่ต้องดูแล จึงไม่มีแรงงานออกไปรับจ้างงานข้างนอกได้

กลุ่มครัวเรือนที่มีขนาดเล็กและทำอาชีพเกษตร

ครัวเรือนกลุ่มนี้มีสมาชิกครัวเรือน 1-2 คน ดำรงชีวิตด้วยการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ สมาชิกครอบครัวบางครัวเรือนมีโรคประจำตัว หรือมีความพิการ การศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มครัวเรือนลักษณะนี้มีรายได้ปานกลางถึงสูงขึ้นอยู่กับผลผลิตทางการเกษตร เช่น กรณีศึกษาครัวเรือนเกษตรกร HL41 เป็นครัวเรือนที่หลุดพ้นจากความยากจนเมื่อ ค.ศ. 2017 มีสมาชิกครอบครัว 2 คน 2 รุ่นวัย สุขภาพดี เป็นแรงงาน 1 คน การศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีรายได้จากการผลิตทางเกษตร 33,000 หยวน รายจ่าย 13,470 หยวน รายได้เฉลี่ยต่อหัวอยู่ที่ 15,412 หยวน

จากครัวเรือนตัวอย่าง HL41 เกษตรกรที่ขนาดเล็กและประกอบอาชีพเกษตรกรรม รายได้ที่เขาได้จากผลผลิต หากเทียบกับค่ากลางของรายได้เกษตรกรในชุมชนถ่านหั่ว พบว่า สูงกว่ารายได้สุทธิเฉลี่ยของประชากรอำเภอต้าเหยาซึ่งอยู่ที่ 11,602 หยวน ซึ่งถือว่ามีรายได้ที่มั่นคง แต่หากมีสมาชิกในครอบครัวไม่สบายขึ้นมา ก็อาจขาดแรงงานทำเกษตรซึ่งเป็นแหล่งสำคัญของรายได้ ดังนั้น ความยั่งยืนของการดำรงชีพยังขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านอื่นด้วย เช่น สภาวะสุขภาพ และจำนวนแรงงาน

กลุ่มครัวเรือนที่ขนาดเล็กและมีปัญหาสุขภาพ

ครัวเรือนกลุ่มนี้มีสมาชิกของครัวเรือน 1-2 คน การประกอบอาชีพอาจเลือกทำการเพาะปลูก หรือการเลี้ยงสัตว์ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรืออาจทั้งการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ สมาชิกของครอบครัวบางครัวเรือนมีโรคประจำตัว หรือมีความพิการ การศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มครัวเรือนลักษณะนี้มีรายได้ปานกลาง เช่น กรณีศึกษาครัวเรือนเกษตรกร SL84 เป็นครัวเรือนที่หลุดพ้นจากความยากจนตั้งแต่ ค.ศ. 2017 และกลับมายากจนอีกเมื่อมารดาเสียชีวิต และสามารถกลับมาหลุดพ้นจากความยากจนอีกครั้งเมื่อ ค.ศ. 2019 มีสมาชิกครอบครัวเพียงคนเดียว อาศัยอยู่โดดเดี่ยว มีที่ดิน 7 ไร่ มีรายได้จากการผลิต 6,000 หยวน รายจ่าย 1,200 หยวน และรายได้ต่อหัว 36,093 หยวน

จากตัวอย่างครัวเรือนดังกล่าวพบว่า เกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนมาแล้ว ถึงแม้จะมีรายได้สูงซึ่งอาจได้จากเงินชดเชยต่าง ๆ ภายใต้เงื่อนไขของนโยบาย TPA แต่หากเจอวิกฤตก็มีโอกาสกลับไปสู่ความยากจนอีกครั้ง เรื่องความยั่งยืนหรือไม่เช่นนั้นจึงไม่สามารถมองแค่ตัวเลขของรายได้

ตอนที่ 2 ความเสี่ยงและความเปราะบาง

ครัวเรือนเกษตรกรมีความเสี่ยงและความเปราะบางต่อการกลับมาสู่ความยากจน มีลักษณะของการเผชิญกับสถานการณ์หรือสภาวะที่ไร้ความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพของแรงงาน หรือแม้ว่าแรงงานจะสามารถประกอบอาชีพได้ แต่ยังเผชิญกับความไม่เพียงพอของรายได้สำหรับการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย การใช้จ่าย ภาระของครัวเรือน และการชดใช้ภาระหนี้สิน สถานการณ์เหล่านี้นำมาสู่สภาวะความยากจนอย่างต่อเนื่องของครัวเรือนเกษตรกร บางครัวเรือนที่ยากจนมีสาเหตุของความยากจนมาจากการได้รับสถานะของความจนจากรุ่นปู่ตายาย นำมาซึ่งสภาวะที่ไร้ความสามารถฟื้นฟูอุปสรรคของการเป็นครัวเรือนเกษตรกรยากจนได้ นอกเหนือจากประเด็นที่กล่าวข้างต้น สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ถ้าครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนมีโอกาสสูงในการเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ นั้น แล้วครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเอื้อต่อการกลับมาสู่ความยากจนอีกครั้ง นั่นคือ การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรนั้น ๆ ยังไม่เกิดความยั่งยืนได้ ความเปราะบางของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนมีสาเหตุจากความเสี่ยงหลายประการ ซึ่งจากผลการบอกเล่าของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน สามารถสรุปความเสี่ยงและความเปราะบางในบริบทของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชนถาวร ดังนี้

ประการที่ 1 ความเสี่ยงจากโรคภัยไข้เจ็บ ความเสี่ยงนี้เป็นความเสี่ยงโดยปกติมักเกิดขึ้นกับครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนอยู่เป็นประจำ ความเสี่ยงจากโรคภัยไข้เจ็บมีตั้งแต่การเจ็บป่วยเล็กน้อย เช่น ไข้หวัด การเจ็บป่วยเรื้อรังต้องรักษาระยะยาว เช่น โรคหัวใจ โรคความดัน โรคเบาหวาน โรคไขมันอุดตันในเส้นเลือด แม้กระทั่งการเจ็บป่วยร้ายแรง เช่น มะเร็ง ข้อมูลจากการเอกสารของครัวเรือนที่หลุดพ้นจากความยากจน พบว่า มี 15 ครัวเรือน ที่มีการเจ็บป่วยของสมาชิกครอบครัว ผลกระทบของความเสี่ยงจากโรคภัยไข้เจ็บส่งผลกระทบต่อความสามารถในการประกอบอาชีพของแรงงานที่มีคุณภาพ การมีรายได้จากการประกอบอาชีพลดลง หากจำนวนผู้ป่วยในครอบครัวจำนวนมากเพียงไร นั้นหมายถึง รายได้จากการประกอบอาชีพยิ่งลดลงเท่านั้น ยิ่งกว่านั้นค่าใช้จ่ายของการรักษาพยาบาล และค่าเดินทางในการไปพบแพทย์ เป็นรายจ่ายที่เพิ่มขึ้นของครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีความจำเป็นต้องกระทบต่อการดำเนินชีวิตของสมาชิกภายในครอบครัวต้องดูแลและใช้เวลาการเฝ้าผู้ป่วยระหว่างการรักษาอาการเจ็บป่วยจนกว่าจะหายดี หากมีเจ็บป่วยอยู่ในระดับรุนแรงและไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้นั้น ผลกระทบนี้อาจส่งผลให้เกิดความเปราะบางของครัวเรือนที่กระทบต่อการกลับมาสู่ความยากจนได้

ประการที่ 2 ความเสี่ยงจากการเกิดอุบัติเหตุ แม้ว่าอุบัติเหตุอาจเกิดขึ้นไม่บ่อยสำหรับครัวเรือนเกษตรกรชุมชนชนบท จากข้อมูลการสัมภาษณ์และข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน พบว่า ครัวเรือนที่มีความเปราะบางด้านการขาดรายได้ครัวเรือนลดลงอย่างต่อเนื่องนั้น เป็นครัวเรือนเกษตรกรที่หัวหน้าครัวเรือนประสบอุบัติเหตุ จนตกอยู่ในความพิการทางด้านร่างกาย ไม่สามารถประกอบอาชีพได้อย่างแน่นอน ทำให้ช่วงระยะเวลาหลังจากเกิดอุบัติเหตุ นั้น ความสามารถในการปรับตัวค่อย ๆ ถดถอยลง ซึ่งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และไม่สามารถกลับสู่ความสามารถในการช่วยเหลือตนเองได้

ประการที่ 3 ความเสี่ยงจากการจ้างงาน ครัวเรือนเกษตรกรมีการประกอบอาชีพทั้งการเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ และการจ้างงาน ครัวเรือนเกษตรกรชุมชนชนบทส่วนใหญ่ไม่สามารถมีรายได้เพิ่มขึ้นที่เพียงพอกับรายจ่าย หรือเหมาะสมกับจำนวนภาระของครอบครัวที่ต้องเลี้ยงดู แม้ว่าครัวเรือนเกษตรกรไม่ได้หารายได้เพียงอาชีพเดียว บางครัวเรือนทั้งเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ บางครัวเรือนอาจไปรับจ้างงานในช่วงฤดูรอเก็บเกี่ยว ซึ่งดูเหมือนการประกอบอาชีพหลักและเสริมนั้น ไม่น่าจะเป็นเหตุปัจจัยให้ครัวเรือนเกษตรกรตกอยู่ในความยากจนที่ไม่สามารถหลุดพ้นได้นั้น มีสาเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องจากการขาดทุนมนุษย์ ได้แก่ ปัจจัยด้านความสามารถในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ประเด็นเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่เผชิญกับความไม่แน่นอนว่า ผลผลิตทางการเกษตรในแต่ละฤดูกาลหรือรอบการเก็บเกี่ยวนั้นจะได้ผลผลิตมากน้อยเพียงใด ยิ่งบางครั้งมีผลผลิตและสินค้าทางการเกษตรท้องถิ่นจำนวนมาก แต่ไม่สามารถทำให้ครัวเรือนเกษตรกรนั้นมีรายได้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะสินค้าเกษตรเกินความต้องการของตลาดทำให้ราคาตกต่ำ ประกอบกับ

ต้นทุนการผลิตของการทำการเกษตรสูง โดยเฉพาะค่าขนส่งสินค้าทำให้ขาดทุน บางครัวเรือนเกษตรกรมีรายได้จากอาชีพการรับจ้างเป็นหลักมากกว่าการเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์ ช่วงเวลาหนึ่งรายได้หลักมีผลกระทบเนื่องจากการถูกเลิกจ้าง เพราะความสามารถของครัวเรือนเกษตรกรไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้จ้าง ก็ยังมีรายได้จากการทำเกษตร หากครัวเรือนเกษตรกรที่ไม่สามารถปรับตัวได้ก็จะตกอยู่กับความยากจน

ประการที่ 4 ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะเกิดขึ้นเมื่อไรนั้น ด้วยสภาพภูมิอากาศของชุมชนถาวรมีฝนตกบ่อย และบางช่วงแห้งแล้ง อาจกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตร และความสะดวกของการขนส่งสินค้าการเกษตรท้องถิ่นไปยังมณฑลอื่น ทำให้สินค้าทางการเกษตรมีราคาไม่เป็นไปตามที่กลไกของตลาดอันเนื่องมาจากมีคุณภาพผลผลิตการเกษตรที่ลดลง นอกจากนี้ปริมาณน้ำฝนมากส่งผลกระทบต่อการเกิดดินถล่ม อาจส่งผลต่อความเสียหายของบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เส้นทางขนส่งสินค้าทางเกษตร และสาธารณูปโภคอื่น ๆ

ประการที่ 5 ความเสี่ยงจากการชราภาพ แต่ละครัวเรือนส่วนใหญ่มีวัยแรงงานที่อาจเข้าสู่วัยสูงอายุ การเปลี่ยนแปลงของสถานภาพจากวัยแรงงานเป็นวัยสูงอายุ ทำให้เกิดความไม่แน่นอนของครัวเรือน กระทบโดยตรงกับครัวเรือนที่มีขนาดเล็ก มีจำนวนสมาชิกครัวเรือนไม่มาก แม้แต่ครัวเรือนขนาดใหญ่ก็อาจได้รับผลกระทบนี้ เนื่องจากการได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น และการจ้างงานที่มีค่าแรงสูงต่างถิ่น ทำให้เกิดการย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยถาวร ผลกระทบที่ตามมาคือ ผู้สูงอายุอาจไม่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม จึงอาจเป็นความเสี่ยงที่สามารถคาดการณ์ได้ แต่หากไม่มีการวางแผนที่ดีจะก่อให้เกิดความเปราะบางได้ในระยะยาว

ประการที่ 6 ความเสี่ยงจากภัยพิบัติและโรคระบาด ความเสี่ยงนี้เป็นสิ่งที่ไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าของการเกิดภัยจากธรรมชาติ หรือสถานการณ์โรคระบาดได้ จากการสัมภาษณ์ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนแล้วว่า เคยเผชิญกับสถานการณ์แผ่นดินไหวในช่วงปี ค.ศ. 2013 ผลกระทบต่อความเสียหายของที่อยู่อาศัย ถนน และสิ่งปลูกสร้าง อันเป็นความสูญเสียทั้งด้านทรัพย์สิน และบางรายเกิดความสูญเสียกับสมาชิกในครัวเรือน หลายครัวเรือนเกิดความเปราะบางและไม่สามารถทนต่อการเผชิญความเปราะบางดังกล่าว เนื่องจากขาดปัจจัยการดำเนินชีวิตพื้นฐานของมนุษย์ เช่น ที่อยู่อาศัย ที่ดินประกอบอาชีพ ทำให้เป็นครัวเรือนเกษตรกรที่ยากจน

ประการที่ 7 ความเสี่ยงจากการได้รับการศึกษาน้อย การได้รับการศึกษาน้อยในที่นี้รวมถึงทั้งรุ่นผู้ปกครองและลูกหลานในครอบครัว การศึกษาเป็นทุนมนุษย์ที่มีคุณค่าและสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาครอบครัวหนึ่ง การศึกษาถือเป็นส่วนหนึ่งในการวางรากฐานให้เด็กและเยาวชนก้าวไปสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและคุณธรรมจริยธรรม รุ่นลูกหลานของครัวเรือนเกษตรกรควรได้รับการศึกษาอย่างเหมาะสม เล่าเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับและได้ศึกษาใน

ระดับที่สูงขึ้นต่อไป (นวิรุทธ ชูมา, ทินกรช อัมพงษ์, & นัน ธวัช นุนารณ, 2024) แต่ที่ผ่านมามีปัญหาที่มักเกิดขึ้นในชุมชนชนบทคือ เด็กส่วนหนึ่งศึกษาเล่าเรียนไม่จบการศึกษาภาคบังคับ การออกกลางคันจึงเป็นปัญหาสำคัญต่อการจัดการศึกษาในชุมชนและเกิดความเสี่ยงต่อการดำรงชีพของครัวเรือนไม่ว่าเป็นปัจจัยเสี่ยงที่มาจากครอบครัวเองโดยมีผู้ใหญ่ ที่ได้รับการศึกษาน้อยและปัจจัยเสี่ยงที่มาจากผู้เรียนโดยไม่มีแรงจูงใจในการเรียน

ตาราง 19 วิเคราะห์ความเสี่ยงของแต่ละครัวเรือน

Case ที่	กลุ่มเป้าหมาย	ความเสี่ยง						
		1. โรคภัยไข้เจ็บ	2. การเกิดอุบัติเหตุ	3. การจ้างงาน	4. การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	5. การขราภาพ	6. ภัยพิบัติและโรคระบาด	7. การศึกษา
1	NL76			✓ 5,000				
2	NM56			✓ 0				
3	NH59			✓ 9,000				
4	HL79	✓				✓		
5	HM4	✓						
6	HH2							✓
7	HL7						✓	
8	HM18							
9	HH6							
10	HL20			✓ 0				✓
11	HM50			✓ 0				
12	HH93*			✓				
13	HL41			✓ 4,000				
14	HM29							
15	HH37							
16	SL84 **			✓ 0		✓	✓	
17	SM8							
18	SH13	✓						
19	Psy.L15			✓ 0				✓
20	Psy.M30 *			✓ 7,200				✓
21	Psy.H10 2	✓		✓				
22	PL60							
23	PM19			✓ 6,000				
24	PH93*			✓				
25	PL58			✓ 2,400				
26	PM54							
27	PH108						✓	
28	FL81	✓		✓ 0				
29	FM12							
30	FH42			✓				
31	FL30*			✓				✓

Case ที่	กลุ่มเป้าหมาย	ความเสี่ยง						
		1. โรคภัย ไข้เจ็บ	2.การ เกิด อุบัติเหตุ	3.การ จ้างงาน	4.การ เปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศ	5.การ ชรา ภาพ	6.ภัยพิบัติ และโรค ระบาด	7.การ ศึกษา
32	FM77	✓						
33	FH34							✓

ที่มา: จากการรวบรวมและการคำนวณ

* ครั้วเรือนที่ซ้ำกัน

** ครั้วเรือนที่ 84 กลับไปสู่ความยากจนค.ศ.2019

กล่าวโดยสรุป จากตาราง 19 เห็นได้ว่า ครั้วเรือนส่วนใหญ่ยังต้องเผชิญกับความเสี่ยงต่าง ๆ ไม่มากนักน้อยแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับต้นทุนที่มีอยู่ ครั้วเรือนที่มีความเสี่ยงสูงคือครั้วเรือนที่ NM56 และ HM50 ซึ่งไม่มีโอกาสออกไปรับจ้างงาน หรือมีรายได้จากการรับจ้างงานเป็น 0 หยวน นอกจากนี้ ครั้วเรือน HL79 HL20 Psy.L15 FL81 Psy.L102 และ FL30 มีความเสี่ยงสูงกว่า คือมีความเสี่ยงสองด้าน เช่นหัวหน้าครั้วเรือน HL79 เป็นพิการและคุณแม่สูงวัย ยังเป็นโรคทางจิตด้วย ขณะที่ครั้วเรือน FL30 เสี่ยงทั้งรายได้จากการรับจ้างงานโดยมีรายได้ 7, 200 หยวนซึ่งต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรอำเภอต้าเหยาที่เป็น 11,602 หยวน และเสี่ยงเรื่องการการศึกษาซึ่งได้รับแค่ระดับประถมศึกษา ความเสี่ยงสูงที่สุดคือครั้วเรือนที่ SL84 เนื่องจากมีสมาชิกครอบครัวเพียงคนเดียว จึงได้กลับไปสู่ความยากจนอีกในค.ศ.2019 ส่วนครั้วเรือนที่ HH6 HM29 HH37และ PM54 นั้น ณ ปัจจุบันยังไม่แสดงความเสี่ยงที่รุนแรงนัก

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของครั้วเรือนเกษตรกรก่อนที่หลุดพ้นจากความยากจน

ทรัพยากรที่มนุษย์ใช้ในการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย ทุนในการดำรงชีพของกลุ่มคนในชุมชนโดยอาศัยความสามารถในการปรับตัวและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อันสอดคล้องกับแนวคิดทุนชุมชน สำหรับชุมชนถาวร นับได้ว่าเป็นชุมชนเกษตรกรที่มีทุนทางธรรมชาติที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของเกษตรกรที่ยากจน ซึ่งทุนแต่ละด้านเป็นเงื่อนไขของการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ประกอบด้วย ทุนมนุษย์ (Human Capital) ทุนทางสังคม (Social Capital) ทุนทางธรรมชาติ (Natural Capital) ทุนทางกายภาพ (Physical Capital) ทุนทางการเงิน (Financial Capital) ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) และทุนทางจิตวิทยา (Psychological Capital) รายละเอียดดังนี้

3.1 ทุนมนุษย์

ทุนมนุษย์เป็นทุนทางด้านศักยภาพของเกษตรกรที่แสดงถึงความรู้ ความชำนาญ ความสามารถ แรงงาน และสุขภาพ ที่รวมกันแล้วสามารถส่งเสริมให้ครัวเรือนเกษตรกรมีกลยุทธ์การดำรงชีพที่หลุดพ้นจากความยากจน และบรรลุเป้าหมายการหลุดพ้นจากความยากจนอย่างยั่งยืน ทุนมนุษย์ในระดับครัวเรือนเกษตรกรนั้นเป็นได้ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพของแรงงานในครัวเรือน ซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปตามขนาดของครัวเรือน ระดับของความรู้ความสามารถ การศึกษา ศักยภาพในการประกอบอาชีพเกษตรกรหรือการรับจ้าง ดังนั้น ทุนมนุษย์จึงเป็นรากฐานของการดำรงชีพอย่างยั่งยืน การมีทุนมนุษย์นี้จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ครัวเรือนเกษตรกรที่มีต้นทุนทุนมนุษย์สูงย่อมหลุดพ้นจากความยากจนและมีแนวโน้มของการดำรงชีพอย่างยั่งยืนสูงเช่นกัน

ภาวะสุขภาพ

การมีสุขภาพที่ไม่แข็งแรงของเกษตรกรที่เป็นแรงงานสำคัญของครัวเรือนมีอิทธิพลต่อสภาพความเป็นอยู่ที่ดีของครัวเรือน และการมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ไม่ว่าจะเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกในครัวเรือนที่มีปัญหาด้านสุขภาพก็ตาม ปัญหานี้จะกระทบต่อการประกอบอาชีพของเกษตรกรชุมชนชนานหัว เช่น ครัวเรือนหมายเลข 79 ที่หัวหน้าครอบครัวมีความพิการเนื่องจากประสบอุบัติเหตุ และจำนวนแรงงานในครัวเรือนมีเพียงคนเดียว ประกอบกับต้องแบกรับภาระในการเลี้ยงดูผู้สูงอายุและเด็กเล็ก ทำให้กระทบต่อการประกอบอาชีพ อาจจำเป็นต้องหยุดการทำงานเพื่อดูแลสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่สามารถละทิ้งไปได้ ส่งผลทางตรงต่อรายได้ของครัวเรือนไม่เพียงพอและจัดอยู่ในเส้นของความยากจน นอกจากนี้บางครัวเรือนที่สมาชิกมีอาการเจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ จะกระทบต่อการหารายได้ของแรงงานได้เช่นกัน

ข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับรายงานลักษณะครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ตั้งแต่ ปี ค.ศ. 2014 – 2019 ซึ่งมีข้อมูลจำนวน 93 ครัวเรือน พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่ยากจนมีสมาชิกในครัวเรือนที่ประสบปัญหาสุขภาพประมาณร้อยละ 15 ได้แก่ ความพิการแต่กำเนิด โรคเรื้อรัง มะเร็ง โรคอาการทางจิต โรคหัวใจ โรคต่อกระฉก โรคไขข้อ ซึ่งอาการของโรคเหล่านี้กระทบต่อการประกอบอาชีพและจำเป็นต้องมีสมาชิกของครัวเรือนดูแลอย่างใกล้ชิดเป็นประจำ โดยปี ค.ศ. 2017 มีครัวเรือนเกษตรกรที่มีสมาชิกเจ็บป่วยอันกระทบต่อการทำงานและการดำรงชีพเป็นอันดับสูงสุดเท่ากับ 9 ครัวเรือน รองลงมา ได้แก่ ปี 2018, 2016 และ 2015 ซึ่งการเจ็บป่วยจำนวน 3 คน 2 คน และ 1 คน ตามลำดับ รายละเอียดดังตาราง 20

ตาราง 20 ภาวะสุขภาพของสมาชิกในครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน
ปี ค.ศ.2014 – 2019

ปีที่หลุดพ้นจากความยากจน	ภาวะสุขภาพของสมาชิกครัวเรือน		รวม
	ดี	ป่วย	
2014	2	0	2
2015	1	1	2
2016	13	2	15
2017	46	9	55
2018	14	3	17
2019	2	0	2
รวม	78	15	93

ที่มา: ผู้วิจัย, 2022

การศึกษา

การเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพจะช่วยขจัดความยากจน หากประชาชนสามารถเข้าถึงการศึกษาให้สามารถอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น และมีความรู้พื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตนั้น จะช่วยลดปัญหาทางสังคมและความยากจนได้ จากข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับรายงานลักษณะครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ที่แสดงระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ระหว่างปี ค.ศ. 2015-2019 พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 80 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รองลงมา ได้แก่ ระดับชั้นประถมศึกษา ประมาณร้อยละ 20 ที่เหลือมีเพียงครอบครัวเดียวที่จบการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งครอบครัวนี้มีรายได้จากการรับจ้างและให้ความสำคัญกับการสอบเข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัย และอาจเรียกได้ว่า เป็นเพียงไม่กี่คนที่สามารถสอบเข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัยได้ของชุมชนถาวร (รายละเอียดดังตาราง 21)

การเข้าถึงการศึกษาของครัวเรือนเกษตรกรในทุกครัวเรือนนั้นเป็นส่วนหนึ่งจากสวัสดิการของรัฐที่มีการยกเลิกค่าเล่าเรียนการศึกษา ให้ประชาชนได้เรียนฟรีในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคบังคับระดับชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการแก้ปัญหาความยากจนให้มีการดำรงชีพอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับครัวเรือนเกษตรกร เล่าว่า

“รัฐบาลให้ค่าเล่าเรียนฟรี ต้องขอบคุณรัฐบาลมาก ที่ให้โอกาสการศึกษา ทำให้ครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้น และไม่ยากจนทันที ลูกสาวเป็นพยาบาลจบอนุปริญญา ซึ่งเรียนที่มหาวิทยาลัยการแพทย์คุณหมิง วางแผนในอนาคตเลี้ยงลูก ส่งเขาเรียนสูงๆ”

(หลี นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2021)

“การเรียนทำให้เปลี่ยนความคิดเก่า ๆ และมีความคิดที่ดีต่อคนอื่น รู้จักการขอบคุณ และบุญคุณของผู้อื่น รู้สึกขอบคุณการช่วยเหลือของรัฐบาล ไม่คิดว่าการช่วยเหลือเพราะหน้าที่ของรัฐบาล ไปเรียนทำให้รักบ้านครอบครัวและประเทศของตนมากขึ้น และยกระดับทางอาชีพ และก็ยังต้องระวังเรื่องวัยรุ่น ค่านิยมของวัยรุ่น ควรใส่ใจความคิดและการศึกษา เป็นพื้นฐานการพัฒนาคนในชุมชน”

(โก้ง นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กรกฎาคม 2021)

ตาราง 21 ระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ระหว่างปี ค.ศ. 2015 – 2019

ปีที่หลุดพ้น	จำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน			รวม
	ประถมศึกษา	มัธยมต้น	มหาวิทยาลัย	
2015	1	1	-	2
2016	1	7	1	9
2017	9	32	-	41
2018	5	6	-	11
2019	-	1	-	1
รวม	16	50	1	64

ที่มา: ผู้วิจัย, 2022

แรงงาน

ทุกครัวเรือนเกษตรกรมีสมาชิกครอบครัวที่มีอยู่ในวัยแรงงาน ซึ่งข้อมูลเอกสารแสดงสัดส่วนของจำนวนแรงงานต่อครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ตั้งแต่ ปี ค.ศ. 2014-2019 จำนวน 93 ครัวเรือน ที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า มีสัดส่วนโดยเฉลี่ยตั้งแต่แรงงานจำนวน 2 คนถึง 4 คนขึ้นไป ดังตาราง 22 ดังต่อไปนี้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ถ้าครอบครัวมีจำนวนแรงงานเยอะ และได้รับการจ้าง

งาน ครอบครัวนั้น ๆ ก็จะสร้างรายได้มากขึ้นและหลุดพ้นจากความยากจนได้เร็วกว่า จากผลการศึกษาจึงสรุปได้ว่า จำนวนแรงงานในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับปีที่หลุดพ้นจากความยากจน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ จำนวนแรงงานยิ่งมากทำให้การหลุดพ้นจากความยากจนยิ่งเร็ว และทุนมนุษย์ยิ่งมาก

ตาราง 22 สัดส่วนของจำนวนแรงงานต่อครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

ปีที่หลุดพ้นจาก ความยากจน	จำนวนครัวเรือน	สัดส่วนจำนวนแรงงานโดยเฉลี่ย (คน) : 1 ครัวเรือน
2014	2	4 : 1
2015	2	3 : 1
2016	15	3 : 1
2017	55	3 : 1
2018	17	3 : 1
2019	2	2 : 1
รวม	93	3 : 1

ที่มา: ผู้วิจัย, 2022

ครัวเรือนเกษตรกรที่ยากจนทุกครัวเรือนมีปัญหาด้านทักษะการประกอบอาชีพของแรงงานที่เป็นอุปสรรคต่อการจ้างงานเพื่อเพิ่มรายได้ ทำให้ขาดรายได้และโอกาสในการได้จ้างงานกับเอกชน และการทำงานต่างพื้นที่ ชุมชน หรือมณฑลที่มีความต้องการแรงงาน ข้อมูลเอกสารแสดงจำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่ยากจนที่ขาดทักษะการประกอบอาชีพและได้รับการเข้าอบรมทักษะประกอบอาชีพเพื่อให้หลุดพ้นจากความยากจนอย่างยั่งยืน ระหว่าง ปี ค.ศ. 2014 – 2019 พบว่า สมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่หรือประมาณร้อยละ 90 ขาดทักษะการประกอบอาชีพ สำหรับการเข้ารับการส่งเสริมและพัฒนาทักษะความสามารถในการประกอบอาชีพให้สามารถมีการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง ทุกครัวเรือนได้เข้าร่วมการฝึกอบรมเป็นต้นว่า ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์ ปศุพืชเศรษฐกิจ รวมถึงการดูแลและให้ปุ๋ย วิธีการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ตลอดจนการบริหารความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เป็นต้น ดังตาราง 23

ตาราง 23 จำนวนครัวเรือนเกษตรกรรายกจนที่ขาดทักษะการประกอบอาชีพและได้รับการอบรมทักษะประกอบอาชีพเพื่อให้หลุดพ้นจากความยากจนอย่างยั่งยืน ระหว่าง ปี ค.ศ. 2014-2019

ปีที่หลุดพ้น	จำนวน ครัวเรือน	ครัวเรือนที่ขาดทักษะการ ประกอบอาชีพ	ครัวเรือนที่เข้าอบรม ทักษะประกอบอาชีพ
2014	2	2	2
2015	2	2	2
2016	15	14	15
2017	55	51	55
2018	17	17	17
2019	2	2	2
รวม	93	88	93

ที่มา: ผู้วิจัย, 2022

ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ

ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ จากผลการศึกษาในภาคสนามพบว่า ครัวเรือนได้นำความรู้และทักษะไปประกอบอาชีพเพื่อให้เกิดรายได้ เช่น ความรู้ในการเพาะเลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ มีเจ้าหน้าที่จากองค์การการอบรมวิชาชีพมาให้การอบรมทักษะการเลี้ยงสุกรพันธุ์ และสอนวิธีการดูแลลูกอ่อนของแพะและสุกร ซึ่งทำให้ครัวเรือนมีทักษะและความรู้ในการเพาะเลี้ยงสัตว์และนำไปขายได้กำไรมากขึ้น สำหรับการเพาะปลูก พืชส่วนใหญ่ที่ชาวบ้านปลูกคือขวนเจียหรือเม็ดหมาล่า วอลนัท รากลิลลี่ หัวไชเท้า ก็มีผู้เชี่ยวชาญด้านการปลูกพืชมาช่วยสอนวิธีการตัดแต่งกิ่งไม้อย่างถูกต้องเพื่อให้ทั้งต้นโตดีกว่าและได้ผลมากกว่า ผู้นำชุมชนประสานให้แต่ละครัวเรือนส่งตัวแทนเข้าคอร์สอบรมที่โครงการ TPA จัดให้ผลคือครัวเรือนได้ความรู้ใหม่ ๆ ในการปลูกต้นขวนเจียเพิ่มและ เม็ดหมาล่าก็เยอะกว่าปีก่อน ๆ จึงสร้างรายได้ให้ครอบครัวมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มนี้เป็นผลจากการขาดความสามารถของการปรับใช้ทุนมนุษย์ในการดำรงชีพ การส่งเสริมให้ครัวเรือนเกษตรกรสามารถปรับใช้ทุนมนุษย์ในการดำรงชีพได้นั้น จนหลุดพ้นจากความยากจนด้วยสาเหตุปัจจัยของครัวเรือนเกษตรกรที่มีความเสี่ยงและความเปราะบางแตกต่างกัน แต่มีสภาวะการขาดรายได้ของครัวเรือนที่เป็นเหมือนกันของทุกครัวเรือนที่เป็นกรณีศึกษาครั้งนี้ นโยบาย TPA มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้เกษตรกรมีความสามารถปรับใช้ทุนมนุษย์ต่อการดำรงชีพให้หลุดพ้นจากความยากจน

กล่าวโดยสรุป สำหรับทุนมนุษย์ ไม่ว่าในด้านภาวะสุขภาพ การศึกษา แรงงาน ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพของคนในชุมชนชนบทต่างมีบทบาทที่สำคัญมากในการดำรงชีพในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้าง หากสมาชิกในครัวเรือนมีจำนวนมากและสุขภาพดี บวกกับการได้รับการศึกษาเล่าเรียนในระดับสูงต่อไป ครัวเรือนนั้น ๆ ก็จะมีทุนมนุษย์สูงและ มีการดำรงชีพที่มั่นคงกว่า ขณะที่นำความทันสมัย และเทคโนโลยีมาใช้ในภาคเกษตร เพื่อมุ่งเสริมประสิทธิภาพในการผลิต ส่งผลดีแก่เกษตรกรเพื่อความอยู่รอดของเกษตรกร ดังนั้น จึงจำเป็นที่สมาชิกในครัวเรือนต้องหาอาชีพเสริม พัฒนาทักษะเฉพาะด้านเพื่อมีโอกาสการทำงานหรือประกอบอาชีพ สร้างรายได้เพิ่มขึ้นให้แก่ครัวเรือน สมาชิกจำเป็นต้องศึกษาเรียนรู้ เข้าร่วมการฝึกอบรมทักษะต่าง ๆ ทุนมนุษย์มีความสำคัญสำหรับการดำรงชีพอย่างยั่งยืน นโยบายด้านสุขภาพและการศึกษาที่ต้องมีการพัฒนาให้กับกลุ่มคนที่หลุดพ้นจากความยากจน รัฐบาลควรมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

3.2 ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม

ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมกับการแก้ไขปัญหาความยากจนนั้นมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน โดยทุนทางสังคมและวัฒนธรรมมุ่งหวังที่จะพัฒนาให้คนในสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งทุนทางการเงินเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอในการแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนอย่างยั่งยืนได้ บทบาทของทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม และองค์กรซึ่งเชื่อมโยงด้วยหลากหลายภาษาและชาติพันธุ์ในชุมชน วิถีชีวิต งานประเพณีต่าง ๆ ตลอดจนวิถีการปกครองสมาชิกในชุมชน และ นวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนอีกด้วย พื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมของทุนทางสังคมสูง ย่อมเปิดโอกาสให้คนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น เกิดการพบปะภายในกลุ่ม การแบ่งปัน ความไว้วางใจ และการต่างตอบแทนกันและกัน ซึ่งส่งผลเกิดการกระจายข้อมูลข่าวสารระหว่างตัวกลางช่วยลดความไม่แน่นอนของตลาด อีกทั้งการเพิ่มความไว้วางใจส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยน ค่าขายได้ง่ายขึ้น ลดต้นทุน ลดค่าใช้จ่ายการผลิตอีกด้วย สำหรับทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่นำไปใช้ในการปรับตัวของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ประกอบด้วย การร่วมกิจกรรม ประเพณีของคนในชุมชน ความสัมพันธ์และความไว้วางใจระหว่างญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้าน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การที่คนในชุมชนมีเครือข่ายที่เป็นหน่วยงานภาครัฐ/ เอกชน/ คนในชุมชน ที่เป็นคนชุมชนเดียวกัน และการเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์รายละเอียดดังนี้

การร่วมกิจกรรม ประเพณีของคนในชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนถนอมหัว ประชากรที่เป็นชาติพันธุ์ส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าอี่ ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมจะเป็นเครื่องสะท้อนถึงวิถีการดำรงชีวิต มีการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมที่ช่วยให้การดำเนินชีวิตของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน มีสภาพสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนที่ดี ตลอดจนการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างคนในชุมชน เกิดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ที่เกิดจากการดำเนินงานด้านประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งกิจกรรมทางประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนถนอมหัว จะมีผู้นำอาวุโสทางด้านประเพณีและวัฒนธรรม อีกทั้งยังมีการสืบทอดโดยชาวบ้านรุ่นถัดมาด้วยการเรียนรู้หรือการสอนประเพณีและวัฒนธรรมเพื่อให้กิจกรรมด้านประเพณีของชุมชนถนอมหัวสมบูรณ์มากขึ้นและได้สืบสานต่อไป สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์เกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนที่เป็นผู้นำอาวุโส ด้านประเพณีและวัฒนธรรม ว่า

“...มีฝีมือพิเศษด้านประเพณีและวัฒนธรรม เช่น งานมงคล และเวลามีคนเสีย แนะนำการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ มีรายได้จากการประกอบพิธีกรรม แต่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับงาน ชาวเผ่าอี่ เริ่มทำงานด้านนี้ตั้งแต่อายุ 26 ปี บางวันก็มีคนเข้ามาหาผู้แทนอาวุโส มีชาวบ้านบางคนมาเรียนงานฝีมือกับผมด้วย เช่น พิธีชี้ทางจะต้องประกอบพิธีกรรม 24 ชั่วโมง โดยไม่นอนไม่กิน อันนี้ปฏิบัติสืบต่อกันมา...”

(เสว, นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2021)

นอกจากนี้แล้ว ในชุมชนเล็ก ๆ สำหรับประชาชนถนอมหัว พวกเขาใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายและแตกต่างจากหลายคนในเมือง หวา (นามสมมติ) เล่าให้ฟังตอนสื่อสารกับผู้เขียนว่า หนุ่มสาวที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเขาแต่งงานกันโดยรักกันอิสระ ไม่เน้นคำว่าฝ่ายไหนเป็นผู้ขอ เวลาถึงวันแต่งงานจริงก็ไม่จัดงานเลี้ยงใหญ่โต ไม่รับของขวัญ เพียงแต่ชวนญาติมิตรที่ใกล้ชิดมาทานข้าวที่บ้านไม่กี่คน คนที่นั่นไม่เคยมีเรื่องค่าสินสอด และเรื่องการหย่าร้างด้วย การที่มีบ้านใหญ่มีรถยนต์นั้น ไม่ใช่เงื่อนไขสำหรับการเลือกคู่ชีวิต พวกเขาจะเน้นการทำงานและช่วยกันรับผิดชอบต่อครอบครัว เลี้ยงดูลูกหลานรุ่นต่อรุ่นในขณะเดียวกัน รักษาความสนิทใกล้ชิดกับครอบครัวญาติพี่น้องสืบทอดกันไป

ภาพ 21 การแต่งกายชุดพื้นเมืองและเทศกาลดอกไม้ของชนเผ่าอี

ที่มา : ผู้วิจัย และ อินเทอร์เน็ต Baidu, 2022

ความสัมพันธ์และความไว้วางใจระหว่างญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้าน

ครัวเรือนเกษตรที่หลุดพ้นจากความยากจนในอดีตพื้นที่ที่ดินทำกินของครัวเรือนเพื่อการดำรงชีพยังไม่ได้ถูกแบ่งแยกให้แก่ลูกหลานนั้น แต่ละครัวเรือนครอบครองเพียงพอต่อการดำรงชีพภายในครัวเรือน สภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อาจเพราะในชุมชนเองมีแต่เครือญาติที่สร้างที่อยู่อาศัยติด ๆ กัน มีความรักและความสามัคคี ระบบของเงินตรายังไม่มีบทบาทต่อการดำรงชีพมากนัก สังคมภายในชุมชนมีความไว้วางใจในการช่วยเหลือกันภายในชุมชน ซึ่งชุมชนถนัดมีระบบเครือญาติพึ่งพาอาศัยกันและกันเป็นทุนเดิม

ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ปัจจุบันชาวบ้านของชุมชนถนัดบางส่วนได้ออกไปเรียนหนังสือและทำงานนอกชุมชนถนัด หวังซึ่งหากมองในแง่ดียังเป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนภายนอกที่มีความพร้อมที่สามารถเกื้อหนุนชาวบ้านได้ รูปแบบของการดำรงชีพได้รับการปรับปรุงให้สร้างคุณประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ความรู้ด้านการเกษตรที่ชาวบ้านพอมีพื้นฐานที่ดีอยู่แล้วเป็นทุนเดิมสำหรับความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในที่นี้สามารถแบ่งเป็นสองระดับได้แก่ ระดับภายในครอบครัวและระดับบุคคลภายนอก เท่าที่ผู้วิจัยทำงานในภาคสนามโดยมีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและทำการสัมภาษณ์กับตัวแทนครัวเรือนหลายคน ซึ่งต่างกล่าวถึงสมาชิกครอบครัวและญาติพี่น้องอำนวยความสะดวกช่วยเหลือต่อกันในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ที่พูดถึงมากที่สุดคือการให้เงินกู้สร้างบ้าน ออกแรงงาน

ช่วยเหลือในช่วงฤดูการทำไร่ทำนา ตัดถนนหน้าบ้าน และการช่วยเหลือลูกหลานเป็นต้น สอดคล้องดูที่สัมภาษณ์ คราวเรือนหมายเลข 37 กล่าวว่า

“เมื่อสร้างบ้านใหม่ปี 2018 ได้ยืมเงินจากญาติ 100, 000 กว่า หยวน แต่ตอนนี้ยังไม่สามารถใช้คืนเนื่องจากปีที่แล้ว (ค.ศ. 2020) อากาศแห้งแล้ง คุณภาพของดินที่ปลูกไม่สู้ดี แต่เขาไม่คิดดอกเบี้ยเลย เดียวมีแล้วค่อยคืนก็ได้ อันนี้ไม่กังวลเท่าไร ”

(เหวิน นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 สิงหาคม 2021)

ส่วนความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอก ก็มาจากหลายช่องทางระหว่างคนที่รู้จักกันหรืออยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน อย่างเช่นการแนะนำไปรับจ้างงานที่นอกชุมชนหรือต่างมณฑล การแนะนำวิธีหรือทักษะการทำเกษตร หากเป็นกระกูลแซ่เดียวกันหรือภายในกลุ่มชาติพันธุ์ ช่วยกันแลกเปลี่ยนแรงงานในฤดูกาลทำเกษตร

การเป็นเครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน/คนในชุมชน

ลักษณะการเข้าถึงทุนทางสังคมเพื่อการดำรงชีพของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนเป็นเสมือนจุดเริ่มต้นและแรงผลักดันที่ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านชุมชนถ่านหั่วเปลี่ยนแปลง เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏให้เห็น เช่น การปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้าน การร่วมมือเครือข่ายการรวมกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ที่มีส่วนในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน สามารถสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนนำมาใช้ในการเข้าถึงทรัพยากร

การเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์

การเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ กฎ ระเบียบ มาตรการ และนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนของรัฐเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากชุมชนให้ดีขึ้น

กล่าวโดยสรุป ด้านทุนทางสังคม ทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคมที่คนนำมาใช้ในการบรรลุเป้าหมายในการดำรงชีพ ได้แก่ เครือข่าย และความสัมพันธ์ ซึ่งช่วยเพิ่มความไว้วางใจและความสามารถในการร่วมมือกัน นอกจากนี้ยังรวมถึงสมาชิกภาพของกลุ่มที่ตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการและระบบ กฎเกณฑ์ บรรทัดฐาน และการควบคุมต่าง ๆ เป็นต้น

ลักษณะการเข้าถึงทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อการดำรงชีพของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนเป็นเสมือนจุดเริ่มต้นและแรงผลักดันที่ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านชุมชนถ่านหั่วเปลี่ยนแปลง เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏให้เห็น เช่น การปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้าน การร่วมมือเครือข่ายการ

รวมกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ที่มีส่วนในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน สามารถสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนนำมาใช้ในการเข้าถึงทรัพยากร

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่า ในพื้นที่ชุมชนถนอมหัว ครีวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้น จากความยากจนได้นำทุนทางสังคมและวัฒนธรรมไปใช้ อันได้แก่ 1) การร่วมกิจกรรม ประเพณีของคนในชุมชน กล่าวคือ การร่วมกิจกรรมหรืองานด้านประเพณีเป็นเวทีที่ทำให้พวกเขามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มีโอกาสได้สื่อสารแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน 2) ความสัมพันธ์และความไว้วางใจระหว่างญาติเพื่อน และเพื่อนบ้าน เป็นพื้นฐานที่ทำให้เราครีวเรือนได้เกื้อหนุนกัน เช่น การให้ยืมเงินโดยมีกังวลว่าจะไม่มีการใช้คืน 3) ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประชาชนในชุมชนถนอมหัว 4) การเป็นเครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐ/ เอกชน/ คนในชุมชน ถือว่าเป็นข้อได้เปรียบทางด้านการหางานทำ และ 5) การเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ ก็เป็นอีกประการหนึ่งข้อได้เปรียบสำหรับการดำรงชีพ ผลคือ กระบวนการปรับใช้ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในการดำรงชีพดังกล่าวได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ในทางที่ดีขึ้น

3.3 ทุนทางธรรมชาติ

แหล่งทรัพยากรธรรมชาติมีความสำคัญต่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ทุนธรรมชาติมีประโยชน์โดยตรงในรูปของปัจจัยการผลิตและการบริการ ได้แก่ แหล่งน้ำ ที่ดิน ป่าไม้ อากาศ ความหลากหลายทางชีวภาพ และการให้ประโยชน์ทางอ้อมในรูปแบบของสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อสุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิต เช่น คุณภาพอากาศ คุณภาพน้ำ ทุนธรรมชาติในสถานะปกติแล้วช่วยสนับสนุนทุน/ทรัพยากรมนุษย์คือ การเป็นแหล่งอาหาร และช่วยเพิ่มพูนสุขภาพ แต่ก็เพิ่มความเปราะบางได้ในภาวะภัยพิบัติ สำหรับการวิเคราะห์ทุนทางธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย ที่ดิน น้ำ คุณภาพอากาศ การป้องกันก้นการพังทลายของดิน และความหลากหลายทางชีวภาพ

จากผลวิจัยสรุปได้ว่า ทุนธรรมชาติที่ครีวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชนถนอมหัว สามารถปรับใช้ได้แก่ 1) ความอุดมสมบูรณ์ของดิน 2) ความเพียงพอของน้ำ 3) ภูมิอากาศเหมาะกับการปลูกพืช 4) ภูมิประเทศที่เหมาะสมกับการดำรงชีพ และ 5) ความหลากหลายทางชีวภาพ

ความอุดมสมบูรณ์ของดิน

ดินในชุมชนถนอมหัวส่วนใหญ่เป็นดินทรายสีม่วงเทา ดินเหลืองน้ำตาล และดินสีน้ำตาล ในพื้นที่ภูเขาต่ำที่ระดับน้ำทะเลต่ำกว่า 2,300 เมตร มีดินสีม่วงจะกระจายตัวอยู่ทั่วไป พื้นที่เชิงเขาที่มีความสูง 2,600-2,300 เมตร ส่วนใหญ่เป็นดินสีน้ำตาลเหลืองซึ่งเป็นเขตเปลี่ยนผ่านระหว่างดินสีน้ำตาลและดินสีม่วง ด้วยสภาพอากาศอบอุ่นและเย็นสบาย ดินเป็นสีน้ำตาล มีฮิวมัส (Humus) และมีอินทรีย์วัตถุอุดมสมบูรณ์ซึ่งเหมาะกับการปลูกพืชและการทำเกษตร

ดังนั้น หนึ่งในทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของชุมชนถ้ำหัวคือดินที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งใช้ในการเพาะปลูก ทำสวนผลไม้ เพาะปลูกผัก ที่เป็นเสมือนรายได้หลักของคนในชุมชนนั้นมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมแก่การเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดรายได้ ซึ่งลักษณะดินที่เป็นภูเขาสูง ทำให้คุณภาพของดินเหมาะสมกับการปลูกพืชเศรษฐกิจที่สามารถส่งออกไปขายนอกเขตชุมชน และยังเป็นพืชเศรษฐกิจที่ตรงกับความต้องการของกลไกตลาด ทำให้ขายได้ในราคาสูงเมื่อส่งออกไปขายยังเขตอื่นหรือมณฑลอื่น

ความเพียงพอของน้ำ

ทรัพยากรน้ำที่สำคัญของชุมชนถ้ำหัว ต้องอาศัยแหล่งน้ำฝน และแม่น้ำ คลอง ลำธารตามสภาพธรรมชาติ และการฝนตามฤดูกาลระหว่างเดือนเมษายนถึงพฤศจิกายน ซึ่งมีอยู่อย่างเพียงพอต่อการเพาะปลูกทำไร่ พืชผัก และพืชสวน เนื่องจากชุมชนถ้ำหัวยังไม่มีระบบชลประทาน มีแต่แหล่งน้ำตามธรรมชาติ และฤดูกาล สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ครัวเรือนเกษตรกรหมายเลขที่ 5 กล่าวว่า

“แม้ว่าจะมีแหล่งน้ำมากมาย แต่ “น้ำจากท้องฟ้า” ไม่สามารถเก็บได้ “น้ำผิวดิน” รักษาไว้ไม่ได้ และไม่สามารถใช้ “น้ำบาดาล” ได้ การขาดน้ำตามฤดูกาลทำให้ต้องเร่งแก้ไขปัญหาน้ำอย่างเร่งด่วน”

(หย่ง นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กรกฎาคม 2021)

ภาพ 22 แหล่งน้ำสำหรับการเกษตร

ที่มา : ผู้วิจัย, 2022

โครงการ “การใช้น้ำธรรมชาติ” ได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากเขตจาตัง (Jia ding) นครเซี่ยงไฮ้ จำนวน 3,150,000 หยวน เพื่อทำโครงการการใช้น้ำธรรมชาติโดยติดตั้งอุปกรณ์ดูดน้ำ สร้างเขื่อน และการกรองทรายแยกออกจากน้ำ และยังต่อท่อขนส่งน้ำ 2,300 เมตร จึงเป็นการแก้ปัญหาการใช้น้ำในฤดูแล้ง ผลการดำเนินงานของโครงการมีความประสบความสำเร็จ ซึ่งช่วยแก้ปัญหาความแห้งแล้ง และการขาดแคลนนํ้าอย่างมีประสิทธิภาพ

โครงการยกน้ำด้วยพลังงานธรรมชาติ หมายถึง อุปกรณ์ยกน้ำใช้กระแสน้ำเป็นพลังงาน แปลงเป็นอากาศแรงดันสูง จากนั้นใช้อากาศแรงดันสูงกดน้ำขึ้นที่สูง ซึ่งสามารถสูงถึง 500 เมตร และยกน้ำได้ 160 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน โดยไม่จำเป็นต้องใช้ไฟฟ้าหรือเชื้อเพลิงต่อเนื่อง ตลอด 24 ชั่วโมง” ของหมู่บ้านชือสือเหยียน (Chishiyen) ได้ยกน้ำ 24,000 ลูกบาศก์เมตร จัดหาน้ำ สำหรับ 160 ครัวเรือน (หรือ 600 คน) ในชุมชนถ่านหั่ว ขณะเดียวกัน ปศุสัตว์มากกว่า 5,000 ตัว ก็ได้ใช้น้ำด้วย สำหรับที่ดินทำกิน 1,890 ไร่ และปลูกผลไม้ ป่าเศรษฐกิจ เช่น วอลนัท บุก และวัตถุดิบยาจีนโบราณ ก็ได้มีการใช้น้ำจากโครงการนี้ ด้วยประโยชน์ที่ได้รับจากพลังงานธรรมชาติ สำหรับน้ำดื่มที่ประชาชนบริโภคก็จะใช้น้ำที่ผลิตและกรองในโรงงานน้ำถ่านหั่วซึ่งเป็นแหล่งน้ำสำคัญ สำคัญสำหรับประชาชนในตำบลถ่านหั่ว (ดูภาพที่ 22)

ภูมิอากาศเหมาะกับการประกอบอาชีพ

ชุมชนถ่านหั่วมีภูมิอากาศแบบมรสุมที่ราบสูงกึ่งเขตร้อนตอนเหนือ โดยมีอากาศแห้งและร้อน ตามฤดูกาลที่แตกต่างกันมาก ฤดูฝนในถ่านหั่วเป็นเวลานาน ตั้งแต่เมษายนถึงพฤศจิกายน อุณหภูมิ สูงสุดคือ 27°C และต่ำสุด ลบ 6 °C ด้วยเหตุนี้ พื้นที่นี้จึงเหมาะแก่การทำเกษตรและสร้างรายได้จากการทำอาชีพบางชนิดโดยการปลูกพืชเมืองหนาว เช่น หว้าไซเท้า ต้นลูกท้อ พรหมล่า และเชอร์รี่ซึ่ง ต้องการอากาศเย็นและความชื้นมาก นอกจากนี้การที่ฝนตกชุกในฤดูร้อนและฤดูใบไม้ร่วงทำให้ ชาวบ้านสามารถไปเก็บเห็ดนำไปขายที่ตลาด ถึงแม้ว่าการขายเห็ดป่าเป็นกิจกรรมเฉพาะฤดูกาล แต่ก็สร้างรายได้ดีมาก ตัวอย่างเช่นมีผู้ให้ข้อมูลให้การสัมภาษณ์ว่า “ออกไปหาเห็ดป่าในทุกเช้าช่วง กรกฎาคม และอย่างน้อยที่สุดขายได้ 50 หยวนทุกครั้ง” (ซุนหมิง นามสมมติ สัมภาษณ์วันที่ 3 สิงหาคม 2021)

ชุมชนถ่านหั่วมีภูมิอากาศที่คุณภาพดี ปราศจากมลภาวะเป็นพิษ ทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ที่นั่นมีโรคทางเดินหายใจ และโรคทางปอดน้อยมากนัก ดีต่อคุณภาพการดำรงชีวิต ส่งผลต่อทุนมนุษย์ โดยทางอ้อม และอากาศหนาวเย็นในพื้นที่ภูเขาเหมาะกับการปลูกพืชเศรษฐกิจหลายชนิด เช่น วอลนัท เชอร์รี่ เป็นต้น และส่งผลต่อการประกอบอาชีพการเกษตรเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ เนื่องจาก มีภูมิอากาศที่เย็นสบาย ฤดูหนาวอากาศมีอากาศหนาวจัดและ ฝนตกมาก ฤดูร้อนอากาศไม่ร้อนจัด

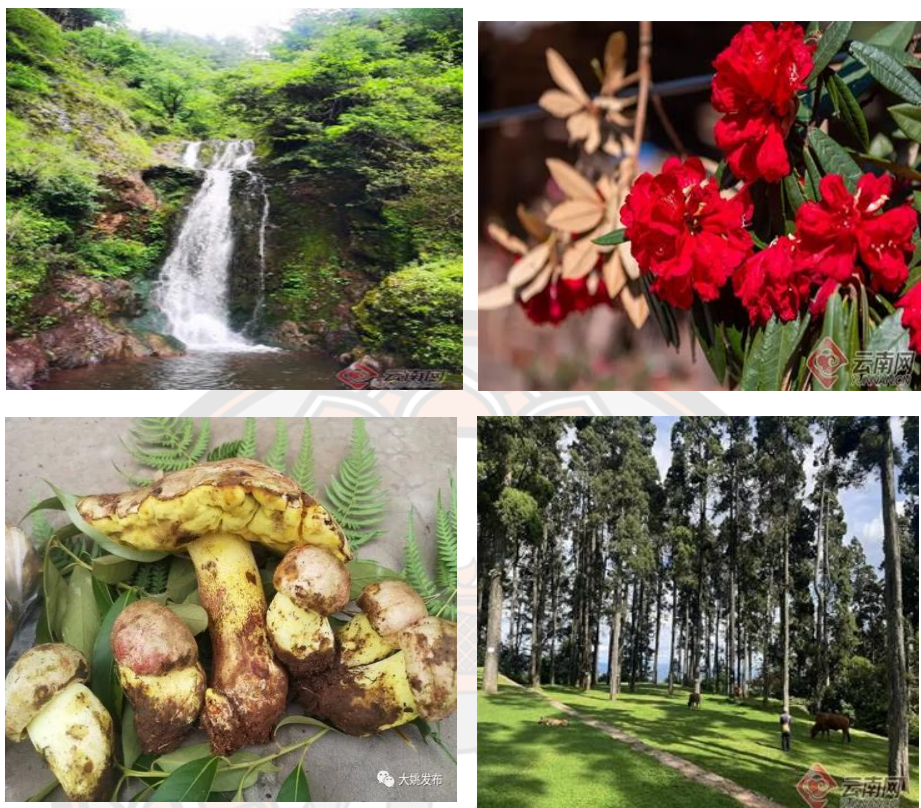
ภูมิประเทศที่เหมาะสมกับการดำรงชีพ

ภูมิประเทศในชุมชนถาดหัวเป็นพื้นที่ภูเขา ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์และเหมาะสำหรับการดำรงชีพ เพาะปลูกพืชหลายชนิดได้ เช่น วอลนัท บุก รากลิลลี่ ยาสมุนไพรร เป็นต้น ดังนั้น ตัวอย่างเช่น ชาวบ้านที่ปลูกรากลิลลี่ขายได้กำไรมาก อีกประการหนึ่งคือลักษณะภูมิประเทศในพื้นที่นี้ดีต่อการเติบโตของป่าไม้ซึ่งสามารถไปเลี้ยงวัวและแพะได้จำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นไปขายหรือบริโภคในครัวเรือนก็เป็นที่น่าพึงพอใจของชาวบ้าน จึงกล่าวได้ว่า พืชทางธรรมชาติจะเอื้อต่อการดำรงชีพและคุณภาพชีวิต

ความหลากหลายทางชีวภาพ

ความหลากหลายทางชีวภาพ ลักษณะป่าในพื้นที่นี้เป็นป่าดงดิบที่ปกคลุมด้วยป่าสนอันหนาแน่นและกว้างใหญ่ พื้นที่ป่าเหล่านี้จะเป็นแหล่งที่เห็ดธรรมชาติหลายชนิดขึ้นในช่วงเดือนมิถุนายนเดือนถึงสิงหาคม ชาวบ้านสามารถเก็บไปขายได้ เป็นการเพาะเลี้ยงพันธุ์สัตว์ และพืชพันธุ์ที่หลากหลายชนิด จะเห็นได้ชัด จากความหลากหลายทางชีวภาพระหว่างสายพันธุ์ คือ ความแตกต่างระหว่างพันธุ์พืชและสัตว์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการเกษตร ทำให้สามารถเลือกเพาะปลูกหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นมันฝรั่ง ข้าวโพด ผักกาดขาว ชวนเจีย เซอร์รี่ ลิลลี่ บุก วอลนัท บัควิท ถั่ว Lima ข้าวสาลี และบาร์เลย์ และพันธุ์สัตว์ ได้แก่ วัว แพะดำ ไก่บ้าน และหมู ทั้งพันธุ์สัตว์และพืชเหล่านี้ หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องจะมอบให้ครัวเรือนเกษตรกรที่ยากจนไปเพาะเลี้ยงเพื่อสร้างรายได้ โดยจะเป็นพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพบริบทของชุมชน และเกษตรกรสามารถขยายพันธุ์และเพาะพันธุ์ใหม่ได้ (ภาพที่ 23)

ภาพ 23 แสดงทรัพยากรทางธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพชุมชนถ้ำหัว

ที่มา : จากอินเทอร์เน็ต (https://www.sohu.com/a/648023830_121123687), วันที่ 14 ธันวาคม 2566

ตาราง 24 แสดงจำนวนครีวเรือนเลี้ยงสัตว์เพื่อการประกอบอาชีพ โดยส่วนใหญ่เลี้ยงหมูเกือบทุกครีวเรือน รองลงมา ได้แก่ ไก่บ้าน แพะดำ และวัว

ปีที่หลุด พ้น	จำนวนครีวเรือน	จำนวนครีวเรือน			
		วัว	แพะดำ	ไก่บ้าน	หมู
2014	2		1	1	2
2015	2		1	1	2
2016	15	5	10	10	12
2017	55	14	35	32	44
2018	17	5	9	13	9
2019	2			1	1

ปีที่หลุด พ้น	จำนวนครัวเรือน	จำนวนครัวเรือน			
		วัว	แพะดำ	ไก่อ่าน	หมู
รวม	93	24	56	58	70

ที่มา : ผู้วิจัย, 2022

ตาราง 25 แสดงจำนวนครัวเรือนที่มีการเพาะปลูกในการประกอบอาชีพ พบว่า มากกว่า 50% ของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนปลูกข้าวโพดและวอลนัท รองลงมา ได้แก่ ข้าวสาลี ขนเจียหรือพริกหนาล่า Lima บุก รากิลลี ถั่ว มันฝรั่ง เซอร์รี่ ผักกาดขาว บาร์เลย์ และบักวีท

ตาราง 25 จำนวนครัวเรือนที่ทำการเพาะปลูกในการประกอบอาชีพ

การเพาะปลูก	ปีที่ครัวเรือนเกษตรกรหลุดพ้นจากความยากจน (ครัวเรือน)						รวม	ร้อยละ*
	2014	2015	2016	2017	2018	2019		
มันฝรั่ง			1	11	5		17	18.28
ข้าวโพด	2	2	11	35	12		62	66.67
ผักกาดขาว			2	1			3	3.23
ขนเจีย			5	18	5	2	30	32.26
เซอร์รี่			2	5			7	7.53
ลิลลี			5	13	7		25	26.88
บุก			7	15	5		27	29.03
วอลนัท		1	13	38	10	2	64	68.82
บักวีท				1	1		2	2.15
ถั่ว			6	11	1		18	19.35
Lima			3	20	5		28	30.11
ข้าวสาลี	1	2	6	19	9		37	39.78
บาร์เลย์				3			3	3.23

ที่มา : ผู้วิจัย, 2022

หมายเหตุ ร้อยละ* หมายถึง ร้อยละจาก 93 ครัวเรือนทั้งหมด

กล่าวโดยสรุป พืชทางธรรมชาติ มีอิทธิพลต่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน เพราะการดำรงชีวิตของชาวบ้านชุมชนถ่านหั่ว ขึ้นอยู่กับพื้นที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ จากผลวิจัยพบว่า สรุปได้ว่า พืชธรรมชาติที่ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชนถ่านหั่ว สามารถปรับใช้ได้แก่ 1) ความอุดมสมบูรณ์ของดิน 2) ความเพียงพอของน้ำ ที่ดินที่เหมาะสมกับการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่นวอลนัท รากลิเล่ ห้วยชายเท้า 3) ทรัพยากรน้ำที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ไม่ว่าจะเป็นน้ำที่อยู่ในเขื่อน และน้ำฝนก็สมบูรณ์มาก เพราะฝนตกบ่อย 4) ภูมิอากาศเหมาะกับการประกอบอาชีพ 5) สภาพภูมิประเทศเหมาะกับการดำรงชีพ และ 6) ความหลากหลายทางชีวภาพ

3.4 พืชทางการเงิน

ทรัพยากรทางการเงินที่คนใช้ในการบรรลุเป้าหมายของการดำรงชีพ ประกอบด้วยเงินตรา ทรัพย์สิน สมบัติ พืชที่สะสมและเงินรายได้ เป็นต้น การเงินมีความสำคัญมากสำหรับการดำเนินชีวิตครัวเรือน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการดำรงชีพ ครัวเรือนจำเป็นต้องมีเงินหรือเงินออมที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ในการตอบสนองความต้องการของสมาชิกในครัวเรือน พืชทางการเงินไม่เพียงแต่จะเป็นในรูปของตัวเงินเท่านั้น ยังมีสิ่งอื่นที่สามารถแปรสภาพให้เป็นตัวเงินได้ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีพในรูปแบบต่าง ๆ

ชุมชนถ่านหั่วจำเป็นต้องมีการออมและการเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อใช้ในการดำรงชีพ โดยที่ชุมชนมีการจัดตั้งกองทุนสำหรับการกู้ยืมขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีพอย่างราบรื่นและเดือดร้อนในอนาคต พืชการเงินที่นอกเหนือจากเป็นเงินตรา เช่น จำนวนสัตว์เลี้ยง ที่ดิน อาหารสะสม เครื่องใช้ครัวเรือน เป็นต้น

รายได้

จากผลการศึกษาภาคสนามที่สัมภาษณ์ผู้นำตำบลถ่านหั่วเกี่ยวกับค่าเฉลี่ยรายได้การผลิต รายได้การรับจ้าง รายจ่าย และรายได้สุทธิของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนพบว่า ปี ค.ศ. 2019 รายได้สุทธิต่อหัวต่อปีโดยเฉลี่ยของทั้ง 93 ครัวเรือนอยู่ที่ 5,573 หยวน (เท่ากับประมาณ 27,865 บาทไทย) ซึ่งสูงกว่าเส้นความยากจนที่รัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนกำหนดซึ่งอยู่ที่ 4,000 หยวน (ประมาณ 20,000 บาทไทย) ต่อหัวต่อปี (ได้กล่าวไว้ใน บทที่ 2)

ตาราง 26 ค่าเฉลี่ยรายได้ผลิต รายได้รับจ้าง รายจ่าย และรายได้สุทธิของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ปี ค.ศ. 2014-2019

ปีที่หลุดพ้นจาก ความยากจน	จำนวน ครัวเรือน	ค่าเฉลี่ย (หยวน ต่อหัวต่อปี)			
		รายได้การ ผลิต	รายได้รับจ้าง	รายจ่าย	รายได้ สุทธิ
2014	2	23,883	35,950	8,702	9,672
2015	2	26,586	57,300	9,089	13,050
2016	15	37,953	28,464	13,886	12,521
2017	55	28,753	25,271	10,624	11,915
2018	17	28,178	23,984	10,167	12,712
2019	2	8,100	13,250	898	21,301
รวม	93	25,575	30,703	8,894	13,528

ที่มา : เอกสารทศัญญะรายงานการแก้ไขปัญหาความยากจนตำบลถ่านหิน, 2022

3.5 ทุนทางกายภาพ

โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ เช่น ที่ดิน การคมนาคมขนส่ง ที่อยู่อาศัยที่มั่นคง น้ำที่สะอาด พลังงาน การเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสาร ซึ่งบางครั้งโครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้อยู่ในความสามารถของชุมชนที่จะร่วมกันพัฒนาได้เอง แต่ในหลายกรณีสิ่งเหล่านี้มีราคาแพงและจำเป็นต้องได้รับบริการและการสนับสนุนจากรัฐ เช่น ที่ดินที่จัดสรรผ่านโครงการ TPA ของรัฐบาล ระบบขนส่ง ระบบอินเทอร์เน็ต ระบบโทรศัพท์ ถนนสายหนทาง ไฟฟ้า และน้ำประปา เป็นต้น

ที่ดิน

การแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืนโดยการจัดสรรที่ดินทำกินให้ครัวเรือนเกษตรกร เพื่อส่งเสริมการกินดีอยู่ดีให้ครอบคลุมเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่รัฐบาลต้องให้ทุกครัวเรือนเกษตรกรที่ยากจนต้องได้รับการจัดสรรที่ดินการทำเกษตรอย่างเหมาะสมและเพียงพอต่อการดำรงชีวิต จากตาราง 5.10 แสดงพื้นที่ดินไร่นาและที่ดินป่าสำหรับการทำมาหากินของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ซึ่งที่ดินทำกินหมายรวมถึงที่ดินไร่นาและที่ดินปลูกพืชสวน พบว่าทุกครัวเรือน

เกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนจะได้รับการจัดสรรพื้นที่ดินไรรนาและพื้นที่ดินป่าเพื่อการประกอบอาชีพ

ตาราง 27 พื้นที่ดินไรรนาและที่ดินป่าสำหรับการทำมาหากินของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

ปีที่หลุดพ้น			
พื้นที่	จำนวนครัวเรือน	ที่ดิน/ไรรนา (หมู่)	ที่ดินป่า (หมู่)
2014	2	N/A	N/A
2015	2	27	44
2016	15	111	195
2017	55	460.7	557
2018	17	99	169
2019	2	12	27
รวม	93	709.7	992

ที่มา: ผู้วิจัย, 2022

บ้านเรือน (แบบดิน/ อิฐและกระเบื้องดินเผา/คอนกรีต)

ลักษณะบ้านของครัวเรือน (แสดงในตาราง 5.11) เกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนพบว่า ลักษณะบ้านมี 3 ลักษณะ (3 เกรด) ได้แก่ บ้านคอนกรีต บ้านดิน และบ้านอิฐ โดยส่วนใหญ่เป็นบ้านที่สร้างด้วยดิน รองลงมาคือ บ้านที่สร้างด้วยคอนกรีต และบ้านที่สร้างด้วยอิฐ นอกจากนี้ที่อยู่อาศัยยังมีลักษณะส่วนใหญ่เป็นบ้านพัก และมีประมาณร้อยละ 5 ที่เป็นบ้านสร้างใหม่ตามนโยบายของ TPA

ตาราง 28 ลักษณะบ้านและจำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

ปีที่หลุดพ้นจาก ความยากจน	ลักษณะบ้าน					รวม
	คอนกรีต	ดิน	อิฐ	บ้านพัก	บ้านใหม่	
2014				2		2
2015				2		2
2016	2		1	10	2	15

ปีที่หลุดพ้นจาก ความยากจน	ลักษณะบ้าน					รวม
	คอนกรีต	ดิน	อิฐ	บ้านพัก	บ้าน ใหม่	
2017	5	15	4	25	3	55
2018	1			15		17
2019				1		2
รวม	8	15	5	55	5	93

ที่มา: ผู้วิจัย, 2021

ตาราง 29 แสดงพื้นที่บ้านของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนโดยเฉลี่ยต่อครัวเรือน พบว่า โดยเฉลี่ยครัวเรือนที่หลุดพ้นจากความยากจน ปี ค.ศ. 2014 – 2019 จำนวน 93 ครัวเรือน มีพื้นที่บ้านโดยเฉลี่ย 120 ตารางเมตร

ตาราง 29 พื้นที่บ้านของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนโดยเฉลี่ยต่อครัวเรือน

ปีที่หลุดพ้นจากความยากจน	จำนวนครัวเรือน	พื้นที่บ้านโดยเฉลี่ย (ตาราง เมตร)
2014	2	120
2015	2	180
2016	15	120
2017	55	110
2018	17	100
2019	2	100
รวม	93	120

ที่มา: ผู้วิจัย, 2021

ภาพ 24 บ้านเรือน (แบบดิน/ อิฐและกระเบื้องดินเผา/คอนกรีต)

ที่มา: ผู้วิจัย, 2021

3.6 ทูทางจิตวิทยา

สภาพการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจเชิงบวกของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน เช่น ความคาดหวังต่ออนาคต การตระหนักถึงความสุขของตน ความมั่นใจในตนเองและความยืดหยุ่นทางจิตใจเมื่อพบกับความยากลำบากระหว่างการดำรงชีวิต การมองโลกในแง่ดี พอใจกับชีวิตความเป็นอยู่ปัจจุบัน นักวิจัย Wang และคณะ (2023) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับทูทางจิตวิทยาว่า ความยืดหยุ่นในการปรับตัวมีความสัมพันธ์กับระดับการก่อสร้างในชุมชนชนบทที่พวกเขาอาศัยอยู่เป็นอย่างมาก กล่าวคือในบรรดาปัจจัยการก่อสร้างชนบท เช่น สภาพการจราจรบนถนน ความสามารถในการกำกับดูแลโครงสร้างพื้นฐาน การก่อสร้างตลาดการค้า ตลอดจนแผนผัง (Layout) โรงเรียนประถมและมัธยมศึกษา ล้วนมีผลเชิงบวกต่อความยืดหยุ่นในการปรับตัวสำหรับเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ในบริบทชุมชนถาวร การใช้ทูทางจิตวิทยาก็เป็นการปรับใช้ทุนการดำรงชีพที่สำคัญอีกทุนหนึ่ง ซึ่งรวมถึงเกษตรกรสามารถรับรู้ความสามารถตนเอง (Perceived Self-efficacy) มีความหวัง (Hope) มองโลกในแง่ดี (Optimism) ตระหนักถึงความสุข (Subjective Well-being) ในชีวิต และมีความยืดหยุ่นในการปรับตัว และความสามารถในการฟื้นฟูสภาพปกติ (Resiliency) เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ (Luthans et al., 2007) และสามารถสร้างความเข้มแข็งและความหวังให้กับเกษตรกรดังกล่าวได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เมื่อครัวเรือนในชนบทต้องเผชิญ

กับความเสี่ยงต่างๆ เช่น ความเสี่ยงโรคภัยไข้เจ็บ การเกิดอุบัติเหตุ การจ้างงาน การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ตลอดจนความเสี่ยงการชราภาพ หากเขารู้จักปรับใช้ทุนทางจิตวิทยาดังกล่าวข้างต้น เขาจะสามารถรับมือกับเรื่องราวอุปสรรคหรือปัญหาต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ตัวทนายเรือนในชุมชนถนอญจาง ผู้เป็นแม่เลี้ยงลูกอ่อนสองคนซึ่งสามีเสียชีวิตในอุบัติเหตุ เขาต้องแบกรับภารกิจในบ้านและดูแลพี่ชายและคุณพ่อของสามีที่กล่าวว่า

“...ก็โชคที่ฉันยังแข็งแรง ตอนนี้ซัมเมอร์ไฮค์เป็นแล้ว แต่คงกลับไปรับจ้างกับเขาที่ข้างนอกไม่ได้แล้ว เพราะสามีเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตเมื่อปี 2018 ที่บ้านฉันต้องดูแลลูกสองคนที่อายุ 9 ขวบและ 3 ขวบและดูแลพี่ชายสามีด้วย ส่วนบ้านไม่ต้องสร้างใหม่ 90 ตารางเมตรพออยู่แล้ว บ้านเราก็ได้ไปอบรมทักษะการปลูกเซอริมา แต่ปลูกแล้วมีนกมากินเลยได้ผลไม่มาก...ตอนนี้ชีวิตความเป็นอยู่ดีกว่าแต่ก่อนเยอะ รัฐบาลทำให้หลายอย่าง”

(จาง นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กรกฎาคม 2021)

3.7 กรณีศึกษาครัวเรือนเกษตร

การศึกษาการปรับใช้ทุนการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนจำนวน 31 ครัวเรือนจากตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทุนการดำรงชีพ มีรายละเอียดดังนี้

1) กรณีศึกษาการใช้ที่ดิน

ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนกรณีศึกษาการใช้ที่ดิน พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรคำนึงถึงคุณภาพของดินเป็นสำคัญต่อการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร การรักษาคุณภาพดินย่อมส่งผลต่อการใช้ทรัพยากรดินอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ยังพบว่า ครัวเรือนกรณีศึกษาการใช้ที่ดิน มีปัญหาเดียวกันคือ ปัญหาด้านสุขภาพ เช่น วิงเวียนศีรษะ การหายใจ การมีความเสี่ยงของโรคปอด และคุณภาพของดินเสื่อมโทรมจากการปลูกยาสูบอย่างรวดเร็ว แม้ว่ายาสูบจะเป็นที่ต้องการของตลาดเพื่อการส่งออกไปยังเมืองอื่น โดยเฉพาะเป็นพืชทำรายได้ให้กับเกษตรกรของมณฑลยูนนาน การปรับตัวของเกษตรกรมาปลูกพืชอื่นแทน เช่น ข้าวโพด ถั่ว ธัญพืช นั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อรักษาระบบนิเวศให้สามารถจัดการทรัพยากรดินอย่างยั่งยืน จึงสรุปได้ว่าการปรับใช้ที่ดินเป็นการใช้ทุนเพื่อป้องกันความปลอดภัยในชีวิต ยังนับเป็นการใช้ทุนเพื่อการเกษตรเชิงอนุรักษ์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

ตาราง 30 การปรับใช้ที่ดินเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

การปรับใช้ทุน การดำรงชีพ อย่างยั่งยืน	ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน		
	NL76	NM56	NH59
ความเสี่ยงและ ความเปราะบาง	ผลกระทบต่อสุขภาพการใช้ สารเคมีปลูกยาสูบ และ คุณภาพดินเสื่อมโทรม รวดเร็ว	ผลกระทบต่อสุขภาพการใช้ สารเคมีปลูกยาสูบ และ คุณภาพดินเสื่อมโทรม รวดเร็ว	ผลกระทบต่อสุขภาพการใช้ สารเคมีปลูกยาสูบ และ คุณภาพดินเสื่อมโทรม รวดเร็ว
ที่ดิน	หลุดพ้น 2018 มีที่ดิน 3 หมู่ รายได้จากการ เพาะปลูกและรับจ้างงาน ปลูกพืช ข้าวสาลี ข้าวโพด ธัญพืช มันฝรั่ง	หลุดพ้น 2017 มีที่ดิน 32 หมู่ รายได้จากการ เพาะปลูกและรับจ้าง ปลูกธัญพืช ถั่ว วอลนัท ข้าวโพด ขนเจีย ตีบก	หลุดพ้น 2016 มีที่ดิน 67 หมู่ รายได้จากการ เพาะปลูกและรับจ้าง ปลูก วอลนัท ขนเจีย ข้าวสาลี ข้าวโพด บุก และถั่ว
ทุนหลัก	ทุนทางธรรมชาติ	ทุนทางธรรมชาติ	ทุนทางธรรมชาติ
ทุนรอง	ทุนทางสังคม	ทุนทางสังคม	ทุนทางสังคม
กระบวนการใช้ทุน	การปลูกพืชทดแทนยาสูบ	การปลูกพืชทดแทนยาสูบ	การปลูกพืชทดแทนยาสูบ
ผลลัพธ์การดำรง ชีพ	การลดความเสี่ยงการเป็น โรค และคุณภาพดินดีขึ้น	การลดความเสี่ยงการเป็น โรค และคุณภาพดินดีขึ้น	การลดความเสี่ยงการเป็น โรค และคุณภาพดินที่ดีขึ้น

ที่มา: ผู้วิจัย, 2022

2) กรณีศึกษาสุขภาพ

ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนมีความเสี่ยงของการรับภาระดูแลผู้ป่วยและค่าใช้จ่ายการรักษาพยาบาลที่สูง ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนจึงใช้กระบวนการปรับเวลาการดูแลครอบครัว สับเปลี่ยนหน้าที่ของสมาชิกเพื่อการดูแลผู้ป่วย และไม่กระทบต่อเวลาการประกอบอาชีพ เช่น ฤดูกาลของการเก็บเกี่ยวผลผลิตการเกษตร เกษตรกรที่ต้องไปเก็บเกี่ยวผลผลิตการเกษตรจะพึ่งพาให้สมาชิกที่รับจ้างงานดูแลผู้ป่วยแทน บางกรณีที่มีสมาชิกหลายคนจะลดการสับเปลี่ยนออกไปเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรกับสมาชิกภายในครัวเรือน นอกจากนี้ยังใช้ความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนในการพึ่งพาอาศัยกันในการดูแลผู้ป่วยแทน หรือไปรับหน้าที่ช่วยเป็นแรงงานเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร ผลลัพธ์ที่ได้คือ การมีรายได้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายรักษาพยาบาล ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการใช้ทุนเพื่อเสริมรายจ่ายในชีวิตประจำวันทั้งการทำเกษตรและการรักษาโรค

ตาราง 31 การปรับการดูแลสุขภาพผู้ป่วยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

การปรับใช้ ทุนการดำรง ชีพอย่าง ยั่งยืน	ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน		
	HL79	HM4	HH2
ความเสี่ยงและ ความ เปราะบาง	การรับภาระดูแลผู้ป่วย ค่าใช้จ่ายการ รักษาพยาบาล	การรับภาระดูแลผู้ป่วย ค่าใช้จ่ายการ รักษาพยาบาล	การเลี้ยงดูบุตรหลาน ที่กระทบต่อเวลาการ ทำงาน และภาระ ค่าใช้จ่าย
สุขภาพ	หัวหน้าครัวเรือนพิการหู หนวก และแม่ของ หัวหน้าครัวเรือน ป่วย ทางจิต มีแรงงาน 3 คน ประกอบอาชีพ เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์และ รับจ้าง	สมาชิกครัวเรือนมีผู้ พิการ 1 คนต้องดูแล มีแรงงาน 4 คน และ รายได้จากการ เพาะปลูกและรับจ้าง	สมาชิกครัวเรือน สุขภาพดี จบ การศึกษาระดับ ประถมศึกษา มี แรงงาน 2 คน มีบุตร หลานที่ยังเป็นภาระ ดูแล 2 คน ประกอบ อาชีพเพาะปลูก เลี้ยง สัตว์ และรับจ้าง
ทุนหลัก	ทุนทางสังคม	ทุนทางสังคม	ทุนทางสังคม
ทุนรอง	ทุนการเงิน	ทุนการเงิน	ทุนการเงิน
กระบวนการ ใช้ทุน	การปรับเวลาดูแล ครอบครัว	การปรับเวลาดูแล ครอบครัว	การปรับเวลาดูแล ครอบครัว
ผลลัพธ์การ ดำรงชีพ	ครัวเรือนมีรายได้ เพียงพอกับการเลี้ยงดู ผู้ป่วย	ครัวเรือนมีรายได้ เพียงพอกับการเลี้ยงดู ผู้ป่วย	ครัวเรือนมีความเข้าใจ และมีบุตรหลานที่มี ค่านิยมที่ดีต่อ การศึกษา

ที่มา: ผู้วิจัย, 2022

3) กรณีศึกษาการศึกษา

ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ตั้งแต่การเข้าร่วมนโยบาย TPA นั้น จะต้องมีการข้อตกลงกับนโยบายว่าจะให้ความร่วมมือในการส่งเสริมบุตรหลานเข้ารับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการเข้ารับการพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพให้มีศักยภาพการทำงานสูงขึ้น ปัญหาที่พบจากกรณีศึกษาของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนส่วนใหญ่เป็นความไม่แน่นอนของคุณภาพและปริมาณผลผลิตทางการเกษตร ทำให้กระทบต่อรายได้ของเกษตรกร สาเหตุหนึ่งคือการขาดทักษะด้านการเกษตร เช่น การเลือกปลูกพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับฤดูกาล การปรับปรุงคุณภาพดินให้เหมาะสมกับพืชเศรษฐกิจ การใช้เทคนิคการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรเมื่อพบปัญหาของศัตรูพืช ดังนั้น การปรับเปลี่ยนการปลูกพืชเศรษฐกิจตามคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่และการเข้ารับ

การศึกษาอบรมนั้น จำเป็นต้องอาศัยการรวมกลุ่มเกษตรกรในการร่วมมือการคิดค้น
ปรึกษา ช่วยเหลือกันทางด้านการทำการเกษตร รวมถึงการรวมกลุ่มเพื่อมีอำนาจต่อรองราคาผลผลิต
ทางการเกษตรและการลดต้นทุนทางการเกษตร ครีวเรือนเกษตรกร HL7 เล่าว่า

“การปลูกหัวไชเท้าตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่และเอกชนที่เข้ามาอบรม หัวไชเท้า
ขนาดใหญ่สามารถขายได้รายได้สูง มีการแบ่งพื้นที่กันปลูกพืชที่หลากหลาย ทำเป็นกลุ่มรวม
กับครัวเรือนอื่น ๆ และแบ่งความรับผิดชอบให้ครัวเรือนไหนปลูกอะไร แม้ว่าการปลูกหัวไช
เท้าเมื่อได้ผลผลิตแล้ว สิ่งที่ไม่คาดคิดคือ ราคาต่ำลง ทำให้มีการขาดทุนเล็กน้อย แต่การ
รวมกลุ่มเกษตรกรช่วยให้เราสามารถเข้าไปพูดคุยกับเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อขอความช่วยเหลือและ
ได้รับการชดเชยสำหรับการนำเงินทุนไปปลูกพืชเศรษฐกิจต่อไป หากเมื่อผลผลิตสูงจะให้
ความช่วยเหลือกับรัฐโดยการนำกำไรส่วนหนึ่งพัฒนาการคมนาคมขนส่ง สำหรับการส่งสินค้า
เกษตรออกนอกชุมชนได้ ช่วยลดค่าขนส่งมีกำไรขึ้น สามารถประกันว่าหากขาดทุนก็ยังมีการ
ช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่รัฐและกลุ่มของเกษตรกรที่จะไม่กระทบต่อรายได้ของครัวเรือนและ
การกลับไปยากจนอีก” จึงถือว่าเป็นการ การใช้ทุนเพื่อชดเชยรายได้จากผลผลิตทาง
การเกษตร

ตาราง 32 การใช้การศึกษาเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความ
ยากจน

การปรับใช้ทุนการ ดำรงชีพอย่าง ยั่งยืน	ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน		
	HL7	HM18	HH6
ความเสี่ยงและ ความเปราะบาง	การขาดทักษะการทำงาน ผลผลิตทางการเกษตรน้อย	การขาดทักษะการทำงาน ผลผลิตทางการเกษตร น้อย	การขาดทักษะการ ทำงาน ผลผลิตทางการเกษตร น้อย
การศึกษา	การศึกษาระดับประถม ศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และอาชีวศึกษา ที่สมาชิก 6 คน แรงงาน 4 คน	การศึกษาระดับประถม ศึกษา และมัธยมศึกษา ตอนต้น แรงงาน 2 คน	การศึกษาระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น และมหาวิทยาลัย แรงงาน 2 คน
ทุนหลัก	ทุนมนุษย์	ทุนมนุษย์	ทุนมนุษย์
ทุนรอง	ทุนทางสังคม	ทุนทางสังคม	ทุนทางสังคม
กระบวนการใช้ทุน	การปรับเปลี่ยนปลูกพืช เศรษฐกิจกับกลุ่มเกษตรกร	การปรับเปลี่ยนปลูกพืช เศรษฐกิจกับกลุ่ม เกษตรกร	การปรับเปลี่ยนปลูก พืชเศรษฐกิจกับกลุ่ม เกษตรกร

การปรับใช้ทุนการ ดำรงชีพอย่าง ยั่งยืน	ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน		
	HL7	HM18	HH6
ผลลัพธ์การดำรง ชีพ	รายได้เพิ่มขึ้นจากผลผลิต ทางการเกษตร	ต้นทุนการผลิตลดน้อยลง	ค่าขนส่งทางผลผลิต ทางเกษตรไปยังนอก ชุมชนลดลง

ที่มา: ผู้วิจัย, 2022

4) กรณีศึกษาอาชีพ

ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนมีอาชีพเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์เป็นหลัก การทำเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนเป็นการทำเกษตรที่ผลผลิตส่วนใหญ่อาศัยทรัพยากรทางธรรมชาติและสภาพดิน ฟ้า อากาศเป็นสำคัญ หากเกิดสภาพอากาศที่แปรปรวนมีผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตรเป็นอย่างยิ่ง การลงทุนของภาคเกษตรกรรมจึงมีโอกาที่จะขาดทุน ด้วยจุดเด่นของครัวเรือนเกษตรกรชุมชนถาวรนั้นเกือบทุกครัวเรือนเป็นวัยแรงงานมีแรงงานที่เพียงพอสำหรับการหารายได้ครัวเรือนจัดเป็นทุนมนุษย์ที่สำคัญ การเพิ่มทักษะการประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของนายจ้างอย่างต่อเนื่องเป็นเงื่อนไขของการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานแรงงานได้ อย่างไรก็ตาม รายได้จากการจ้างงานต่างถิ่นหรือนอกชุมชนเป็นรายได้ค่อนข้างสูง หากแรงงานได้รับการจ้างงานระยะยาวจะช่วยให้เกิดความมั่นคงทางการเงินของครัวเรือน ดังจะเห็นได้จากกรณีศึกษาครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน HH93 ประกอบอาชีพเพาะปลูกและการจ้างงาน ในขณะที่อีกสองครัวเรือน ได้แก่ ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน HM50 และ HL20 ประกอบอาชีพการเพาะเลี้ยงสัตว์และเพาะปลูก แต่ทั้งสองครัวเรือนนี้ไม่มีการรับจ้างงาน

ผลจากการสัมภาษณ์ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน HM50 และ HL20 กล่าวว่า “เคยคิดจะไปจ้างงานต่างถิ่น ได้เข้าร่วมอบรมและพัฒนาทักษะอยู่หลายครั้ง แต่ยังไม่ค่อยมั่นใจว่าจะทำได้สำเร็จหรือไม่” จะเห็นได้ว่า หากแรงงานมีทักษะการประกอบอาชีพแล้ว แต่ขาดความมั่นใจและแรงจูงใจในการรับจ้างงานต่างถิ่น ก็อาจไม่สามารถไปรับจ้างงานหรือทำอาชีพหนึ่งด้วยความมั่นคง และไม่สามารถหารายได้เพิ่มขึ้นได้ ทั้งนี้การปรับใช้ทุนมนุษย์ด้านแรงงานที่มีคุณภาพและทุนทางจิตวิทยามาเสริมให้แรงงานมีโอกาสรับจ้างงานเพิ่มขึ้น จึงเป็นทางเลือกสำหรับครัวเรือนต่อมาจากการติดตามของฝ่ายประเมินที่ 3 พบว่า ครัวเรือนดังกล่าวมีการออกไปจ้างงานต่างถิ่น และมีรายได้เพิ่มขึ้นมากกว่ารายได้จากการประกอบอาชีพเกษตร ทั้งนี้ ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนยังประกอบอาชีพการเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ และการจ้างงานควบคู่ไปทั้ง 3 อาชีพ

กรณีดังกล่าวเป็นตัวอย่างการใช้ทุนเพื่อเสริมสร้างความหวัง ความภูมิใจและความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

ตาราง 33 การปรับอาชีพเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

การปรับใช้ทุน การดำรงชีพ อย่างยั่งยืน	ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน		
	HL20	HM50	HH93
ความเสี่ยงและ ความเปราะบาง	การขาดทักษะส่งเสริม อุตสาหกรรม ความมั่นใจ และแรงจูงใจในการพัฒนา ตนเอง	การขาดทักษะส่งเสริม อุตสาหกรรม ความมั่นใจ และแรงจูงใจในการ พัฒนาตนเอง	การขาดทักษะส่งเสริม อุตสาหกรรม ความมั่นใจ และแรงจูงใจในการพัฒนา ตนเอง
อาชีพ	การเพาะเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ แพะ 7 ตัว หมู 2 ตัว การ ปลูกพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ถั่ว ข้าวโพด บุก ลิ้นี่ ไม่มี รายได้จากการจ้างงาน	การเพาะเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ สัตว์ปีก 5 ตัว หมู 1 ตัว การปลูกพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ข้าวโพด กล้วยพืช ชวนเจีย วอลนัท ไม่มี รายได้จากการจ้างงาน	การเพาะเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ สัตว์ปีก 14 ตัว หมู 4 ตัว วัว 4 ตัว การปลูกพืช เศรษฐกิจ ได้แก่ ข้าวโพด กล้วยพืช และการรับจ้างงาน รายได้สูงจากการจ้างงาน 49,000 หยวน
ทุนหลัก	ทุนมนุษย์	ทุนมนุษย์	ทุนมนุษย์
ทุนรอง	ทุนทางจิตวิทยา	ทุนทางจิตวิทยา	ทุนทางจิตวิทยา
กระบวนการใช้ ทุน	การรับจ้างงานต่างถิ่น	การรับจ้างงานต่างถิ่น	การรับจ้างงานต่างถิ่น
ผลลัพธ์การดำรง ชีพ	รายได้เพิ่มขึ้น	รายได้เพิ่มขึ้น	รายได้เพิ่มขึ้น

ที่มา: ผู้วิจัย, 2022

5) กรณีศึกษาแรงงาน

ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนทั้ง 3 กรณีนั้น มีสมาชิกครอบครัวเป็นวัยแรงงานอย่างน้อย 1 คนขึ้นไป ผลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาการจ้างงานของแรงงานพบว่า แม้ว่าแรงงานได้รับการอบรมและพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพในฐานะเป็นทุนมนุษย์ให้สามารถมีงานจ้างงานจากเอกชนหรือหน่วยงานต่างถิ่น แต่ยังจำเป็นต้องอาศัยการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมการทำงานและสังคมของพื้นที่ในการทำงานต่างถิ่น คู่กันเคยกับเครือข่ายและได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงาน เพื่อให้สามารถได้รับการจ้างงานในระยะยาว และมีรายได้จากการจ้างงานอย่างต่อเนื่อง บางครัวเรือนมีแรงงานที่สามารถปรับตัวได้กับสังคมที่ไปจ้างงาน จึงมีรายที่มั่นคง

และเมื่อมีรายได้เพียงพอถึงจะกลับมาที่ชุมชนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ จึงกล่าวได้ว่า กรณีดังกล่าว จำเป็นต้องใช้ทุนมนุษย์ปรับใช้กับทุนทางสังคมและทุนทางจิตวิทยาเมื่อแรงงานเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ ๆ กล่าวคือ การปรับใช้แรงงานในครอบครัวเพื่อเพื่อการจ้างงานระยะยาว

ตาราง 34 การปรับแรงงานเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

การปรับใช้ทุน	ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน		
	HL41	H29	H37
การดำรงชีพอย่างยั่งยืน			
ความเสี่ยงและความเปราะบาง	ขาดความมั่นใจ และการปรับตัวกับท้องถิ่นภายนอก	ขาดความมั่นใจ และการปรับตัวกับท้องถิ่นภายนอก	ขาดความมั่นใจ และการปรับตัวกับท้องถิ่นภายนอก
จำนวนแรงงาน	สมาชิกครอบครัว 2 คน และแรงงาน 1 คน	สมาชิกครอบครัว 3 คน และแรงงาน 3 คน	สมาชิกครอบครัว 4 คน และแรงงาน 4 คน
ทุนหลัก	ทุนมนุษย์	ทุนมนุษย์	ทุนมนุษย์
ทุนรอง	ทุนทางสังคม ทุนทางจิตวิทยา	ทุนทางสังคม ทุนทางจิตวิทยา	ทุนทางสังคม ทุนทางจิตวิทยา
กระบวนการใช้ทุน	การรับจ้างงานต่างถิ่น	การรับจ้างงานต่างถิ่น	การรับจ้างงานต่างถิ่น
ผลลัพธ์การดำรงชีพ	รายได้เพิ่มขึ้น	รายได้เพิ่มขึ้น	รายได้เพิ่มขึ้น

ที่มา: ผู้วิจัย, 2022

6) กรณีศึกษาขนาดครอบครัว

กรณีศึกษาการปรับใช้ทุนสังคมด้านขนาดครอบครัวนั้น มี 2 ลักษณะ ได้แก่ กรณีศึกษาประการแรก ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน เช่น SL84 ครอบครัวนี้มีขนาดครอบครัวเล็ก มีสมาชิกครอบครัวเพียงคนเดียว การปรับใช้ทุนทางสังคมเพื่อการทำถนนเข้าบ้านของตนเอง ใช้ทุนสังคมเป็นหลักในการร่วมด้วยความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ช่วยเหลือกันในการขุดถนนเพื่อตัดเป็นทางเข้าบ้าน นอกจากนี้ ยังมีทุนรองคือ ทุนมนุษย์ โดยอาศัยแรงงานของตนเองซึ่งไม่เจ็บป่วยและความสามารถจากการทำเกษตรในการจัดการพื้นที่ให้ทำถนนเข้าบ้านได้อย่างเหมาะสม สำหรับกรณีศึกษาประการที่สอง ได้แก่ ศึกษาจากครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน 2 ครัวเรือน ได้แก่ ครัวเรือน SM8 และ SH13 ซึ่งทั้งสองครัวเรือนมีจำนวนสมาชิกครอบครัวเท่ากับ 4 และ 5 คน ตามลำดับ และมีจำนวนแรงงานมาก ทำให้ครัวเรือนมีรายได้เพียงพอกับการดำรงชีพ แต่เนื่องจากพื้นที่บ้านและลักษณะที่อยู่อาศัยอาจจะคับแคบกับจำนวนสมาชิกของครอบครัว จึงมีการ

ปรับใช้ทุนทางสังคมร่วมกับทุนการเงินมาใช้ในการซ่อมแซมบ้าน เพื่อให้ครัวเรือนมีบ้านพักที่เหมาะสม โดยเฉพาะการดูแลรักษาสาธารณูปโภคให้มีความเหมาะสมกับการดำรงชีพและการป้องกันความปลอดภัยในชีวิต

ตาราง 35 การปรับใช้ขนาดครอบครัวเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

การปรับใช้ทุน การดำรงชีพ อย่างยั่งยืน	ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน		
	SL84	SM8	SH13
ความเสี่ยงและความเปราะบาง	ถนนเข้าบ้านไม่ดี	ที่อยู่อาศัยเก่าและคับแคบ	ที่อยู่อาศัยเก่าและคับแคบ
ขนาดครอบครัว	สมาชิกครอบครัว 1 คน	สมาชิกครอบครัว 4 คน	สมาชิกครอบครัว 5 คน
ทุนหลัก	ทุนทางสังคม	ทุนทางสังคม	ทุนทางสังคม
ทุนรอง	ทุนมนุษย์	ทุนการเงิน	ทุนการเงิน
กระบวนการใช้ทุน	การพึ่งพาตนเองด้าน สาธารณูปโภคพื้นฐาน	การพึ่งพาตนเองด้าน สาธารณูปโภคพื้นฐาน	การพึ่งพาตนเองด้าน สาธารณูปโภคพื้นฐาน
ผลลัพธ์การดำรงชีพ	มีความสะดวกในการดำเนินชีวิต	มีความสะดวกในการดำเนินชีวิต	มีความสะดวกในการดำเนินชีวิต

ที่มา: ผู้วิจัย, 2022

7) กรณีศึกษารุ่นวัย

กรณีศึกษารุ่นวัยของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนมี 3 ลักษณะตามบริบทของครัวเรือน ได้แก่ กรณีแรก ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน PsyL15 มีปัญหาความสัมพันธ์ของครอบครัวที่มีทัศนคติไม่ตรงกันในเรื่องการทำงาน มี 1 รุ่นวัย คือ วัยแรงงาน สำหรับบ้านนี้ยังต้องเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยาเพราะขาดความหวังและขาดความภาคภูมิใจในความสามารถในการทำงานตนเอง กรณีศึกษาที่สอง ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน PsyM30 มีปัญหาความสัมพันธ์ของครอบครัวที่มีทัศนคติในเรื่องการศึกษา มี 2 รุ่นวัย คือ วัยเด็กและแรงงาน กล่าวคือ ยังเข้าใจว่าการศึกษาเป็นเรื่องไม่สำคัญ และมีความยุ่งยากที่ต้องดูแลให้บุตรหลานเข้ารับการศึกษที่เหมาะสมตามวัยอันควร กรณีศึกษาที่สาม ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน Psy.102 มีปัญหาความสัมพันธ์ของครอบครัวที่มีทัศนคติไม่ตรงกันในเรื่องการปรับตัวการเลี้ยงดูผู้สูงอายุ มี 4 รุ่นวัย ได้แก่ วัยเด็ก วัยรุ่น วัยแรงงาน และวัยชรา ซึ่งทั้ง 3 ครัวเรือนดังกล่าวใช้ยุทธศาสตร์การปรับใช้ทุนทางจิตวิทยาเป็นหลักร่วมกับทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงการไว้วางใจกัน พึ่งพาอาศัย และช่วยเหลือซึ่งกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวตลอดจน การปลูกฝัง

จิตสำนึกที่สืบทอดต่อจากรุ่นสู่รุ่น จนสามารถลดความเสี่ยงของการขาดรายได้ ลดความเสี่ยงการขาดเรียนของเด็ก และลดความเสี่ยงการทอดทิ้งคนชราและผู้ป่วย อย่างไรก็ตาม กรณีศึกษารุ่นวัยของครัวเรือน จึงต้องอาศัยการใช้ทุนเพื่อความเข้มแข็งทางจิตใจและการเปลี่ยนผ่านจากความยากจน

ตาราง 36 การปรับใช้ทุนวัยเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

การปรับใช้ทุน	ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน		
	PsyL15	PsyM30	Psy102
การดำรงชีพอย่างยั่งยืน			
ความเสี่ยงและความเปราะบาง	ความสัมพันธ์ของครอบครัวที่มีทัศนคติไม่ตรงกันในเรื่องการทำงาน	ความสัมพันธ์ของครอบครัวที่มีทัศนคติไม่ตรงกันในเรื่องการศึกษา	ความสัมพันธ์ของครอบครัวที่มีทัศนคติไม่ตรงกันในเรื่องการปรับตัวการเลี้ยงดูผู้สูงอายุ
รุ่นวัย	1 รุ่นวัย คือ วัยแรงงาน	2 รุ่นวัย คือ วัยเด็กและวัยแรงงาน	4 รุ่นวัย วัยเด็ก วัยรุ่น วัยแรงงาน และวัยชรา
ทุนหลัก	ทุนทางจิตวิทยา	ทุนทางจิตวิทยา	ทุนทางจิตวิทยา
ทุนรอง	ทุนทางวัฒนธรรม	ทุนทางวัฒนธรรม	ทุนทางวัฒนธรรม
กระบวนการใช้ทุน	การปรับความคิด	การปรับความคิด	การปรับความคิด
ผลลัพธ์การดำรงชีพ	ลดความเสี่ยงของการขาดรายได้	ลดความเสี่ยงการขาดเรียนของเด็ก	ลดความเสี่ยงการทอดทิ้งคนชราและผู้ป่วย

ที่มา: ผู้วิจัย, 2022

8) กรณีศึกษาที่อยู่อาศัย

กรณีศึกษาที่อยู่อาศัย มีความเสี่ยงและความเปราะบางเดียวกัน คือ รายได้จากการเกษตรไม่แน่นอน ซึ่งแต่ละครัวเรือนมีพื้นที่อยู่อาศัยแตกต่างกัน ได้แก่ ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน PL60 มีบ้าน 62 ตารางเมตร สมาชิกครอบครัว 5 คน ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน PM19 มีบ้านเกรด B ซึ่งทำด้วยอิฐ 130 ตารางเมตร สมาชิกครอบครัว 4 คน และครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน PH93 มีบ้านพักเกรด A แบบบ้านคอนกรีตเสริมเหล็ก 227 ตารางเมตร สมาชิกครอบครัว 5 คน การปรับใช้ทุนกายภาพเพื่อเพิ่มรายได้ โดยใช้พื้นที่อยู่อาศัยประกอบกับทุนทางธรรมชาติและทุนทางวัฒนธรรมด้านความรู้ภูมิปัญญาที่สืบทอดต่อกันมาโดยการตากเห็ดป่าอบแห้ง ที่เก็บจากป่า ระหว่างช่วงฤดูการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรชาวบ้านจะออกไปหาเห็ดป่าตามธรรมชาติ และสามารถนำมาอบแห้งเพื่อเพิ่มราคาขาย ซึ่งหากบ้าน

ใดมีเห็ดป่าจำนวนมากก็สามารถนำเห็ดมาอบแห้งขายได้มากขึ้น และยังสามารถส่งออกไปขายยังชุมชนต่างถิ่นได้ราคาเพิ่มขึ้นอีกด้วย นับว่าเป็นการใช้ทุนเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร

ตาราง 37 การปรับใช้ที่อยู่อาศัยเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

การปรับใช้ทุน การดำรงชีพ อย่างยั่งยืน	ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน		
	PL60	PM19	PH93
ความเสี่ยงและ ความเปราะบาง	รายได้จากการเกษตรไม่ แน่นอน	รายได้จากการเกษตรไม่ แน่นอน	รายได้จากการเกษตรไม่ แน่นอน
พื้นที่อยู่อาศัย	บ้าน 62 ตารางเมตร สมาชิกครอบครัว 5 คน	บ้านเกรด B 130 ตาราง เมตร สมาชิกครอบครัว 4 คน	บ้านพักเกรด A 227 ตารางเมตร สมาชิก ครอบครัว 5 คน
ทุนหลัก	ทุนทางกายภาพ	ทุนทางกายภาพ	ทุนทางกายภาพ
ทุนรอง	ทุนทางธรรมชาติ	ทุนทางธรรมชาติ	ทุนทางธรรมชาติ
	ทุนทางวัฒนธรรม	ทุนทางวัฒนธรรม	ทุนทางวัฒนธรรม
กระบวนการใช้ ทุน	การใช้พื้นที่บ้านสำหรับการ อบแห้งเห็ดป่า ใช้ ภูมิ ปัญญาในการเพิ่มมูลค่า ทรัพยากรจนเกิดรายได้	การใช้พื้นที่บ้านสำหรับ การอบแห้งเห็ดป่า ใช้ภูมิ ปัญญาในการเพิ่มมูลค่า ทรัพยากรจนเกิดรายได้	การใช้พื้นที่บ้านสำหรับ การอบแห้งเห็ดป่า ใช้ภูมิ ปัญญาในการเพิ่มมูลค่า ทรัพยากรจนเกิดรายได้
ผลลัพธ์การดำรง ชีพ	รายได้เพิ่มขึ้น	รายได้เพิ่มขึ้น	รายได้เพิ่มขึ้น

ที่มา: ผู้วิจัย, 2022

9) กรณีศึกษาปีที่หลุดพ้นจากความยากจน

ปีที่หลุดพ้นจากความยากจนสะท้อนถึงความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานด้านสาธารณูปโภค เนื่องจากจากโครงการแก้ปัญหาความยากจนอย่างตรงจุดหรือ TPA เน้นการสร้างความพร้อมทางกายภาพก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับปรุงถนน ไฟฟ้า ประปา และอินเทอร์เน็ต ซึ่งยิ่งปีที่หลุดพ้นจากความยากจนเมื่อไม่นานจะมีความพร้อมด้านกายภาพมากกว่าปีที่หลุดพ้นจากความยากจนในช่วงเริ่มแรกของโครงการ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ในยุคข้อมูลข่าวสารด้วยการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว เกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนใหม่ ๆ เหล่านี้ โครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคของเขาสามารถเข้าถึงได้นั้นยิ่งทันสมัยและมีความพร้อมสำหรับการดำรงชีพ

ส่วนครัวเรือนที่หลุดพ้นความยากจนในช่วงแรกของโครงการ TPA อาจไม่สะดวกเท่าคนที่หลุดพ้นล่าสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้การขนส่งสินค้าเกษตรสามารถส่งออกได้ขายยังพื้นที่อื่น และมีราคาสูงขึ้น นอกจากนี้ยังมีการใช้ทุนทางการเงินเพื่อปรับใช้พันธุ์สัตว์ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดให้สามารถส่งออกได้ขายได้ในราคาสูงเช่นกัน

ตาราง 38 แสดงการปรับใช้สถานะปีที่หลุดพ้นจากความยากจนเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

การปรับใช้ทุน การดำรงชีพ อย่างยั่งยืน	ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน		
	PL58	PM54	PH108
ความเสี่ยงและ ความเปราะบาง	การขนส่งสินค้าเกษตรไม่สะดวก	การขนส่งสินค้าเกษตรไม่สะดวก	การขนส่งสินค้าเกษตรไม่สะดวก
ปีที่หลุดพ้นจาก ความยากจน	2019 ได้ซ่อมแซมบ้านใหม่และปรับปรุงถนน	2016 ได้ซ่อมแซมบ้านใหม่ และปรับปรุงถนน	2014 มีสาธารณูปโภคพื้นฐานดีขึ้น
ทุนหลัก	ทุนทางกายภาพ	ทุนทางกายภาพ	ทุนทางกายภาพ
ทุนรอง	ทุนทางการเงิน	ทุนทางการเงิน	ทุนทางการเงิน
กระบวนการใช้ทุน	การปรับใช้พันธุ์สัตว์เพื่อการส่งออก	การปรับใช้พันธุ์สัตว์เพื่อการส่งออก	การปรับใช้พันธุ์สัตว์เพื่อการส่งออก
ผลลัพธ์การดำรง ชีพ	รายได้เพิ่มขึ้น	รายได้เพิ่มขึ้น	รายได้เพิ่มขึ้น

ที่มา: ผู้วิจัย, 2022

10) กรณีศึกษารายได้ต่อหัว

ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนทั้ง 3 ครัวเรือน มีบริบทที่แตกต่างกัน ได้แก่ ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน FL81 มีหัวหน้าครัวเรือนป่วยเป็นโรคหัวใจ และเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรไม่แน่นอน และรายได้ต่อหัว 4,867 หยวน แต่รายจ่ายแค่ 145 หยวน ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน FM12 มีปัญหาการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรยังไม่แน่นอนกับพื้นที่ดินที่มีอยู่ และมีรายได้ต่อหัว 18,184 หยวน และรายจ่าย 12,184 หยวน และครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน FH42 มีปัญหาการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรยังไม่แน่นอนกับพื้นที่ดินที่มีอยู่ และมีรายได้ต่อหัว 44,022 หยวน มีรายได้จากการจ้างงานสูง 88,000 หยวน ซึ่งกรณีศึกษา รายได้ต่อหัวนี้เป็นการนำทุนทางการเงินและทุนทางสังคมมาปรับใช้จากการลงทุนปลูกหัวไชเท้าเพื่อการส่งออก เกษตรกรมีการรวมกลุ่มกันจัดสรรพื้นที่การทำเกษตรปลูกหัวไชเท้าตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่รัฐ แต่ไม่เป็นไปตามที่คาดหวังว่าจะสามารถหารายได้เพิ่มขึ้น ส่งผลต่อต้นทุนทางการเงินของเงินลงทุน อย่างไรก็ตามเนื่องจากการลงทุนนี้เป็นการรวมตัว

ของกลุ่มเกษตรกรที่ช่วยเหลือกัน ทำให้การขาดทุนไม่กระทบต่อรายได้ของครัวเรือน แต่ช่วยสร้างเสริมประสบการณ์ด้านทักษะทางอาชีพของเกษตรกร เพิ่มแนวทางการปลูกหัวไชเท้าได้ในอนาคต ดังนั้น การปรับใช้รายได้จากการรวมตัวกันทำเกษตรและการส่งออกจึงเป็นการใช้ทุนเพื่อพัฒนาการลงทุนด้านอุตสาหกรรมการเกษตร

ตาราง 39 การปรับใช้รายได้ต่อหัวเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

การปรับใช้ทุน การดำรงชีพ อย่างยั่งยืน	ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน		
	FL81	FM12	FH42
ความเสี่ยงและความเปราะบาง	หัวหน้าครัวเรือนป่วยเป็นโรคหัวใจ และเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรไม่แน่นอน	การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรยังไม่แน่นอนกับพื้นที่ดินที่มีอยู่	การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรยังไม่แน่นอนกับพื้นที่ดินที่มีอยู่
รายได้ต่อหัว	รายได้ต่อหัว 4,867 หยวน แต่รายจ่ายน้อย 145 หยวน	รายได้ต่อหัว 18,184 หยวน และรายจ่าย 12,184 หยวน	รายได้ต่อหัว 44,022 หยวน มีรายได้จากการจ้างงานสูง 88,000 หยวน
ทุนหลัก	ทุนทางการเงิน	ทุนทางการเงิน	ทุนทางการเงิน
ทุนรอง	ทุนทางสังคม	ทุนทางสังคม	ทุนทางสังคม
กระบวนการใช้ทุน	การลงทุนปลูกหัวไชเท้าเพื่อการส่งออก	การลงทุนปลูกหัวไชเท้าเพื่อการส่งออก	การลงทุนปลูกหัวไชเท้าเพื่อการส่งออก
ผลลัพธ์การดำรงชีพ	ทักษะการทำอุตสาหกรรมเกษตรสูงขึ้น	ทักษะการทำอุตสาหกรรมเกษตรสูงขึ้น	ทักษะการทำอุตสาหกรรมเกษตรสูงขึ้น

ที่มา: ผู้วิจัย, 2022

11) กรณีศึกษาเงินชดเชย

กรณีศึกษาครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนทั้ง 3 กรณีครัวเรือนเผชิญกับค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล ที่กระทบต่อค่าใช้จ่ายครัวเรือน ทั้งนี้การได้รับเงินชดเชยช่วยเหลือจากภาครัฐเป็นการเยียวยาผู้ที่มีปัญหาด้านสุขภาพ เพื่อช่วยเหลือให้สามารถมีการดำรงชีพอย่างยั่งยืนได้ นอกจากการมีทุนทางการเงินแล้ว จำเป็นต้องใช้ทุนทางจิตวิทยาร่วมด้วย หากมีความอดทนต่อความยากลำบากด้านสุขภาพ มีการมองโลกในแง่บวกนั้น จะช่วยให้ฝ่าฟันอุปสรรคของการเจ็บป่วยไปได้ จนมีความหวังในการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืน ตัวอย่างเช่น ครัวเรือน FL30 หัวหน้าครัวเรือนอายุ 42 แต่ยังไม่ได้แต่งงานเนื่องจากต้องช่วยเหลือดูแลหลานสองคนซึ่งมารดามีสถานะหย่ากับสามี ทั้งนี้ เขาต้องออกค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียนของหลาน การรักษาพยาบาลของทั้งครอบครัว แต่เขาไม่บ่น หากแต่ดูแลน้อง ๆ และหลานอย่างมีความสุข แถมให้การสัมภาษณ์ว่า นโยบายของรัฐยิ่งดีขึ้น

นับวัน และ เขาจะเลี้ยงดูหลานและสมาชิกในครอบครัวอย่างดี ยอมไม่แต่งงานเพื่อครอบครัว จากกรณีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของทุนทางจิตวิทยาซึ่งเป็นสิ่งที่รวบรวมกำลังใจและ แรงขับเคลื่อนการดำรงชีพของครัวเรือน จึงสรุปได้ว่า การกระทำของครัวเรือนนี้นับได้ว่าเป็นการใช้ ทุนเพื่อความหวังในชีวิตและการเปลี่ยนผ่านจากความยากจน

ตาราง 40 การปรับใช้จำนวนเงินชดเชยเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้น จากความยากจน

การปรับใช้ทุน การดำรงชีพ อย่างยั่งยืน	ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน		
	FL30	FM77	FH34
ความเสี่ยงและ ความเปราะบาง	การเข้าไม่ถึงค่า รักษายาบาลเมื่อเจ็บป่วย	ค่าใช้จ่ายการดูแลผู้ป่วย สูง	ค่าใช้จ่ายการ รักษายาบาลสูง
จำนวนเงินชดเชย	เงินชดเชย 681 หยวน	เงินชดเชย 3,934 หยวน	เงินชดเชย 6,362 หยวน
ทุนหลัก	ทุนทางการเงิน	ทุนทางการเงิน	ทุนทางการเงิน
ทุนรอง	ทุนทางจิตวิทยา	ทุนทางจิตวิทยา	ทุนทางจิตวิทยา
กระบวนการใช้ทุน	การใช้เงินชดเชยเพื่อรักษา สุขภาพ	การใช้เงินชดเชยเพื่อ รักษาสุขภาพ	การใช้เงินชดเชยเพื่อ รักษาสุขภาพ
ผลลัพธ์การดำรง ชีพ	สุขภาพดีขึ้น สามารถ ประกอบอาชีพได้ปกติ มี ความหวังในการดำรงชีพ มองโลกในแง่ดี ไม่ย่อท้อต่อ อุปสรรค	สุขภาพดีขึ้น สามารถ ประกอบอาชีพได้ปกติ มี ความหวังในการดำรงชีพ มองโลกในแง่ดี ไม่ย่อท้อ ต่ออุปสรรค	สุขภาพดีขึ้น สามารถ ประกอบอาชีพได้ปกติ มีความหวังในการดำรง ชีพ มองโลกในแง่ดี ไม่ ย่อท้อต่ออุปสรรค

ที่มา: ผู้วิจัย, 2022

จากกรณีศึกษาตาม 11 ตัวแปรข้างต้น ได้แก่ จำนวนที่ดิน สุขภาพ การศึกษา อาชีพ แรงงาน ขนาดครอบครัว รุ่นวัย เนื้อที่อยู่อาศัย ปีที่หลุดจากความยากจน รายได้ต่อหัว และจำนวนเงินชดเชย สะท้อนให้เห็นว่า การปรับใช้ทุนให้สามารถดำรงชีพอย่างยั่งยืนนั้นไม่สามารถใช้เพียงทุนเดียวจะ สามารถดำรงชีพอย่างยั่งยืนได้ จึงจำเป็นต้องมีการใช้ทุนหลักและทุนรองมารวมสนับสนุนเพื่อให้เกิด การดำรงชีพอย่างยั่งยืนและไม่กลับมายากจนอีก สรุปผลการปรับใช้ทุนดังตาราง 41

ตาราง 41 การใช้ทุนเพื่อการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนอย่างยั่งยืน

การใช้ทุนเพื่อการดำรงชีพของครัวเรือน	ทุนหลัก	ทุนรอง						
		มนุษย์	สังคมและวัฒนธรรม	กายภาพ	ธรรมชาติ	การเงิน	จิตวิทยา	
1. การใช้ทุนเพื่อการจ้างงานระยะยาว	ทุนมนุษย์		✓				✓	
2. การใช้ทุนเพื่อชดเชยรายได้จากผลผลิตทางการเกษตร	ทุนทางสังคม	✓				✓	✓	
3. การใช้ทุนเพื่อพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานของชุมชนอย่างต่อเนื่อง	ทุนทางสังคม						✓	
4. การใช้ทุนเพื่อเสริมสร้างความหวัง ความภูมิใจและความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค	ทุนทางจิตวิทยา		✓					
5. การใช้ทุนเพื่อป้องกันความปลอดภัยในชีวิต	ทุนมนุษย์		✓	✓				
6. การใช้ทุนเพื่อการเกษตรเชิงอนุรักษ์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	ทุนมนุษย์		✓	✓	✓			
7. การใช้ทุนเพื่อพัฒนาการลงทุนด้านอุตสาหกรรมเกษตร	ทุนกายภาพ		✓		✓			
8. การใช้ทุนเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร	ทุนทางธรรมชาติ	✓	✓					
9. การใช้ทุนเพื่อความเข้มแข็งทางจิตใจกับการเปลี่ยนผ่านจากความยากจน	ทุนทางจิตวิทยา	✓						
10.การใช้ทุนเพื่อเสริมรายจ่ายในชีวิตประจำวันทั้งการทำ	ทุนทางการเงิน	✓	✓			✓		

การใช้ทุนเพื่อการ ดำรงชีพของ ครัวเรือน	ทุนหลัก	ทุนรอง					
		มนุษย์	สังคมและ วัฒนธรรม	กายภาพ	ธรรมชาติ	การเงิน	จิตวิทยา
เกษตรและการรักษาโรค							

ที่มา: ผู้วิจัย, 2022

จากการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ทุนการดำรงชีพของชุมชนถาดหัว พบว่า เกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ได้ใช้ทุนทางมนุษย์สูงสุด จึงทำให้ครัวเรือนสามารถหลุดพ้นจากความยากจนได้และมีการดำรงชีพที่ยั่งยืน รองลงมาคือทุนทางสังคม ทุนทางกายภาพ ทุนทางจิตวิทยา ทุนทางการเงิน และทุนทางธรรมชาติ ผลการศึกษาหมายความว่า เกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนได้ใช้ทุนทางมนุษย์ซึ่งรวมถึงความรู้ ความสามารถและทักษะด้านแรงงาน และใบรับรองการอบรมทักษะทางอาชีพ ในการผลักดันให้ครัวเรือนสามารถหลุดพ้นจากความยากจนได้ โดยมีทุนทางสังคมคือ ระบบเครือญาติ ความสามัคคี ประเพณีและวัฒนธรรมในแบบของจีนที่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น ระบบตระกูลแซ่ การให้กู้ยืมเงินโดยไม่คิดดอกเบี้ย เพื่อลงทุนในอาชีพ ช่วยกันดูแลลูกหลาน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาได้สะท้อนให้เห็นว่าทุนทางการเงินไม่ใช่ทุนที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เกษตรกรในชุมชนถาดหัวหลุดพ้นจากความยากจน แต่เป็นเพียงปัจจัยหนึ่งเท่านั้น และเป็นทุนลำดับรอง ๆ ลงมา เมื่อเปรียบเทียบกับทุนทางมนุษย์ คือทุนทางสังคม และทุนทางกายภาพนั้นหมายความว่า การวัดความยากจนด้วยเส้นความยากจนในมิติทุนทางการเงินเพียงอย่างเดียวอาจจะไม่เพียงพอที่จะทำให้เราทราบสาเหตุของการหลุดพ้นจากความยากจน และการใช้ทุนการดำรงชีพใดที่ทำให้ครัวเรือนนั้น ๆ หลุดพ้นจากความยากจนได้ และเมื่อหลุดพ้นจากความยากจนแล้ว รัฐบาลควรมีกยุทธ์หรือนโยบายใดอย่างต่อเนื่องที่ไม่ใช่นโยบายระยะสั้นที่ช่วยเหลือทางการเงิน แต่เป็นการพัฒนากลุ่มคนที่หลุดพ้นจากความยากจนให้ครัวเรือนมีความเข้มแข็ง และไม่กลับไปยากจนอีกครั้ง เนื่องจากทุนทางมนุษย์คือความรู้ ความสามารถ และทักษะด้านแรงงานมีความสำคัญ นั้นหมายถึงการศึกษาที่ต้องมีการพัฒนาให้กับกลุ่มคนที่หลุดพ้นจากความยากจน เป็นนโยบายที่รัฐบาลต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และในบริบทประเทศจีน ทุนทางสังคมเป็นทุนที่ช่วยอุปถัมภ์

ดังนั้นการยึดโยงและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ของระบบเครือญาติจึงมีความสำคัญในวัฒนธรรมจีนที่จะช่วยลดต้นทุนในการดำรงชีพ (ดังแสดงในภาพ 25)

นอกจากนี้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น การศึกษานี้ได้ทำการวิเคราะห์การใช้ทุนการดำรงชีพของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนชุมชนถาวร จากครัวเรือนกรณีศึกษา จำนวน 31 ครัวเรือน ด้วยสถิติพรรณนาเพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของการใช้ทุนแต่ละด้านของครัวเรือนตัวอย่าง ซึ่งเป็นทุนมนุษย์ ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางการเงิน ทุนทางกายภาพ ทุนทางสังคม และทุนทางจิตวิทยา โดยมีตัวชี้วัดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม 11 ตัวแปร และได้จากภาคสนาม 6 ตัวแปร ซึ่งนำมาสู่การวิเคราะห์การใช้ทุนการดำรงชีพของครัวเรือนตัวอย่าง โดยมีรายละเอียดของตัวแปรดังนี้

สมมติให้ทุน 6 ด้านมีน้ำหนักเท่ากันคือ 16.67% ซึ่งได้จาก $(100\%/6)$ และสมมติคะแนนเต็มของทุนแต่ละด้านเท่ากันคือ 5.0 อย่างไรก็ตาม ผลรวมคะแนนจริงของทุนแต่ละด้านมีค่ามากที่สุด (Max.) แตกต่างกัน เช่น ทุนมนุษย์ มีค่า Max.= 8 คะแนน ทุนสังคม มีค่า Max.=12 คะแนน ฯลฯ ดังนั้นจึงต้องทำให้เท่ากันก่อน โดยการเทียบบัญญัติไตรยางศ์แบบแปรผันตรง $(5.0 \times 100) / (\text{Max.}/100)$ เช่น $(5 \times 100) / (8/100) = 0.625$ เมื่อเอา 0.625 คูณกลับไปยังค่ามากที่สุดคือ 8 ก็จะได้คะแนนทุนไม่เกิน 5.0 ดูตัวอย่างจากตาราง

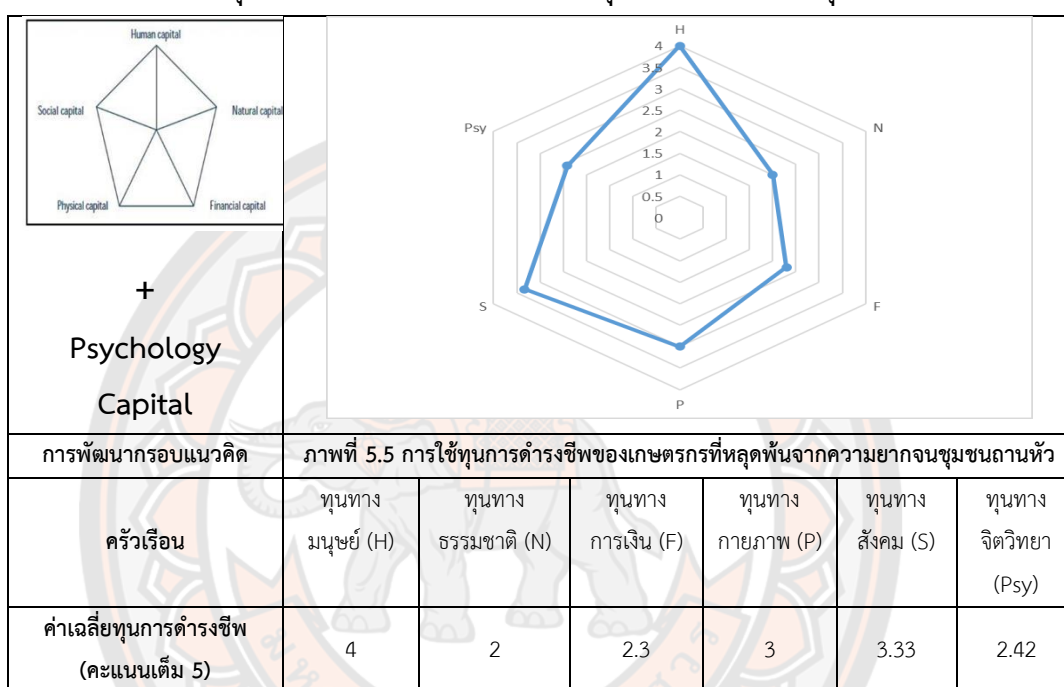
ตาราง 42 แสดงคำอธิบายการใช้ตัวแปรเกณฑ์ในแต่ละประเภททุนเพื่อวิเคราะห์การใช้ทุนการดำรงชีพของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนชุมชนถาวร

มิติทุน	ทุนในการดำรงชีพ	เกณฑ์การให้คะแนน
ทุนมนุษย์ (H)	1. การศึกษาขั้นสูงสุด (เต็ม 3 คะแนน)	ประถมศึกษา = 1 ม.ต้น = 2 อาชีว = 3
	2. การเจ็บป่วยหรือพิการในครอบครัว (เต็ม 1 คะแนน)	ไม่มี = 1 โรคเรื้อรัง โรคเมเร็ง = 0 พิการ ทุพพลภาพ = 0
	3. จำนวนอาชีพ (เต็ม 3 คะแนน)	ทำอาชีพเดียว = 1 ทำ 2 อาชีพ = 2 ทำ 3 อาชีพ = 3 (เพาะปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ รับจ้าง)
	4. การเข้าร่วมอบรมโครงการของรัฐ	เข้าร่วมอบรม = 1 ไม่ได้เข้าร่วมอบรม = 0
		เอาผลรวมของทุน 4 ข้อ $\times 0.625$ ค่ามากที่สุดที่เป็นไปได้ $8 \times 0.625 = 5.0$ ถ้ารวมได้ $7 \times 0.625 = 4.38$ ค่าน้อยที่สุดที่เป็นไปได้ Min. คือ $1 \times 0.625 = 0.63$

มิติทุน	ทุนในการดำรงชีพ	เกณฑ์การให้คะแนน
ทุนทางสังคม (S)	1. ขนาดครอบครัว (คน)	- 1 คน = 1 - 3 - 5 คน = 2 - มากกว่า 5 คนขึ้นไป = 3
	2. จำนวนแรงงาน (คน)	1 คน = 1 2 - 3 คน = 2 มากกว่า 3 คนขึ้นไป = 3
	3. ระยะเวลาที่หลุดพ้นจากความยากจน (ปี)	1-2 ปี = 1 3-4 ปี = 2 5 ปีขึ้นไป = 3
	4. รุ่นวัยในครัวเรือน (รุ่น)	- รุ่นวัยเดียว = 1 - สองรุ่นวัย = 2 - สามรุ่นวัย = 3
		ค่ามากที่สุดที่เป็นไปได้ Max. คือ $12 \times 0.416 = 5.0$ ค่าน้อยที่สุดที่เป็นไปได้ Min. คือ $4 \times 0.416 = 1.66$
ทุนทางจิตวิทยา (Psy)	1. การมีความหวังของครัวเรือนในการหลุดพ้นจากความยากจน	มีความหวัง = 1 ไม่มีความหวัง = 0
	2. ความพินาศเมื่อเผชิญกับปัญหา	สามารถพินาศได้ = 1 ไม่สามารถพินาศได้ = 0
	3. การมองโลกในแง่ดีของครัวเรือน	มองโลกในแง่ดี = 1 มองโลกในแง่ลบ = 0
		ค่ามากที่สุดที่เป็นไปได้คือ $3 \times 1.666 = 5.0$
ทุนทางกายภาพ (P)	1. ขนาดพื้นที่อยู่อาศัย (m ²)	- 62-110 m ² = 1 - 130-150 m ² = 2 - 227-270 m ² = 3
	2. จำนวนที่ดินทำการเกษตร (Mu)	- 3-20 Mu = 1 - 24-41 = 2 - 63-71 = 3
		ค่ามากที่สุดที่เป็นไปได้คือ $6 \times 0.833 = 5.0$
ทุนทางการเงิน (F)	1. รายได้จากการทำงาน (หยวน/คน/ปี)	- รายได้ 4,867 - 6,509 หยวน/คน/ปี = 1 - รายได้ 18,161-26,528 หยวน/คน/ปี = 2 - รายได้ 36,093-44,022 หยวน/คน/ปี = 3
	2. เงินชดเชยที่ได้รับจากรัฐ (หยวน/คน/ปี)	- 89-1944 หยวน/คน/ปี = 1 - 3,233-3,934 หยวน/คน/ปี = 2 - 4,801-6,362 หยวน/คน/ปี = 3
		ค่ามากที่สุดที่เป็นไปได้คือ $6 \times 0.833 = 5.0$
ทุนทางธรรมชาติ	1. มีทรัพยากรธรรมชาติ เช่น แหล่งน้ำธรรมชาติ สนับสนุนการทำมาหากิน	มีแหล่งทรัพยากรสนับสนุน = 1 ไม่มีแหล่งทรัพยากรสนับสนุน = 0

มิติทุน	ทุนในการดำรงชีพ	เกณฑ์การให้คะแนน
(N)	2. ความถี่ที่ได้รับจากภัยธรรมชาติ	ไม่เคย = 1 เป็นบางครั้ง = 2 ทุกปี = 3
		ค่ามากที่สุดที่เป็นไปได้คือ $4 \times 1.25 = 5.0$

ภาพ 25 แสดงการใช้ทุนการดำรงชีพของเกษตรกรที่หลุดพ้นความยากจนชุมชนถาวร

ที่มา: ผู้วิจัย, 2022

ตอนที่ 4 ผลลัพธ์การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

ผลลัพธ์การดำรงชีพเป็นส่วนประกอบที่สำคัญอันหนึ่งของกรอบกระบวนการดำรงชีพอย่างยั่งยืน อันเกิดจากการปรับใช้ทุนการดำรงชีพของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน จากการสัมภาษณ์ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน จำนวน 31 ครัวเรือน สรุปผลผลลัพธ์การดำรงชีพ มีรายละเอียดดังนี้

1. รายได้เพิ่มขึ้น

รายได้เพิ่มขึ้นของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนเป็นผลจากกระบวนการปรับใช้ทุนการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ได้แก่ การปรับเปลี่ยนการปลูกพืชเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับฤดูกาล การรวมตัวของกลุ่มครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและการต่อรองราคาสินค้าการเกษตร การมีรายได้เสริมจากการเก็บเห็ดป่าและการถนอมเห็ดป่าเพื่อการเพิ่มมูลค่าของเห็ดป่า การลดต้นทุนของการทำเกษตรโดยเฉพาะต้นทุนจากการขนส่ง การพัฒนาและ

ยกระดับความสามารถของเกษตรกรในการปลูกพืชให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้น และการเพิ่มศักยภาพการจ้างงานของแรงงาน

2. ความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตดีขึ้น

ความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตดีขึ้นของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนเป็นผลจากการปรับใช้ทุนการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ได้แก่ การปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวโพดแทนยาสูบเพื่อลดปัญหาสุขภาพและคุณภาพของดินเสื่อมโทรม การไม่ทอดทิ้งผู้ป่วย เด็ก และคนชราให้มีการดำรงชีพเพียงลำพัง การปรับเปลี่ยนทัศนคติที่ดีต่อการดำรงชีวิตให้มีมุมมองต่อการดำเนินชีวิตเชิงบวก มีความเข้มแข็งทางจิตใจ สามารถฟันฝ่าต่ออุปสรรคที่เผชิญอยู่ได้ การปรับปรุง พัฒนา และดูแลระบบสาธารณูปโภคให้มีความพร้อมใช้งานและมีสุขอนามัยที่ดีต่อครัวเรือนเกษตรกร และการเข้าถึงการจัดการศึกษาและการอบรมศักยภาพการประกอบอาชีพ

3. ความเปราะบางลดลง

ความเปราะบางลดลงของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนเป็นผลจากการปรับใช้ทุนการดำรงชีพอย่างยั่งยืน เห็นได้ชัดจากความเปราะบางของการขาดรายได้ลดลง การมีรายได้ไม่แน่นอนต่อผลผลิตทางการเกษตรที่สามารถทำให้เกษตรกรมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพต่อเนื่องไม่หยุดชะงัก การขาดทุนจากการประกอบอาชีพเกษตรลดลง ได้แก่ การปรับเทคนิควิธีการปลูกพืชเศรษฐกิจ การพัฒนาทักษะที่จำเป็นและการสร้างความมั่นใจของแรงงานที่ได้รับการจ้างงานจากนอกชุมชน

4. ความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

ความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนเป็นผลจากการปรับใช้ทุนการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ได้แก่ การตระหนักและมีจิตสำนึก รับผิดชอบต่อรัฐบาลและทรัพยากรธรรมชาติ การทำเกษตรอินทรีย์เพื่อระบบนิเวศที่ดี เช่น การลดการใช้สารเคมีด้วยปุ๋ยอินทรีย์ธรรมชาติ การป้องกันศัตรูพืชจากการแบ่งสัดส่วนพื้นที่การปลูกพืช การรวมตัวของกลุ่มเกษตรกรเพื่อลดปัญหาโรคระบาดของสัตว์เลี้ยง และศัตรูพืช

5. จิตสำนึกของครัวเรือนเกษตรกรที่ดีขึ้น

จิตสำนึกของครัวเรือนเกษตรกรที่ดีขึ้นของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนเป็นผลจากการปรับใช้ทุนการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ได้แก่ การรับรู้คุณค่าของผู้ให้ การรู้จักการขอบคุณ ความกตัญญูต่อบิดามารดาและผู้สูงอายุ การให้ความสำคัญกับทรัพยากรทางธรรมชาติ ความสำคัญของการอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัย การสืบสานต่อความเป็นชาติพันธุ์ของชนเผ่า

บทที่ 6

รูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

รูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชนถาวร อำเภอดำรงชัย มณฑลยูนนาน ประเทศจีน พัฒนาจากการศึกษา และวิเคราะห์กระบวนการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรภายหลังหลุดพ้นจากความยากจน ตามแนวทางของนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุดของจีน บทเรียนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนจากการใช้ศักยภาพและความสามารถปรับทุนการดำรงชีพตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และรักษาความสมดุลระหว่างปัจจุบันและอนาคตโดยไม่ทำลายฐานทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนการไม่กลับสู่การเป็นพลวัตของความยากจน หรือการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืนที่หลุดพ้นจากความยากจน ผู้วิจัยนำบทเรียนจากการศึกษากรณีศึกษาครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนมาสังเคราะห์เป็นรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน สำคัญและรายละเอียดต่าง ๆ ได้นำมาเสนอในบทนี้ให้สอดคล้องกับการตอบคำถามวิจัยว่า รูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนควรจะเป็นอย่างไร และเป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 3 เพื่อเสนอรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

อย่างไรก็ดี รูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนควรเป็นรูปแบบที่มีความเป็นไปได้สำหรับนำไปปฏิบัติได้จริงและมีความเหมาะสมกับการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยจึงดำเนินการตรวจสอบคุณลักษณะสำคัญดังกล่าวด้วยการประเมินความเป็นไปได้และความเหมาะสมจากผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอสำคัญของผลการวิจัยออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ผลประเมินรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

ตอนที่ 2 รูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

2.1 ทุนการดำรงชีพ

2.2 กระบวนการปรับใช้ทุนการดำรงชีพ

2.2.1 การจ้างงานระยะยาว

2.2.2 การชดเชยรายได้จากผลผลิตทางการเกษตร

2.2.3 การพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

2.2.4 การสร้างความหวัง ความภูมิใจและความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

2.2.5 การป้องกันความปลอดภัยในชีวิต

2.2.6 การเกษตรเชิงอนุรักษ์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

2.2.7 การพัฒนาการลงทุนด้านอุตสาหกรรมเกษตร

2.2.8 การสร้างความมั่นคงทางอาหาร

2.2.9 การสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจกับการเปลี่ยนผ่านจากความยากจน

2.3 ผลลัพธ์การดำรงชีพ

ตอนที่ 1 ผลประเมินรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

การประเมินรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ประกอบด้วย การพิจารณา 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ความเป็นไปได้ของรูปแบบ เป็นความสามารถของการนำรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนในด้านของโอกาสการนำไปใช้ปฏิบัติจริงภายใต้เงื่อนไขของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ประกอบด้วย ความเป็นไปได้ด้านการนำไปใช้จริง และความเป็นไปได้ด้านการใช้ประโยชน์ และ 2) ความเหมาะสมของรูปแบบ เป็นลักษณะของรูปแบบกับบริบทของชุมชน และองค์กรหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องการส่งเสริม สนับสนุน และติดตามผลการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย ความเหมาะสมด้านบริบท และความเหมาะสมด้านการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง

ความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรกคือ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ คณะกรรมการและผู้ทำหน้าที่ประจำในการออกนโยบาย บริหารจัดการอำเภอตำบ่อและตำบล ถานหั่วในด้านแผนงานการพัฒนาทางเศรษฐกิจสังคม การจัดสรรและกระจายทรัพยากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชน กลุ่มที่ 2 คือ เจ้าหน้าที่ที่มาช่วยเหลือ (ครัวเรือนเกษตรกรที่ยากจน) เชิงปฏิบัติ ที่ดูแลตรวจสอบเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ของนโยบาย TPA ตลอดจนกิจกรรมที่สนับสนุนการกระจายทรัพยากรเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับปรับรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน และกลุ่มที่ 3 คือ ผู้นำชุมชนและเกษตรกร ได้แก่ ผู้บริหารและผู้ใหญ่บ้านของชุมชนที่เข้าใจการพัฒนาของอำเภอตำบ่อและตำบลถานหั่ว และเกษตรกรซึ่งเป็นหัวหน้าหรือตัวแทนครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ภายใต้ นโยบาย TPA มีข้อเสนอแนะต่อรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน สามารถสรุปความคิดเห็นต่อรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน รายละเอียด

1. การส่งเสริมการจ้างงานแรงงานของคนในชุมชนให้มีความมั่นคง มีความจำเป็นต้องให้เกิดการจ้างงานนอกชุมชนแบบระยะยาว หรือการกลับเข้ามาในชุมชนตนเองจำนวนน้อยครั้ง เพื่อให้ประชาชนได้ทำงานอย่างเต็มที่ และสะสมรายได้จากการรับจ้างงานจนกว่าจะสามารถดำรงชีพได้อย่างยั่งยืนและมั่นคง ดังเช่นความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องที่กล่าวว่า

“อุตสาหกรรมหรือวิสาหกิจชุมชนที่มีศักยภาพ ควรได้รับรายได้จากการรับจ้างงานเป็นหลักอย่างต่อเนื่องและมั่นคง ก็คือหวังว่ามีการรับจ้างงานในทีเดียวกันระยะยาว มีการย้ายลาออกจากงานน้อยลง มีรายได้ที่นำไปเก็บไว้เพื่อประกอบกิจการอื่น ๆ ได้ เช่น การหาเงินเพิ่มขึ้น ที่พูดมานี้ถ้ามีเงินสะสมเพิ่มขึ้น ประชาชนก็就会有ความยั่งยืนได้ ”

(หวัง นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2021)

2. การจ่ายค่าชดเชยแรงงานสำหรับประชาชนที่ประกอบวิสาหกิจชุมชนและอุตสาหกรรมชุมชนหากเกิดเหตุการณ์ที่สุดิวสัยที่ยากต่อการหลีกเลี่ยง ส่งผลกระทบให้รายได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตรลดลง อันเกิดจากภาวะคุกคามที่ไม่ได้คาดคะเนไว้ล่วงหน้า การจ่ายค่าชดเชยแรงงานจะเป็นแนวทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยบรรเทาให้ประชาชนไม่มีแนวโน้มของโอกาสเกิดความยากจนกลับคืนมาอีก ดังเช่นความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องที่กล่าวว่า

“ด้านวิสาหกิจและอุตสาหกรรมในชุมชนต้องมีการปลูกกล้วยหรือชวนเจีย เท่าที่สังเกตมาพบว่า ลูกสมอ จะมีราคาลดลง เกี่ยวข้องกับตลาดและมีการเผชิญกับสถานการณ์ระบาดโควิด-19 จึงต้องมีการชดเชยการจ้างงาน”

(ชิน นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 11 สิงหาคม 2021)

3. การตรวจสอบและประเมินความยั่งยืนของชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยอาจกำหนดให้มีการดำเนินงานทุกเดือน หรือดำเนินงานลักษณะแบบชั่วคราว เพื่อให้ นำผลการตรวจสอบและประเมินผลมาเป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจเชิงนโยบาย และพิจารณาการต่อยอดความสำเร็จจากนโยบายเดิมให้มีความต่อเนื่อง ดังเช่นความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องที่กล่าวว่า

“ด้านพลวัตทางสังคมต้องมีการดำเนินงานทุกเดือน โดยเฉพาะคนที่เป็สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ น่าเป็นตัวแทนมาก คงมีลักษณะทำแบบชั่วคราว และทุกเดือนควรมีการตรวจสอบ ประเมินโดยเจ้าหน้าที่รับผิดชอบประจำ ข้อมูลควรมีการนำมาใช้ตัดสินใจการบริหารนโยบายบ่อย ๆ รวมถึงค่าใช้จ่ายการรักษาพยาบาล ต้องมีการคำนึงถึงปัจจัยเหล่านี้

สำหรับการหลุดพ้นความยากจนอย่างยั่งยืน ต้องพิจารณานโยบายเดิม และส่งเสริมนโยบายเดิมอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการต่อยอดการพัฒนาชนบทให้มีความเจริญรุ่งเรือง”

(สี นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2021)

4. การสนับสนุนให้มีการบริหารชุมชนแบบสะสมแต้ม หมายถึง ลักษณะของการบริหารที่มีการจูงใจและเสริมสร้างกำลังใจกระตุ้นให้มีการดำรงชีพเพื่อหลุดพ้นจากความยากจนอย่างยั่งยืน โดยการใช้แต้มให้ครัวเรือนหรือประชาชนสะสมเพื่อนำมาแลกรางวัลได้ ดังเช่นความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องที่กล่าวว่า

“สำหรับการบริหารแบบสะสมแต้ม คือ การให้รางวัลกับครัวเรือนหรือชุมชนที่มีความสะอาดถูกหลักอนามัย กล่าวคือ เพื่อมีสิ่งแวดล้อมที่ดี การเคารพและกตัญญูกับผู้ใหญ่ อาวุโส และการดูแลเลี้ยงดูเด็ก ไม่ละทิ้ง ให้การศึกษาที่เหมาะสม มีความสามัคคีและเอื้อเฟื้อกับเพื่อนบ้าน การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับสาธารณประโยชน์ เช่น การทำความสะอาดถนนของสมาชิกในชุมชน หากมีกลไกกระตุ้นด้านเหล่านี้เป็นอย่างดีแล้ว ครัวเรือนที่มีผลการดำเนินงานที่ดีจะได้รับแต้มสำหรับแลกรางวัลที่เป็นแรงจูงใจได้”

(เงิน ฉัย และสิ้ว นามสมมติ, สนทนากลุ่มผู้นำชุมชน 21 สิงหาคม 2021)

5. การพัฒนาทรัพยากรกายภาพกล่าวคือ การควบคุม กำกับ ดูแล และป้องกันให้การคมนาคมมีสภาพที่ดี สามารถใช้เดินทางได้สะดวก รวดเร็ว และปลอดภัยอยู่เสมอและต่อเนื่อง จึงจะทำให้ประชาชนมีความพึงพอใจและรู้สึกปลอดภัยในชีวิต ดังเช่นความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องที่กล่าวว่า

“หากมีการระดมทุนจากรัฐบาลมารักษาดูแลที่สร้างขึ้นให้มีสภาพแข็งแรงและพร้อมใช้สำหรับการเดินทาง และควรก่อตั้งสถานีหรือสำนักงานบริหารถนนชนบท ที่มีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบด้านการคมนาคมอย่างปลอดภัยด้วยมาตรการดำเนินงานต่าง ๆ เช่น การระมัดระวังและเฝ้าระวังอุบัติเหตุที่เกิดจากการเลี้ยวรถ การขับรถบนถนนที่มีความลาดชันสูง การขับรถบริเวณใกล้แหล่งน้ำที่จำเป็นต้องมีแนวกันไม่ให้รถ มนุษย์ หรือสัตว์ พลาดตกลงแนวกัน การจัดทำป้ายเตือนหรือสัญลักษณ์บอกให้ระมัดระวังอันตรายที่อาจเกิดขึ้นในขณะเดินทางบนท้องถนน”

(หยาง นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์ 20 สิงหาคม 2021)

6. การให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงความคิดและค่านิยมของวัยรุ่น การดำเนินงานนโยบายการแก้ปัญหาความยากจนนี้เป็นนโยบายขนาดใหญ่ การจะดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จต้องมีความต่อเนื่องและระยะยาว ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพอย่างยั่งยืนนั้นจำเป็นต้องเน้นที่การเปลี่ยนความคิดและค่านิยม โดยการให้การศึกษาเป็นพื้นฐานของการพัฒนามนุษย์ ดังเช่นความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องที่กล่าวว่า

“การดำรงชีพอย่างยั่งยืนนั้น เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนของมนุษย์ คือ การศึกษาเป็นศูนย์กลางหรือแก่นของการพัฒนาอย่างยั่งยืนสำหรับเรา การศึกษาจะสามารถแก้ไขและหล่อเลี้ยงวิสัยทัศน์ ค่านิยม ในการดำรงชีวิตของผู้คน ได้แก่ การให้มุมมองหรือความคิดเชิงบวกที่จะส่งผลกระทบต่อผู้อื่น มีจิตใจรู้จักการขอบคุณและบุญคุณของผู้อื่น เช่น การรู้สึกขอบคุณต่อการช่วยเหลือของรัฐบาล ไม่ใช่คิดว่าการช่วยเหลือเพียงเพราะเป็นหน้าที่ควรจะทำของรัฐบาลเท่านั้น การรักครอบครัว และประเทศของตน สามารถยกระดับทักษะในการดำรงชีพ สิ่งที่ทำเนิการต่อ หลังจากหลุดพ้นความยากจน ซึ่งเจ้าหน้าที่และหน่วยงานช่วยเหลือยังมีการติดตามอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีการลงพื้นที่ และประชาชนยังมีความร่วมมือทั้งนี้ต้องการให้ประชาชนรู้จักระบบสังคม เช่น โครงสร้างของประเทศ การตระหนักถึงข้อดีและข้อได้เปรียบของพรรคคอมมิวนิสต์ แต่สิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องในระยะยาว เพราะการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ต้องมีความต่อเนื่อง ทั้งนี้ผู้ดำเนินการเยอะแต่หากดำเนินการไม่ถูกต้องก็อาจไม่เป็นไปตามนโยบายได้ ปัญหาด้านค่านิยมของวัยรุ่นเป็นสิ่งสำคัญ ควรให้ความสำคัญกับความคิดและการศึกษาซึ่งเป็นพื้นฐานการพัฒนามนุษย์ ”

(อธิบดี กรมฟื้นฟูชนบทแห่งชาติอำเภอตำบ่อเหยา ผู้ให้สัมภาษณ์ 20 สิงหาคม 2021)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ความเป็นไปได้ของรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนสำหรับเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนซึ่งรวมถึงการนำไปใช้จริงและการใช้ประโยชน์ประการแรก หากครัวเรือนเกษตรกรสามารถบริหารทุนการดำรงชีพที่มีอยู่และจัดการศักยภาพทางทรัพยากรแต่ละด้านเช่นด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นกระบวนการที่ปฏิบัติได้จริงในชุมชนถาวร การที่ไม่มีครัวเรือนกลับไปสู่ความยากจนอีกหลังจากการหลุดพ้นจากความยากจนแล้วใน ค.ศ. 2019 นั้น ถือได้ว่าเป็นเครื่องพิสูจน์ให้เห็นถึงความเป็นไปได้ของรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ประการที่ 2 การปฏิบัติรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนมีประโยชน์ต่อชุมชนถาวรดังนี้ 1) การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ: การจัดการน้ำและดินอย่างยั่งยืน ช่วยลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มผลผลิต 2) เทคโนโลยีและนวัตกรรม: การนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น เกษตรกรรมอัจฉริยะ (smart farming) หรือการใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ สามารถเพิ่มประสิทธิภาพ

และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 3) การเข้าถึงตลาด: การมีช่องทางการตลาดที่เหมาะสม เช่น การสร้างแบรนด์หรือการขายตรง สามารถช่วยให้เกษตรกรได้ราคาที่เป็นธรรม 4) การสนับสนุนจากรัฐและองค์กรต่างๆ: การมีนโยบายที่สนับสนุนการเกษตรอย่างยั่งยืน เช่น การให้เงินช่วยเหลือหรือการฝึกอบรมสามารถเพิ่มขีดความสามารถของเกษตรกร 5) การศึกษาและการให้ความรู้: การส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับการเกษตรที่ยั่งยืนสามารถช่วยให้เกษตรกรมีความรู้ในการเลือกวิธีการที่เหมาะสม 6) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม: การส่งเสริมความตระหนักรู้เกี่ยวกับความยั่งยืนในชุมชน สามารถกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมการผลิตและบริโภค อย่างไรก็ตาม รูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนสำหรับเกษตรกรนั้นมีความเป็นไปได้ แต่จำเป็นต้องมีการรวมพลังจากหลายฝ่ายเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืนในระยะยาว

โดยรวมแล้ว ความเป็นไปได้และความเหมาะสมของการดำรงชีพอย่างยั่งยืนสำหรับเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนมีความเป็นไปได้สูงเมื่อมีการสนับสนุนจากทั้งภายในชุมชนและภายนอก เช่น การจัดการทรัพยากรที่ดี การสร้างเครือข่ายการตลาด และการปรับตัวให้เข้ากับสภาพเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง

ตอนที่ 2 รูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชนถาวร

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะเสนอรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชนถาวร ให้ผู้กำหนดนโยบายและผู้นำชุมชนเพื่อไปดำเนินการออกแบบนโยบายให้คำนึงถึงความยั่งยืน

2.1 ทุนการดำรงชีพ

ทุนในการปรับตัวของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนมีความสำคัญต่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ที่จะไม่กลับสู่ความยากจน หรือมีการดำรงชีพอย่างยั่งยืนในการหลุดพ้นความยากจน ทุนการดำรงชีพเป็นต้นทุนที่ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนใช้ในกระบวนการปรับตัว ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อการเกิดผลลัพธ์การดำรงชีพและมีผลต่อโอกาสเลือกกลยุทธ์การปรับตัวจากบริบทของความเปราะบางของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ซึ่งเกิดจากความเสี่ยงจากโรคภัยไข้เจ็บ การเกิดอุบัติเหตุ การจ้างงาน การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการชราภาพ ซึ่งทุนการดำรงชีพอย่างยั่งยืนต่อกระบวนการปรับตัวมีดังต่อไปนี้

1. ทุนมนุษย์ (Human Capital) สำหรับครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชนถาวรมีอยู่หลายประเภท เช่น จำนวนที่ดินสำหรับการทำเกษตร ภาวะสุขภาพ การศึกษาที่

ได้รับ จำนวนแรงงาน ทักษะ ความรู้ ความสามารถของแรงงานที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพ ซึ่งมีส่วนช่วยให้เกษตรกรมีความสามารถในการปรับตัวการดำรงชีพให้มีความยั่งยืนได้ ทุนมนุษย์มีความสำคัญต่อการปรับตัวของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนเป็นอย่างมาก อุตสาหกรรมการเกษตรมีความต้องการแรงงานของครัวเรือนเป็นหลัก เพื่อให้รักษาการผลิตที่มีประสิทธิภาพ สามารถลดต้นทุนการผลิตได้ ตลอดจนการมีศักยภาพในการรับจ้างงานภายนอกชุมชน

2. ทุนทางสังคม (Social Capital) สำหรับครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชนถาวร ก็คือ เป็นชนเผ่าอาศัยด้วยกันความสัมพันธ์ของกลุ่มครัวเรือนเกษตรกรและสมาชิกของครอบครัวในการไว้วางใจกัน พึ่งพาอาศัย ช่วยเหลือซึ่งกันระหว่างสมาชิกในครัวเรือน และระหว่างครัวเรือนเกษตรกรในชุมชน ความเป็นมิตรกับคนที่มาจากรุ่นบ้านเดียวกัน ล้วนแต่เป็นทุนทางสังคมอันเป็นกลไกสำคัญในการสร้างกระบวนการปรับตัวให้มีความยั่งยืน รวมถึงการจัดการโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน การจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ และการเข้าถึงระบบสาธารณสุขปโภคขั้นพื้นฐานที่เกษตรกรในชุมชนควรจะได้รับ

3. ทุนทางธรรมชาติ (Natural Capital) หมายถึง แหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกร ได้แก่ ดินที่ใช้ทำไร่ทำนา แหล่งน้ำ ป่าไม้ ผลผลิตจากป่า ความหลากหลายทางชีวภาพ คุณภาพอากาศ ฯลฯ ในชุมชนถาวร การป้องกันการพังทลายของดิน และความหลากหลายทางชีวภาพ ทุนทางธรรมชาติเป็นแหล่งที่มาของการดำรงชีพและบริบทของความเปราะบาง ทุนทางธรรมชาติช่วยสนับสนุนการปรับตัว โดยเป็นทั้งแหล่งอาหารและความมั่นคงทางด้านสุขภาพ

4. ทุนทางกายภาพ (Physical Capital) สำหรับครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชนถาวร ได้แก่ การคมนาคม สาธารณูปโภคพื้นฐาน ระบบน้ำประปา ไฟฟ้า ถนน การสื่อสาร และอินเทอร์เน็ต รวมถึงพื้นที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยที่ประชาชนครอบครองอยู่หรือที่สร้างขึ้นใหม่ ทุนทางกายภาพเป็นพื้นฐานของการหลุดพ้นจากความยากจนอย่างยั่งยืน ครัวเรือนเกษตรกรต้องสามารถได้รับการเข้าถึงสวัสดิการและการได้รับสาธารณสุขปโภคพื้นฐานอย่างเพียงพอและมีสุขอนามัยที่ดีสำหรับการบริโภคและอุปโภคเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน

5. ทุนทางการเงิน (Financial Capital) สำหรับครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชนถาวร หมายถึง 1. รายได้ที่จัดสรรได้ต่อคนของครัวเรือนที่มาจากการผลิตทางเกษตร การรับจ้างงาน การเพาะเลี้ยงสัตว์ และการได้เงินชดเชยหรือเงินสนับสนุนจากรัฐ 2. เงินกู้จากธนาคาร 3. เบี้ยยังชีพและเงินชดเชยที่ภาครัฐจัดให้เป็นต้น ทรัพย์สินที่อยู่ในรูปการเงิน และทรัพย์สินที่ครัวเรือนครอบครองสามารถนำไปแปลงเป็นทรัพย์สินรูปแบบการเงินได้ เงินทุนสามารถเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพไม่ว่าจะเป็นระบบการผลิตการเกษตร การดำรงชีพของครัวเรือนเพื่อให้

สามารถนำเงินไปใช้จ่ายของครัวเรือนได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนการบรรลุเป้าประสงค์ของการดำรงชีพได้โดยตรง

6. ทูทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) สำหรับครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชนถาวร หมายถึง งานประเพณีต่าง ๆ ของชนเผ่าที่มีมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมชุมชน ความหลากหลายของภาษาและชาติพันธุ์ในชุมชนตลอดจนวิถีชีวิต และวิถีการปกครองสมาชิกในชุมชน นอกจากนี้ ทูทางวัฒนธรรม ยังรวมถึงการปลูกฝังจิตสำนึกที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น และนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนอีกด้วย ทูทางวัฒนธรรมเป็นทุนสำคัญที่หล่อหลอมให้เกษตรกรมีการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข และอยู่ร่วมกันอย่างสันติภาพ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำทุนทางวัฒนธรรมรวมอยู่ในประเภททุนทางสังคม

7. ทูทางจิตวิทยา (Psychological Capital) สำหรับครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชนถาวร หมายถึง ความมั่นคงทางจิตใจของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนและความสามารถปรับตัวทางอารมณ์ให้ดำรงชีพต่อความยากลำบากและผ่านอุปสรรคไปได้ด้วยดี ความสามารถในการมองโลกในแง่บวก (Optimism) มีความหวังและความมั่นใจในตัวเอง (Self-confidence) และมีความยืดหยุ่น (Resilience) ในการเผชิญกับความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงอย่างกระตือรือร้นในชีวิต มีคุณภาพชีวิตที่ดีทางจิตใจได้อันส่งผลต่อการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืน

2.2 กระบวนการปรับใช้ทุนการดำรงชีพ

การมีทุนในการปรับตัวนั้นเป็นเงื่อนไขของกระบวนการปรับตัวของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนได้อย่างยั่งยืน สามารถนำเอาทุนที่มีอยู่มาขับเคลื่อน และสร้างกระบวนการปรับตัว โดยกระบวนการปรับตัวที่ครัวเรือนเกษตรกรนำเอามาใช้ ได้แก่ กระบวนการจ้างงานระยะยาว กระบวนการชดเชยรายได้จากผลผลิตทางการเกษตร กระบวนการพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานของชุมชนอย่างต่อเนื่อง กระบวนการสร้างความหวัง ความภูมิใจและความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค กระบวนการป้องกันความปลอดภัยในชีวิต กระบวนการเกษตรเชิงอนุรักษ์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม กระบวนการพัฒนาการลงทุนด้านอุตสาหกรรมเกษตร กระบวนการสร้างความมั่นคงทางอาหาร และกระบวนการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจกับการเปลี่ยนผ่านจากความยากจน

2.2.1 การจ้างงานระยะยาว

การรับจ้างงานเป็นแหล่งรายได้สำคัญในการประกอบอาชีพให้สามารถมีรายได้ของครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น ความต่อเนื่องและสม่ำเสมอของการจ้างงานเป็นการสร้างความมั่นคงด้านรายได้ จนนำไปสู่การดำรงชีพอย่างมั่นคง อย่างไรก็ดี แรงงานของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนที่มีคุณภาพและปริมาณที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน นับเป็นทุนมนุษย์ที่สร้างโอกาสสูงในการ

รับจ้างงานจากหน่วยงานภาคอุตสาหกรรม นอกจากนี้ การจ้างงานไม่เพียงแต่ต้องได้รับการพัฒนาทักษะด้านการประกอบอาชีพที่เพียงพอและตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานได้แล้วนั้น การปรับใช้ทุนดำรงชีพอื่น ๆ ร่วมด้วย อันได้แก่ ทุนทางสังคม เป็นทุนการดำรงชีพสำหรับการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสังคมมีส่วนช่วยเสริมสร้างให้เกิดต้นทุนการประกอบอาชีพด้านการจ้างงานสูงขึ้น ท่ามกลางของความกดดันและการแข่งขันกับความต้องการของตลาดแรงงาน ยังจำเป็นต้องอาศัยทุนทางจิตวิทยา การมีทัศนคติที่ดี มองโลกเชิงบวก ช่วยส่งเสริมให้เกิดความมั่นใจในการทำงานต่างท้องถิ่น ต่างวัฒนธรรม และต่างสังคมได้ หากแรงงานมีกระบวนการปรับตัวจากการใช้ทุนทางจิตวิทยาจะสามารถหลุดพ้นจากความยากจนได้อย่างยั่งยืน เพราะการมีมุมมองเชิงบวกต่อการประกอบอาชีพนั้น ช่วยให้การจ้างงานการประกอบอาชีพอย่างต่อเนื่องและระยะยาวได้

2.2.2 การขุดเขยรายได้จากผลผลิตทางการเกษตร

การขุดเขยรายได้จากผลผลิตทางการเกษตรของกระบวนการปรับใช้ทุนดำรงชีพนั้น ไม่เพียงแต่อาศัยการขุดเขยรายได้จากรัฐบาลหรือหน่วยงานของท้องถิ่นเท่านั้น ยังสะท้อนถึงการดำรงชีพที่สามารถพึ่งพาตนเองโดยการปรับใช้ทุนทางสังคม การรวมกลุ่มของเกษตรกรเป็นกระบวนการหนึ่งของการปรับใช้ทุนทางสังคม กลุ่มของเกษตรกรเป็นหลักประกันรายได้จากผลผลิตทางการเกษตร การต่อรองทางการตลาด การร่วมกันจัดสรรพื้นที่ดินสำหรับการประกอบอาชีพเกษตร นอกจากนี้ยังเป็นสังคมการเรียนรู้ด้านเกษตรกรในการเพาะพันธุ์พืชใหม่ที่เหมาะสมกับดิน การเพาะปลูกพืชที่สามารถสร้างผลผลิตได้จำนวนมากและสามารถสร้างรายได้สูงให้แก่ครัวเรือนเกษตรกรได้ การดำเนินการเหล่านี้เป็นการปรับใช้ทุนมนุษย์ตามมา นอกจากนี้เกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนจะสามารถประกอบอาชีพเกษตรได้อย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องอาศัยทุนทางการเงิน และทุนทางจิตวิทยาตามมามากด้วยเช่นกัน

การให้ความสำคัญกับการพึ่งพาตนเองในระดับกลุ่มครัวเรือนเกษตรกร และระดับชุมชนนั้น พบว่า ระบบการผลิตที่หลากหลายของกลุ่มครัวเรือนเกษตรกรช่วยให้เกิดความสมดุลของครัวเรือนเพื่อไม่ให้เกิดการพึ่งพาเฉพาะจากรัฐบาล ยังเป็นการลดความเสี่ยงในการดำรงชีวิต อย่างไรก็ตามการปลูกพืชพันธุ์ทางการเกษตรที่หลากหลายของกลุ่มครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนยังอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนมีการบริหารจัดการแรงงาน โดยแบ่งหน้าที่งานกันทำในครัวเรือน เพื่อลดการหักโหมในการทำงาน ขณะที่ยังมีการขยายระดับการพึ่งพาตนเองในครัวเรือนมาเป็นการพึ่งพาตนเองระดับกลุ่มและระดับชุมชนบนฐานของการแลกเปลี่ยนความรู้ โดยมีเงื่อนไขของกระบวนการเรียนรู้เป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งของกระบวนการปรับตัวของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ทำให้เกษตรกรจำเป็นต้อง

สร้างกระบวนการเปลี่ยนแปลงความรู้ ความสามารถ และทักษะการประกอบอาชีพ เนื่องจากการได้รับประสบการณ์ และการเลือกใช้ประสบการณ์ที่ได้รับนำไปปฏิบัติจริงได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของตนเอง

2.2.3 การพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

สาธารณูปโภคพื้นฐานของชุมชนเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืน เมื่อครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนที่เคยได้รับสวัสดิการพื้นฐานด้านกายภาพมาก่อนจากการช่วยเหลือของรัฐบาลนั้น การรักษาให้มีทุนกายภาพที่สมบูรณ์และยั่งยืน จำเป็นต้องปรับใช้ทุนทางสังคมของการอยู่ร่วมกันในการใช้ทรัพยากรพื้นฐานเหล่านี้และดูแลรักษาให้มีสภาพที่สามารถเอื้อต่อการดำรงชีพได้อย่างเป็นสุขและมีสุขอนามัยที่ดีส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี นอกจากนี้หากเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการบริการพื้นฐาน จำเป็นต้องมีกระบวนการปรับใช้ทุนทางจิตวิทยาและทุนทางวัฒนธรรม เพราะต้องสร้างศรัทธาความหวังและความยืดหยุ่นในการเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งความยากลำบากที่เกิดขึ้น และยังต้องมีความสามัคคีกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังจะเห็นได้จากการรักษาดูแลบ้านเรือนให้มีความสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อยเพื่อการมีสุขภาวะที่ดีของการดำรงชีพภายในครัวเรือน ตลอดจนการร่วมรักษาสาธารณประโยชน์ของสังคมเพื่อให้สังคมและสภาพแวดล้อมดำรงอยู่ต่อความยั่งยืนและต่อเนื่องต่อไป

2.2.4 การสร้างความหวัง ความภูมิใจและความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

การมีความหวัง ความภูมิใจ และความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคนั้นเป็นแรงขับเคลื่อนภายในจิตใจของบุคคลอันส่งผลต่อความมุ่งมั่นของการฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ไม่ว่าจะเผชิญกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง การตกอยู่ในสภาวะความเสี่ยงและความเปราะบางหนักหนาเพียงใด บุคคลที่สามารถปรับใช้ทุนทางจิตวิทยาได้เหมาะสมย่อมเอาชนะต่อความเปราะบางนั้น ๆ ได้ นอกจากนี้การปรับใช้ทุนทางสังคมและทางวัฒนธรรมร่วมด้วย ช่วยให้เกิดพลังภายในจิตใจที่จะต่อสู้กับอุปสรรคทั้งปวงที่จะขัดขวางต่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืน เนื่องจากในชุมชนถาวรส่วนใหญ่เป็นชาวเผ่าอีและ มีตระกูลแซ่เหมือนกันซึ่งระหว่างญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านตลอดจนคนในหมู่บ้านเดียวกันก็จะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและเชื่อถือซึ่งกันและกัน ตลอดจนสามารถพูดคุยกันและช่วยเหลือกันเมื่อมีคนอยู่ในสถานการณ์ที่ยากลำบาก

2.2.5 การป้องกันความปลอดภัยในชีวิต

ความปลอดภัยในการดำรงชีวิตนั้นเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์พึงควรได้รับการตอบสนอง มนุษย์จะไม่สามารถดำรงอยู่อย่างยั่งยืนได้เลย หากความปลอดภัยด้านชีวิตของมนุษย์นั้นยังไม่ได้

การตอบสนอง ความปลอดภัยในชีวิตนั้นยังเป็นผลกระทบต่อปัญหาความเปราะบางอื่น ๆ ที่ตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ปัญหาความยากจน และการหลุดพ้นออกจากความยากจน ซึ่งความปลอดภัยในชีวิตเป็นได้ทั้งการหลุดพ้นออกจากความยากจนไม่ได้เลย หมายความว่า เป็นการตกอยู่ในสภาวะของความยากจนตลอดชีวิต ไม่สามารถออกจากความยากจนอันเนื่องมาจากศักยภาพทางด้านร่างกาย เช่น ความพิการ นอกจากนี้ยังมีการหลุดพ้นจากความยากจนที่สามารถหลุดพ้นได้ เช่น ความยากจนชั่วคราว แล้วกลับสู่การมีสถานะของการไม่ยากจนได้ ทั้งนี้ ทุนมนุษย์จะช่วยให้มีความปลอดภัยในการดำเนินชีวิตได้ ซึ่งต้องมีการปรับใช้ร่วมกับทุนทางสังคมแล้วผนวกรวมด้วยกับทุนทางกายภาพ เนื่องจากทุนทางสังคมและวัฒนธรรมรวมถึงการไปมาหาสู่กันและเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกัน ถ้าวรรณกับโครงสร้างพื้นฐานและอุปกรณ์ซึ่งเป็นทุนทางกายภาพก็จะร่วมกันออกแรงไปทำกิจกรรมต่าง เช่นกันไปยกน้ำจากที่อื่น ญาติช่วยกันขุดถนนเพื่อเป็นทางผ่านและติดตั้งคอมพิวเตอร์ที่บ้านดังที่เคยยกตัวอย่างมาข้างต้น

2.2.6 การเกษตรเชิงอนุรักษ์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

การประกอบอาชีพเกษตรกรรมนับเป็นอาชีพที่มีความยั่งยืนและส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของเกษตรกรได้อย่างยั่งยืน การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่สามารถปรับการประกอบอาชีพ การเกษตรที่เป็นการเกษตรเชิงอนุรักษ์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ การทำเกษตรที่ไม่ทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติ การให้คุณภาพของธรรมชาติควบคู่กับการทำการเกษตร การให้ความสำคัญกับคุณภาพของดินที่ไม่เสื่อมโทรมอันเกิดจากการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร อย่างไรก็ตาม การเกษตรเชิงอนุรักษ์นั้นจำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ และทักษะการประกอบอาชีพด้านการเกษตรที่ไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม ต้องอาศัยความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ที่มีในการปรับเหมาะสมกับการเกษตรในบริบทของเงื่อนไขของทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้น การอาศัยปรับใช้ทุนมนุษย์ โดยมีทุนทางสังคมร่วมด้วยนั้น จะสามารถยกระดับการเกษตรให้เป็นเชิงอนุรักษ์ นำไปสู่การใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติเพื่อการเกษตรอย่างยั่งยืน สามารถให้การจัดสรรทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่สูงเพื่อสืบสานต่อเป็นมรดกให้ลูกหลานสืบต่อไป เพราะว่าการนำความรู้ ความเข้าใจและทักษะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้นยังขาดการถ่ายทอด เล่าต่อระหว่างคนหลายรุ่นวัยในครอบครัวไม่ได้ อีกทั้งต้องมีการแลกเปลี่ยนกันและช่วยกันทำถึงจะได้ผลลัพธ์ซึ่งทำเกษตรกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

2.2.7 การพัฒนาการลงทุนด้านอุตสาหกรรมการเกษตร

การลงทุนด้านอุตสาหกรรมการเกษตรของการเข้ามาลงทุนทั้งภาครัฐและเอกชนนั้น เป็นโอกาสที่ดีในการสร้างเสริมให้เกษตรกรคงอยู่กับชุมชนและมีความมั่นคงของการดำรงชีพ การยกระดับการเกษตรของครัวเรือนเป็นอุตสาหกรรมการเกษตร ควรควบคู่กับการทำลายทรัพยากร

ทางธรรมชาติให้น้อยที่สุด อุตสาหกรรมการเกษตรเป็นการใช้เทคโนโลยีและเทคนิคของการประกอบอาชีพการเกษตรที่ทันสมัยเพื่อการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรภายใต้เงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศที่จะส่งผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตร นอกจากนี้อุตสาหกรรมการเกษตรยังสามารถตอบสนองความต้องการของกลไกทางการตลาด ความสามารถในการผลิตสินค้าเกษตรให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคนั้น จะช่วยให้การผลิตสินค้าการเกษตรสามารถกระจายสู่ผู้บริโภค และมีกำลังการผลิตที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภค ประกอบกับการมีทุนทางสังคมและทุนทางธรรมชาติที่จะสามารถนำมาบริหารจัดการหรือแปรรูปให้เป็นอุตสาหกรรมการเกษตรที่หลากหลาย กล่าวคือ ในชุมชนชนบท หากทำงานอุตสาหกรรมการเกษตรและวิสาหกิจตำบลในท้องถิ่นจำเป็นต้องอาศัยทุนทางสังคม เพราะคนที่เข้าร่วมอุตสาหกรรมการเกษตรซึ่งเป็นเวทีสำหรับเครือข่ายทางสังคมมักจะเป็นครัวเรือนเกษตรกรในท้องถิ่นซึ่งคุ้นเคยกับผลผลิตและพื้นที่และคนในชุมชนที่ใช้ภาษาเดียวกัน ประการที่สอง การพัฒนาการลงทุนนั้นต้องอาศัยทุนทางธรรมชาติอันเหมาะกับการดำรงชีพของชุมชน เช่น แหล่งน้ำที่พอเพียง ดินที่อุดมสมบูรณ์ ภูมิอากาศที่เหมาะสมกับการดำรงชีพและความหลากหลายทางชีวภาพซึ่งเป็นทรัพยากรที่ได้เปรียบและประหยัดต้นทุน

2.2.8 การสร้างความมั่นคงทางอาหาร

อาหารเป็นปัจจัยพื้นฐานของการตอบสนองความต้องการมนุษย์ การมีอาหารการกินที่เพียงพอช่วยให้มนุษย์มีร่างกายที่แข็งแรงสามารถต่อสู้กับสถานการณ์ความเสี่ยงและความเปราะบางที่เผชิญอยู่ได้นั้น การได้รับอาหารอย่างเพียงพอ อันไม่สามารถเป็นไปได้เลยที่จะตกอยู่ในสภาวะการขาดแคลนอาหาร ทำให้มนุษย์สามารถดำรงชีพอย่างยั่งยืน การปรับใช้ทุนทางธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์มาใช้ร่วมกับทุนมนุษย์และทุนทางสังคม ให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืนได้ การสร้างความมั่นคงทางอาหารได้นั้นไม่เพียงแต่ต้องอาศัยข้อได้เปรียบทางภูมิที่ตั้งและทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ ที่สำคัญยังต้องมีปัจจัยของความรู้ ทักษะการประกอบอาชีพ แรงงานตลอดจนการถ่ายทอดความรู้ต่อกันระหว่างผู้ใหญ่กับลูกหลานและเครือข่ายทางสังคมที่ช่วยกันทำงานถึงจะได้รับประสิทธิผลในการสร้างความมั่นคงทางอาหารและนำมาซึ่งการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

2.2.9 การสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจกับการเปลี่ยนผ่านจากความยากจน

การเปลี่ยนแปลงสถานะจากความยากจนเข้าสู่สถานะของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนนั้น อาจเผชิญกับสถานการณ์ของการถูกจากกลุ่มคนที่ร่ำรวยและไม่เคยหลุดพ้นจากความยากจน อาจเจอกับบุคคลที่มีทัศนคติไม่ดีต่อกลุ่มคนที่เคยอยู่ในสถานะความยากจน ดังนั้นการที่บุคคลที่ไม่ยากจนแล้ว จำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของสังคมเมือง สังคมที่มีความมั่งคั่ง ดังนั้น การปรับใช้ทุนทางจิตวิทยาที่เข้มแข็งมีจิตใจที่ดี การมองโลกในแง่บวก การอดทนและพยายาม

ฝ่าฟันต่ออุปสรรคได้นั้น ย่อมส่งผลต่อการไม่กลับไปสู่ความยากจนได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังต้องอาศัยทุนมนุษย์ และทุนทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมด้วย ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เผชิญกับสถานการณ์ดังกล่าวมักจะเกิดขึ้นกับกลุ่มคนที่ถูกช่วยเหลือด้วยนโยบายการย้ายถิ่นฐานไปที่ใหม่ เช่น ตัวเมืองและพื้นที่เจริญกว่า อย่างไรก็ตาม คนกลุ่มนี้อยู่ในสถานะที่เปราะบางในช่วงเริ่มไปอยู่ในพื้นที่ใหม่ ๆ จึงต้องมีการเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยาให้เข้มแข็ง มีความมั่นใจในตัวเองและความยืดหยุ่นต่อการปรับให้เข้ากับแวดล้อมใหม่ ๆ นอกจากนี้คนกลุ่มนี้ยังต้องหมั่นเรียนรู้ความรู้ใหม่ ทักษะการดำรงอาชีพที่อาจจะซับซ้อนกว่าเดิม และขณะเดียวกันคนกลุ่มนี้ยังต้องการความเป็นมิตร ความเชื่อถือและความช่วยเหลือจากสังคมรอบตัวแห่งใหม่

2.3 ผลลัพธ์การดำรงชีพ

อย่างไรก็ดีรูปแบบการปรับตัวในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกร กระบวนการปรับตัวมีความเชื่อมโยงกันในลักษณะของการบูรณาการและมีความเป็นองค์รวม (Holistic) เพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนอย่างยั่งยืน ได้แก่ การมีรายได้เพิ่มขึ้น ความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตดีขึ้น ความเปราะบางลดลง ความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และจิตสำนึกของครัวเรือนเกษตรกรขึ้นดั่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้ และประกอบอยู่ในภาพ 26

1) รายได้เพิ่มขึ้น

ครัวเรือนเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นเป็นผลที่เกิดจากการหันมาปลูกพืชเศรษฐกิจให้เหมาะสมกับฤดูกาล การรวมตัวของกลุ่มครัวเรือนเกษตรกรเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและการต่อรองราคาสินค้าการเกษตร การมีรายได้เสริมจากการเก็บเห็ดป่าและถนอมเห็ดป่า การลดต้นทุนของการทำเกษตรโดยเฉพาะต้นทุนจากการขนส่ง การพัฒนาและยกระดับความสามารถของเกษตรกรในการปลูกพืชให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้น และการเพิ่มศักยภาพการจ้างงานของแรงงาน

2) ความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตดีขึ้น

ครัวเรือนเกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตดีขึ้น เป็นผลจากการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวโพดแทนยาสูบเพื่อลดปัญหาสุขภาพและคุณภาพของดินเสื่อมโทรม การไม่ทอดทิ้งผู้ป่วย เด็ก และคนชรา ที่เป็นสมาชิกครอบครัวให้อยู่เพียงลำพัง การปรับปรุง พัฒนา และดูแลระบบสาธารณูปโภคให้มีความพร้อมใช้งานและมีสุขอนามัยที่ดีต่อครัวเรือนเกษตรกร และการเข้าถึงการจัดการศึกษาและการอบรมศักยภาพการประกอบอาชีพ

3) ความเปราะบางลดลง

ความเปราะบางลดลงเป็นผลจากการปรับปรุงสภาพที่ไม่ดี เช่น การมีรายได้ไม่แน่นอน การหยุดชะงัก และขาดทุนจากการประกอบอาชีพเกษตรลดลง ได้แก่ การปรับเทคนิควิธีการปลูกพืชเศรษฐกิจ การพัฒนาทักษะที่จำเป็นและการสร้างความมั่นใจของแรงงานที่ได้รับการจ้างงานจากนอกชุมชน

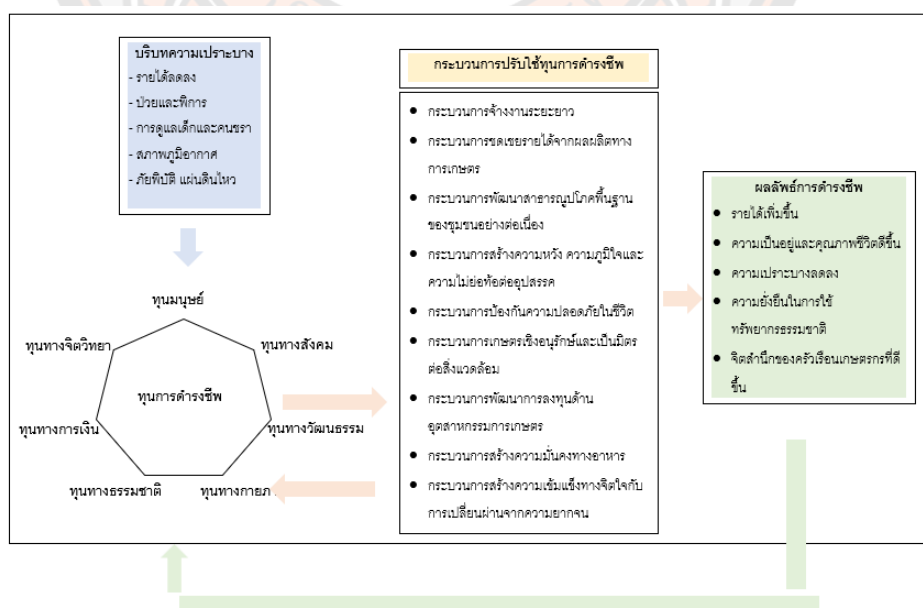
4) ความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

ความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นผลจากการปรับใช้ทุนการดำรงชีพ เช่น การทำเกษตรอินทรีย์เพื่อระบบนิเวศที่ดี เช่น การลดการใช้สารเคมีด้วยปุ๋ยอินทรีย์ธรรมชาติ การป้องกันศัตรูพืชจากการแบ่งสัดส่วนพื้นที่การปลูกพืช การรวมตัวของกลุ่มเกษตรกรเพื่อลดปัญหาโรคระบาดของสัตว์เลี้ยงและศัตรูพืช

5) จิตสำนึกของครัวเรือนเกษตรกรที่ดีขึ้น

เกษตรกรมีจิตสำนึกที่ดีขึ้นเป็นผลจากการปรับใช้ทุนการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ได้แก่ การรู้คุณค่าของรัฐบาลและคุณค่าของผู้ให้ การรู้จักการขอบคุณ ความกตัญญูต่อบิดามารดาและผู้สูงอายุ การให้ความสำคัญกับทรัพยากรทางธรรมชาติ ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัย การสืบสานต่อความเป็นชาติพันธุ์ของชนเผ่าอี้ การปรับเปลี่ยนทัศนคติในการดำรงชีวิตให้มีมุมมองเชิงบวกหรือคิดในแง่ดี มีความเข้มแข็งทางจิตใจ สามารถฟันฝ่าต่ออุปสรรคที่เผชิญอยู่ได้

ภาพ 26 แสดงรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

ที่มา: ผู้วิจัย, 2022

บทที่ 7

สรุปผลวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนผ่านนโยบายแก้ไขปัญหความยากจนอย่างตรงจุด กรณีศึกษา ชุมชนถ่านหั่ว ตำบลถ่านหั่ว อำเภอตำบะหมญญนนาน ประเทศจีน มีจุดมุ่งหมายการวิจัย 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาพลวัตการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนของชุมชนถ่านหั่ว 2) เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) แบบศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และวิเคราะห์เหตุการณ์ (Event analysis) ด้วยการตีความและการอธิบาย (Interpretive) การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาพลวัตการดำรงชีพของชุมชนและการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน และระยะที่ 2 ศึกษารูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. พลวัตการดำรงชีพของชุมชนที่หลุดพ้นจากความยากจน

การศึกษาพลวัตการดำรงชีพของชุมชนที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชนถ่านหั่ว อำเภอตำบะหมญญนนาน ประเทศจีนประกอบด้วย 3 ด้าน การเปลี่ยนแปลงก่อนมีนโยบาย TPA (Targeted Poverty Alleviation) และหลังการประกาศใช้นโยบาย TPA ได้แก่

1.1 ด้านกายภาพ การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของชุมชนถ่านหั่วซึ่งหลุดพ้นจากความยากจน เมื่อปลายปี 2019 ในด้านโครงสร้างพื้นฐานและการบริการสาธารณะหลังการประกาศใช้นโยบาย TPA พบว่า 1) การคมนาคมมีการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน จาก 20 ปีก่อนไม่มีถนนต่อมาพัฒนาเป็นถนนดิน ไปไหนมาไหนต้องอาศัยการเดินเท้าหรือขี่ม้า ซึ่งอย่างเดียวซึ่งต้องใช้เวลานานในการเดินทาง ปัจจุบันกลายเป็นถนนคอนกรีตส่วนใหญ่และถนนลาดยางบ้าง ทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว และความปลอดภัยในการดำเนินชีวิตของประชาชน และเกิดประสิทธิภาพของการส่งออกสินค้าเกษตรได้อย่างคุ้มค่าทั้งทรัพยากรเวลาและแรงงานอันเกิดจากการสร้างถนนและ

เส้นทางคมนาคมที่มุ่งเน้นความปลอดภัยของประชาชนเป็นหลักและความมุ่งมั่นให้เกิดผลดีระยะยาวต่อการดำรงชีพ ที่สำคัญคือ “การเปลี่ยนโฉมของการคมนาคมนั้น ได้ก่อให้เกิดความยั่งยืนของวิถีชีวิตด้วย กล่าวคือ เมื่อสร้างถนนที่มีคุณภาพแล้ว สามารถดึงดูดให้ประชาชนอาศัยอยู่ในชุมชนมากขึ้น แล้วยังมีมาตรการการบำรุงรักษาถนน (Road Maintenance) อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะถนนที่ต้องเลี้ยวกะทันหัน ถนนสูงชัน และถนนริมอ่างน้ำ” 2) ด้านทรัพยากรและการจัดการที่ดิน ทำให้เกิดความมั่นคงด้านที่พักอาศัย การได้รับสิทธิพื้นฐานในการอยู่อาศัย ตลอดจนการเข้าถึงการบริการด้านโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ นอกเหนือจากนี้ยังจัดการที่ดินเพื่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีพอย่างปลอดภัยจากการคุกคามของภัยพิบัติทางธรรมชาติ 3) ลักษณะที่อยู่อาศัยและการย้ายถิ่นฐาน เกิดความปลอดภัยและมั่นคงในการดำเนินชีวิตจากการดำเนินงานด้านการจัดการลักษณะที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับการพักอาศัยให้มั่นคงและแข็งแรงและการประกอบอาชีพด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนย้ายถิ่นฐานที่เหมาะสมกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม 4) ด้านการบริการสาธารณะเกิดความสามารถในการเข้าถึงการบริการด้านสาธารณูปโภคอย่างทั่วถึงและมีสุขอนามัยที่ดี ได้แก่ การประปา การไฟฟ้า ท้องน้ำ ไฟติดตามท้องถนน และ 5) ด้านการประกันทางสังคม ทำให้เกิดความมั่นคงทางด้านการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพ ประชาชนได้รับสิทธิการประกันสุขภาพขั้นต่ำอันเป็นหลักประกันสุขภาพและการประกันโรคร้ายแรง

1.2 ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย 1) แรงงานและการจ้างงานมีการจ้างงานต่างมณฑลจำนวนเพิ่มขึ้น แรงงานมีคุณภาพและสามารถปรับตัวในการทำงานต่างถิ่นได้ รวมถึงมีการเปลี่ยนแปลงทั้งความคิดเกี่ยวกับการทำงานและการรับจ้างงานต่างถิ่น ตลอดจนเกิดความมั่นใจในการประกอบอาชีพสามารถสร้างรายได้จากการประกอบอาชีพรับจ้างงานนอกชุมชนได้ 2) ด้านการเพาะปลูกสามารถได้เพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและก่อให้เกิดรายได้เพิ่มมากขึ้น เกษตรกรสามารถเพาะปลูกพืชผักผลไม้ทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้นซึ่งเป็นผลจากการที่เจ้าหน้าที่รัฐเข้าไปให้ความรู้และแนะนำวิธีการปลูกที่เหมาะสมกับสภาพดินและอากาศ ได้แก่ พริกหมอลำ ลูกสมอ ข้าวโพด มันฝรั่ง หัวไชเท้า ข้าวสาลี ข้าวบาร์เลย์ บัควีท เซอร์ลีลลี่ เป็นต้น 3) การเลี้ยงสัตว์ทำให้เกิดรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนและเกิดการปรับปรุงเพาะเลี้ยงพันธุ์สัตว์ที่เหมาะสมกับชุมชน นอกจากนี้การเพาะพันธุ์สัตว์มีจำนวนเพิ่มขึ้นจากการได้รับการสนับสนุนการแจกแม่พันธุ์สัตว์มาเลี้ยงเพิ่มขึ้น การที่เกษตรกรถูกส่งไปรับจ้างงานต่างมณฑลนั้น ไม่เพียงแต่ทำให้พวกเขามีรายได้สะสมมากขึ้น ที่สำคัญคือยังได้เปิดหูเปิดตาและนำความคิดใหม่กลับมาสู่รุ่นลูกหลานอีกด้วย ส่งสอนให้ลูกหลานต้องเรียนสูง ๆ บางคนยังได้เรียนรู้ทักษะการทำงานเสริม เช่น การถ่าย Vlog ธุรกิจออนไลน์ การทำ “วี มีเดีย” (We media) เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วประชาชนก็จะยอมอยู่ในบ้านเกิดต่อ หมู่บ้านก็ไม่ใช่หมู่บ้านที่ว่างเปล่าอีกต่อไป ขณะเดียวกันเกษตรกรจึงสามารถดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนได้

1.3 ด้านสังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) การศึกษาของประชาชน ในชุมชนถนอห้วมี ผู้เข้าศึกษาระดับมหาวิทยาลัย 1 คน ตั้งแต่ ค.ศ.1992 เป็นต้นมาไม่เคยมีคนเข้าเรียนระดับ มหาวิทยาลัยนจนถึง 40 ปี แต่หลังดำเนินนโยบาย TPA ทางด้านการเรียน ไม่ว่าระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและ มหาวิทยาลัย แต่ละระดับจะได้รับการช่วยเหลือที่แตกต่างกัน เช่น ระดับ ประถมศึกษา มัธยมศึกษาจะไม่เสียค่าใช้จ่ายสำหรับค่าเล่าเรียน หนังสือ และที่อยู่อาศัย 2) ประเพณี และวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน เช่นการแต่งกาย ประชาชนในชุมชนถนอห้วมี บุคลิกภาพที่ดีและรู้จักขอบคุณบุญคุณของผู้อื่นและรัฐบาล การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การสร้าง ค่านิยมให้รักษาภาพลักษณ์ของครัวเรือนและชุมชน มีส่วนร่วมในเทศกาลต่าง ๆ เพื่อสร้างความ สามัคคีระหว่างเครือข่ายทางสังคม การเลือกคู่ครอง การค้าและการแลกเปลี่ยน และการอวยพร ต่อกัน และ 3) การรวมกลุ่ม องค์กร พรรคคอมมิวนิสต์เป็นการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างตาม แนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์ และสามารถมีความเป็นผู้นำแก่ผู้อื่นได้

ทั้งนี้การดำเนินงานหลังมีนโยบายการแก้ไขความยากจนอย่างตรงจุดสามารถสรุปช่วงเวลา การดำรงชีพและจุดเน้นของการส่งเสริมการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายการแก้ไขความยากจน ดังนี้

ตาราง 43 สรุปพลวัตการดำรงชีพของชุมชนระยะก่อน ระหว่าง และหลังมีนโยบายแก้ไขปัญหาความ ยากจนอย่างตรงจุด

ช่วงเวลา	จุดเน้นของมาตรการ TPA	สรุปการเปลี่ยนแปลง ด้านการดำรงชีพของ ชุมชน
ระยะก่อนมีนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด		
1994-2000	• แผนแก้ปัญหาคความยากจนแปดเจ็ด • ปรับปรุงถนนและการคมนาคมขนส่ง การ ชลประทาน การบริการน้ำดื่มที่สะอาด • การทดลองโครงการให้กู้เงินเชื่อแก่ครัวเรือน เพื่อบรรเทาความยากจน	• การพัฒนาถนน ให้มีเส้นทางที่ เดินได้ คมนาคม ขนส่งยังใช้สัตว์ (ม้าและวัว)และ เดินเข้า อยู่ ระหว่างการ พัฒนา ชลประทาน และ น้ำดื่มบางพื้นที่
2001-2005	• การแก้ปัญหาคความยากจนด้วยการพัฒนา หมู่บ้าน รัฐบาลให้งบประมาณพัฒนาหมู่บ้าน ละ 450,000-800,000 หยวน • โครงการหมู่บ้านอิมอุน เป็นกลุ่มหมู่บ้าน สำหรับการสาธิตการแก้ปัญหาคความยากจน • โครงการย้ายบ้านและตั้งถิ่นฐานใหม่	• การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น • การย้ายถิ่นฐาน ไปที่ที่ปลอดภัย และเหมาะสม หลังแผ่นดินไหว

ช่วงเวลา	จุดเน้นของมาตรการ TPA	สรุปการเปลี่ยนแปลงด้านการดำรงชีพของชุมชน
ในปี 2003		
2006-2010	- โครงการ “หนึ่งร่างกายสองปีก” แก้ปัญหาความยากจนระดับหมู่บ้าน พัฒนาแรงงาน พัฒนาวิสาหกิจชุมชน - การย้ายที่อยู่อาศัย - การอบรมและพัฒนาแรงงาน - การย้ายแรงงานเขตอุตสาหกรรม	- การพัฒนาแรงงานอุตสาหกรรม - การให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ - ที่อยู่อาศัยปลอดภัยขึ้น ดีขึ้น - มีการรับจ้างงานมากขึ้น
2011-2014	- แผนการพัฒนากฎภาคและการแก้ปัญหาความยากจนในพื้นที่ชายฝั่งตะวันตกของอำเภอตำบะหมื่น มณฑลยูนนาน - การพัฒนาพื้นที่ยากจนที่ติดกัน - กองทุนการส่งเสริมการเกษตร	การพัฒนาการเกษตร
ระยะกระบวนการดำเนินนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด		
2013 - 2014	- การจัดเก็บข้อมูลครัวเรือน - การจัดกลุ่มความยากจน - เป้าหมาย 2013-2016 ทุกหมู่บ้านมีถนนลาดยางใช้ - การจัดการที่ดิน เช่น การคืนพื้นที่การเกษตรเป็นพื้นที่ป่า	- การสร้างถนนลาดยาง - มีพื้นที่เพาะปลูกและพื้นที่ไร่นา
2015	- การจัดทำแผนงานและวางนโยบาย - การส่งเสริมการลงทุนจากเอกชนด้านสิ่งก่อสร้างและโครงสร้างพื้นฐาน	การวางแผนงาน
2016-2019	- การปรับปรุงข้อมูลของครัวเรือนยากจนให้ชัดเจนกว่า - โครงการการตั้งแนวกันดินถล่มเพื่อรักษาชีวิตและความปลอดภัยของมนุษย์ - การสนับสนุนค่าใช้จ่ายการขนส่งสินค้าเกษตร - การคัดเข้า คัดออก ของข้อมูลครัวเรือนยากจน	- การสร้างโครงสร้างพื้นฐาน - การส่งเสริมการปลูกพันธุ์ผลไม้ - การย้ายบ้านและมีที่พักอาศัย - การเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ 104 ครัวเรือนหลุดพ้นความยากจน
ระยะหลังสิ้นสุดนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด		
2020	การประเมินติดตามของฝ่ายที่ 3	ชุมชนเข้าถึงบริการ

ช่วงเวลา	จุดเน้นของมาตรการ TPA	สรุปการเปลี่ยนแปลงด้านการดำรงชีพของชุมชน
		สาธารณูปโภค ● มีถนนคอนกรีตและมาตรการป้องกันอันตรายมีไฟฟ้าใช้ ● มีวิทยุและโทรทัศน์ ● มีเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ● มีน้ำประปาและน้ำดื่ม

ที่มา: จากผู้วิจัย, 2022

กล่าวโดยสรุป ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับการที่ผู้นำชุมชนของตำบลถานห้วยซึ่งให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านการจ้างงานของแรงงานและการเปลี่ยนแปลงความคิดในการออกไปรับจ้างทำงานต่างถิ่นฐานว่า “...ด้านการทำงานต่างถิ่นมีมากขึ้น จากเดิมที่ไม่ยอมไปเนื่องจากรู้สึกไม่กล้า รู้สึกโดดเดี่ยว วัฒนธรรมภายนอกที่ทำให้คิดว่าไม่มีความมั่นคง ทั้งนี้เมื่อออกไปทำงานข้างนอก มีบุคลิกภาพ มารยาทที่ดีขึ้น และสามารถปลูกบ้านได้จากการทำงานต่างถิ่น นอกจากนี้ผู้ที่ไปรับจ้างงานต่างถิ่นมีมากขึ้น” (Li, นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 14 สิงหาคม ค.ศ. 2021) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า พลวัตการดำรงชีพของชุมชนถานห้วย ก่อนและหลังการดำเนินนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด มีการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของชุมชนอย่างเห็นได้ชัดในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม

2. การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นความยากจน โดยประยุกต์ใช้แนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihood) (DFID, 1999) ประกอบด้วย ทุนทางธรรมชาติ (Natural Capital) ทุนทางสังคม (Social Capital) ทุนมนุษย์ (Human Capital) ทุนทางการเงิน (Financial Capital) ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ทุนทางกายภาพ (Physical Capital) และแนวคิดที่ต่อยอดจาก DFID ที่เสนอโดยนักวิชาการจีนเพื่อให้เข้ากับการศึกษาวิจัยในบริบทสังคมวัฒนธรรมจีนคือ ทุนทางจิตวิทยา (Psychological Capital) (Yuan, 2018 และ Zhang&Xu, 2019) เนื่องจากทุนทางจิตวิทยาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการหลุด

พ้นจากความยากจนของเกษตรกรจนอย่างยั่งยืน การใช้ทุนเพื่อการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนอย่างยั่งยืน มีผลการวิจัยดังนี้

2.1 การใช้ทุนเพื่อการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ได้แก่ 1) การใช้ทุนเพื่อการจ้างงานระยะยาวมีทุนมนุษย์เป็นหลัก และเสริมด้วยทุนสังคมและทุนทางจิตวิทยา 2) การใช้ทุนเพื่อชดเชยรายได้จากผลผลิตทางการเกษตรมีทุนทางสังคมเป็นหลัก และเสริมด้วยทุนมนุษย์ ทุนการเงิน และทุนทางจิตวิทยา 3) การใช้ทุนเพื่อพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานของชุมชนอย่างต่อเนื่องมีทุนทางสังคมเป็นหลัก และเสริมด้วยทุนทางจิตวิทยาและทุนทางวัฒนธรรม 4) การใช้ทุนเพื่อเสริมสร้างความหวัง ความภูมิใจและความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีทุนทางจิตวิทยาเป็นทุนหลัก และเสริมด้วยทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม 5) การใช้ทุนเพื่อป้องกันความปลอดภัยในชีวิต มีทุนมนุษย์เป็นทุนหลัก และเสริมด้วยทุนทางสังคม ทุนกายภาพ และทุนทางวัฒนธรรม 6) การใช้ทุนเพื่อการเกษตรเชิงอนุรักษ์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีทุนมนุษย์เป็นทุนหลัก และเสริมด้วยทุนทางสังคม ทุนกายภาพ ทุนทางธรรมชาติ และทุนทางวัฒนธรรม 7) การใช้ทุนเพื่อพัฒนาการลงทุนด้านอุตสาหกรรมการเกษตร มีทุนกายภาพเป็นทุนหลัก และเสริมด้วยทุนทางสังคม และทุนทางธรรมชาติ 8) การใช้ทุนเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร มีทุนทางธรรมชาติเป็นทุนหลัก และเสริมด้วยทุนมนุษย์ และทุนทางสังคม 9) การใช้ทุนเพื่อความเข้มแข็งทางจิตกับการเปลี่ยนผ่านจากความยากจน และ 10) การใช้ทุนเพื่อเสริมรายได้ในชีวิตประจำวันทั้งการทำเกษตรและการรักษาโรค สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 44 การใช้ทุนเพื่อการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนอย่างยั่งยืน

การใช้ทุนเพื่อการดำรงชีพของครัวเรือน	ทุนหลัก	ทุนรอง					
		มนุษย์	สังคมและวัฒนธรรม	กายภาพ	ธรรมชาติ	การเงิน	จิตวิทยา
1. การใช้ทุนเพื่อการจ้างงานระยะยาว	ทุนมนุษย์		✓				✓
2. การใช้ทุนเพื่อชดเชยรายได้จากผลผลิตทางการเกษตร	ทุนทางสังคม	✓				✓	✓
3. การใช้ทุนเพื่อพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานของชุมชนอย่างต่อเนื่อง	ทุนทางสังคม						✓

การใช้ทุนเพื่อการดำรงชีพของครัวเรือน	ทุนหลัก	ทุนรอง						
		มนุษย์	สังคมและวัฒนธรรม	กายภาพ	ธรรมชาติ	การเงิน	จิตวิทยา	
4. การใช้ทุนเพื่อเสริมสร้างความหวัง ความภูมิใจและความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค	ทุนทางจิตวิทยา		✓					
5. การใช้ทุนเพื่อป้องกันความปลอดภัยในชีวิต	ทุนมนุษย์		✓	✓				
6. การใช้ทุนเพื่อการเกษตรเชิงอนุรักษ์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	ทุนมนุษย์		✓	✓	✓			
7. การใช้ทุนเพื่อพัฒนาการลงทุนด้านอุตสาหกรรมเกษตร	ทุนกายภาพ		✓		✓			
8. การใช้ทุนเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร	ทุนทางธรรมชาติ	✓	✓					
9. การใช้ทุนเพื่อความเข้มแข็งทางจิตใจกับการเปลี่ยนผ่านจากความยากจน	ทุนทางจิตวิทยา	✓						
10. การใช้ทุนเพื่อเสริมรายจ่ายในชีวิตประจำวัน ทั้งการทำเกษตรและการรักษาโรค	ทุนทางการเงิน	✓	✓			✓		

ที่มา: ผู้วิจัย, 2022

จากการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ทุนการดำรงชีพของชุมชนถาดหัว เกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชนถาดหัว ได้ใช้ทุนทางมนุษย์และทุนทางสังคมสูงที่สุด จึงทำให้ครัวเรือนสามารถหลุดพ้นจากความยากจนได้ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า เกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนได้ใช้ทุนทางมนุษย์ซึ่งรวมถึงความรู้ ความสามารถและทักษะด้านแรงงาน และใบรับรองการอบรมทักษะทางอาชีพ ในการผลักดันให้ครัวเรือนสามารถหลุดพ้นจากความยากจนได้ โดยมีทุนทางสังคมซึ่งรวมถึง ระบบเครือญาติ ความสามัคคี ประเพณีและวัฒนธรรมในแบบของจีนที่ช่วยเหลือซึ่ง

กันและกัน อย่างเช่น ระบบตระกูลแซ่ การให้กู้ยืมเงินโดยไม่คิดดอกเบี้ย เพื่อลงทุนในอาชีพช่วยกันดูแลลูกหลานเป็นต้น อย่างไรก็ตามผลการศึกษายังสะท้อนให้เห็นว่า การวัดความยากจนด้วยเส้นความยากจนในมิติทุนทางการเงิน ไม่อาจจะไม่เพียงพอที่จะทำให้เราทราบสาเหตุของการหลุดพ้นจากความยากจน รัฐบาลควรจะมีกลยุทธ์หรือนโยบายใดอย่างต่อเนื่อง พัฒนากลุ่มคนที่หลุดพ้นจากความยากจนให้ครัวเรือนมีความเข้มแข็ง และไม่กลับไปยากจนอีกครั้ง เนื่องจากทุนทางมนุษย์คือความรู้ความสามารถ และทักษะด้านแรงงานมีความสำคัญ นั้นหมายถึงการศึกษาที่เป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่ง

2.2 ผลลัพธ์การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

ภายหลังของการปรับใช้ทุนการดำรงชีพของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน อันได้แก่ การจ้างงานระยะยาว การชดเชยรายได้จากผลผลิตทางการเกษตร การพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานของชุมชนอย่างต่อเนื่อง การสร้างความหวัง ความภูมิใจและความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค การป้องกันความปลอดภัยในชีวิต การเกษตรเชิงอนุรักษ์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การพัฒนาการลงทุนด้านอุตสาหกรรมเกษตร การสร้างความมั่นคงทางอาหาร และการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจกับการเปลี่ยนผ่านจากความยากจน ผลลัพธ์ของกระบวนการปรับใช้ทุนการดำรงชีพ จากการศึกษาครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน จำนวน 31 ครัวเรือน สรุปผลผลลัพธ์การดำรงชีพ มีรายละเอียดดังนี้

1) รายได้เพิ่มขึ้น รายได้เพิ่มขึ้นของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนเป็นผลจากกระบวนการปรับใช้ทุนการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ได้แก่ การปรับเปลี่ยนการปลูกพืชเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับฤดูกาล การรวมตัวของกลุ่มครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและการต่อรองราคาสินค้าการเกษตร การมีรายได้เสริมจากการเก็บเห็ดป่าและการถนอมเห็ดป่าเพื่อการเพิ่มมูลค่าของเห็ดป่า การลดต้นทุนของการทำเกษตรโดยเฉพาะต้นทุนจากการขนส่ง การพัฒนาและยกระดับความสามารถของเกษตรกรในการปลูกพืชให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้นและการเพิ่มศักยภาพการจ้างงานของแรงงานโดยไปฝึกอบรมทักษะการทำงานจนได้รับใบรับรองทักษะทางอาชีพจึงทำให้ได้รับโอกาสการรับจ้างงานมากขึ้นและมีรายได้เพิ่มขึ้น

2) ความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตดีขึ้น ความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตดีขึ้นของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนเป็นผลจากการปรับใช้ทุนการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ได้แก่ การปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวโพดแทนยาสูบเพื่อลดปัญหาสุขภาพและคุณภาพของดินเสื่อมโทรม การไม่ทอดทิ้งผู้ป่วย เด็ก และคนชราให้มีการดำรงชีพเพียงลำพัง การปรับเปลี่ยนทัศนคติที่ดีต่อการดำรงชีวิตให้มีมุมมองต่อการดำเนินชีวิตเชิงบวก มีความเข้มแข็งทางจิตใจ สามารถฟันฝ่าต่ออุปสรรคที่

เผชิญอยู่ได้ การปรับปรุง พัฒนา และดูแลระบบสาธารณูปโภคให้มีความพร้อมใช้งานและมีสุขอนามัยที่ดีต่อครัวเรือนเกษตรกร และการเข้าถึงการจัดการศึกษาและการอบรมศักยภาพการประกอบอาชีพ

3) ความเปราะบางลดลง ความเปราะบางลดลงของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนเป็นผลจากการปรับใช้ทุนการดำรงชีพอย่างยั่งยืน เห็นได้ชัดจากความเปราะบางของการขาดรายได้ลดลง การมีรายได้ไม่แน่นอนต่อผลผลิตทางการเกษตรที่สามารถทำให้เกษตรกรมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพต่อเนื่อง ไม่หยุดชะงัก การขาดทุนจากการประกอบอาชีพเกษตรลดลง ได้แก่ การปรับเทคนิควิธีการปลูกพืชเศรษฐกิจ การพัฒนาทักษะที่จำเป็นและการสร้างความมั่นใจของแรงงานที่ได้รับการจ้างงานจากนอกชุมชน

4) ความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนเป็นผลจากการปรับใช้ทุนการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ได้แก่ การตระหนักและมีจิตสำนึก รับผิดชอบต่อรัฐบาลและทรัพยากรธรรมชาติ การทำเกษตรอินทรีย์เพื่อระบบนิเวศที่ดี เช่น การลดการใช้สารเคมีด้วยปุ๋ยอินทรีย์ธรรมชาติ การป้องกันศัตรูพืชจากการแบ่งสัดส่วนพื้นที่การปลูกพืช การรวมตัวของกลุ่มเกษตรกรเพื่อลดปัญหาโรคระบาดของสัตว์เลี้ยง และศัตรูพืช

5) จิตสำนึกของครัวเรือนเกษตรกรที่ดีขึ้น จิตสำนึกของครัวเรือนเกษตรกรที่ดีขึ้นของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนเป็นผลจากการปรับใช้ทุนการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ได้แก่ การรู้คุณค่าของผู้ให้ การรู้จักการขอบคุณ ความกตัญญูต่อบิดามารดาและผู้สูงอายุ การให้ความสำคัญกับทรัพยากรทางธรรมชาติ ความสำคัญของการอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัย การสืบสานต่อความเป็นชาติพันธุ์ของชนเผ่า

3. รูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

รูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนเป็นรูปแบบที่มีความเป็นไปได้สำหรับการนำไปปฏิบัติได้จริงและมีความเหมาะสมกับการดำรงชีพอย่างยั่งยืน เนื้อหาส่วนนี้ประกอบด้วย

จากการวิเคราะห์การปรับใช้ทุนการดำรงชีพของกลุ่มครัวเรือนกรณีศึกษาในชุมชนถ้ำพบว่าครัวเรือนที่หลุดพ้นจากความยากจน มีการใช้ทุนทางมนุษย์มากที่สุดโดยประกอบด้วยการศึกษา ภาวะสุขภาพและการประกอบอาชีพ จึงทำให้ครัวเรือนสามารถหลุดพ้นจากความยากจนได้ในระยะยาวและมีการดำรงชีพที่ยั่งยืน ทุนที่ปรับใช้มากรองลงมาคือทุนทางสังคมและทุนทางกายภาพ ทุนทางจิตวิทยายอยู่ในอันดับที่ สามและอันดับสี่ และยังไม่ใช้ทุนทางการเงินกับทุนทางธรรมชาติด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนได้ใช้ทุนทางมนุษย์ซึ่งรวมถึงความรู้ ความสามารถ และทักษะด้านแรงงาน และใ้รับรองการอบรมทักษะทางอาชีพในการผลักดันให้ครัวเรือนสามารถหลุดพ้นจากความยากจนได้ โดยมีทุนทางสังคมคือ ระบบเครือญาติ ความสามัคคี ประเพณีและ

วัฒนธรรมในแบบของเงินที่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น ระบบตระกูลแซ่ การให้กู้ยืมเงินโดยไม่คิดดอกเบี้ย เพื่อลงทุนในอาชีพ ช่วยกันดูแลลูกหลาน เป็นต้น

3.1 กระบวนการใช้ทุนการดำรงชีพ ภายใต้สภาพบริบทของชุมชนชนานหัวและทุนที่มีอยู่ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนมีกระบวนการใช้ทุนการดำรงชีพเพื่อมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยการดำรงชีพอย่างยั่งยืนจะช่วยให้เกษตรกรไม่กลับไปสู่ความยากจนอีก และสามารถส่งต่อวิถีชีวิตที่มั่นคงให้กับรุ่นถัดไปได้ กระบวนการปรับใช้ทุนที่สำคัญของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชนชนานหัวมีดังนี้

1) การจ้างงานระยะยาว

การรับจ้างงานเป็นแหล่งรายได้สำคัญในการประกอบอาชีพให้สามารถมีรายได้ของครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น ความต่อเนื่องและสม่ำเสมอของการจ้างงานเป็นการสร้างความมั่นคงด้านรายได้ จนนำไปสู่การดำรงชีพอย่างมั่นคง อย่างไรก็ดี แรงงานของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนที่มีคุณภาพและปริมาณที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน นับเป็นทุนมนุษย์ที่สร้างโอกาสสูงในการรับจ้างงานจากหน่วยงานภาคอุตสาหกรรม

2) การชดเชยรายได้จากผลผลิตทางการเกษตร

กระบวนการปรับใช้ทุนดำรงชีพที่ชดเชยรายได้จากผลผลิตทางการเกษตรนั้น ไม่เพียงแต่อาศัยการชดเชยรายได้จากรัฐบาลหรือหน่วยงานของท้องถิ่นเท่านั้น ยังสะท้อนถึงการดำรงชีพที่สามารถพึ่งพาตนเองโดยการปรับใช้ทุนทางสังคม การรวมกลุ่มของเกษตรกรเป็นกระบวนการหนึ่งของการปรับใช้ทุนทางสังคม กลุ่มของเกษตรกรเป็นหลักประกันรายได้จากผลผลิตทางการเกษตร การต่อรองทางการตลาด การร่วมกันจัดสรรพื้นที่สำหรับการประกอบอาชีพเกษตร การให้ความสำคัญกับการพึ่งพาตนเองในระดับกลุ่มครัวเรือนเกษตรกร และระดับชุมชน นั้นพบว่า ระบบการผลิตที่หลากหลายของกลุ่มครัวเรือนเกษตรกรช่วยให้เกิดความสมดุลของครัวเรือน เพื่อไม่ให้เกิดการพึ่งพาเฉพาะจากรัฐบาล ยังเป็นการลดความเสี่ยงในการดำรงชีวิต

3) การพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

สาธารณูปโภคพื้นฐานของชุมชนเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืน เมื่อครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนที่เคยได้รับสวัสดิการพื้นฐานด้านกายภาพมาก่อนจากการช่วยเหลือของรัฐบาลนั้น การรักษาให้มีทุนกายภาพที่สมบูรณ์และยั่งยืน จำเป็นต้องปรับใช้ทุนทางสังคมของการอยู่ร่วมกันในการใช้ทรัพยากรพื้นฐานเหล่านี้และดูแลรักษาให้มีสภาพที่สามารถเอื้อต่อการดำรงชีพได้อย่างเป็นสุขและมีสุขอนามัยที่ดีส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

4) การสร้างความหวัง ความภูมิใจและความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

การมีความหวัง ความภูมิใจ และความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคนั้นเป็นแรงขับเคลื่อนภายในจิตใจของบุคคลอันส่งผลต่อความมุ่งมั่นของการฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ไม่ว่าจะเผชิญกับสถานการณ์การ

เปลี่ยนแปลง การตกอยู่ในสภาวะความเสี่ยงและความเปราะบางหนักหนาเพียงใด บุคคลที่สามารถปรับใช้ทุนทางจิตวิทยาได้เหมาะสมย่อมเอาชนะต่อความเปราะบางนั้น ๆ ได้ นอกจากนี้การปรับใช้ทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรมร่วมด้วย ช่วยให้เกิดพลังภายในจิตใจที่จะต่อสู้กับอุปสรรคทั้งปวงที่จะขัดขวางต่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

5) การป้องกันความปลอดภัยในชีวิต

ความปลอดภัยในการดำรงชีวิตนั้นเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์พึงควรได้รับการตอบสนอง มนุษย์จะไม่สามารถดำรงอยู่อย่างยั่งยืนได้เลย หากความปลอดภัยด้านชีวิตของมนุษย์นั้นยังไม่ได้รับการตอบสนอง

6) การเกษตรเชิงอนุรักษ์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

การประกอบอาชีพเกษตรกรรมนับเป็นอาชีพที่มีความยั่งยืนและส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของเกษตรกรได้อย่างยั่งยืน การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่สามารถปรับการประกอบอาชีพการเกษตรที่เป็นการเกษตรเชิงอนุรักษ์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ การทำเกษตรที่ไม่ทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติ การให้คุณภาพของธรรมชาติควบคู่กับการทำการเกษตร การให้ความสำคัญกับคุณภาพของดินที่ไม่เสื่อมโทรมอันเกิดจากการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร

7) การพัฒนาการลงทุนด้านอุตสาหกรรมเกษตร

การลงทุนด้านอุตสาหกรรมเกษตรของการเข้ามาลงทุนทั้งภาครัฐและเอกชนนั้น เป็นโอกาสที่ดีในการสร้างเสริมให้เกษตรกรคงอยู่กับชุมชนและมีความมั่นคงของการดำรงชีพ การยกระดับการเกษตรของครัวเรือนเป็นอุตสาหกรรมเกษตร ควรควบคู่กับการทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติให้น้อยที่สุด อุตสาหกรรมเกษตรเป็นการใช้เทคโนโลยีและเทคนิคของการประกอบอาชีพการเกษตรที่ทันสมัยเพื่อการผลิตทางการเกษตรภายใต้เงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศที่จะส่งผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตร

8) การสร้างความมั่นคงทางอาหาร

อาหารเป็นปัจจัยพื้นฐานของการตอบสนองความต้องการมนุษย์ การมีอาหารการกินที่เพียงพอช่วยให้มนุษย์มีร่างกายที่แข็งแรงสามารถต่อสู้กับสถานการณ์ความเสี่ยงและความเปราะบางที่เผชิญอยู่นั้น การได้รับอาหารอย่างเพียงพอ อันไม่สามารถเป็นไปได้เลยที่จะตกอยู่ในสภาวะการขาดแคลนอาหาร ทำให้มนุษย์สามารถดำรงชีพอย่างยั่งยืน การปรับใช้ทุนทางธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์มาใช้ร่วมกับทุนมนุษย์และทุนทางสังคม ให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืนได้

9) การสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจกับการเปลี่ยนผ่านจากความยากจน

การเปลี่ยนแปลงสถานะจากความยากจนเข้าสู่สถานะของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนนั้น อาจเผชิญกับสถานการณ์ของการถูกจากกลุ่มคนที่ร่ำรวยและไม่เคยหลุดพ้นจากความยากจน อาจเจอกับบุคคลที่มีทัศนคติไม่ดีต่อกลุ่มคนที่เคยอยู่ในสถานะความยากจน ดังนั้น การที่

บุคคลที่ไม่อยากจนแล้ว จำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของสังคมเมือง สังคมที่มีความ มั่งคั่ง ดังนั้น การปรับใช้ทุนทางจิตวิทยาที่เข้มแข็งมีจิตใจที่ดี การมองโลกในแง่บวก การอดทนและพยายามฝ่าฟันต่ออุปสรรคได้นั้น ย่อมส่งผลต่อการไม่กลับไปสู่ความยากจนได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ยังต้องอาศัยทุนมนุษย์ และทุนทางวัฒนธรรมร่วมด้วย

3.2 ผลลัพธ์การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

ภายหลังของการปรับใช้ทุนการดำรงชีพของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน อันได้แก่ การจ้างงานระยะยาว การชดเชยรายได้จากผลผลิตทางการเกษตร การพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานของชุมชนอย่างต่อเนื่อง การสร้างความหวัง ความภูมิใจและความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค การป้องกันความพลัดภัยในชีวิต การเกษตรเชิงอนุรักษ์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การพัฒนาการลงทุนด้านอุตสาหกรรมเกษตร การสร้างความมั่นคงทางอาหาร และการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจกับการเปลี่ยนผ่านจากความยากจน ผลลัพธ์ของกระบวนการปรับใช้ทุนการดำรงชีพ จากการสัมภาษณ์ ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน จำนวน 31 ครัวเรือน สรุปผลลัพธ์การดำรงชีพ มีรายละเอียดดังนี้

1) รายได้เพิ่มขึ้น รายได้เพิ่มขึ้นของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนเป็นผลจากกระบวนการปรับใช้ทุนการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ได้แก่ การปรับเปลี่ยนการปลูกพืชเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับฤดูกาล การรวมตัวของกลุ่มครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและการต่อรองราคาสินค้าการเกษตร การมีรายได้เสริมจากการเก็บเห็ดป่าและการถนอมเห็ดป่าเพื่อเพิ่มมูลค่าของเห็ดป่า การลดต้นทุนของการทำเกษตรโดยเฉพาะต้นทุนจากการขนส่ง การพัฒนาและยกระดับความสามารถของเกษตรกรในการปลูกพืชให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้น และการเพิ่มศักยภาพการจ้างงานของแรงงานหลังจากที่ได้ฝึกอบรมทักษะการประกอบอาชีพและมีโอกาสได้ไปรับจ้างงานนอกพื้นที่เช่นมณฑลอื่น ๆ จึงทำให้เปิดหูเปิดตาและมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับคนในพื้นที่อื่น จึงนับว่าเป็นมีศักยภาพในการประกอบอาชีพสูงขึ้น

2) ความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตดีขึ้น ความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตดีขึ้นของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนเป็นผลจากการปรับใช้ทุนการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ได้แก่ การปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวโพดแทนยาสูบเพื่อลดปัญหาสุขภาพและคุณภาพของดินเสื่อมโทรม การไม่ทอดทิ้งผู้ป่วย เด็ก และคนชราให้มีการดำรงชีพเพียงลำพัง การปรับเปลี่ยนทัศนคติที่ดีต่อการดำรงชีวิตให้มีมุมมองต่อการดำเนินชีวิตเชิงบวก มีความเข้มแข็งทางจิตใจ สามารถฝ่าฟันต่ออุปสรรคที่เผชิญอยู่ได้ การปรับปรุง พัฒนา และดูแลระบบสาธารณูปโภคให้มีความพร้อมใช้งานและมีสุขอนามัยที่ดีต่อครัวเรือนเกษตรกร และการเข้าถึงการจัดการศึกษาและการอบรมศักยภาพการประกอบอาชีพ

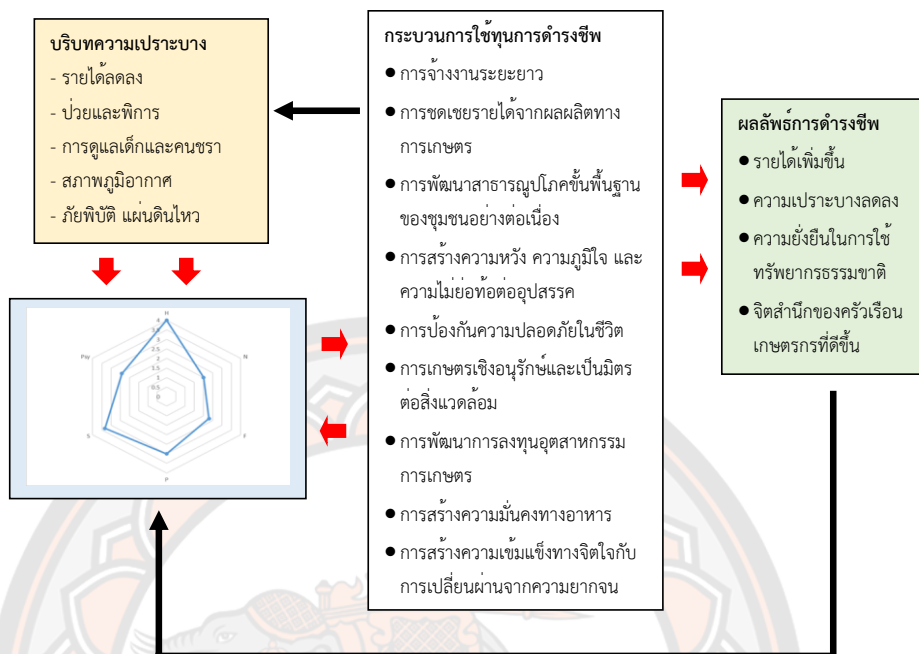
3) ความเปราะบางลดลง ความเปราะบางลดลงของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนเป็นผลจากการปรับใช้ทุนการดำรงชีพอย่างยั่งยืน เห็นได้ชัดจากความเปราะบางของการขาดรายได้ลดลง การมีรายได้ไม่แน่นอนต่อผลผลิตทางการเกษตรที่สามารถทำให้เกษตรกรมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพต่อเนื่อง ไม่หยุดชะงัก การขาดทุนจากการประกอบอาชีพเกษตรลดลง ได้แก่ การปรับเทคนิควิธีการปลูกพืชเศรษฐกิจ การพัฒนาทักษะที่จำเป็นและการสร้างความมั่นใจของแรงงานที่ได้รับการจ้างงานจากนอกชุมชน

4) ความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนเป็นผลจากการปรับใช้ทุนการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ได้แก่ การตระหนักและมีจิตสำนึก รับผิดชอบต่อรัฐบาลและทรัพยากรธรรมชาติ การทำเกษตรอินทรีย์เพื่อระบบนิเวศที่ดี เช่น การลดการใช้สารเคมีด้วยปุ๋ยอินทรีย์ธรรมชาติ การป้องกันศัตรูพืชจากการแบ่งสัดส่วนพื้นที่การปลูกพืช การรวมตัวของกลุ่มเกษตรกรเพื่อลดปัญหาโรคระบาดของสัตว์เลี้ยงและศัตรูพืช

5) จิตสำนึกของครัวเรือนเกษตรกรที่ดีขึ้น จิตสำนึกของครัวเรือนเกษตรกรที่ดีขึ้นของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนเป็นผลจากการปรับใช้ทุนการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ได้แก่ การรู้คุณค่าของผู้ให้ การรู้จักการขอบคุณ ความกตัญญูต่อบิดามารดาและผู้สูงอายุ การให้ความสำคัญกับทรัพยากรทางธรรมชาติ ความสำคัญของการอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัย การสืบสานต่อความเป็นชาติพันธุ์ของชนเผ่า

สรุปความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องของรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ดังภาพ 27

ภาพ 27 รูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

ที่มา: ผู้วิจัย, 2022

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจที่จะอภิปราย โดยแบ่งหัวข้อการอภิปรายตามผลการวิจัยในแต่ละวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. พลวัตการดำรงชีพของชุมชนที่หลุดพ้นจากความยากจน

พลวัตการดำรงชีพของชุมชนที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชนถ่านหิน อำเภอดำรงวิทยารมณชุลยุนนาน ประเทศจีน ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงก่อนมีนโยบาย TPA (Targeted Poverty Alleviation) และหลังการประกาศใช้นโยบาย TPA ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมและวัฒนธรรม จากผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนนั้นที่เด่นชัดคือ การได้รับการส่งเสริมจากนโยบาย TPA ด้านกายภาพ และด้านเศรษฐกิจซึ่งมุ่งเน้นการได้รับสิทธิพื้นฐานของโครงสร้างพื้นฐานและการบริการสาธารณะ ทั้งนี้ประชาชนจะได้รับสิทธิอย่างเสมอภาค ทำให้ทุกครัวเรือนของชุมชนถ่านหินมีการดำรงชีพที่หลุดพ้นจากความยากจน สามารถดำเนินชีวิตอย่างปลอดภัยและมีความมั่นคงจากการมีรายได้จากการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับทุนการดำรงชีพของชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดความจำเป็น

พื้นฐานที่พัฒนามาจากทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ (Hierarchy of needs theory) ของ มาสโลว์ (Maslow, 1943) ซึ่งขั้นแรกของการตอบสนองความต้องการของมนุษย์จำเป็นต้องได้รับการสนองอย่างเพียงพอในด้านความต้องการทางกายภาพ อันเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่เห็นได้ชัดที่สุดได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ เครื่องนุ่งห่ม ที่พักผ่อนนอนหลับ ฯลฯ ความพึงพอใจที่ได้รับในขั้นนี้ จะกระตุ้นให้เกิดความต้องการในขั้นที่สูงกว่า ถ้ามนุษย์ไม่สามารถสนองความต้องการพื้นฐานขั้นนี้ ก็จะไม่ได้รับการกระตุ้นให้เกิดความต้องการในระดับที่สูงขึ้น

ในมิติของระดับมหภาค (Macro) ก็เป็นผลลัพธ์อันเกิดจากกระบวนการของนโยบายการแก้ไข ปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด (TPA) หลายประการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดประชาชนเป็น ศูนย์กลาง (People-centered) ที่ได้กล่าวมาแล้ว ตัวอย่างเช่น การสร้างโครงสร้างพื้นฐานและ กายภาพ โครงการการตั้งแนวกันดินถล่มเพื่อรักษาความปลอดภัยของมนุษย์ การสร้างถนนลาดยาง การปรับปรุงการบริการสาธารณสุขให้ครัวเรือนมีถนนคอนกรีตและมาตรการป้องกันอันตราย มี ไฟฟ้า มีวิทยุและโทรทัศน์ มีเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และมีน้ำประปาและน้ำดื่ม เป็นต้น ซึ่งคล้ายคลึงกับ งานวิจัยของ Zhang et al. (2024) ในบริบทของการย้ายที่อยู่เพื่อบรรเทาความยากจนโดยพลวัติการ ดำรงชีพของเกษตรกรเป็นไปตามตรรกะของ “ผลกระทบจากการย้ายที่อยู่ > การเปลี่ยนแปลงทุนใน การดำรงชีพ > การปรับปรุงแบบการดำรงชีพ”

2. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความ ยากจน

การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความ ยากจนในชุมชนชนบท ตำบลชนบท อำเภอตำบอง อำเภอเมือง อำเภอเมือง อำเภอเมือง ได้พิจารณาถึง ทรัพยากรในชุมชนและการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรซึ่งปรับใช้ทุนด้วยกลยุทธ์การดำรงชีพและ ความสามารถ (Capabilities) ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ (Chambers, Conway, 1992) สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าด้วยทุนหมายถึงทรัพยากรที่สามารถใช้ลงทุนหรือการเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้าง ทรัพยากรใหม่ได้ (Flora et al., 2004) แนวคิดทุนในบริบทความยากจนของคนในประเทศเป็นการ มุ่งเน้นนำทุนต่าง ๆ มาใช้ในการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods) (DFID, 2000) อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของ DFID เป็นหลัก พร้อมบูรณาการกับแนวคิดเกี่ยวกับทุนดังกล่าวในการศึกษาร่วมด้วยกัน ด้วยสาเหตุที่แนวคิดการดำรง ชีพอย่างยั่งยืนของ DFID ถูกพัฒนาขึ้นท่ามกลางการจัดการปัญหาความยากจน ดังนั้น การประยุกต์ใช้ แนวคิดดังกล่าวจะช่วยให้การทำความเข้าใจปรากฏการณ์ได้ถูกต้องตรงกับความจริงมากยิ่งขึ้น ภายใต้กรอบมนทัศน์การดำรงชีพอย่างยั่งยืนของ DFID สามารถมองเห็นภาพรวมกว้างของการปรับ

ใช้ทุนการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรในชุมชนชนบท ซึ่งมีการนำทุนการดำรงชีพไปใช้ในแต่ละครัวเรือนระดับน้อย ปานกลาง และมากที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ แต่ละครัวเรือนจำเป็นต้องปรับใช้ทุนการดำรงชีพเป็นไปตามสภาพความเป็นอยู่ จึงมีผลต่อวิธีการใช้ทุนและการวางแผนการใช้ทุนในแต่ละระดับให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของตนเอง สำหรับการพัฒนาคูณภาพชีวิต ตัวอย่างเช่น ระดับน้อย เป็นการใช้ทุนดำรงชีพในอุปกรณ์พื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการผลิต หรือการจ้างงานชั่วคราวในการทำงานเป็นบางครั้ง ระดับปานกลาง เป็นการใช้ทุนเพิ่มเติมในการลงทุนเทคโนโลยีและอุปกรณ์ที่มีราคาสูงขึ้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต และระดับมาก เป็นการใช้ทุนในการลงทุนโครงการหรือกิจกรรมที่มีขอบเขตกว้างมากขึ้น เช่น การทำวิสาหกิจทางเกษตรในตำบล เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการดำรงชีพของ DFID โดยเกษตรกรเลือกรูปแบบการดำรงชีพที่เหมาะสมเพื่อสร้างผลลัพธ์การดำรงชีวิตที่คาดหวัง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อทุนในการดำรงชีพและนำไปสู่วงจรการดำรงชีพสำหรับเกษตรกรครั้งต่อไป ผู้วิจัยสามารถอภิปรายได้ดังนี้

2.1 ประการแรก ว่าด้วยองค์ความรู้ใหม่หรือข้อค้นพบใหม่ การศึกษาการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชนชนบท นอกจากทุนหลักที่นำมาใช้เป็นกรอบในการวิจัย ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคมทุนทางกายภาพ ทุนทางธรรมชาติ และทุนทางการเงินแล้วยังพบว่า มีทุนตัวใหม่ได้แก่ทุนทางจิตวิทยา ในขณะเดียวกัน ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีบทบาทสำคัญในการดำรงชีพในมิติซึ่งสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มีการรวมตัวเป็นกลุ่มและเป็นตัวแทนของเกษตรกรอื่น และอีกประการคือ ทุนทางจิตวิทยาที่ไม่อาจมองข้ามไปซึ่งได้สร้างความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง มีความหวัง การมองโลกในแง่ดี ความแข็งแกร่ง เพื่อให้เกิดการปรับปรุงชีวิตในอนาคตให้มีความเป็นอยู่ที่ดีและมีความยืดหยุ่นทางจิตใจเมื่อประสบปัญหาสำหรับครัวเรือนเกษตรกรที่ต้องเผชิญกับความเสี่ยงและความเปราะบางหลายอย่างในบริบทชุมชนชนบท ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Yuan liang (2018), Zhang & Xu (2019), และ Ge Bing (2011) ที่ได้อ้างถึงความสำคัญของทุนทางจิตวิทยาซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนข้อดีและความสามารถทางจิตวิทยาของคน แต่ที่แตกต่างกันคือ นักวิชาการดังกล่าวไม่ได้ศึกษากลุ่มเป้าหมายครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน ผู้วิจัยจึงอภิปรายได้ว่า การศึกษานี้ได้ต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับทุนตัวใหม่และทุนที่แสดงบทบาทซึ่งแตกต่างจากบริบทอื่น ๆ

นอกจากองค์ความรู้ใหม่เรื่องของทุนทางจิตวิทยาแล้ว การศึกษานี้ยังมีจุดเด่นในมิติวิธีการซึ่งไม่เพียงแต่วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เหตุการณ์ (Event Analysis) หากแต่รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณอีกด้วยโดยนำทุนการดำรงชีพที่ใช้ในแต่ละครัวเรือนแบ่งเป็นระดับน้อย ปานกลาง และมากตามตัวแปร 11 ตัวแปรและนำไปคำนวณผลคะแนน

จากการศึกษาพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนมีกระบวนการปรับใช้ทุนหลายประการ ได้แก่ การใช้ทุนเพื่อการจ้างงานระยะยาว การใช้ทุนเพื่อชดเชยรายได้จากผลผลิตทางการเกษตร การใช้ทุนเพื่อพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานของชุมชนอย่างต่อเนื่อง การใช้ทุนเพื่อเสริมสร้างความหวัง ความภูมิใจและความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค การใช้ทุนเพื่อป้องกันความพลัดภัยในชีวิต การใช้ทุนเพื่อการเกษตรเชิงอนุรักษ์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การใช้ทุนเพื่อพัฒนาการลงทุนด้านอุตสาหกรรมเกษตร การใช้ทุนเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร และการใช้ทุนเพื่อความเข้มแข็งทางจิตใจกับการเปลี่ยนผ่านจากความยากจน จะเห็นได้ว่าภายใต้บริบทของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนนั้นส่วนใหญ่มีการปรับใช้ทุนมนุษย์และทุนทางสังคมเป็นทุนหลักทำให้เกิดการดำรงชีพที่หลุดพ้นจากความยากจนอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับผลการศึกษาของนักวิชาการหลายท่าน เช่น Yue & Liu (2006) เชื่อว่าทุนมนุษย์เป็นแหล่งสำคัญของความก้าวหน้าในการผลิต ในขณะที่ Zhang (2007) เชื่อว่าทุนมนุษย์คือการลงทุนด้านกำลังคน ทุนมนุษย์จึงเป็นทุนที่สะท้อนออกจากตัวบุคคล แสดงออกมาเป็นผลรวมของความรู้ด้านการผลิตที่หลากหลาย ทักษะ แรงงานและการบริหาร จนกระทั่งคุณภาพด้านสุขภาพที่มีอยู่ในตัวบุคคล ดังนั้นจะเห็นได้ว่าทุนมนุษย์มีความสำคัญยิ่งต่อการแก้ปัญหาความยากจน โดยเฉพาะระดับของการศึกษาและบุคคลากรเป็นแรงผลักดันที่สำคัญของการพัฒนามนุษย์ (Zhang Rong, 2018, p.52) ทั้งนี้ ในการสืบทอดองค์ความรู้ พฤติกรรม หรือพันธกรรม จากรุ่นพ่อรุ่นแม่ มีผลต่อการดำเนินชีวิตของรุ่นลูกที่หมายถึงทุนมนุษย์ เพื่อให้เกิดการใช้ทุนของครอบครัวซึ่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนรุ่นหลัง (Sandra E. Black & Paul J. Devereux, 2011)

3. รูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

รูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชนถานหัวที่เสนอในการศึกษาคครั้งนี้ เป็นรูปแบบที่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของ DFID (2000) ซึ่งรวมถึงองค์ประกอบสำคัญต่าง ๆ เช่น ทุนหรือสินทรัพย์ (Assets) บริบทความเสี่ยง (Vulnerability Context) กลไกการเปลี่ยนแปลง (Transforming Structures and Processes) ตลอดจนกลยุทธ์การดำรงชีพ (Livelihood Strategies) และผลลัพธ์การดำรงชีพ (Livelihood Outcomes) กรอบแนวคิดนี้มุ่งเน้นการบูรณาการทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและลดความยากจนอย่างยั่งยืน โดยผ่านกระบวนการการปรับใช้ทุนจากผลการศึกษาพบว่า การปรับใช้ทุนของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนในชุมชนถานหัวมี 9 รูปแบบ ได้แก่ 1) การจ้างงานระยะยาว 2) การชดเชยรายได้จากผลผลิตทางการเกษตร 3) การพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานของชุมชนอย่างต่อเนื่อง 4) การสร้างความหวัง ความภูมิใจและความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค 5) การป้องกันความพลัดภัยในชีวิต 6) การเกษตรเชิงอนุรักษ์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 7) การพัฒนาการลงทุนด้านอุตสาหกรรมเกษตร 8) การสร้างความมั่นคงทาง

อาหาร 9) การสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจกับการเปลี่ยนผ่านจากความยากจน อย่างไรก็ตาม ด้วยทุนหรือสินทรัพย์ในการดำรงชีพที่มีอยู่และการเผชิญกับความเปราะบางที่แตกต่างกัน ครัวเรือนเกษตรกรจึงมีกลยุทธ์การปรับใช้ทุน ไม่เหมือนกัน และนำมาซึ่งความยั่งยืนในการดำรงชีพที่แตกต่างกัน จึงอภิปรายได้ว่า การศึกษานี้สามารถถอดบทเรียนเกี่ยวกับบริบทความเสี่ยงและความเปราะบาง กระบวนการปรับใช้ทุน การเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับการดำรงชีพ นำไปสู่ผลลัพธ์การดำรงชีพของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนอย่างยั่งยืน การนำเสนอรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน จำเป็นต้องปรับให้เหมาะสมกับกระบวนการใช้ทุน ภายใต้บริบทความเสี่ยงของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนหรือครัวเรือนในลักษณะอื่น ๆ ต่อไป

ข้อจำกัดจากการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นงานที่ศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงไม่ได้ใช้วิธีการเลือกพื้นที่ศึกษาในเชิงปริมาณ แต่ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ในกลุ่มเป้าหมายของโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน ชุมชนถาดหัวเป็นหนึ่งในชุมชนที่ยากจนที่สุดของอำเภอต้าเหยาและได้หลุดพ้นจากความยากจนหลังจากการดำเนินนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด จึงพิจารณาว่ามีความเหมาะสมและสามารถตอบคำถามการวิจัยได้ ทั้งนี้การอธิบายบริบทพื้นที่วิจัยได้กล่าวไว้ในบทที่ 3

ข้อเสนอแนะ

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการศึกษานี้แบ่งเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ซึ่งเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการนโยบายด้านการพัฒนาสังคมและการดำรงชีพอย่างยั่งยืน 2. ข้อเสนอแนะต่อการศึกษาในอนาคต มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ในมิติของการกำหนดนโยบาย หน่วยงานภาครัฐและผู้นำชุมชนสามารถนำข้อเสนอรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนไปกำหนดแผนการฟื้นฟูและพัฒนาชนบท ช่วยให้เกษตรกรที่มีบริบทที่คล้ายคลึงกันสามารถมีการดำรงชีพอย่างยั่งยืนได้

1.2 ในมิติของแต่ละทุน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้นำชุมชนต้องร่วมมือกัน ส่งเสริมทุนการดำรงชีพต่าง ๆ เช่นทุนมนุษย์ โดยการสนับสนุนการศึกษา ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงความคิดและค่านิยมของวัยรุ่น จัดการอบรมทักษะทางอาชีพเพื่อเพิ่มโอกาสการจ้างงานกับแรงงานในชุมชน ส่งเสริมทุนทางสังคมและวัฒนธรรมโดยสืบทอดภาษาและวัฒนธรรมของชาวเผ่าอี จัดงานประเพณีที่สำคัญบ่อย ๆ เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างญาติมิตรและเพื่อนบ้านให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

เสริมสร้างทุนทางกายภาพโดยการยกระดับคุณภาพโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย โดยเฉพาะไฟฟ้า ห่วงน้ำ และถนนลาดยาง ตลอดจนเสริมสร้างทุนทางจิตวิทยาช่วยให้ครัวเรือนเกษตรกรสามารถมองเห็นความหวังในชีวิต มีความเข้มแข็ง และมีความยืดหยุ่นในการปรับตัวให้เผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในขณะเดียวกัน ควรให้ประชาชนเข้าถึงสวัสดิการด้านการเงินได้ง่าย เช่น เบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุหรือคนที่อยู่โดดเดี่ยว การให้กู้ยืมเงินโดยคิดอัตราดอกเบี้ยที่เหมาะสม ทั้งนี้ต้องกระทำควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติหรือทุนทางธรรมชาติให้เอื้อต่อการดำรงชีพ ทั้งนี้ มาตรการดังกล่าวจึงสามารถขับเคลื่อนการดำรงชีพของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนให้ยั่งยืนและไม่กลับไปยากจนอีก

1.3 การตรวจสอบและประเมินความยั่งยืนของชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยอาจกำหนดให้มีการดำเนินงานทุกเดือน หรือดำเนินงานลักษณะแบบชั่วคราว เพื่อให้นำผลการตรวจสอบและประเมินผลมาเป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจเชิงนโยบาย และพิจารณาการต่อยอดความสำเร็จจากนโยบายเดิมให้มีความต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในอนาคต

2.1 การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการนำรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนที่พัฒนาขึ้นไปศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและสารสนเทศในการใช้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้น ควรมีการดำเนินการวิจัยในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยครอบคลุมผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆ เช่น เกษตรกร ชุมชน ผู้นำชุมชน นายจ้าง เจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ในการเข้ามาร่วมกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2.2 การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการนำรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจนไปใช้ในบริบทอื่น ๆ หรือชุมชนใกล้เคียง ทั้งนี้อาจศึกษาเปรียบเทียบกับกรณีศึกษาชุมชนอื่น ๆ เกี่ยวกับความแตกต่างของรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน นอกจากนี้แล้วควรมีการวิจัยศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานและกลยุทธ์การดำเนินงานของนโยบายที่ส่งเสริมต่อความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืนอีกด้วย

2.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารายครั้งต่อไปหรือผู้ที่อยากจะต่อยอดการวิจัย ควรนำประเด็นการใช้ทุนในกล่องหกเหลี่ยม (Hexagon) ไปศึกษาในเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ผลการศึกษาเป็นข้อมูลเชิงปริมาณที่สามารถลงลึกในระดับตัวชี้วัดและตัวแปรตามกรอบทฤษฎีได้

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- Wang, J. (2020). การนำ นโยบาย การ แก้ไขปัญหาความยากจนแบบ จะจงไปปฏิบัติของ
สาธารณรัฐประชาชนจีน. *Thai Journal of Public Administration*, 18(1), 39-39.
- กมลเศ โปธิกนิษฐ. (2563). *ทฤษฎีนโยบายสังคมและการวิพากษ์นโยบาย=Social policy
theories and critical policy*. พิษณุโลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2007). นโยบายรัฐไทยในการกำจัดความยากจนตามทัศนะของนัก
วิชาการ. *Applied Economics Journal*, 14(1), 1-16.
- ตู้ จ้านหยวน. (2563). *คำสำคัญเพื่อเข้าใจประเทศจีน ฉบับขจัดความยากจนอย่างตรงจุด*. (วิรุฬห์
พิชัย วงศ์ ภักดี และคณะแปล). กรุงเทพมหานคร.
- ทวีศักดิ์ นพเกษร. (2012). *หลักการวิจัยเชิงคุณภาพ (Principles of Qualitative Research)*. (พิมพ์
ครั้งที่ 1) คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จ.พิษณุโลก
- ณัชชา ศิริรัตนธรร. (2561). ทวนตามแนวคิดของปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) กับสื่อชุมชน
ในงานประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 10 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม (น.1585).
<https://publication.npru.ac.th/bitstream/123456789/142/1/ณัชชา%20ศิริรัตนธรร.pdf>
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และคณะ. (2548). *โครงการเผยแพร่ความรู้การพัฒนาระบบสวัสดิการเพื่อ
พัฒนาชีวิตของประชาชน*. กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เบญจา ยอดดำเนิน-แอ็ดติง และกาญจนา ตั้งชลทิพย์. (2552). การวิเคราะห์ข้อมูลเชิง
คุณภาพ: การจัดการข้อมูลการตีความและการหาความหมาย. นครปฐม: สถาบันวิจัย
ประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุญศักดิ์ แสงระวี. (2555). *90 ปีพรรคคอมมิวนิสต์จีน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- อักษรศรี พานิชสาส์น (ตุลาคม 2557). เอกสารประกอบการสอนเรื่องเศรษฐกิจจีน
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปิยะภ มหะมัต. (2017). คุณูปการของเต็งเสี่ยวผิงที่มีต่อการสร้างสรรค์จีนให้ทันสมัย. *วารสาร
เศรษฐศาสตร์ การเมืองบูรพา*, 4(1), 113-129.
- เพชร ชัย ศรี. (2013). รูปแบบและกระบวนการลดภาวะความยากจนของผู้เข้าไม่ถึงโอกาสใน
สังคมชนบทภาคเหนือตอนบน. *Trends of Humanities and Social Sciences
Research*, 1(1), 20-30.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์ ... [และคนอื่น ๆ]. (2543). *พลวัตของชุมชนในการจัดการ
ทรัพยากร: กระบวนทัศน์และนโยบาย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Wang Daoming. ภูมิพัฒน์ พงศ์พฤตกุล และวราวุฒิ เรือนคำ. (28 สิงหาคม 2563). ไซท์ส 4

กลยุทธ์ที่ทำให้นโยบายลดความยากจนของจีนประสบความสำเร็จ.

<https://www.dpu.ac.th/dpurdi/analysis/12>.

รัตน์ บัวสนธิ์. (2013). *การออกแบบการวิจัยเชิงผสมผสาน: เรียนรู้เพื่อการพัฒนาทางการศึกษา* 1-8. Ubon

วิรุทธ ชูมา, ทินกรช อัมพงษ์, & นัน ธวัช นูนาธ. (2024). การศึกษาปัญหาการดำเนินงานระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา นครสวรรค์เขต 3. *วารสารการบริหารการศึกษาและนวัตกรรมการศึกษา*, 2(2), 15-27. <https://doi.org/10.2822.EAI.20220202>

สนธยา พลศรี. (2547). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

สมชัย จิตสุชน, และ จิราภรณ์ แผลงประพันธ์. (2556). *รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาประเด็นเชิงนโยบายด้านความยากจนและการกระจายรายได้*. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. คณะผู้วิจัย. [สมชัย จิตสุชน นางจิราภรณ์ แผลงประพันธ์เป็นต้น] (2556). *โครงการศึกษาประเด็นเชิงนโยบายด้านความยากจนและการกระจายรายได้*. (ม.ป.ท.)จาก http://social.nesdc.go.th/social/Portals/0/Documents/Final%20Report_poverty2011_updateJUNE15_2283.pdf

ภาษาอังกฤษ

Adger, W. N. (2006). Vulnerability. *Global environmental change*, 16(3), 268-281.

Aidukaite, J. (2009). Old welfare state theories and new welfare regimes in Eastern Europe: Challenges and implications. *Communist and post-communist studies*, 42(1), 23-39.

Alkire, S., & Shen, Y. (2017). Exploring multidimensional poverty in China: 2010 to 2014. In *Research on Economic Inequality: Poverty, Inequality and Welfare* (pp. 161-228). Emerald Publishing Limited.

Banerjee, A. V. & Duflo, E. (2011). *Poor economics: A radical rethinking of the way to fight global poverty*. Public Affairs.

Bessler, D. A. (2003). On world poverty: Its causes and effects. *Food and Agricultural Organization (FAO) of the United Nations, Research Bulletin, Rome*.

- Black, S. E., & Devereux, P. J. (2011). Recent developments in intergenerational mobility. *Handbook of labor economics*, 4, 1487-1541.
- Blaikie, N. (2007). *Approaches to social enquiry: Advancing knowledge*. Polity.
- Booth, C. & Reeder, D. A. (1984). *Charles Booth's Descriptive Map of London Poverty, 1889*. London Topographical Society.
- Chaplin, L. N., & John, D. R. (2007). Growing up in a material world: Age differences in materialism in children and adolescents. *Journal of consumer research*, 34(4), 480-493. <https://doi.org/10.1086/518546>
- Chen, J., Rong, S. & Song, M. (2021). Poverty vulnerability and poverty causes in rural China. *Social Indicators Research*, 153(1), 65-91.
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94, 95-120.
- Cui, Y., Wang, W., Yu, L., Zhou, W., & Fu, Z. (2022). Influence of Livelihood Capital Level and Structure on Rural Households' Payment Willingness for Rural Human Settlement Improvement: Evidence from Hubei Province, China. *Agriculture*, 12(11), 1808.
- Black, S. E. & Devereux, P. J. (2011). *Recent developments in intergenerational mobility. Handbook of labor economics*, 4, 1487-1541.
- Chambers, R. & Conway, G. (1992). *Sustainable rural livelihoods: practical concepts for the 21st century*. Institute of Development Studies.
- Das, M. R., Sunuram Ray, S. R., Uttam Kumar, U. K., Salma Begum, S. B., & Tarafdar, S.R. (2015). *Livelihood assessment of the fishermen community in the southwest region of Bangladesh*.
- De Castro, M., & Sim, B. (2008). *Developing a County-Level Poverty Monitoring System: The People's Republic of China Experience*. Department for International Development (DFID). (2000). *Sustainable Livelihoods Guidance Sheets*. Department for International Development.
- Dillon, N. (2018). 19. *What Can China Teach Us about Fighting Poverty?* In *The China Questions*. (pp. 155-162). Harvard University Press.
- Emery, M., Fey, S. & Flora, C. (2006). Using community capitals to develop assets for positive community change. *CD Practice*, 13(1), 1-19.

- Engels, F., & Marx, K. (2004). *The communist manifesto*. Penguin UK.
- Farrington, J., Carney, D., Ashley, C. & Turton, C. (1999). Sustainable livelihoods in practice: Early applications of concepts in rural areas. *Natural resource perspectives*, 42(June), 1-5.
- Flora, P. & Heidenheimer, A. J. (Eds.). (1981). *The development of welfare states in Europe and America*. Transaction Publishers.
- Flora, C. B., Emery, M., Fey, S. & Bregendahl, C. (2005). Community capitals: A tool for evaluating strategic interventions and projects. Ames, IA: *North Central Regional Center for Rural Development*. Retrieved on February 27, 2007.
- Fey, S., Bregendahl, C., & Flora, C. (2006). The measurement of community capitals through research. *Online Journal of Rural Research & Policy*, 1(1), 1.
- Fan, S., Zhang, L., & Zhang, X. (2000). *Growth and poverty in rural China: The role of public investments*. <https://doi.org/10.22004/ag.econ.16115>
- Glauben, T., Herzfeld, T., Rozelle, S., & Wang, X. (2012). Persistent poverty in rural China: Where, why, and how to escape?. *World Development*, 40(4), 784-795. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2011.09.023>.
- Galtung, J. (1978). The basic needs approach. (n.p.)
- Ghosh, M., & Ghosal, S. (2023). Multidimensional rural livelihoods in Indian sub-himalaya: Regional analysis, households well-being and its determinants. *International Journal of Rural Management*, 19(1), 45-63. <https://doi.org/10.1177/09730052211047>
- Heilig, G. K., Zhang, M., Long, H. L., Li, X. B. & Wu, X. Q. (2006). Poverty alleviation in China: A lesson for the developing world?. *Geographische Rundschau*, 4-13.
- IPCC. 2014. *Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Part A: Global and Sectoral Aspects. Contribution of Working Group II to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Jian, G. & Wang, W. การวิเคราะห์นโยบายด้านยุทธศาสตร์ “ยุคสมัยใหม่” ของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง Policy Analysis on the Xi Jinping’s New Era and China’s Strategy. *MFU Connexion*, 7(2), 198-222.
- Huq, K. E. (1981). *The Basic Needs Approach: Its Place in Planning for Core Needs in*

Bangladesh's Development Strategy. The Australian National University (Australia).

Kanbur, Ravi; Calvo, Christina Malmberg; Das Gupta, Monica; Grootaert, Christiaan; Kwakwa, Victoria; Lustig, Nora. 2000. *World development report 2000/2001 : attacking poverty 1*. World development report. Washington, DC : World Bank Group.

Kata, P. (2004). The study on social capital and the role of social capital in social movement: case study of healthy civil society in one village in North-Eastern Region on Thailand. In *The study on social capital and the role of social capital in social movement: case study of healthy civil society in one village in North-Eastern Region on Thailand*.

Krantz, L. (2001). The sustainable livelihood approach to poverty reduction. *SIDA. Division for Policy and Socio-Economic Analysis*, 44, 1-38.

Li, Y., Su, B., & Liu, Y. (2016). Realizing targeted poverty alleviation in China: People's voices, implementation challenges and policy implications. *China Agricultural Economic Review*, 8(3), 443-454.

Lin, J. Y. (1992). Rural reforms and agricultural growth in China. *The American economic review*, 82(1), 34-51.

Liu, S. (2017). Sustainable livelihood development: *A case study measuring social capital and its role in sustainable livelihood development in Zoucheng, China* (Doctoral dissertation, University of Waikato).

Liu, Z., & Xie, A. (2022). Poverty reduction effects of integrating high-quality development and cultural tourism in China. *Chinese Journal of Population, Resources and Environment*, 20(4), 383-391. <https://doi.org/10.1016/j.cjpre.2022.11.008>

Luthans, F., Youssef, C. M. & Avolio, B. J. (2007). Psychological capital: Investing and developing positive organizational behavior. *Positive organizational behavior*, 1(2), 9-24.

Luthans, F., Youssef, C. M. & Avolio, B. J. (2006). *Psychological capital: Developing the human competitive edge*. Oxford university press.

Luthans, F., Avey, J. B., Avolio, B. J. & Peterson, S. J. (2010). The development and

- resulting performance impact of positive psychological capital. *Human resource development quarterly*, 21(1), 41-67.
- Ma L, Che X, Zhang J, Fang F, Chen M. Rural Poverty Identification and Comprehensive Poverty Assessment Based on Quality-of-Life: The Case of Gansu Province (China). *Sustainability*. 2019; 11(17):4547.
<https://doi.org/10.3390/su11174547>
- Margaret Weir. Ann Shola Orloff and Theda Skocpol (eds), *The Politics of Social Policy – in the United States*, Princeton: Princeton University Press.1988.pp.37-80.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological review*, 50(4), 370.
- Mellor, J. W. (1966). Production problems and issues in agricultural development. *Journal of Farm Economics*, 48(5), 1195-1202.
- Morris, S. & Snell S. (2019). How employees can better solve customer problems: A use value approach to human and social capital. In *Handbook of research on strategic human capital resources* (pp. 199-214). Edward Elgar Publishing.
doi: [http://dx.doi.org/10.18006/2015.3\(4\).353.361](http://dx.doi.org/10.18006/2015.3(4).353.361)
- Morse, J. M. (2003). A review committee's guide for evaluating qualitative proposals. *Qualitative health research*, 13(6), 833-851.
- O'Brien, K., Leichenko, R., Kelkar, U., Venema, H., Aandahl, G., Tompkins, H., ... & West, J. (2004). *Mapping vulnerability to multiple stressors: climate change and globalization in India*. *Global environmental change*, 14(4), 303-313.
- Pampel, F. C. & Williamson, J. B. (1985). Age structure, politics, and cross-national patterns of public pension expenditures. *American Sociological Review*, 782-799.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods*. sage.
- Pei, X. (2018). China's pattern of growth and poverty reduction. *Arts and Humanities Open Access Journal*, 2(2), 91-104.
- Pittman, T. S., & Zeigler, K. R. (2007). Basic human needs. *Social psychology: Handbook of basic principles*, 2, 473-489.
- Putnam, R., with R. Leonardi, and R. Nanetti (1993) *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy* (Princeton: Princeton University Press).

- Putzel, J., & Di John, J. (2012). *Meeting the challenges of crisis states*. London School of Economics and Political Science.
- Qiu, S. H. E. N. (2017). Reflections on the Historical Evolvement of Poverty Alleviation Policy in Rural China and the Practice of Poverty Alleviation. *Journal of Jiangxi University of Finance and Economics*, (1), 9.
- Ratigan, K. (2017). Disaggregating the developing welfare state: Provincial social policy regimes in China. *World Development*, 98(?), 467-484.
- Ravallion, M. (2001). Growth, inequality and poverty: looking beyond averages. *World development*, 29(11), 1803-1815.
- Rowntree, B. S. (1901). *Poverty: a study of town life*. London: Macmillan.
- Scoone, Ian (1998). *Sustainable Rural Livelihoods: A Framework for Analysis*. IDS Working Paper 72. IDS, UK.
- Saxena, A. (2015). *Evaluating the resilience of rural livelihoods to change in a complex social-ecological system: A case of village Panchayat in central India*. Yale University.
- Sen, Amartya (1981). Ingredients of Famine Analysis. Availability and Entitlements. *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 96, No. 3 (p. 433 ñ 464), MIT Press.
- Sen, A. (1997). *Resources, values and development*. Harvard University Press.
- Sen, A. (2001). The many faces of gender inequality. *New republic*, 35-39.
- Shore, J., Shore & Plant. (2019). *Welfare State and the Democratic Citizen*. Cham: Springer International Publishing.
- Singh, A. K. & Pandey, J. (1990). Social support as a moderator of the relationship between poverty and coping behaviors. *The Journal of Social Psychology*, 130(4), 533-541.
- Skocpol, T. & Amenta, E. (1986). States and social policies. *Annual review of sociology*, 12(1), 131-157.
- Tang, L., Xu, Y., Wang, W., & Wang, Y. (2023). Impact of livelihood capital and rural site conditions on livelihood resilience of farm households: evidence from contiguous poverty-stricken areas in China. *Environmental Science and Pollution Research*, 30(59), 123808-123826. <https://doi.org/10.1007/s11356-023-30426-7>

- Trieu, H. T. (2013). *Building a welfare state: A case study of rural migrant medical insurance in urban China*. (Doctoral dissertation, University of Michigan).
- Todaro, M. P., & Smith, S. C. (2020). *Economic development*. Pearson UK.
- Townsend, P. (1979). *Poverty in the United Kingdom: a survey of household resources and standards of living*. Univ of California Press.
- UNDP. (2005). *Human Development Report*. New York : Oxford University Press.
- Weiping, T. (2018). *China's approach to reduce poverty: taking targeted measures to lift people out of poverty*. International Poverty Reduction Center in China.
- Krantz, L. (2001). The sustainable livelihood approach to poverty reduction. *SIDA. Division for Policy and Socio-Economic Analysis*, 44, 1-38.
- Wang, W., Lan, Y., & Wang, X. (2021). Impact of livelihood capital endowment on poverty alleviation of households under rural land consolidation. *Land Use Policy*, 109, 105608.doi:10.1016/j.landusepol.2021.105608
- Wang, X. (2022). On the relationship between income poverty and multidimensional poverty in China. In *Multidimensional Poverty Measurement: Theory and Methodology* (pp. 85-106). Singapore: Springer Nature Singapore.
<https://doi.org/10.1177/01492063188129>
- WCED. 1987. *Our Common Future*. Oxford University Press: Oxford.
- Wilensky, H. L. (2006). Social Policy: Is There A Crisis of the Welfare State. *Teoksessa B. Guy Peters & Jon Pierre (toim.) Handbook of Public Policy*. Lontoo: Sage, 201-217.
- Waldron, A., Miller, D. C., Redding, D., Mooers, A., Kuhn, T. S., Nibbelink, N., ... & Gittleman, J. L. (2017). *Reductions in global biodiversity loss predicted from conservation spending*. *Nature*, 551(7680), 364-367.
- Wo, D. X., Schminke, M., & Ambrose, M. L. (2019). Trickle-down, trickle-out, trickle-up, trickle-in, and trickle-around effects: An integrative perspective on indirect social influence phenomena. *Journal of Management*, 45(6), 2263-2292.
- World Bank. (2001). *World Development Report 2000/2001: Attacking Poverty*, New York: World Bank/ Oxford University Press.
- Wu, F., Webster, C., He, S., & Liu, Y. (2010). *Urban poverty in China*. Edward Elgar Publishing.

- Yu, J. & Wu, J. (2018). The sustainability of agricultural development in China: The agriculture–environment nexus. *Sustainability*, 10(6), 1776.
- Yue, S. J., & Liu, C. M. (2006). Human capital accumulation and regional total factor productivity. *Economic Research Journal*, 4(8), 22-44.
- Zhao YJ, Lu Y (2020). Mapping determinants of rural poverty in Guangxi – a less developed region of China. *Journal of Mountain Science* 17(7), 1749-1762. <https://doi.org/10.1007/s11629-019-5760-9>
- Zhang, Y. & Feng, L. (2020, December). The coupling relationship between economic poverty alleviation and ecological poverty alleviation in concentrated and contiguous poverty-stricken areas: Take yunnan province as an example. In IOP Conference Series: *Earth and Environmental Science* (Vol. 615, No. 1, p. 012018). IOP Publishing.
- Zhou, M. & Logan, J. R. (2001). Market transition and the commodification of housing in urban China. In John R. Logan, *The new Chinese city: globalization and market reform* (135-152).
- ภาษาจีน**
- 楚雄彝族自治州乡土志丛书编纂委员会.大姚县县华乡乡志编纂委员会.县华村志.昆明:云南人民出版社, 2019.[คณะกรรมการรวบรวมจดหมายเหตุท้องถิ่นเขตปกครองตนเองชนชาติอี๋ ฉู่ยง. คณะกรรมการรวบรวมจดหมายเหตุชุมชนถ่านหัว ตำบลถ่านหัว อำเภอต้าเหยา. จดหมายเหตุชุมชนถ่านหัว. คุณหมิง: สำนักพิมพ์ประชาชนยูนนาน, 2019.]
- 崔智芳.(2020). 基于心理资本的高职贫困生心理健康教育.[Cui Zhifang. (2020).การศึกษาสำหรับนักศึกษาที่ยากจนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาระดับสูงโดยอาศัยทุนทางจิตวิทยา.(n.p.)]
- 杜志雄 & 金书秦.(2016). 中国农业政策新目标的形成与实现. *东岳论丛*, 37(2), 24-29. [Du Zhixiong และ Jin Shuqin (2016). การกำหนดและการบรรลุเป้าหมายใหม่ของนโยบายการเกษตรของจีน, 37(2), *วารสาร Dongyue tribune*, 24-29.]
- 董国皇.(2016). 农户可持续生计策略实证研究——以槟榔文明生态村为例. *农村经济与科技*(16), 2. [ต่ง กั๋วหวง. (2016). การศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับกลยุทธ์การดำรงชีพที่ยั่งยืนของเกษตรกร กรณีศึกษาหมู่บ้านอารยะนิเวศน์หมาก. *เศรษฐกิจและเทคโนโลยีชนบท*(16), 2.]
- 房连泉.(2018). 建立可持续的基本养老保险待遇指数化调整机制研究——来自国际案例的经验启

- 示. *人口学刊*(5), 12.[Fang Lianquan (2018) การศึกษาการสร้างกลไกการปรับตั้งที่ยั่งยืนสำหรับสิทธิประโยชน์การประกันบำนาญขั้นพื้นฐาน—ประสบการณ์และการรู้แจ้งจากคดีระหว่างประเทศ. *วารสารประชากรศาสตร์*(5), 12.]
- 方晓丹.(2020.01.23). 2019 年全国农村贫困人口减少 1109 万人. 中国统计局.
https://www.stats.gov.cn/sj/sjjd/202302/t20230202_1896297.html
 [Xiaodan Fang.(23. มกราคม. 2020). จำนวนประชากรที่ยากจนในชนบททั่วประเทศจีนลดลง 11.09 ล้านคนในปี 2019. กรมสถิติแห่งชาติจีน.]
- 葛兵.(2011). 贫困的恶性循环与心理资本:表现与干预开发. 2011 年教育科学与管理工程国际学术会议. [Ge Bing. (2011). วงจรอุบาทว์ของความยากจนและทุนทางจิตวิทยา: การสำแดงออกและการกำกับดูแล การประชุมวิชาการนานาชาติด้านวิทยาศาสตร์การศึกษาและการจัดการปี 2554.]
- 韩慈.(2006). 我国国民经济和社会发展五年计划若干重大问题研究 (Master's thesis, 东北师范大学, 中共党史研究: 长春). [Han Ci. (2006). การวิจัยในประเด็นสำคัญหลายประการของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมห้าปีแห่งชาติของประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก, มหาวิทยาลัย Normal Northeast, ประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์จีนศึกษา: ฉางชุน).]
- 胡联, 孙永生, 王娜 & 倪国华. (2012). 贫困的形成机理:一个分析框架的探讨. *经济问题探索*(2), 1-5. [Hu Lian, Sun Yongsheng, Wang Na และ Ni Guohua (2012) กลไกการก่อตัวของความยากจน: การอภิปรายปัญหาเศรษฐกิจ (2), 1-5.]
- 刘星航.(2002). 粮食统购统销与户籍制度的联系 (Doctoral dissertation).[Liu Xinghang. (2002). การเชื่อมโยงระหว่างการซื้อขายธัญพืชและระบบสำมะโนครัว (วิทยานิพนธ์ปริญญาเอกภาควิชาประวัติศาสตร์พรรค Renmin University of China: ปักกิ่ง).]
- 刘永富.(2018). 有效应对脱贫攻坚面临的困难和挑战. *智慧中国*. DOI:CNKI:SUN:ZHZG.0.2018-11-008.[Liu Yongfu (2018) การรับมือความยากลำบากและความท้าทายที่เผชิญกับการหลุดพ้นจากความยากจนอย่างมีประสิทธิภาพ. DOI:CNKI:SUN:ZHZG.0.2018-11-008]
- 刘彦随, 周扬, & 刘继来.(2016).中国农村贫困化地域分异特征及其精准扶贫策略. *中国科学院院刊*31(3),269-278.[Liu Yansui, Zhou Yang และ Liu Jilai. (2016). ลักษณะการสร้าง ความแตกต่างในระดับภูมิภาคของความยากจนในชนบทในประเทศจีนและกลยุทธ์การบรรเทาความยากจนแบบกำหนดเป้าหมาย. *วารสารประจำ Chinese Academy of Sciences* 31(3),269-278.]

- 刘牧. (2016). *当代中国农村扶贫开发战略研究* (Doctoral dissertation, 长春: 吉林大学). [Liu Mu. (2016). *การศึกษากลยุทธ์การบรรเทาความยากจนและการพัฒนาในชนบทจีนร่วมสมัย* (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาเอก, ฉางชุน: มหาวิทยาลัยจีหลิน).]
- 刘艳华, 徐勇, LIU Yanhua, & XU Yong. (2018). 扶贫模式可持续减贫效应的分析框架及机理探析. *地理科学进展*, 37(4), 12. [Liu Yanhua และ Xu Yong. (2018). กรอบการวิเคราะห์ประสิทธิภาพและกลไกของรูปแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน. *ความก้าวหน้าทางภูมิศาสตร์*, 37(4), 12.]
- 李博 & 左停. (2016). 遭遇搬迁: 精准扶贫视角下扶贫移民搬迁政策执行逻辑的探讨——以陕南王村为例. *中国农业大学学报: 社会科学版*, 33(2), 7. [Li Bo & Zuo Ting (2016) การย้ายถิ่นฐาน: การอภิปรายเกี่ยวกับตรรกะการดำเนินการของการลดความยากจนและนโยบายการย้ายถิ่นฐานจากมุมมองของการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด กรณีศึกษาหมู่บ้าน Wangcun ตอนใต้มณฑลส่านซี *วารสารมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์: ฉบับสังคมศาสตร์*, 33(2), 7.]
- 李丹 & 徐辉. (2008). 欧美国家的工作福利政策及其启示. *厦门大学学报: 哲学社会科学版*(4), 7. [Li Dan & Xu Hui. (2008). นโยบายสวัสดิการการทำงานในประเทศยุโรปและอเมริกาและผลกระทบ *วารสารมหาวิทยาลัยเซี่ยเหมิน: ฉบับปรัชญาและสังคมศาสตร์* (4), 7.]
- 林盼盼. (2018). *基于多维度视角下中国农村贫困线的测度研究* (Master's thesis, 云南财经大学). [Lin Panpan. (2018). *การวัดเส้นความยากจนในชนบทจีนภายใต้มุมมองหลายมิติ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, คุณหมิง: มหาวิทยาลัยการเงินและเศรษฐศาสตร์ยูนนาน).]
- 李晴. (2019). *可持续生计视角下我国集中连片特困地区精准扶贫模式研究* (Doctoral dissertation, 南京: 南京大学). [Li Qing. (2019) *การศึกษารูปแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุดในพื้นที่ยากจนที่อยู่ติดกันในประเทศจีนจากมุมมองการดำรงชีพอย่างยั่งยืน* (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก, หนานจิง: มหาวิทยาลัยหนานจิง)]
- 李晓园, & 钟伟. (2020). 中国治贫 70 年: 历史变迁, 政策特征, 典型制度与发展趋势——基于各时期典型扶贫政策文本的 nvivo 分析. *青海社会科学*, No.241(01), 101-114. [Li Xiaoyuan และ Zhong Wei. (2020). 70 ปีแห่งการบรรเทาความยากจนของจีน: การเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ ลักษณะของนโยบาย ระบอบตัวอย่าง และแนวโน้มการพัฒนา – การวิเคราะห์ เชิง nvivo สำหรับตัวบทของนโยบายบรรเทาความยากจนโดยทั่วไปในแต่ละช่วงเวลา. *สังคมศาสตร์ซิงไห่* 241(01) , 101-114]

- 李小云, 吴一凡 & 武晋. (2019). 精准脱贫: 中国治国理政的新实践. *华中农业大学学报(社会科学版)*, 5, 13-21. [Li Xiaoyun, Wu Yifan & Wu Jin. (2019). การบรรเทาความยากจนแบบเจาะจงมุ่งเป้า: แนวปฏิบัติใหม่ของการบริหารประเทศจีน. *วารสารมหาวิทยาลัยเกษตร Huazhong (ฉบับสังคมศาสตร์)*, 5, 13-21.]
- 李小云, 徐进 & 于乐荣. (2018). 中国减贫四十年: 基于历史与社会学的尝试性解释. *社会学研究*, 6, 35-61. [Li Xiaoyun, Xu Jin & Yu Lerong. (2018). 40 ปีแห่งการลดความยากจนของจีน: การอธิบายจากมุมมองทางประวัติศาสตร์และสังคมวิทยา. *การวิจัยสังคมวิทยา*. 6, 35-61.]
- 马红玉, & 王转弟. (2018). 社会资本, 心理资本对农民工创业绩效影响研究-基于陕西省 889 份农户调研数据. *农林经济管理学报*, 17(6), 738-745. [Ma Hongyu และ Wang Zhuandi. (2018). การวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบของทุนทางสังคมและทุนทางจิตวิทยาต่อการปฏิบัติงานของผู้ประกอบการของแรงงานเกษตร - จากข้อมูลการสำรวจครัวเรือนเกษตรกร 889 รายมณฑลส่านซี *วารสารเศรษฐศาสตร์เกษตรและป่าไม้* 17(6), 738-745.]
- 马永华. (2011). 森的可行能力理论及其农民问题. *常州大学学报: 社会科学版*, 12(2), 4. [Ma Yonghua (2011) ทฤษฎีความเป็นไปได้ของ Sen และปัญหาของเกษตรกร. *วารสารมหาวิทยาลัยฉางโจว ฉบับสังคมศาสตร์*, 12(2), 4.]
- 母中旭 & 陈刚. (2017). 浅析五大发展新理念下的连片贫困地区脱贫攻坚路径. *中国人口·资源与环境*, 31(4), 4. [Mu Zhongxu, Chen Gang, (2017). การวิเคราะห์วิธีการบรรเทาความยากจนในพื้นที่ยากจนที่อยู่ติดกันภายใต้แนวคิดการพัฒนาใหม่. *ประชากร·ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของจีน*(S1), 4.]
- 潘仕萍, 金钱荣, 陆琳, 叶彪, 吴志晖 & 杨帆等. (2018). 云南野生动物园低效林木采伐设计及环境提升建议. *林业勘查设计*, No.186(02), 122-124. [Pan Shiping, Qianrong, Lu Lin, Ye Biao, Wu Zhihui & Yang Fan. (2018). ข้อเสนอแนะว่าด้วยการออกแบบการทำป่าไม้ที่มีประสิทธิภาพและการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในอุทยานสัตว์ป่ายูนิโคก. *การออกแบบการป่าไม้* 186(02), 122- 124.]
- 曲泽昊. (2019). 马克思共享理论中国化研究 (Master's thesis, 吉林财经大学). [Qu Zehao (2019).การศึกษา Sinicization ของทฤษฎีการแบ่งปันของ Marx (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยการเงินและเศรษฐศาสตร์จีหลิน: ฉางชุน).]

- 任志江.(2018). *新中国成立以来经济发展战略与经济体制模式的历史互动和历史启示*.人民出版社. [Ren Zhijiang. (2018). *ปฏิสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์และข้อคิดทางประวัติศาสตร์ของกลยุทธ์การพัฒนาเศรษฐกิจและระบอบเศรษฐกิจตั้งแต่การก่อตั้งประเทศจีนใหม่*. สำนักพิมพ์ประชาชน.]
- 苏礼和.(2018). 中国共产党领导扶贫实践的经验启示. *太原理工大学学报 (社会科学版)*, 36 No.150(1), 27-33. [Su Lihe. (2018). บทเรียนจากการปฏิบัติลดความยากจนโดยพรรคคอมมิวนิสต์จีน. *วารสารมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีไต้หวัน* (สังคมศาสตร์), 36 No.150(1), 27-33.]
- 孙哈霖, 刘新智 & 张鹏瑶.(2019). 贫困地区精准脱贫户生计可持续及其动态风险研究. *中国人* *口资源与环境* DOI:CNKI:SUN:ZGRZ.0.2019-02-017. [Sun Hanlin, Liu Xinzhi และ Zhang Pengyao. (2019). การศึกษาความยั่งยืนในการดำรงชีพและความเสี่ยงแบบไดนามิกของครัวเรือนที่หลุดพ้นจากความยากจนในพื้นที่ยากจน. *ประชากร ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของประเทศจีน*. DOI:CNKI:SUN:ZGRZ.0.2019-02-017.]
- Tatyanunt,W.(2016). *泰国城乡发展基金扶贫绩效研究*浙江大学.
<http://wap.cnki.net/touch/web/Dissertation/Article/10335-1016243266.nh.html>.
 [Tatyanunt, W. (2016). *การศึกษาประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจนของกองทุนพัฒนาเมืองและชนบทของประเทศไทย,มหาวิทยาลัยเจ้าเจียง*.
<http://wap.cnki.net/touch/web/Dissertation/Article/10335-1016243266.nh.html>
- 谭俊.(1997). 必须高度重视我国国有林区可持续发展问题. *科技导报*(8), 4. [Tan Jun. (1997) จงให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของพื้นที่ป่าไม้ที่รัฐเป็นเจ้าของในประเทศจีน. *ข่าววิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี* (8), 4.]
- 魏后凯 & 郭晓霞.(2009). 中国的反贫困政策: 评价与展望. *上海行政学院学报*, 10(2), 56-68. [Wei Houkai & Xiaoxia Xia. (2009). นโยบายต่อต้านความยากจนของจีน: การประเมินและวิสัยทัศน์. *วารสารวิทยาลัยบริหารเซี่ยงไฮ้*, 10(2), 56-58.]
- 王萍萍, 徐鑫 & 郝彦宏.(2015). 中国农村贫困标准问题研究. *调研世界*, 28(8), 3-8. [Wang Pingping, Xu Xin & Hao Yanhong. (2015). การศึกษามาตรฐานความยากจนในชนบทจีน *สำรวจโลก*, 28 (8), 3-8.]
- 汪三贵, & 郭子豪.(2015). 论中国的精准扶贫. *贵州社会科学*, (5), 147-150.[Wang Sangui และ Guo Zihao. (2015). การศึกษาการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุดของจีน. *สังคมศาสตร์ก๊วยโจว* (5), 147-150.]

- 王小林. (2012). *贫困测量: 理论与方法: The measurement of poverty : theories and methods*.
社会科学文献出版社. [Wang Xiaolin. (2012). *การวัดความยากจน: ทฤษฎีและวิธีการ: The measurement of poverty : theories and methods*. สำนักพิมพ์วรรณคดี
สังคมศาสตร์.]
- 王银, 叶文丽, 吴孔森, & 杨新军. (2023). 生态脆弱区乡村建设水平对农户生计恢复力的影响——以黄土高原佳县为例. *经济地理*, 43(2), 181-189. [Wang Yin, Ye Wenli, Wu Kongsen และ Yang Xinjun. (2023). ผลกระทบของระดับการก่อสร้างในชนบทในพื้นที่ที่เปราะบางทางนิเวศต่อความยืดหยุ่นในการดำรงชีพของเกษตรกร - กรณีศึกษาอำเภอเจียเจี้ยนในที่ราบสูงหวางถู่. *เศรษฐศาสตร์ภูมิศาสตร์*, 43(2), 181-189.]
- 吴强. (2004). “会国” --艰难前进的德国社会福利体制改革. *南风窗*(05S), 2. [Wu Qiang. (2004). การสิ้นสุดของ "สถานะทางสังคม" - ความก้าวหน้าที่ยากลำบากของการปฏิรูประบบสวัสดิการสังคมของเยอรมนี. *Nanfengchuan*(05S).
https://www.stats.gov.cn/sj/sjjd/202302/t20230202_1896297.html.]
- 新华社. (2019). 国家统计局:2018 年全国农村贫困人口减少 1386 万人. *现代城市研究*(3), 1. [Xinhuanet. (2019). สำนักงานสถิติแห่งชาติ: ประชากรยากจนในชนบททั่วประเทศลดลง 13.86 ล้านคนในปี 2561. *การวิจัยเมืองสมัยใหม่* (3), 1.]
- 谢玉梅. (2018). 改革开放四十年中国扶贫政策变迁及其实践. *江南大学学报 (人文社会科学版)*, 17(6), 83-89. [Xie Yumei. (2018). การเปลี่ยนแปลงและการปฏิบัติของนโยบายการบรรเทาความยากจนของจีนใน 40 ปีแห่งการปฏิรูปและเปิดประเทศ. *วารสารมหาวิทยาลัยเจียงหนาน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 17(6), 83-89.]
- 鲜祖德, 王萍萍 & 吴伟. (2016). 中国农村贫困标准与贫困监测. *统计研究*, 33(9), 3-12. [Xian Zude, Wang Pingping & Wu Wei (2016). เกณฑ์วัดความยากจนและการประเมินความยากจนในชนบทจีน. *การวิจัยทางสถิติ*, 33 (9), 3-12.]
- 阎建忠, 喻鸥, 吴莹莹, & 张懿铨. (2011). 青藏高原东部样带农牧民生计脆弱性评估. *地理科学*, 27(7), 858-867. [Yan Jianzhong, Yu Ou, Wu Yingying และ Zhang Yili. (2011). การประเมินความเปราะบางในการดำรงชีพของเกษตรกรที่เลี้ยงสัตว์ในทางตะวันออกของที่ราบสูงชิงไห่ทิเบต, *วารสารภูมิศาสตร์*, 27(7), 858-867.]
- 杨甫旺 & 刘祖鑫. (2004). 面对现代化冲击与发展的金沙江河谷傣族传统文化——以云南大姚县高坪子村为例. *楚雄师范学院学报*, 19(5), 4. [Yang Fuwang & Liu Zuxin. (2004). วัฒนธรรมดั้งเดิมของชาว Dai ในหุบเขาแม่น้ำ Jinsha เปรียบเทียบกับผลกระทบและการพัฒนา

ของความทันสมัย - กรณีศึกษาหมู่บ้าน Gaopingzi อำเภอ Dayao มหาวิทยาลัยครูแห่งยูนนาน, 19 (5), 4.]

姚广利. (2012). 新中国历次五年计划编制和执行的基本经验研究 (Master's thesis, 河南大学: 开封). [Yao Guangli. (2012). การศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการวางแผนและการปฏิบัติแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติห้าปีของจีน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเหอหนาน: Kaifeng).]

杨颖, & 胡娟. (2013). 贵州扶贫开发成效、历程及挑战思考. 开发研究(2), 4. [Yang Ying และ HuJuan. (2013). ประสิทธิภาพ พัฒนาการและความท้าทายของการแก้ไขปัญหาความยากจนในก๊วยโจว.พัฒนาและการวิจัย(2), 4.]

于长存. (2017). 国外扶贫经验对我国精准扶贫的启示——以美国, 印度, 泰国为例. 对外经贸, (8), 98-99. [Yu Changcun.(2017). ประสบการณ์การแก้ไขปัญหาความยากจนในต่างประเทศที่มีต่อการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุดของจีน กรณีศึกษาสหรัฐอเมริกา อินเดีย และประเทศไทย (8), 98-99.]

袁梁, 张光强, & 霍学喜. (2017). 生态补偿, 生计资本对居民可持续生计影响研究——以陕西省国家重点生态功能区为例. 经济地理, 37(10), 188-196. [Yuan Liang, Zhang Guangqiang และ Huo Xuexi.(2017). ผลกระทบของการชดเชยทางนิเวศวิทยาและทุนการดำรงชีพที่มีต่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาพื้นที่ทำงานทางนิเวศที่สำคัญระดับชาติของมณฑลส่านซี, 37(10), 188-196.]

张鹏瑶, 刘新智 & 孙晗霖. (2019). 生计策略对贫困地区精准脱贫户可持续生计的影响研究. 山东师范大学学报: 自然科学版, 34(2), 7. [Zhang Pengyao, Liu Xinzhi และ Sun Hanlin (2019) การศึกษาผลกระทบของกลยุทธ์การดำรงชีพที่มีต่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนที่หลุดพ้นจากความยากจนในพื้นที่ยากจน ,7.]

张蓉. (2018). "三维资本"与农户脱贫. (Doctoral dissertation, 云南财经大学). [Zhang Rong (2018) "ทุนสามมิติ" และเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก มหาวิทยาลัยการเงินและเศรษฐศาสตร์ยูนนาน).]

周弘. (2001). 社会福利制度的理论框架. 中国人口科学(4), 9. [Zhou hong. (2001). กรอบทฤษฎีระบบสวัสดิการสังคมจีน. ประชากรศาสตร์ (4), 9.]

张磊. (2007). 中国扶贫开发政策演变. 中国财政经济出版社. [Zhang Lei. (2550). พัฒนาการของนโยบายแก้ไขปัญหความยากจนและการพัฒนาของจีน. สำนักพิมพ์การเงินและเศรษฐกิจจีน.]

- 张琪.(2007). *国有企业集团资本结构和治理结构的关系研究*.(Doctoral dissertation, 长沙理工大学). [Zhang Qi (2007) *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างทุนและโครงสร้างการกำกับดูแลของกลุ่มรัฐวิสาหกิจ* (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก, มหาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีฉางซา).]
- 章元, & 丁铎璞. (2008). 一个“农业大国”的反贫困之战-中国农村扶贫政策分析. *南方经济*, (3), 3-17. [Zhang Yuan และ Ding Yiting (2008) สงครามต่อสู้กับความยากจนของ "ประเทศเกษตรกรรมขนาดใหญ่" - การวิเคราะห์นโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนในชนบทจีน, *เศรษฐกิจภาคใต้*. (3), 3-17.]
- 张跃平 & 徐凯. (2019). 深度贫困民族地区贫困特征及“扶志”与“扶智”的耦合机制建设——基于四川甘孜、凉山两州的调研思考. *中南民族大学学报人文社会科学版* 39(5), 5. [Zhang Yueping & Xu Kai. (2019). ลักษณะความยากจนและการสร้างกลไกการเชื่อมโยงระหว่าง "การช่วยเหลือด้านการส่งเสริมความทะเยอทะยาน" และ "การช่วยเหลือทางสติปัญญา" ในพื้นที่ชาติพันธุ์ที่ยากจนอย่างล้าลึก: กรณีศึกษาพื้นที่ Ganzi และ Liangshan มณฑลเสฉวน วารสารSouth-Central Minzu University For Nationalities (ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) 39(5), 5.]
- 张伟宾 & 汪三贵. (2013). 扶贫政策, 收入分配与中国农村减贫. *农业经济问题*, (?)2, 66-75. [Zhang Weibin & Wang Sangui. (2013). นโยบายการบรรเทาความยากจน, การกระจายรายได้และการลดความยากจนในชนบทในประเทศจีน. *ปัญหาเศรษฐกิจการเกษตร*, 2, 66-75.]
- 郑秉文. (2005). 模式比较研究与福利改革实证分析——政治经济学的角度. *学术界*, (3), 16. [Zheng Bingwen. (2005). การศึกษาเปรียบเทียบ "รูปแบบสวัสดิการ" และการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ของการปฏิรูปสวัสดิการ – จากมุมมองเศรษฐศาสตร์การเมือง. *วงการวิชาการ* (3), 16.]
- 朱耀斌. (2002). “”时期经济体制变革的历史解读. *湖南社会科学* (3), 123-126. [Zhu Yaobin. (2002). การตีความเชิงประวัติศาสตร์สำหรับการปฏิรูประบบเศรษฐกิจในช่วง "ก้าวกระโดดครั้งใหญ่". *สังคมศาสตร์หุนาน*. ? (3), 123-126.]
- 张凤华. (2011). *中国农村扶贫政策的绩效评价*. (Doctoral dissertation, 武汉: 武汉大学). [Zhang Fenghua. (2011). *การประเมินผลการปฏิบัติงานนโยบายบรรเทาความยากจนในชนบทจีน*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาเอก, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ตะวันตก. หู่ฮั่น: มหาวิทยาลัยหวู่ฮั่น.)]

赵展锐. (2018). 全面建成小康社会视域下的精准扶贫问题对策研究 (Master's thesis, 西安理工大学). [Zhao Zhanrui. (2018). การศึกษายุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาความยากจนแบบเจาะจงมุ่งเป้าจากมุมมองสังคมกึ่งด้อยอยู่ดีถ้วนหน้า (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, ชื่อาน: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีซีอาน).]

ข้อมูลจากเว็บไซต์

http://www.stats.gov.cn/tjsj/zxfb/202001/t20200123_1724697.html

https://www.gov.cn/gongbao/content/2018/content_5331958.htm

<https://www.hsri.or.th/researcher/media/news/detail/7776>

中国农村扶贫开发概要. ภาพรวมของการบรรเทาความยากจนและการพัฒนาในชนบทจีน.

(2006). Retrieved February 15, 2020, from

http://www.gov.cn/zwhd/ft2/20061117/content_447141.htm

亚洲博鳌论坛.(2019).亚洲减贫报告. Retrieved January 15, 2021, from

<http://www.boaoforum.org/2019kwqt/47654.jhtml>

Yunnan daily. (2019). 2019 年五月 1 日.云南省 33 个县 (市、区) 脱贫摘帽. 中华人民共和国

中央政府网. https://www.gov.cn/xinwen/2019-05/01/content_5388066.htm

[Yunnan daily. (2019).1 พฤษภาคม 2019. 33 อำเภอ (เมือง, เขต) ในมณฑลยูนนานหลุดพ้นจากความยากจน. เว็บไซต์รัฐบาลจีน. https://www.gov.cn/xinwen/2019-05/01/content_5388066.htm.]

เจิ่น คุณหลิว. (2023). การพัฒนากับความทันสมัยในชุมชนชาติพันธุ์ม้ง อำเภอเหวินชาน

มณฑลยูนนาน (Doctoral dissertation, เชียงใหม่: บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัย เชียงใหม่).

ประวั่ง & รุทธ. 2556. การศึกษาข้อมูลด้านบริบทชุมชนการค้าชายแดนไทย-จีนตอนใต้ที่มีผล

ต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมช่าง 10 สาขาของภาคเหนือตอนบน. (รายงาน ผลการวิจัย).เชียงใหม่: Chiang Mai Rajabhat University.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	Xinghong Li
วัน เดือน ปี เกิด	2 กันยายน พ.ศ.2525
ที่อยู่ปัจจุบัน	School of Foreign Languages, Guangxi University, Guangxi University, Nanning, Guangxi, China. 530004
ที่ทำงานปัจจุบัน	มหาวิทยาลัยกว่างซี
ประสบการณ์การทำงาน	อาจารย์พิเศษภาษาจีน มหาวิทยาลัยบูรพา 2548.07-2550.05 อาจารย์ประจำภาษาไทย มหาวิทยาลัยกว่างซี 2550.08-ปัจจุบัน
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยชนชาติยูนนาน ปริญญาโท (เศรษฐศาสตร์การเมืองและบริหารจัดการ) มหาวิทยาลัยบูรพา ปริญญาเอก (พัฒนาสังคม) กำลังศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผลงานตีพิมพ์	Li Xinghong, รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์, ฟาร์รุ่ง มีอุดร, นพรัตน์ รัตนประทุม. (2567) การดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน กรณีศึกษา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน. วารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม , 18(2), 212-231. Xinghong, L., Premprasit, R., Mee-Udon, F., & Rattanathum, N. (2022). Lessons Learned: Success of Poverty Alleviation Policy in Rural China: ถอด บทเรียน ความสำเร็จของนโยบาย แก้ไขปัญหาความ ยากจนใน ชนบท ของจีน. Journal of Applied Economics and Management Strategy, 9(1), 230-248. Li Xinghong, รัตเกล้าเปรมประสิทธิ์,ฟาร์รุ่งมีอุดรและนพรัตน์รัตนประทุม. (2020). การวิเคราะห์นโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจนในชนบทของ ประเทศจีนตั้งแต่ค.ศ.1949-2020. ในกนกวรรณสมศิริวารสารกุล(บก.). หนังสือรวมบทความประกอบการประชุม (E-Proceeding) งานสัมมนา วิชาการเครือข่ายนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาศาสาสังคมวิทยาและ มานุษยวิทยา ครั้งที่19 ปีการศึกษา 2563 วันที่ 6-7 สิงหาคม 2563 (น.861-881). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รางวัลที่ได้รับ	รางวัลระดับดีจากการประกวดนวัตกรรมจากวิทยานิพนธ์และการค้นคว้า อิสระ ประจำปี 2566

ภาคผนวก ก
เอกสารรับรองโครงการวิจัย

COA No. 373/2021

IRB No. P2-0057/2564

AF 08-09/5.0

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
99 หมู่ 9 ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000 เบอร์โทรศัพท์ 05596 8642

หนังสือรับรองโครงการวิจัยครั้งแรก

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ดำเนินการให้การรับรองโครงการวิจัยตามแนวทางหลักจริยธรรมการวิจัยในคนที่เป็นมาตรฐานสากล ได้แก่ Declaration of Helsinki, The Belmont Report, CIOMS Guideline และ International Conference on Harmonization in Good Clinical Practice หรือ ICH-GCP

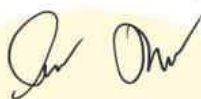
ชื่อโครงการ : การดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน
กรณีศึกษา ชุมชนถ่าน-หัว ตำบลถ่านหัว อำเภอตาบะ อำเภอตาบะ มณฑลยูนนาน ประเทศจีน
ผู้วิจัยหลัก : Ms.Li Xinghong
สังกัดหน่วยงาน : คณะสังคมศาสตร์
วิธีทบทวน : การพิจารณาแบบเร่งรัด (Expedited Review)
รายงานความก้าวหน้า : ส่งรายงานความก้าวหน้าอย่างน้อย 1 ครั้ง/ปี หรือส่งรายงานฉบับสมบูรณ์
หากดำเนินโครงการเสร็จสิ้นก่อน 1 ปี

เอกสารรับรอง

1. AF 01-10 เวอร์ชัน 1.0 วันที่ 4 มีนาคม 2564
2. AF 02-10 เวอร์ชัน 1.0 วันที่ 4 มีนาคม 2564
3. AF 03-10 เวอร์ชัน 1.0 วันที่ 4 มีนาคม 2564
4. AF 04-10 (สำหรับกลุ่มสัมภาษณ์เชิงลึก ระยะที่ 1 ฉบับภาษาไทย/
สำหรับกลุ่มสนทนากลุ่ม ระยะที่ 1 ฉบับภาษาไทย/ สำหรับกลุ่มสนทนากลุ่ม
ระยะที่ 2 ฉบับภาษาไทย/ สำหรับกลุ่มสัมภาษณ์เชิงลึก ระยะที่ 1 ฉบับภาษาจีน/
สำหรับกลุ่มสนทนากลุ่ม ระยะที่ 1 ฉบับภาษาจีน/ สำหรับกลุ่มสนทนากลุ่ม ระยะที่ 2
ฉบับภาษาจีน) เวอร์ชัน 3.0 วันที่ 7 สิงหาคม 2564
5. AF 05-10 (ฉบับภาษาไทย/ ฉบับภาษาจีน) เวอร์ชัน 2.0 วันที่ 20 มิถุนายน 2564
6. สรุปโครงการเพื่อการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เวอร์ชัน 3.0
วันที่ 7 สิงหาคม 2564

7. โครงการวิจัยฉบับเดิม เวอร์ชัน 3.0 วันที่ 7 สิงหาคม 2564
8. ประวัติผู้วิจัย/ CV ประสบการณ์การเป็นล่าม เวอร์ชัน 2.0 วันที่ 20 มิถุนายน 2564
9. แนวทางการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม เวอร์ชัน 3.0 วันที่ 7 สิงหาคม 2564
10. จปประมาณ เวอร์ชัน 1.0 วันที่ 4 มีนาคม 2564

ลงนาม

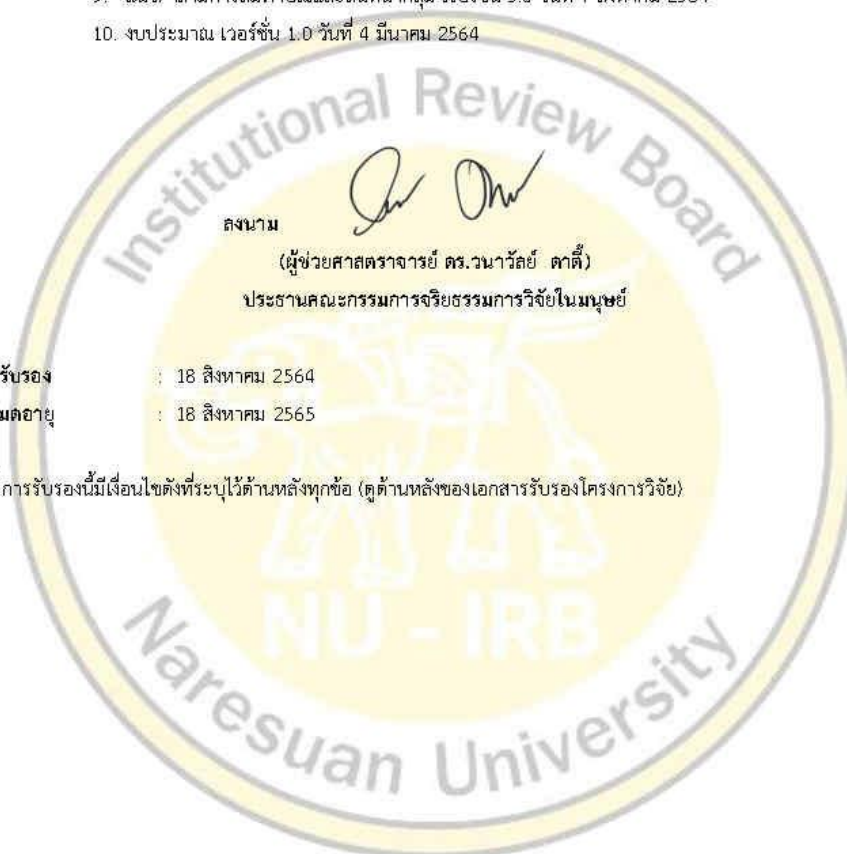
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วนาวลัย तादी)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

วันที่รับรอง : 18 สิงหาคม 2564

วันหมดอายุ : 18 สิงหาคม 2565

ทั้งนี้ การรับรองนี้มีเงื่อนไขดังที่ระบุไว้ด้านหลังทุกข้อ (ดูด้านหลังของเอกสารรับรองโครงการวิจัย)

นักวิจัยทุกท่านที่ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยต้องปฏิบัติตามดังต่อไปนี้

1. ดำเนินการวิจัยตามที่ระบุไว้ในโครงการวิจัยอย่างเคร่งครัด
2. ใช้เอกสารแนะนำอาสาสมัคร ใบยินยอม (และเอกสารเชิญเข้าร่วมวิจัยหรือใบโฆษณาถ้ามี) แบบสัมภาษณ์ และหรือแบบสอบถาม เฉพาะที่มีตราประทับของคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนเรศวรเท่านั้น และส่งสำเนาเอกสารดังกล่าวให้กับผู้เข้าร่วมวิจัยจริงรายแรกมาที่คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐาน
3. รายงานเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ร้ายแรงที่เกิดขึ้นหรือการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมวิจัยใด ๆ ต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ภายในระยะเวลาที่กำหนดในวิธีดำเนินการมาตรฐาน (SOPs)
4. ส่งรายงานความก้าวหน้าต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ตามเวลาที่กำหนดหรือเมื่อได้รับการร้องขอ
5. หากการวิจัยไม่สามารถดำเนินการเสร็จสิ้นภายในกำหนด ผู้วิจัยต้องยื่นขออนุมัติใหม่ก่อน อย่างน้อย 1 เดือน
6. หากผู้วิจัยส่งรายงานความก้าวหน้าหลังใบรับรองหมดอายุ และยังไม่ได้รับรองฉบับใหม่ ผู้วิจัยจะต้องหยุดดำเนินการวิจัยส่วนที่เกี่ยวข้องกับการรับอาสาสมัครใหม่ นับตั้งแต่หลังวันใบรับรองหมดอายุจนกว่าจะได้รับใบรับรองฉบับใหม่
7. หากการวิจัยเสร็จสมบูรณ์ผู้วิจัยต้องแจ้งปิดโครงการตามแบบฟอร์มของคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

*รายชื่อของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (ชื่อและตำแหน่ง) ที่เข้าร่วมประชุม ณ วันที่พิจารณารับรองโครงการวิจัย (หาร้องขอล่วงหน้า)

แนวคำถามการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม

คำแนะนำ :

1. แนวคำถามการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกชุดนี้ เป็นส่วนหนึ่งของ งานวิจัยเรื่อง “การดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความจน กรณีศึกษา ชุมชนถ่านหั่ว ตำบลถ่านหั่ว อำเภอตำบอง (Dayao) มณฑลยูนนาน ประเทศจีน”ของนักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้
 - 1) ศึกษาพลวัตของชุมชนที่หลุดพ้นจากความยากจน
 - 2) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรหลุดพ้นจากความยากจน
 - 3) เสนอรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรหลุดพ้นจากความยากจน โดยแบ่งทำวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) และ 2) ในการศึกษาระยะที่ 1 และ วัตถุประสงค์ข้อที่ 3) ในการศึกษาระยะที่ 2
2. ข้อมูลที่ได้จะนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาเท่านั้น และหากท่านไม่สมัครใจจะตอบคำถาม หรือปฏิเสธจะตอบคำถามข้อใด ท่านสามารถถอนตัวได้ตลอดเวลา และการขอถอนตัวออกจากโครงการจะไม่มีผลกระทบต่อในทุกๆด้าน
3. แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกข้อมูล มีทั้งหมด 6 หน้า แบ่งออกเป็น 5 ส่วน

เฉพาะนักวิจัย: ผู้เก็บข้อมูล Miss Li Xinghong เบอร์โทรศัพท์ 0953525013/18607885412

สถานที่เก็บข้อมูล

ผู้ตรวจเช็ค

ส่วนที่ 1

ข้อมูลส่วนบุคคลที่ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อนามสกุล.....
2. อายุ.....ปี
3. อาชีพปัจจุบัน.....
4. ระดับการศึกษา.....
5. สมาชิกครอบครัว คน
6. แรงงานหลักในครอบครัว.....คน
7. รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี.....หยวน
8. สุขภาพของคนในครัวเรือน.....

ส่วนที่ 2

แนวทางการสนทนากลุ่ม (โดยทำการแยกกลุ่ม กลุ่มละ 1 ครั้ง)

ในการศึกษาระยะที่ 1 เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับพลวัตของชุมชนที่หลุดพ้นจากความยากจน

ขอสัมภาษณ์กลุ่มที่ 1 เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ

- 1) แนวทางการแบ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบการแก้ไขปัญหาความยากจนในตำบลถานห้วยอำเภอต้าเหยาเป็นอย่างไร
- 2) ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ อย่างไร
- 3) ผลกระทบของการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ชุมชนถานห้วย อำเภอต้าเหยา มณฑลยูนนาน เป็นอย่างไรบ้าง (เช่น ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ การกิจเร่งด่วน รัฐบาลในการแก้ไขปัญหาความยากจน ความเป็นอยู่ของประชาชน
- 4) ประวัติศาสตร์ และพัฒนาการด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของชุมชนในโครงการ TPA มีการเปลี่ยนแปลงอย่างใดบ้าง
- 5) แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของชุมชนถานห้วยเป็นอย่างไร
- 6) แผนงานการดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจนของหน่วยงานในปีที่ผ่านมา เช่น เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ โครงการ กิจกรรม เป็นอย่างไร
- 7) การดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจนในชุมชนเป็นอย่างไร เช่น การสนับสนุนทรัพยากรจากภาครัฐ การทำงานบูรณาการกับหน่วยงานอื่นๆ

.....

.....

.....

กลุ่มที่ 2 ผู้นำชุมชนและผู้อาวุโสในชุมชน ชักถามในประเด็นดังนี้

- 1) ลักษณะทางกายภาพ ได้แก่ ที่ตั้ง อาณาเขต ลักษณะพื้นที่ทำกิน ลักษณะที่อยู่อาศัย คุณภาพดินในการทำการเกษตร ลักษณะแหล่งน้ำในการทำการเกษตร
- 2) ลักษณะทางประชากรและสังคม เช่น ประวัติชุมชน การตั้งถิ่นฐานและเหตุการณ์สำคัญ เชื้อชาติ ประชากร จำนวนครัวเรือน การศึกษา กลุ่มทางสังคม เครือข่ายเกษตรกร ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน การทำกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน ความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรม เป็นต้น
- 3) ลักษณะทางเศรษฐกิจ เช่น การประกอบอาชีพ การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์
- 4) การเข้าถึงแหล่งทุนต่าง ๆ ของคนในชุมชน

- 5) นโยบายแก้ไขปัญหาคาใจความยากจนที่ชุมชนที่ยากจนคาดหวังให้เกิด เช่น มีความสอดคล้องกับ บริบทพื้นที่ และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ
 - 6) การทำกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน ความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมเป็นอย่างไรบ้าง
 - 7) ประสพการณ์สำคัญที่เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในชุมชนแห่งนี้
 - 8) เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในเวลาที่ผ่านมาของชุมชน
 - 9) ประเพณี วัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาในชุมชนแห่งนี้
-
-
-

กลุ่มที่ 3 สอบถามหัวหน้าหรือตัวแทนครัวเรือนเกษตรกร สำหรับการศึกษาระยะที่ 1 ในประเด็น ดังนี้

- 1) ลักษณะทางกายภาพ ได้แก่ ที่ตั้ง อาณาเขต ลักษณะพื้นที่ทำกิน ลักษณะที่อยู่อาศัย คุณภาพดินในการทำการเกษตร ลักษณะแหล่งน้ำในการทำการเกษตร
 - 2) ลักษณะทางประชากรและสังคม เช่น ประวัติชุมชน การตั้งถิ่นฐานและเหตุการณ์สำคัญ เชื้อชาติ ประชากร จำนวน ครัวเรือน การศึกษา กลุ่มทางสังคม เครือข่ายเกษตรกร ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน การทำกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน ความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมเป็นต้น
 - 3) ลักษณะทางเศรษฐกิจ เช่น การประกอบอาชีพ การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์
 - 4) ประวัติศาสตร์ และพัฒนาการด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของชุมชนหลังดำเนินโครงการ TPA ชุมชนแห่งนี้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง
 - 5) ประสพการณ์สำคัญที่เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในชุมชนแห่งนี้
 - 6) เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในเวลาที่ผ่านมาของชุมชน
-
-
-

ส่วนที่ 3

แนวทางการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์เชิงลึก ดำเนินการกับ หัวหน้าหรือตัวแทนครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

มีประเด็นดังต่อไปนี้

- 1) สาเหตุหลักของความยากจน
- 2) ผลกระทบจากความยากจนที่มีต่อครัวเรือน
- 3) ปัจจัยสำคัญที่สามารถหลุดพ้นจากความยากจนได้ การหลุดพ้นจากความยากจนเกี่ยวข้องกับอะไรกับนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด
- 4) นโยบายที่รัฐใช้ตรงกับความต้องการของครัวเรือนหรือไม่ เช่น สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของคนจนหรือไม่
- 5) สภาพของทุนที่ครัวเรือนมีอยู่
- 6) ยุทธศาสตร์การดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเป็นอย่างไร
- 7) กระบวนการใช้ทุนเป็นอย่างไร
- 8) การดำรงชีพของครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้างหลังรัฐใช้นโยบาย TPA
- 9) การดำรงชีพอย่างยั่งยืนในมุมมองของครัวเรือน ควรเป็นอย่างไร
- 10) ข้อบกพร่องของการดำรงชีพที่เกษตรกรกำลังดำเนินอยู่เป็นอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

ส่วนที่ (4)

การศึกษาระยะที่ 2

การจัดสนทนากลุ่ม เพื่อเสนอรูปแบบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน

จัดสนทนากลุ่ม (โดยประชุมรวมกันกลุ่มละ 1 ครั้ง) ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ

กลุ่มที่ 2 เจ้าหน้าที่ประจำโครงการ TPA, ผู้นำชุมชน,

กลุ่มที่ 3 เกษตรกรในชุมชน (อาจเป็น ผู้อาวุโสที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป, และหัวหน้าหรือตัวแทนครัวเรือนเกษตรกร)

สอบถามประเด็นหลัก 5 ประเด็น ดังนี้

- 1) การปฏิบัติงานนโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างตรงจุดเป็นอย่างไร เช่น การสนับสนุนทรัพยากรจากภาครัฐ การทำงานบูรณาการกับหน่วยงานอื่นๆ เป็นต้น
- 2) หลักการในการตั้งเกณฑ์วัดการหลุดพ้นจากความยากจน
- 3) หลักการในการประเมินการหลุดพ้นจากความยากจนเป็นอย่างไร
- 3) แผนงานในการดำเนินการแก้ไขปัญหาคความยากจนของหน่วยงานในอนาคต เช่น เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ โครงการ กิจกรรม เป็นต้น
- 4) วิธีการประเมินการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความ
- 5) การคาดหวังในการดำรงชีพในอนาคต

.....

.....

.....

ส่วนที่ (5) บันทึกเพิ่มเติม

.....

.....

.....

----- ขอขอบคุณค่ะ -----